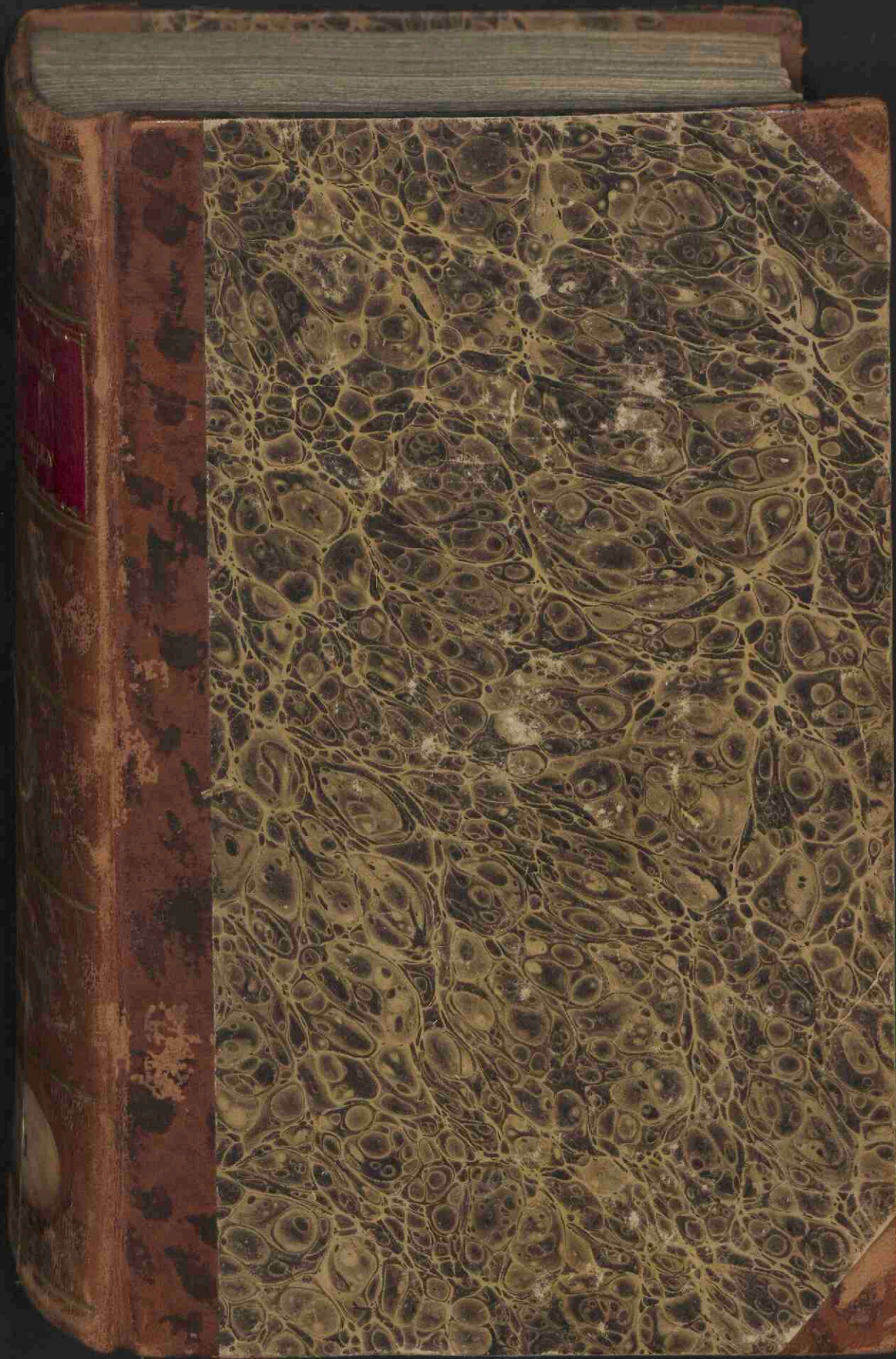

Aanteekeningen en herinneringen van mijnen togt in Frankrijk, als vrijwillig jager te paard, in het jaar 1815

<https://hdl.handle.net/1874/389512>

Carton W 133

O. C. 1

Hs.
O C 1

Hss. Ackersdijck.

1

J. 1316.

Mss. Ackersd. 1.

1316 (*Ack. 1—31, 34.*) *Charta. 4° et 8°. 53 vol. 1815—1859.*

J. Ackersdijk, Dagboeken zijner reizen (eigenhandig).

1. Tocht in Frankrijk als vrijwillig jager te paard in 1815. 8°. 232 pp.
 2. Verblijf te Parijs in 1815. (2 Sept.—31 Oct.) 4°. 93 pp.
 3. Uitstapjes en reizen door Holland en België in 1809, 1816, 1820, 1822, 1825, 1826, 1827, 1829—31, 1839, 1841, 1848, 1854, 1859. 13 stn. 1 bd. 4°. 300 pp.
 4. Reis door een gedeelte van Duitschland, Oostenrijk en Italie, 14 Juni 1823—8 Oct. 1824. 22 dln. 8°. 2187 pp.
 5. Reis in het Kon. der Nederlanden, 8 Aug.—19 Sept. 1826. 4°. 168 pp.
 6. Reis naar Spa, den Rijn en Nassau, 11—30 Aug. 1827. 4°. 44 pp.
 7. Reis naar Namen, Luxemburg en Trier; 25 Julij—5 Aug. 1828. 4°. 38 pp.
 8. Reis door Vlaanderen, 30 Julij en volgg. 1829. 14 blz. — Voyage en France, 2 Aout—9 Sept. 1829. 4°. 109 pp.
 9. Verblijf in Duitschland van 29 Aug. 1830—7 Julij 1831. 4°. 634 pp.
 10. Reis langs den Rijn, 11—27 Aug. 1832. 4°. 34 pp.
 11. Reis door Frankrijk, 29 Junij—5 Sept. 1833. 4°. 412 pp.
 12. Reis door Zwitserland, 12 Junij—19 Aug. 1834. 4°. 131 pp.
 13. Reis door Zwitserland, 3 Julij—21 Aug. 1836. 4°. 128 pp.
 14. Reis door Nederland, 30 Junij—21 Aug. 1837. 4°. 84 pp.
 15. Reis door Zweden, 24 Mei—16 Aug. 1838. 4°. 187 pp.
 17. Reis langs den Rijn naar Kissingen en tot Heidelberg, 27 Julij tot 19 Sept. 1840. 4°. 73 pp.
 18. Reis door Engeland, Schotland en Ierland, 17 Julij—25 Oct. 1842. 4°. 446 pp.
 19. Reis door Zuidelijk Frankrijk en het Noorden van Spanje, 15 Apr.—13 Sept. 1844. 4°. 423 pp.
 20. Reis door Duitschland (Hanover, Brunswijk, Thüringen, Franken, langs Rijn en Moezel) en België, 31 Julij—17 Sept. 1845. 4°. 136 pp.
 21. Reis door Zwitserland, 18 Julij—22 Sept. 1847. 4°. 145 pp.
 22. Reis door Italie, 20 Julij—22 Sept. 1850. 4°. 221 pp.
 23. Reis naar Londen, gedurende de Wereldtentoonstelling, 1 Aug.—8 Sept. 1851. 4°. 105 pp.
 24. Reis naar Berlijn, Dresden en omliggende plaatsen, 13 Sept.—1 Oct. 1851. 4°. 62 pp.
 25. Reis door Zwitserland en Italie, 28 Junij—27 Sept. 1852. 4°. 192 pp.
 26. Reis naar Dresden en Saksisch-Zwitserland, 11 Aug.—27 Sept. 1853. 4°. 92 pp.
 27. Reis langs Rijn en Moezel naar de Beiersche Pfalz en den Taunus, 5 Sept.—7 Oct. 1854. 4°. 77 pp.
 28. Reis door Zwitserland, 12 Aug.—29 Sept. 1855. 4°. 120 pp.
 - 29 28. Reis door Zwitserland en het noorden van Italië, 5 Aug.—1 Oct. 1856. 4°. 122 pp.
 30. Reis door Polen, Oostenrijk en Zuid-Duitschland, 5 Aug.—11 Oct. 1857. 4°. 177 pp.
 31. Reis door Noordelijk Duitschland, 17 Aug.—13 Oct. 1858. 4°. 204 pp.
 34. Silezië en de Sudeten. (Fragment uit een reisverhaal geschreven in 1832). 4°. 81 pp.
- Geschenk van Mevrouw de Weduwe J. Ackersdijk.

Carton n° 133

O. C. 1

Hs.
O C 1

Hss. Ackersdijck.

1

J. 1316.

16. Reis door Duitschland naar Zürich en door België terug, 31 Julij—18 Oct. 1839. 4°. 146 pp.
17. Reis langs den Rijn naar Kissingen en tot Heidelberg, 27 Julij tot 19 Sept. 1840. 4°. 73 pp.
18. Reis door Engeland, Schotland en Ierland, 17 Julij—25 Oct. 1842. 4°. 446 pp.
19. Reis door Zuidelijk Frankrijk en het Noorden van Spanje, 15 Apr.—13 Sept. 1844. 4°. 423 pp.
20. Reis door Duitschland (Hanover, Brunswijk, Thüringen, Franken, langs Rijn en Moezel) en België, 31 Julij—17 Sept. 1845. 4°. 136 pp.
21. Reis door Zwitserland, 18 Julij—22 Sept. 1847. 4°. 145 pp.
22. Reis door Italic, 20 Julij—22 Sept. 1850. 4°. 221 pp.
23. Reis naar Londen, gedurende de Wereldtentoonstelling, 1 Aug.—8 Sept. 1851. 4°. 105 pp.
24. Reis naar Berlijn, Dresden en omliggende plaatsen, 13 Sept.—1 Oct. 1851. 4°. 62 pp.
25. Reis door Zwitserland en Italic, 28 Junij—27 Sept. 1852. 4°. 192 pp.
26. Reis naar Dresden en Saksisch-Zwitserland, 11 Aug.—27 Sept. 1853. 4°. 92 pp.
27. Reis langs Rijn en Moezel naar de Beiersche Pfalz en den Taunus, 5 Sept.—7 Oct. 1854. 4°. 77 pp.
28. Reis door Zwitserland, 12 Aug.—29 Sept. 1855. 4°. 120 pp.
29. 28. Reis door Zwitserland en het noorden van Italië, 5 Aug.—1 Oct. 1856. 4°. 122 pp.
30. Reis door Polen, Oostenrijk en Zuid-Duitschland, 5 Aug.—11 Oct. 1857. 4°. 177 pp.
31. Reis door Noordelijk Duitschland, 17 Aug.—13 Oct. 1858. 4°. 204 pp.
34. Silezië en de Sudeten. (Fragment uit een reisverhaal geschreven in 1832). 4°. 81 pp.
- Geschenk van Mevrouw de Weduwe J. Ackersdijck.

Kundige Herinneringen uit de Nederlanden, behelzende eene volledige beschrijving der voormalige oude gedenkteekenen enz. Eerste deel.

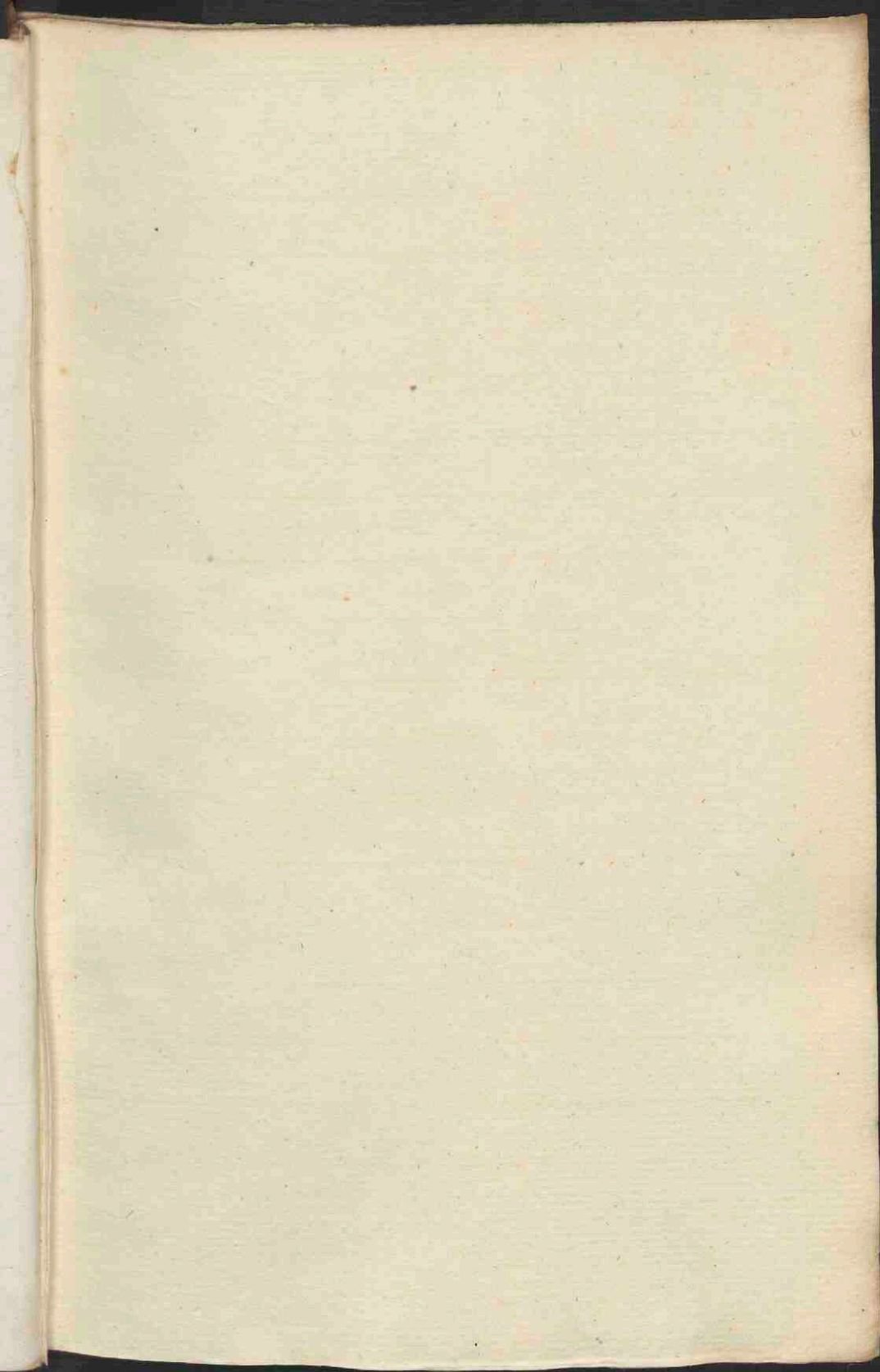
Onheden van Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel. Vgl. Kronijk Hist. Bibliothek van 't Hist. Genootschap. Geschenk van den Heer F. A. Ebbinge Wubben te Staphorst.

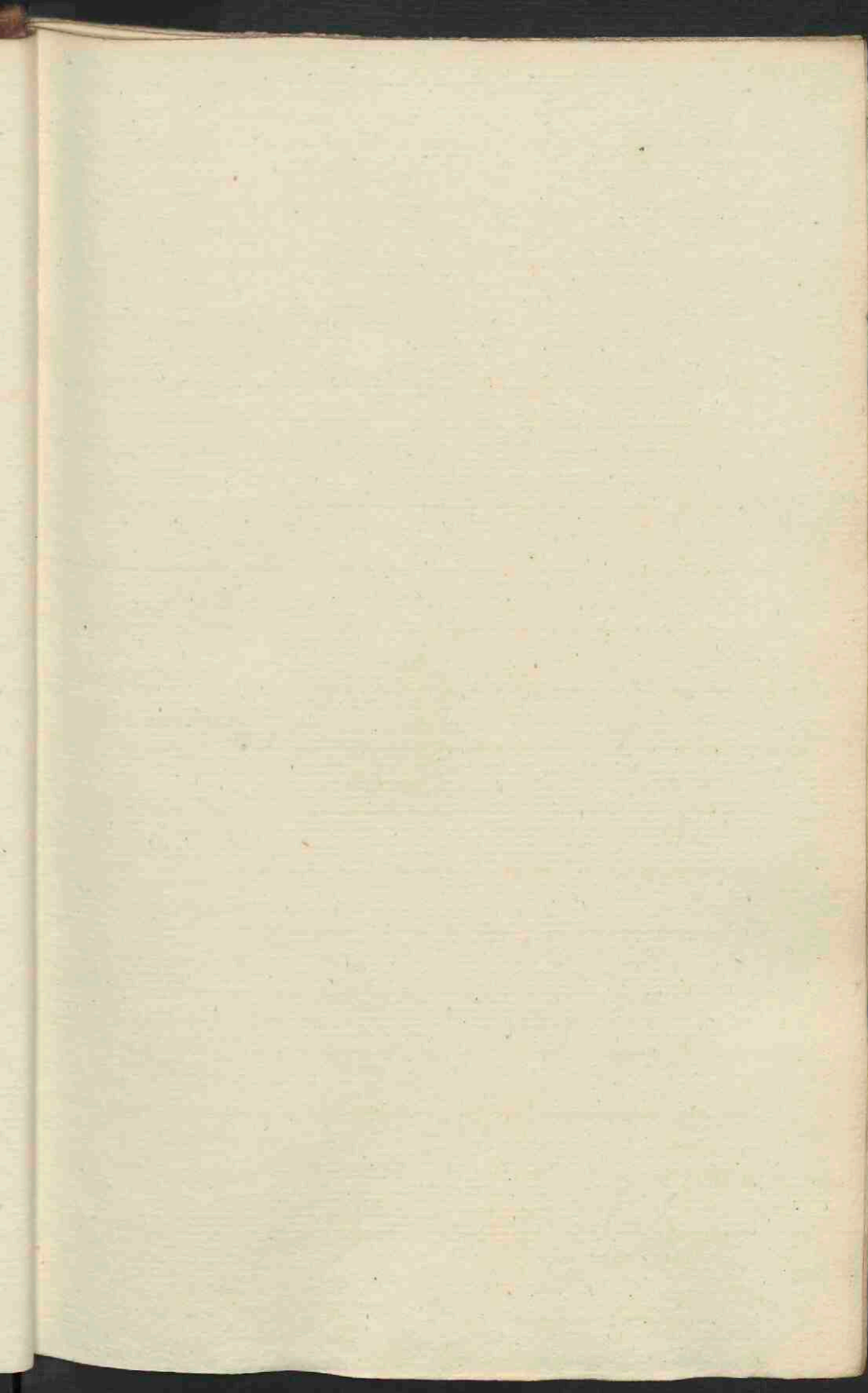
1312 (H. Gen. 49.) *Charta. fol. 129 pp. Saec. XIX.*

Kort Verhaal van den oorsprong van den laatsten Javaschen oorlog en het gelukkig einde daarvan (1741—1758).

Gedrukt in „Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van kunsten en wetenschappen”, dl. XII bl. 75 vv. Vgl. Kronijk Hist. Gen. 1853 bl. 55, 317, 349. Bibliothek als v.

Date	Description	Debit	Credit	Balance
1860	Jan 1			
	Feb 1			
	Mar 1			
	Apr 1			
	May 1			
	Jun 1			
	Jul 1			
	Aug 1			
	Sep 1			
	Oct 1			
	Nov 1			
	Dec 1			
	Total			

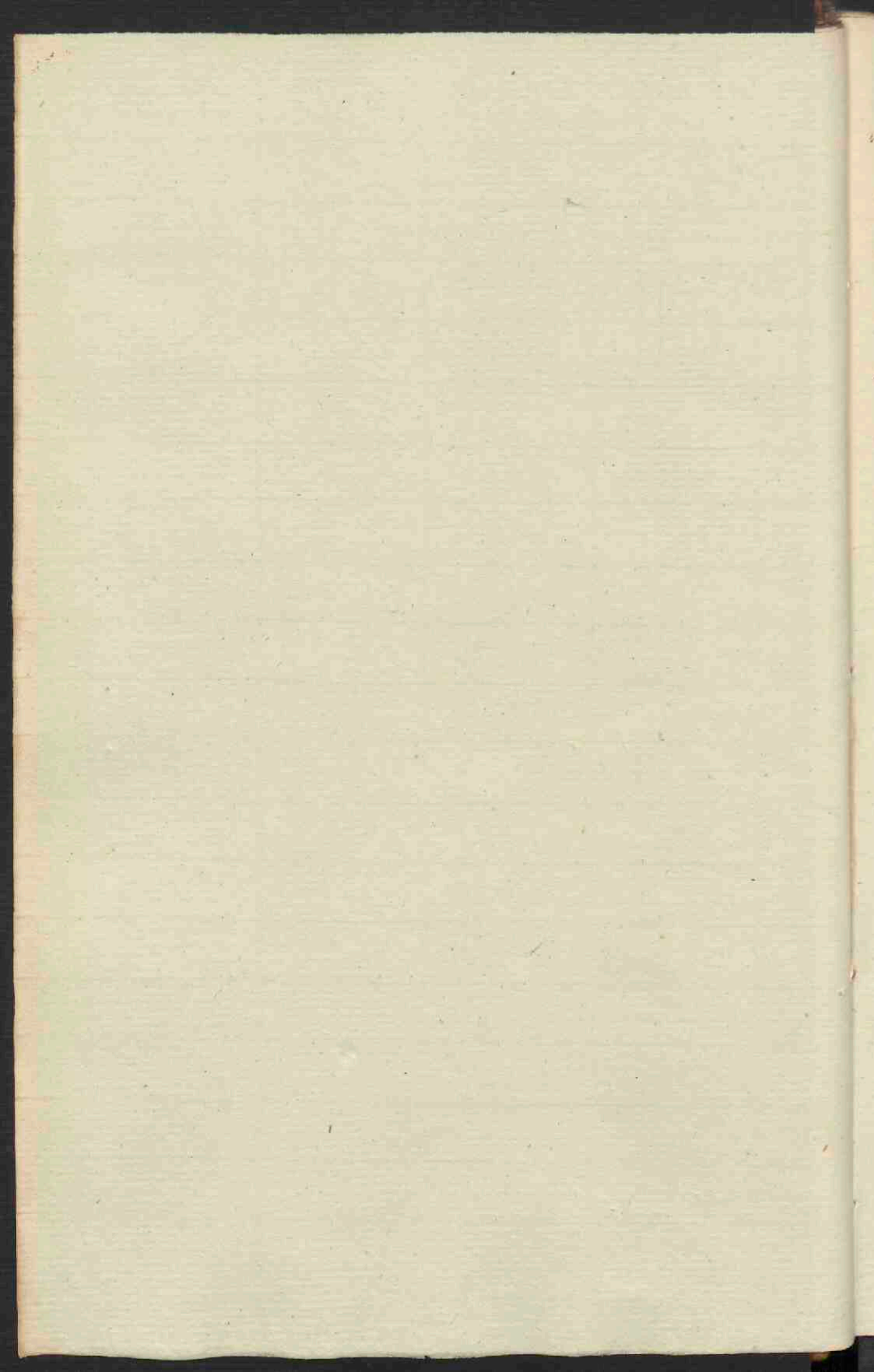

*Aanteekeningen en
Herinneringen
Van mijnen togt in Frankryk,
als vrijwillig jager te paard,
in het jaar 1815.*

Ik heb deze aantekeningen saamgesteld uit het
geen ik onder uieg heb opgetekend, en de brieven die
ik op reis aan mijne ouders geschreeven heb; nu en
dan ook uit het geen ik mij onder het schrijven her-
innerde. Mijne bedoeling is geweest om voor mij
zelf de geheugenis te bewaren van het geen ik
gedurende mijne afwezigheid gezien en opgemerkt
heb, en om mij nader hand deze dingen te kunnen
herinneren, die ik niet zonder gensegen heb door-
gebragt.

In een brief dien ik andersweg geschreeven maar
niet afgeronden heb, vind ik de volgende woorden,
die mij dunkt dat hier ene plaats kunnen vinden.
Het is een gansch bijzondere wijze van reizen,
zo als een militair doet. Dikwijls zien mij niets
maar het zeer belangrijk is, en van meder blijven
mij lang waar niet veel te zien valt. Nooit kan

Ik staat maken gelegenheid te zullen hebben om
 iets te gaan opraken, ik moet alleen maarnemen
 wat ik vind, en dan nog haast alleen aangaan
 op het geen de menschen verhalen, want zelden
 kan ik te voren iets leren om mij te onderrichten.
 Met dat al is het niet onbelangrijk in mijnen
 toestand het land te zien. Wij zijn doorgaans bij
 de boeren, en niet, zo als de meeste reizigers,
 in de grote velden en heuvelen. Wij leren, waar
 mij gehantonneerd zijn de menschen vrij goed
 kennen, en gezien ook dikwijls mooie streken
 die een reiziger niet gewoon is waarteneemen" enz.

J. Acherdijck.

December 1716.

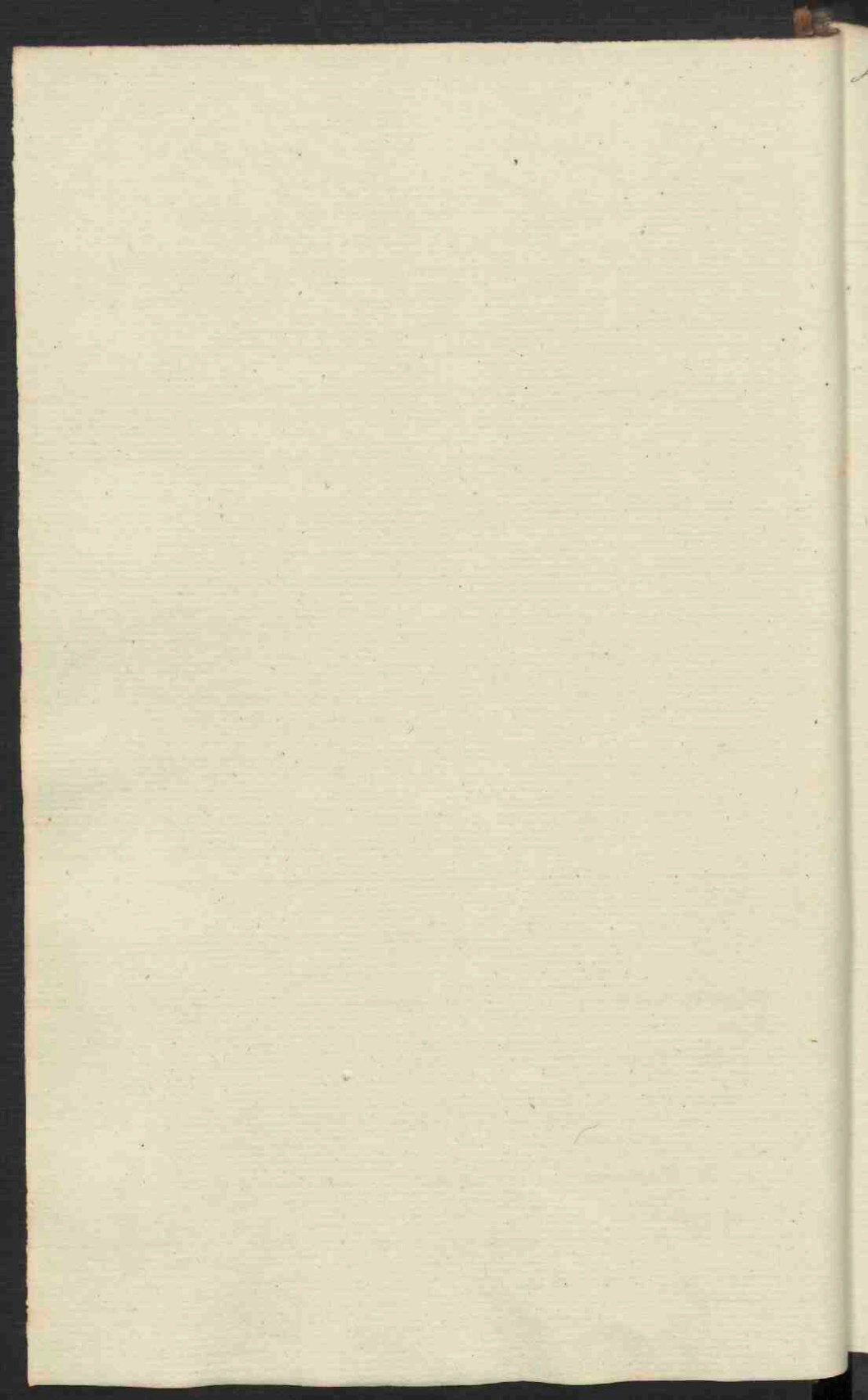
July 7. Vertrek van Utrecht

Naa dat men lang van vertrekken gesproken had, werd eindelijk de zevende July daartoe bestemd.

Den nacht voor onse afreise ging ik in 't geheel niet naar bed, doordien ik nog veel te beschikken had.

Ik nam de morgen zeer vroeg afscheid van mijne vierbare ouders en suster, en, na met mijn oppasser het goed op het paard gepackt te hebben, stond ik om half zes voor de stal met mijne makkers gereed om te vertrekken. Wij reden naar de Heude, waar ons de Generaal Commandant der provincie een aanspraak deed, welke met het gezinck van „Oranje-bonen“ beantwoord werd; hetzelfde geroep werd nog verscheiden reizen langs de straten herhaald.

Wij passeerden in het heenrijden ons huis op de nieuwe gracht: mijne ouders en zuster stonden voor de deur, en ik ontzong daar kunnen laatste vaanselgroet. Ik had toen moeite mijne aandacht te verbergen: ik was nog nimmer voor even aanmerkelijk ten tijde van huis geweest, en ik wist hoe hard het

July 7. Vianen. Lekmond.

4

hun viel, mij van hen te zien vertrekken. De muziek
der Schutterij deed ons uitgelei tot aan de poort,
en de Generaal met den Gouverneur verselden ons
tot Jutfaas.

Wij reeden dien dag slechts tot Lekmond, drie
uren ver. Behalve Jutfaas passeerden wy Vrees-
wijk aan de vaart en Vianen. Ik had mij van Vi-
anen zulk een slecht denkbeeld gemaakt, dat het
mij nog mede viel: de middelste straat is breed
en beset met goede huizen; er zijn mooie wandelin-
gen rondom, ook de ligging aan de rivier een
van de voordelen van dit stadje. Ik ging met den
heer Op den Hoof het stadhuis bezichtigen, dat veel
beter is dan men in zulk een klein plaatsje verwacht,
ten Lande; men zeide mij dat de kerk zeer mooi is.

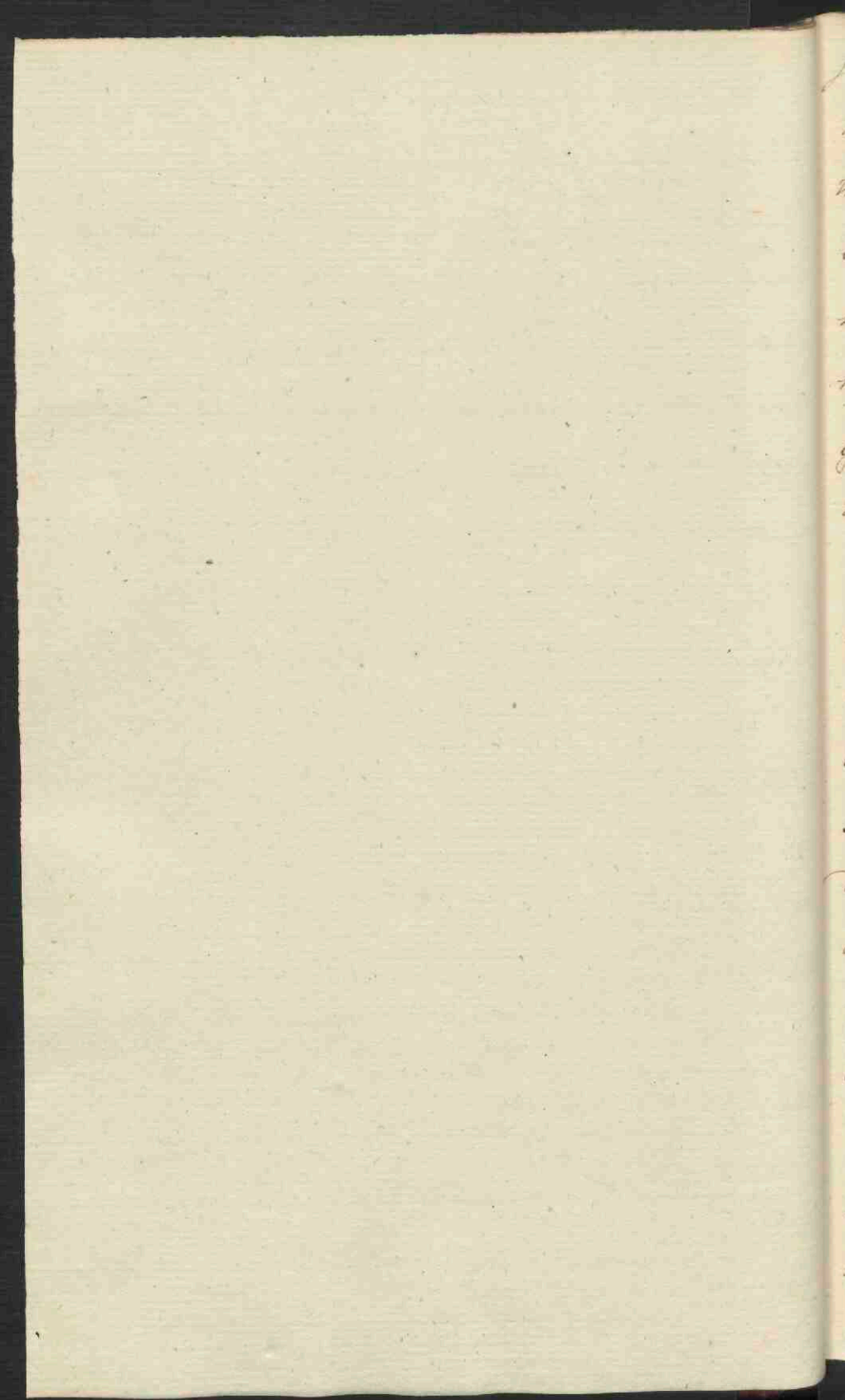
Lekmond is een groot, welvarend dorp, langs
den dyk gebouwd. Wij werden bij een zeer goeden
baer, genaamd Arie de Groot, gehuisvest, een half
uur van de kerk af.

July 8. Leidsmond.

Het was mij onbegrijpelijk vreemd, om zo als soldaat ingekwartierd te zijn: dit was een gansch nieuwe toestand voor mij. Ik was, zo als meest in 't vervolg, met Paelman. Wij aten zeer goed, en 's middags dronken wij voor de deur tee; het was uitnemend schoon weder, en daar zo onberogd in de ruimte buitenlucht te zitten beviel mij zeer. Indien ik niet gedacht had aan de Dierbaren die ik had verlaten, zo zonde ik niet vergensagd en vrolijk zijn geweest.

Wij merkten hier reeds op, het geen wij sedert zeer dikwijls hebben gezien, dat de baeren in het midden van den zomer by den haard zitten; ook deed ons den volgenden morgen vroeg het vuur plezier.

Ik was het rofsen en het opralen van het paard nog zo ongewoon, dat, hoewel wij zeer vroeg waren opgestaan, ik veel moeite had om klaar te komen, en met overhaasting naar 't appelpel reed, waar wy gelukkig nog by tydt aankwamen.

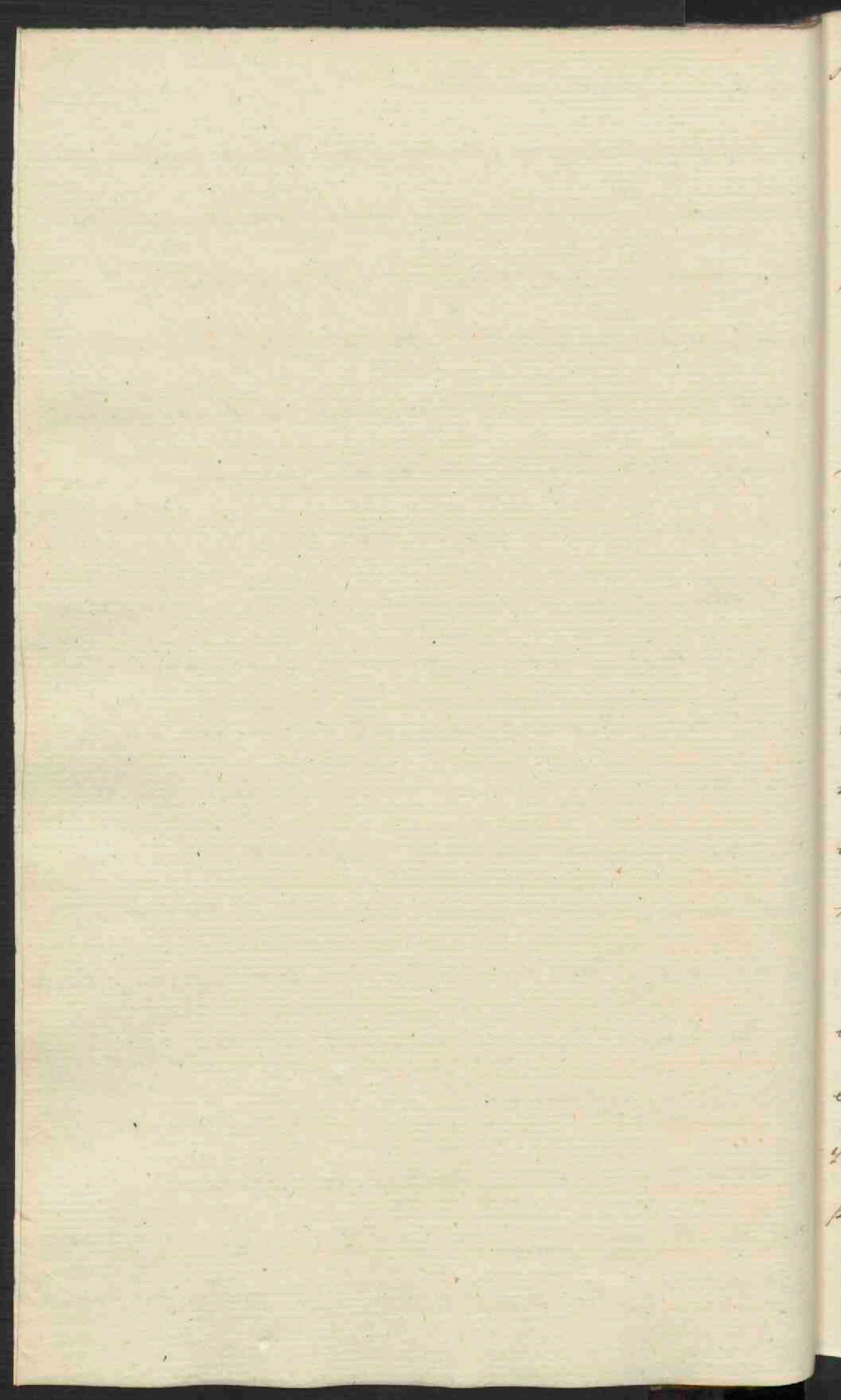

July 8. Gorkum.

Wij rezen dien dag op Gorkum; onderweg passeerden
 wij Heerkerk, een groot met doorp; en om twaalf
 uren kwamen wij aan. Ik was vrij goed ge-
 huisvest bij de medume Van der Wiel, dat een
 kuisch roomsch mensch was, daar ik braaf mede
 gepraat heb: Poelman was bij den predikant Ernst,
 zo dat ik dien dag alleen was.

Gorkum beviel my nog al mel: het is een net,
 vrolijk stadje, maar, zo men my zeide, maekt er
 niet veel omgang zijn. Ik ontmoette 'mid-
 dags neef A. Bowier, en ben met hem in de
 Societeit geweest; hij was zo recht te vrede: over
 drie weken hoopte hij te trouwen. Haer weinig
 dacht ik toen, dat ik korten tijd daar na, in plaats
 van de Fyoring van zijn huwelyk, die van zynen
 dood zoude ontvaangen!

Onze paarden stonden by malkanderen in ene
 stal by de poort, juist aan het ander einde der
 stad dan dat, waar mijn kwartier was; dit maekt,

July 9. Raamsdonk. Geertruidenberg. 7

te dat ik den volgende morgen veel moeite had om
mer al mijn goed naar de stat te kornen; het was zo vroeg
dat ik nog niemand op straat vond om mij te helpen
dragen.

Wij voeren, uit Gorkum komende, de Merwe over en
ene pont, kwamen te Slewijk, een klein boorpje aan
de rivier; vervolgens passeerden wij Almkerk, een
groot en welvarende dorp; voeren over de Oude Maas,
die daar ter plaatse nog al breed en mooi is, en
kwamen daarna te Raamsdonk, dat onze bestemming
was. De Rotterdamse en Haagse vrijwilligers
hielden hier rustdag, maar het dorp is zo uit een ge-
bond, dat ik geen kennissen uit Rotterdam ontmoet
heb. Het is ene grote welvarende plaats, zo het schein.

Wij reden 's middags met een groot gezelschap op twee
laere wagens naar Geertruidenberg thee drinken. Het is
een klein sterk stadje, dat zeer geschikt is om veel garni-
zoen te bevatten; de markt is ene mooie vierkante
plaats, rondom met bomen beplant: wij zagen er een

July 10 Oosterhout.

8

mooi Battaillon landmilitie paradeeren. Wy amuseerden ons very goed.

's Avonds was er op het dorp damparty in de herberg t'Zwaantje, maar die was niet veel bezocht. Ik at met Poelman en Van Dam van Gyselt rijstebrood bij onze huisvrouw, dat eene goede meduwnrouw was.

Den tienden reden wy naar Breda. Onderweg vaeren wy over de Donge, dat een smal riviertje is. Twee uren van Breda passeerden wy door Oosterhout, een uitnemend schoon dorp. Voor t'eerst be hoorde hier de grote kerk van de Roomschen, en ik merkte op, dat zy veel beter onderhouden was, dan over t'algemeen de kerken der Hervormden die wy gezien hadden.

In de herberg was een zeer mooi, echt Prabalandsch, meisje: het was haar niet mogelijk om spoedig genoeg ons van alles te voorzien, zodat wy overgingen om voor ons zelve boterhammen enz. te maken.

Het was wonder om de verwarring te zien,

July 10. - Ginneken.

9

wanneer wy engens halt hielden, had wy dan met ons neertje in de eerste herberg de beste inkomsten en op alle aanvelen: want om de een na den andren te helpen te worden, daar was geen tyd toe. Gelukkig leed de waard er doorgaans geen schade by.

Ik hoorde hier algemeen dezelfde taal spreken die ik een kind zijnde in 't Hertogenbosch altijd gehoord had.

Wy moesten voor de poort van Broda lang wachten, dewijl de wacht van onze komst niet was vernuttige; daar het zeer warm was, stond ons dit niet zeer aan; eindelijk werden wy naar 't Ginneken gezonden, waar wy ook den volgenden dag bleven.

Ons kwartier was in 't gehucht Ulvenhout bij een zeer rijken boer; hij was een hupst, dik man, die niets meer merkte, maar den meesten tyd in een groten leuningstoel, op een beddekapsen in den haak van den haard zat, en zo tusschen de muur en het vuur, dat hy niet achter uit hande schuiven, wanneer het hem te warm werd; zo dat hy tusschen beide zat te zweeten, want

July 10. Ginneken.

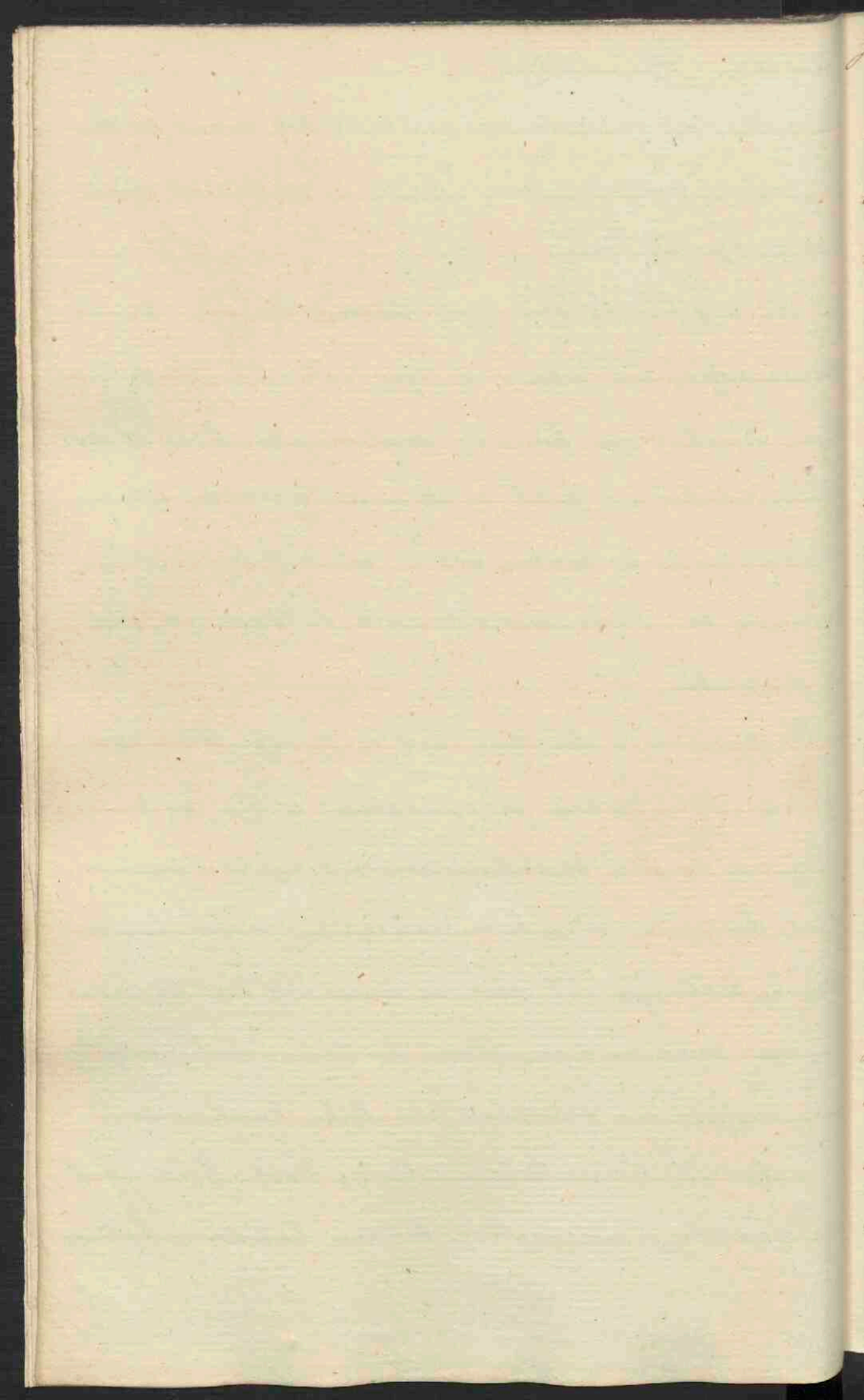
10

het vader was van zelf reed zeer sacht; maar dit was
hy gewoon zeide, hy. Deze man was toch niet meer
van zestig jaar oud.

Het trof ons bij dese rijke lieden, het geen by onse
boeren algemeen schijnt te zijn, dat zy zo slecht naar
evenredigheid van hunnen toestand, eten: hun vleesch
bestaat enkel uit spek, en hunne groenten uit aard-
appelen en grote bonen; ook is het ene veeemde ge-
woonte om 's avonds eerst melk en daar na sla
te gebruiken.

De dochter uit het huis had de toring. Hare moeder
zeide mij, dat zy zeer gezond plagt te zijn, maar dat
zy op een Franck hooftschool geweest zijnde, daar van
daan kwijnende terug was gekomen, en nu hopeloos
was. Zy beklagde zich zeer van deren stap, dien zy gedaan
had, om haar kind een meer verheven opvoeding te
geven en die nu oorzaak van haar dood was.

's Avonds deden Poelman, Op den Hoof, Heits en ik
ene wandeling met onzen dikke huisheer, hy bragt

July 11. 12. Breda. Groot-Lundert.

11

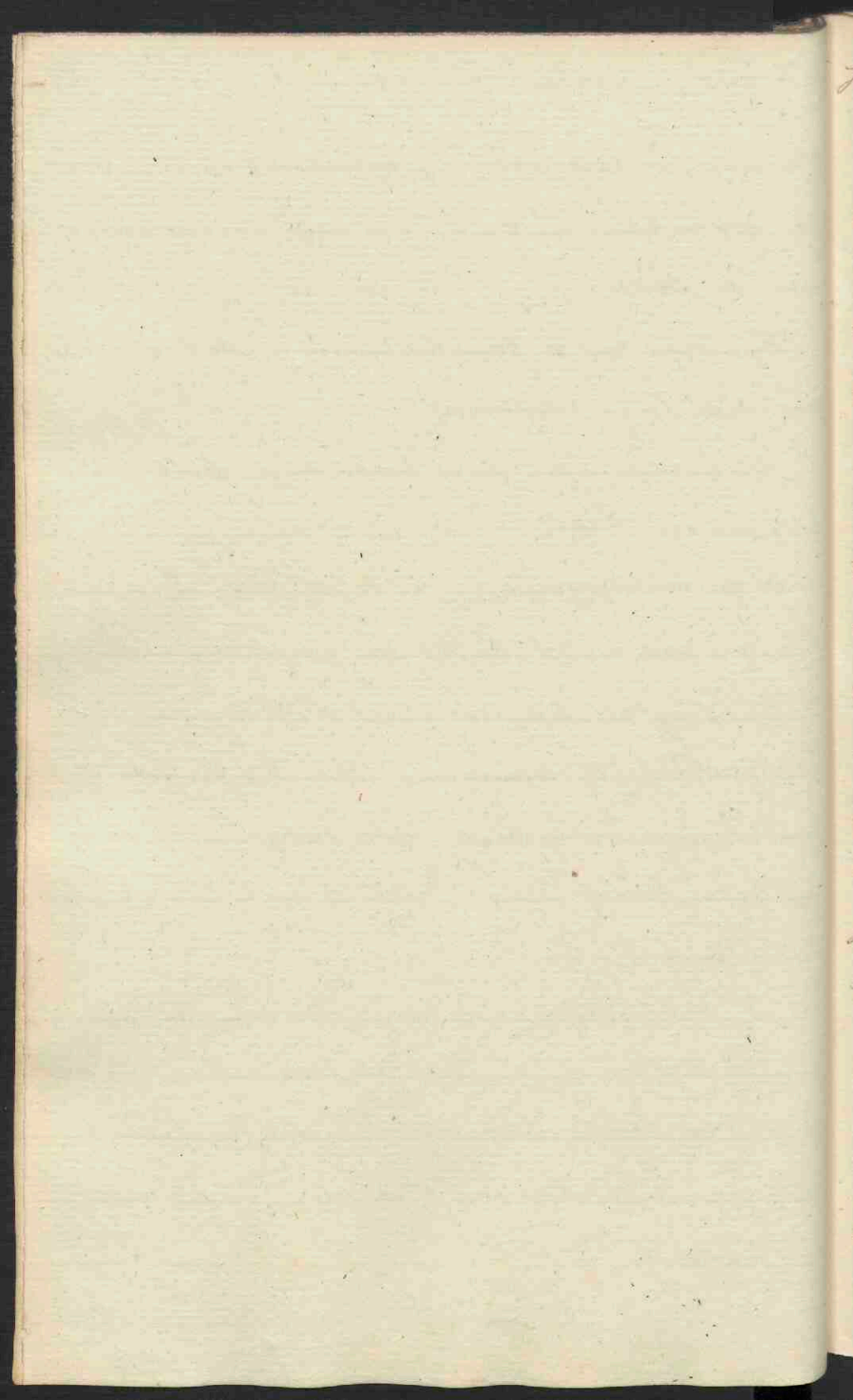
om in ene herberg, waar wy eijerstouit en zeer goed
bier gebruikten: wy zaten daar nezt aarvig om den
hoard te praten.

Wy slapen met de familie in een vertrek, dat was
een zondaerlinge vertoning.

Het Ginneke is een groot mooi dorp, slechts een
half uur van Breda.

Op den rustdag gingen wy in de stad eten, ik vond ze
klein en niet vrolijk. Na het eten gingen wy in het
Valkenburg wandelen, dat beviel ons uitnemend, het
is ene allerleefste wandeling. Het Princenhot is ve-
rent lang een hospitaal, dat is zeer jammer voor
het gebaun zelf en ook voor de nabijheid van het
Valkenburg.

Den twaalfden verlieten wy het oude Hollandsche
gronogebied, en dus ons eigentlijk vaderland. Wy pas-
sieden het laatste doop, Groot-Lundert, waar ons de
Ritmeester tot afscheid van 't vaderland op een ontblyt
onthaalde.

July 12. Westwazel.

12

Op het Belgiesch grondgebied werden wy door ene menigte bedelende kinderen ingehaald, die ons met het bekende gezang, "Vivat orange hoeroc, weg met dat Fransche vee." begroetten, en over het hoofd buntelend ons een aalmoes vroegen.

Wy kwamen dien dag te Westwazel, een treurig heid-dorp, waar wy bij ene arme weduwe in kwartier waren. Wy sloepen 's nachts in de schemt, waar wy het vrij koud hadden. 's Middags aten wy met Van Dam Van Gysfelt in de herberg, vrij goed voor mij. Men troef hier reeds veel menschen aan, die zeer goed Fransch spraken, onder anderen de dochter int de herberg Jeannette of Lycke, dat een aardig meisje was, daar wy ons nog al mede amuseerden; zy was toch meer geestig dan mooi.

Voor het eerst zag wy hier klapolligjes en kruipen langr den weg staan; ik heb ze naderhand menigmaal in België en ook in Frankryk gezien, maar nimmer heb ik gemerkt dat men er enigen eerbied voor betoon.

July 13.

Antwerpen.

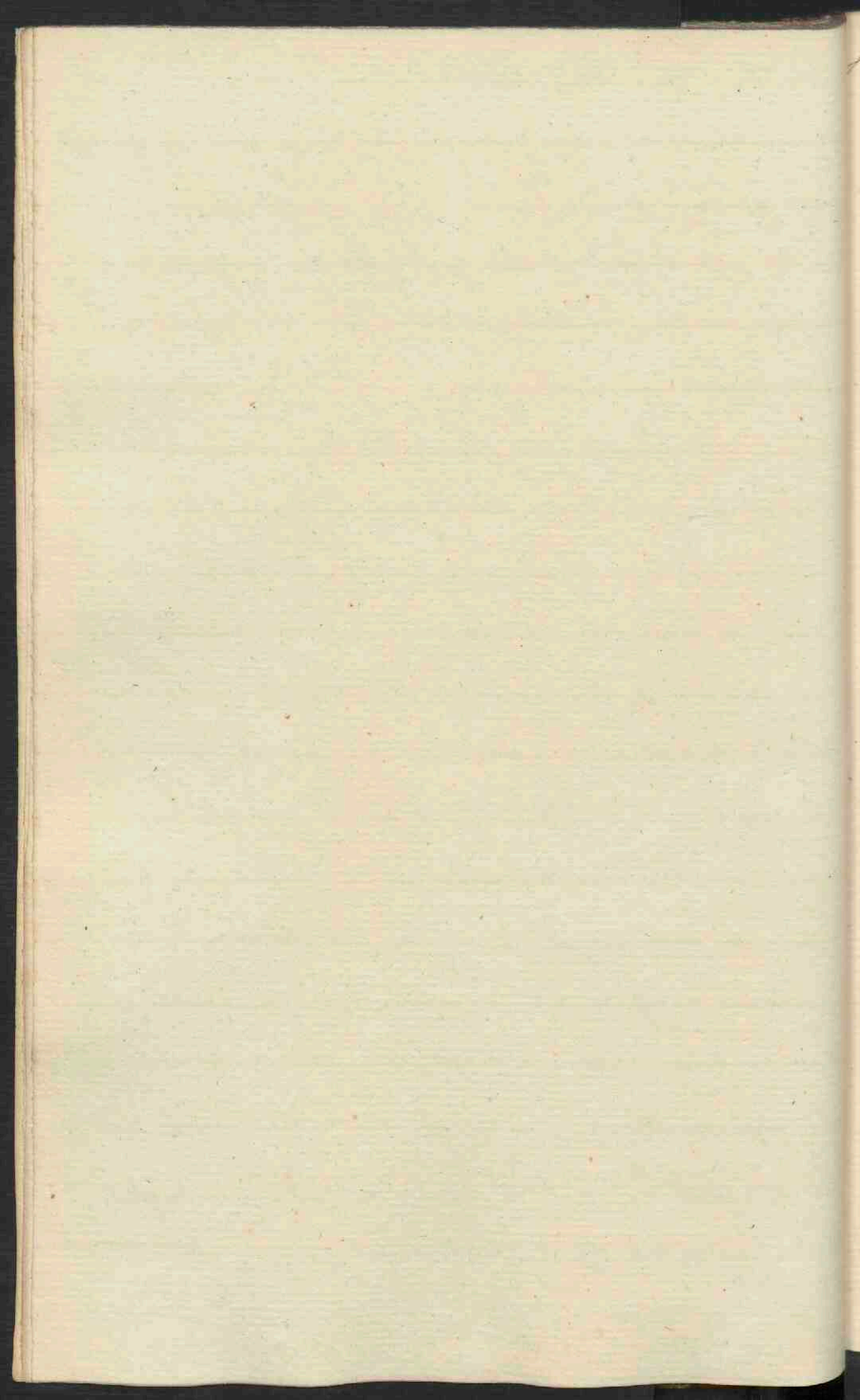
13

te, en als ik er naar gevraagd heb, heeft men mij gezegd, dat zij daar stonden tot herinnering en aandenken.

Er is te Westmessel een groot kasteel met fraaie bosschen er bij, het behoort aan den heer Vink te Antwerpen.

Den volgenden dag reden wij naar Antwerpen, de weg liep eerst door de barre heide, en toen pas seerden wij een mooi, groot dorp, Brestkaat.

Ik was blijde, dat wij een in een grote belangrijke stad zouden komen, en aan mij voor, om deselve goed te bezichtigen; maar in dit vooruitzicht werd ik reer te lens gesteld. Wij kwamen om elf uren aan, maekten drie kwartier in de brandende won voor de poort wachten, reden vervolgens meer dan een uur door de stad eer wij een goede stal hadden, en toen kregen wij nog geen fourage of billetten, zo dat ik met nog drie anderen, na tot bij vier uren vergeefs gewacht te hebben, voor eigen rekening in den Grand Laboureur ging. Gelden heeft

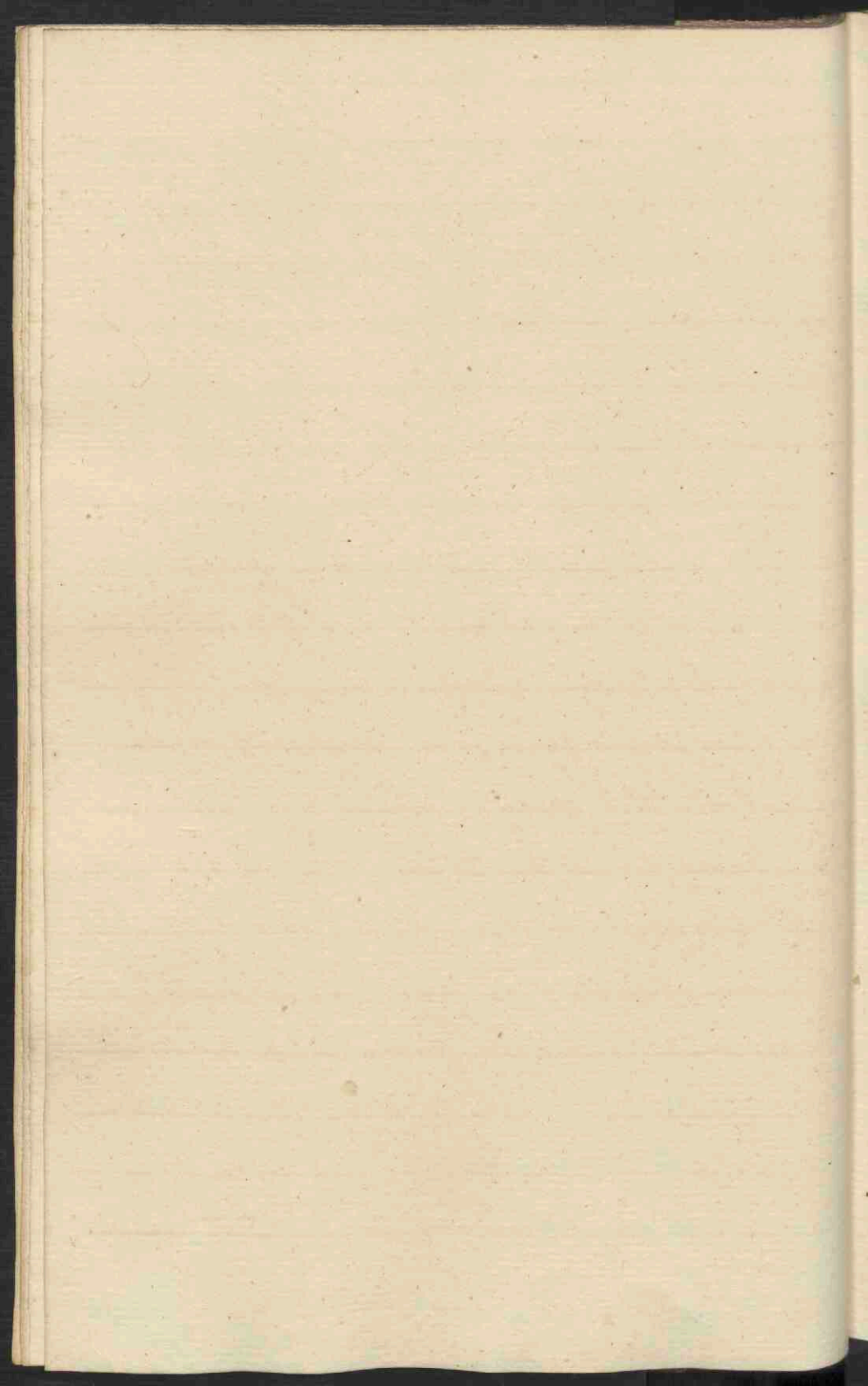

July 13. 14. Antwerpen. Contich.

mij ene goede maaltijd zo veel plezier gedaan als toen; evenwel waren my allen zo vermaeld, dat my niet eten wat gingen slapen, en ongelukkig werden my niet weder wakker dan toen het reeds donker was, toen gingen wij nog wat rond wandelen, maar de gelegenheid om wat te zien was voorbij.

Het geen ik by het doorrijden van de stad zag maakte geen aangename indruk op mij, maar denkelijk had mijre ontvreesdenheid hier ook deel aan. De gevels der huizen zijn meest veel groen of geel van kleur, en de deuren en vensters grijs, dit staat dood, ook waren de straten veel en niet zeer levendig. De boeren huizen zijn in dese streek ook meest geel met grijze deuren en vensters.

Den volgenden dag gingen wij op Mechelen; onzes reisweg passeerden wij verscheiden fraaije dorpen, het voornaamste was Contich, dit overtreft vele kleine stedsjes, die ik sedert gezien heb. Wij vonden daar Kantseatische vrijwilligers, die er zeer goed uitragen;

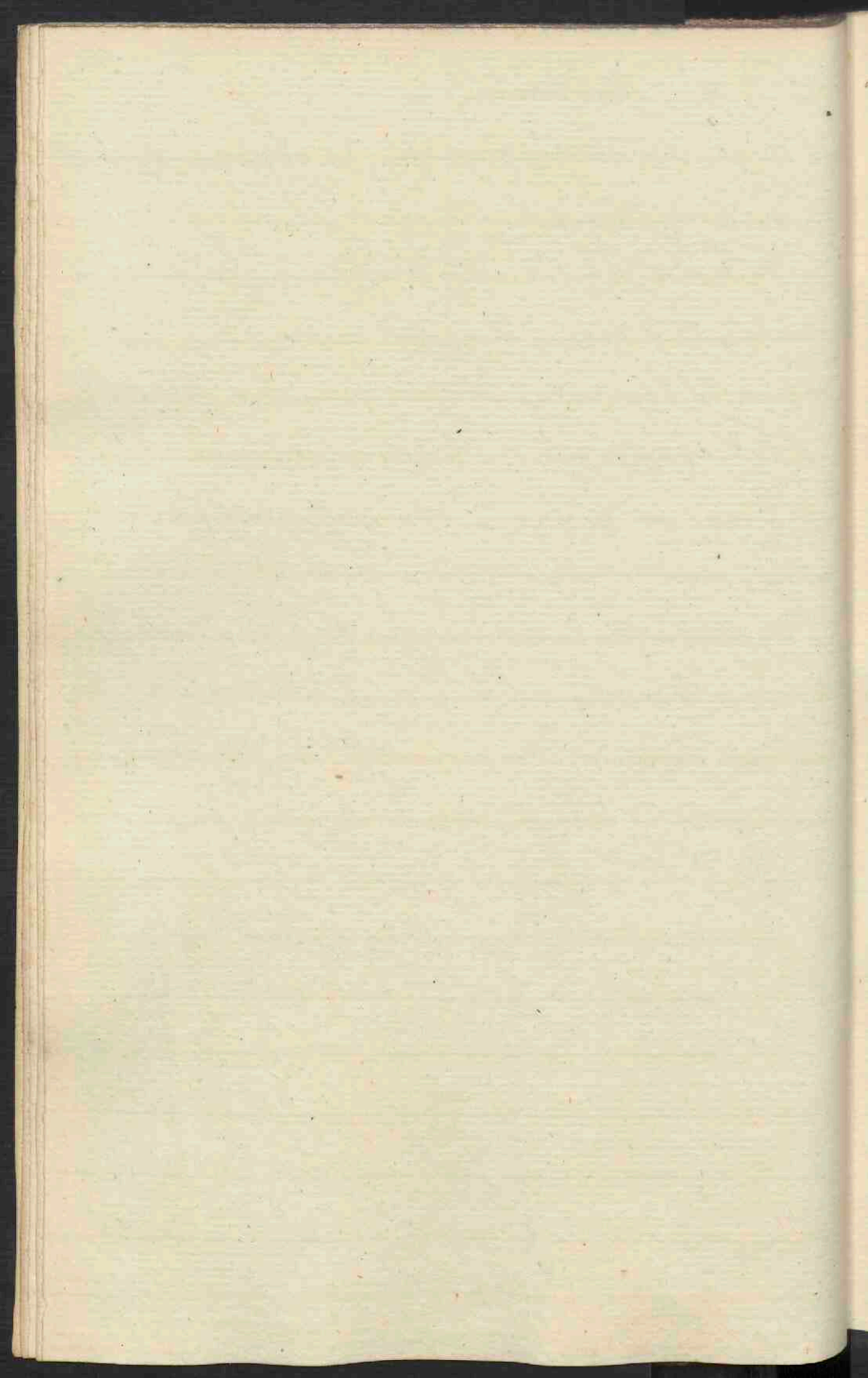
July 14. Mechelen.

ik heb met verscheiden gesproken, die allen zeer beschaafd en vriendelyk waren.

Wij kwamen nog al vroeg te Mechelen aan, en hebben de stad vrij goed gezien. Zij is niet groot, er zijn tien duizend inwoners; maar zij is zeer net en vrolyk, en hare ligging, midden tusschen Antwerpen en Brussel, is zeer aangenaam. Zij is geen vesting en er zehenen aardige wandelingen rondom te zijn.

Wij waren ten huize van den H^{er} Vermeulen, bier, bronner, waar wij zeer vriendelyk ontvangen werden. Middags waren wij zeer verwonderd, toen de soep opgebragt werd, te bevinden dat het karnemelksoep was, overigens eten wy er zeer goed, en wij vernamen van de meeste, dat zy ook zodanige soep gegeten hadden, het scheen de gewane kost op vastendag.

De vlaamsche taal, die men hier spreekt, klont voor ons zeer onaangenaam, maar men sprak reeds vrij algemeen Fransh, en in dese taal mist de jonge juffrouw Mieke, nog al waardig te praten, maar

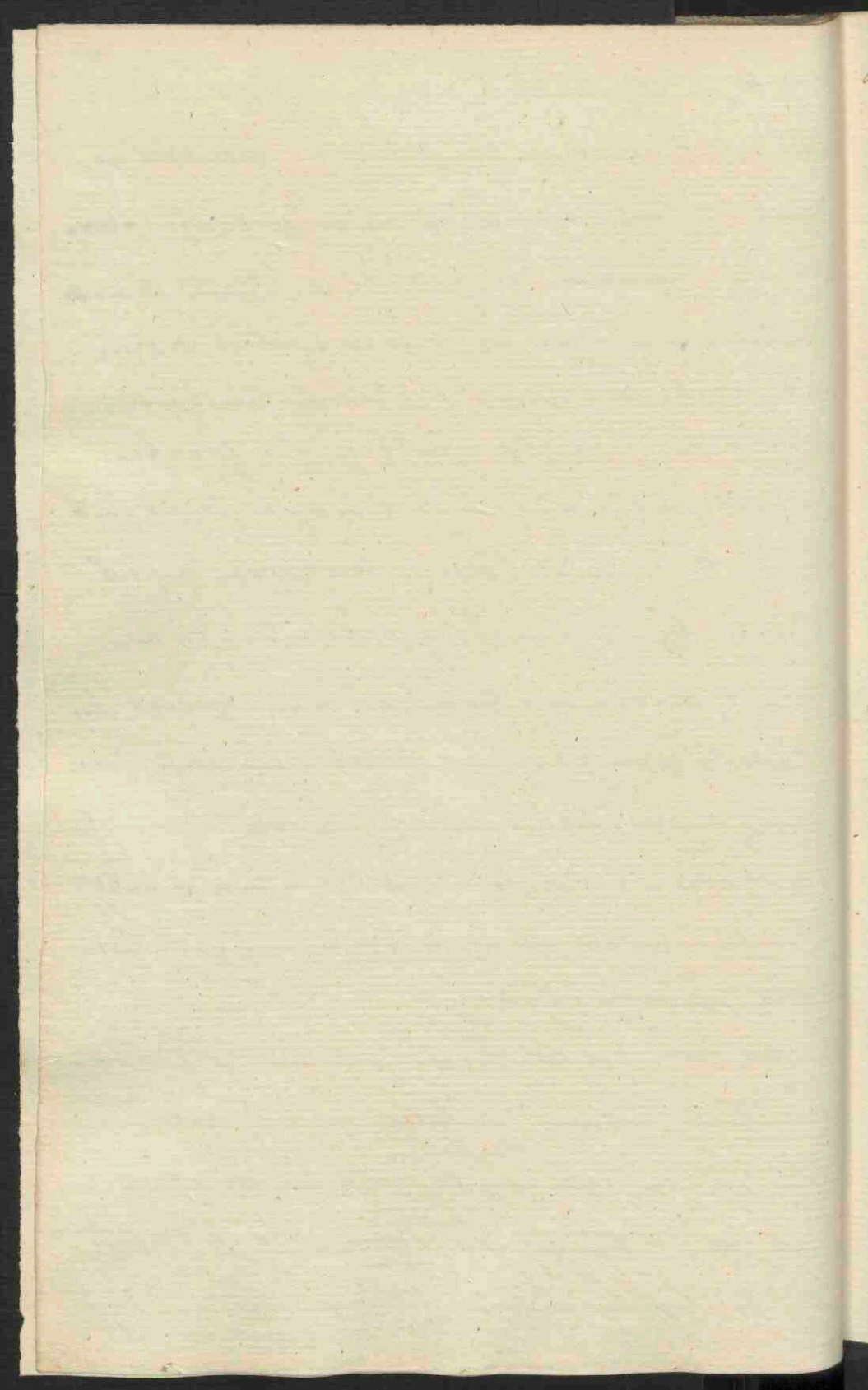
July 16. Mechelen.

aan den bronsen en zijn zoon was niet veel gesprek. 's Avonds moesten wij met de dames alleen eten, want de heren gingen alle avonden naar de Estaminet, en kwamen niet voor laat t'huus.

De markt is zeer mooi; er waren zeer goede koffiehuisen waar wij 's middags thee dronken.

De grote kerk is een van de schoonste die ik ooit gezien heb: men weet ons in derselve den predik. stoel als bijzonder mooi gebeeldhouwd. Op den toorn heeft men een bijzonder mooi gezigt, hij is 500 trappen hoog; het klokkenpel geeft men op als een der volmaakteste: de koperen trommel, die van ene ontrachelyke grote is, weegt 5441 pond, er zyn 17000 vierhante gaatjes in voor het stellen van de muziek.

Men weet ons een kamertje op het hoogst van den toorn, met een wijnkelder daar by, gebouwd door een zeer rijk heer, die liefhebber van de vrouwen was, en zijn genoezen vond en zich aldaar

July 15.

Silvoorden.

49

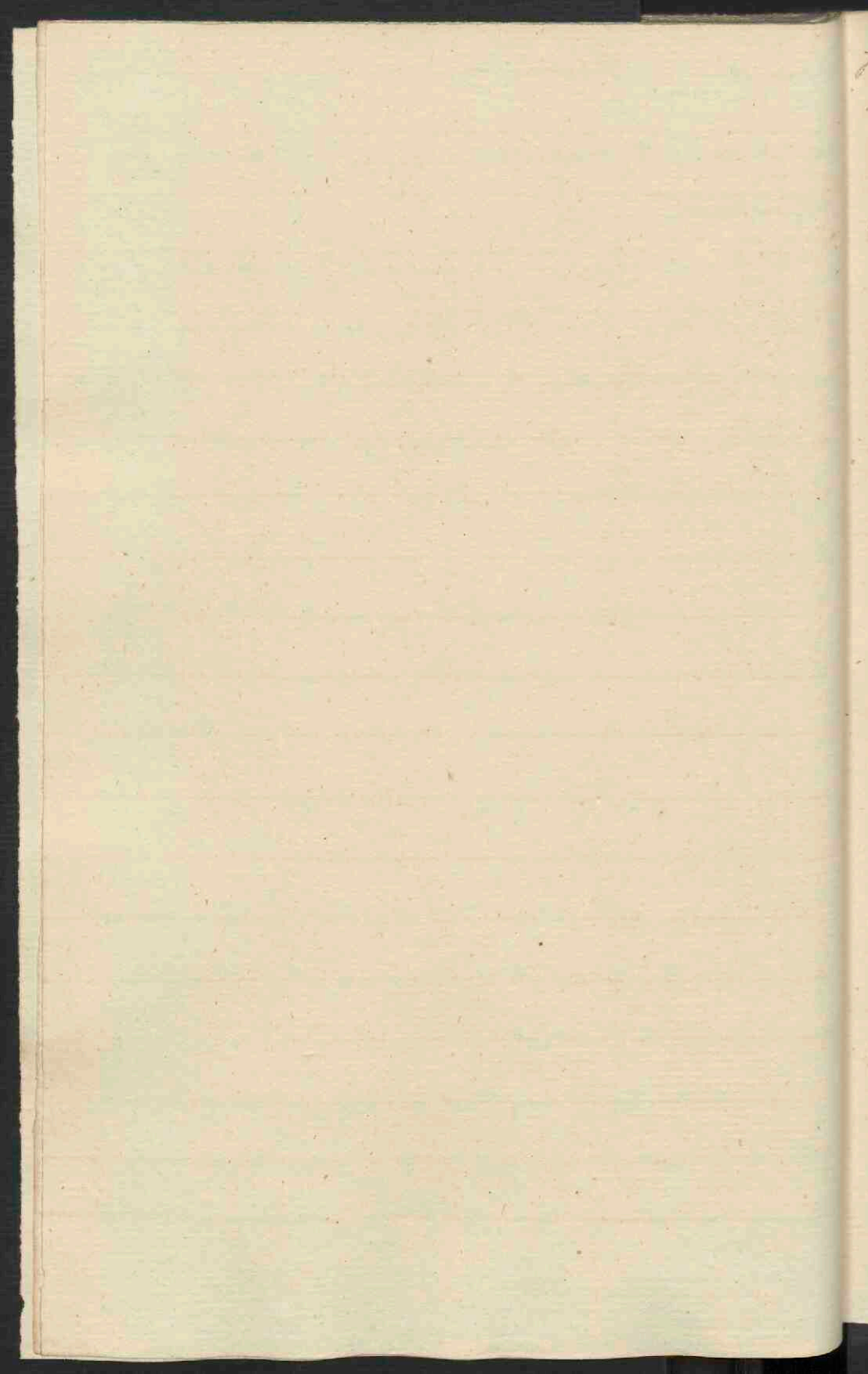
met dezelve te komen vermaken.!! De gustibus non est disputandum.

Ik herinnerde mij bij het mandelen door Mechelen dik, wils, dat onze bevallige brichte Junin Secundoos daar geleefd heeft, en dat hij er meermalen van zegt, wils "deliciosu". Of mij dit een gunstig vooroordeel gezegen heeft, weet ik niet, maar de stad beviel my zeer gaed.

Wy maekten den volgende dag rustdag houden te Mechelen, maar de Ritmeester gaf ons verlof, om met de kwartiermakers voortuit te gaan naar Brussel, so dat wy zaterdag morgen om negen uren de reis aannamen.

Wy passeerden Silvoorden, een klein stadje, en ik ging met Van Voort de gerangenis besigtigen, die eens buiten de stad ligt.

Het is een groot vierkant gebouw, waar van buiten alles taegemetseld is uitgezomen de deur waar men in komt, van binnen zyn vercheiden plaatsen. Het ligt

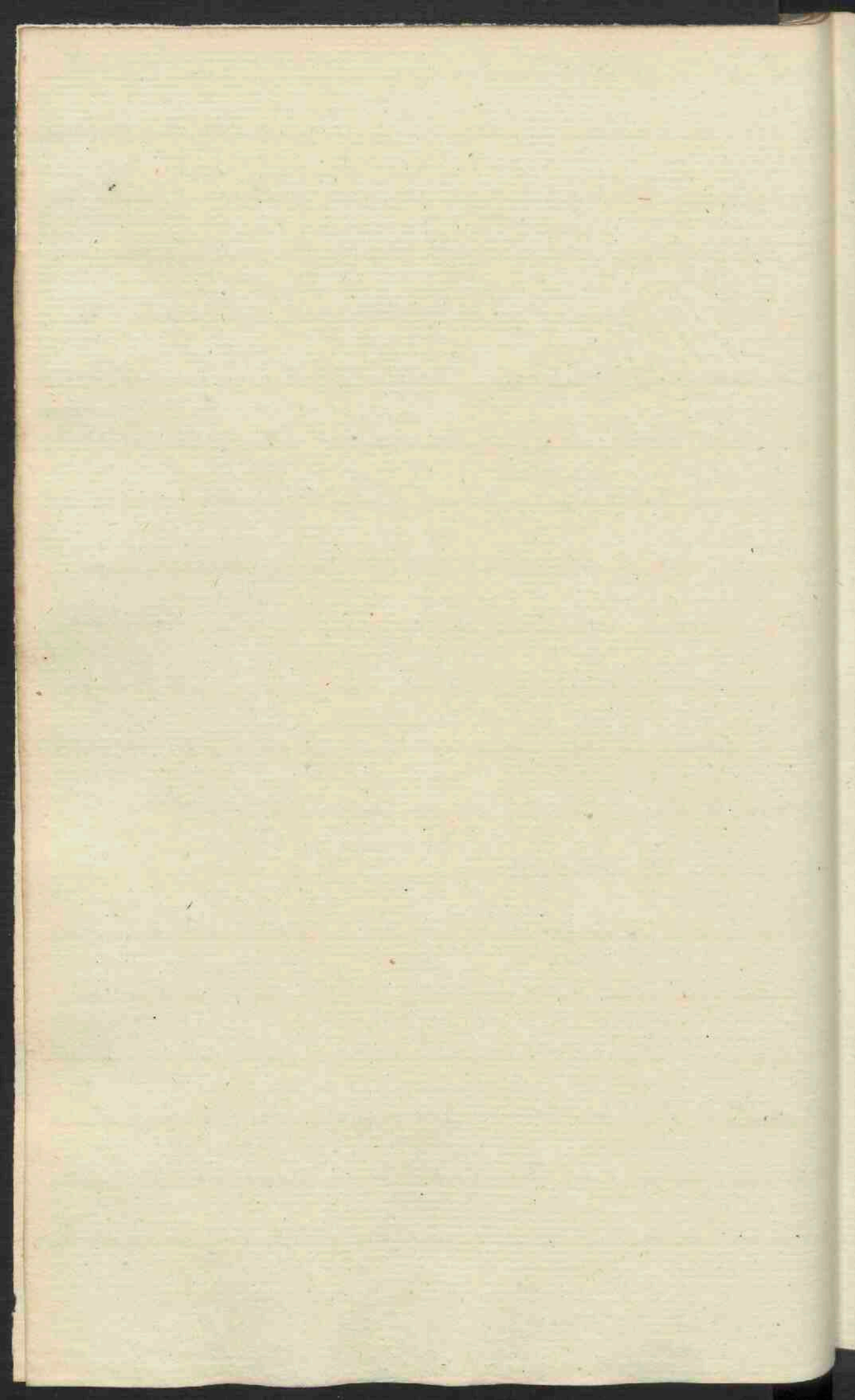
July 15. Vilvoorden.

10

vandaag in grachten. Bij het inkomen vindt men een kazerne,
waar in een twintigtal oude soldaten gehuisvest worden,
die opzettelijk voor de wachten van 't huis bestemd zijn.

Het getal der gevangenen bedraeg 924, namelijk: 574
vrouwen en 350 mannen, alle gevonnist; er worden
hier gene beschuldigden bewaard. Men plaatst ze,
veel lang de Criminelen en Correctionelen niet meer
afzonderlijk, zo als eigentlijk de wet mede bragt,
Onze leidsman zeide ons, dat in plaats dat de Correctio-
nelen minder bederven zouden zijn, men over 't alge-
meen opmerkte, dat zij meest al de slimste gevangenen
waren, welke door overleg de zwaarste straffen had-
den moeten te versmeiden.

Wij kwamen in het huis op den etenstijp, wanneer men
gewoonlyk geen vreemden toeloot: evenwel was de
lucht zo frisch en zuiver als men die zelden in hier-
gehuizen vindt. Alle de gevangenen gingen los van
het ene vertrek in het ander, zo evenwel dat de man-
nen en vrouwen malkanderen onderling niet ont-

July 15. Silvoorden.

49

maeten handen: deze grote vrijheid verwonderde ons.

Algemeen zagen er de gevangenen gezond en welva-
rend uit, en zij waren goed en vriendelijk gekleed. De
vrouwen waren meest groot en sterk, en hadden
een mannelijk voorkomen; wij zagen er niet ene
die mooi was. Men zeide hier als in de meeste ge-
vangenhuizen, dat de vrouwen veel maeyolyker in
orde te handelen en te regeren waren dan de mannen.

Er waren grote luchtige zalen, waar allehande
werk gedaan werd: het voornaamste scheen te zijn
weven en kleden maken. Al het werk is voor rekening
van den aannemer, die ook de gevangenen den kost
geeft. De verdiensten zijn geheel voor de gevangenen
zelven: de helft ontvangen zij wekelijks, en de andere
helft wordt bewaard tot zij uit het huis gaan; dit
laatste bedraagt somtijds een vrij aanmerkelijke
som, maar door zij dan in staat zijn zich een be-
staan te bezorgen.

Alle de gevangenen slapen twee aan twee in

July 15.

Vilvoorden.

20

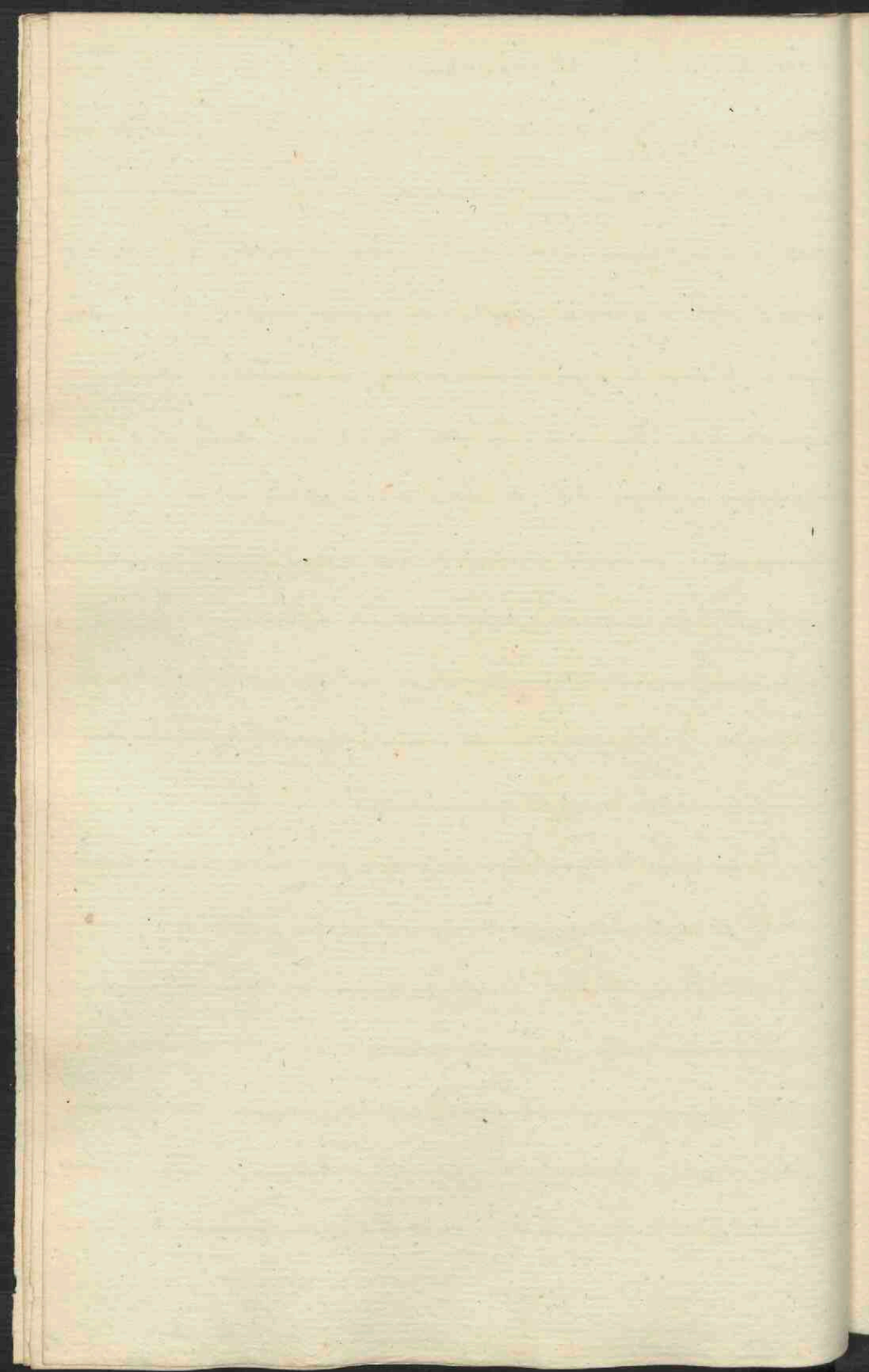
hokjes, waar alle van steen is, en waar in 24 's avonds
niet groenvels worden opgesloten.

Er waren vele grote galen voor de zieken en herstel-
lenden van allerlei aard. De gehele infirmerie zieke-
gave in order te zyn. Zie hier ene inrichting, die mij
zeer beviel. Bij elken zieken hang een bord, waar
zijn naam, Zyn N^o, de dag, waarop hij daar geko-
men was, de aard, zynner ziekte, enz. op stonden aan-
getekend. In twee daartoe bestemde afdelingen op het
zelfde bord, wordt dagelijks door den geneesmeester ge-
schreven welke spijis en drank en welke middelen
men den zieken moet taedienen.

Er waren tweentwintig concienges in het huis.

Na deze berichtiging der gevangenis vonden wy Ste-
phen Poelman in de herberg neder, en vernatgaen
samen onzen weg naar Brussel.

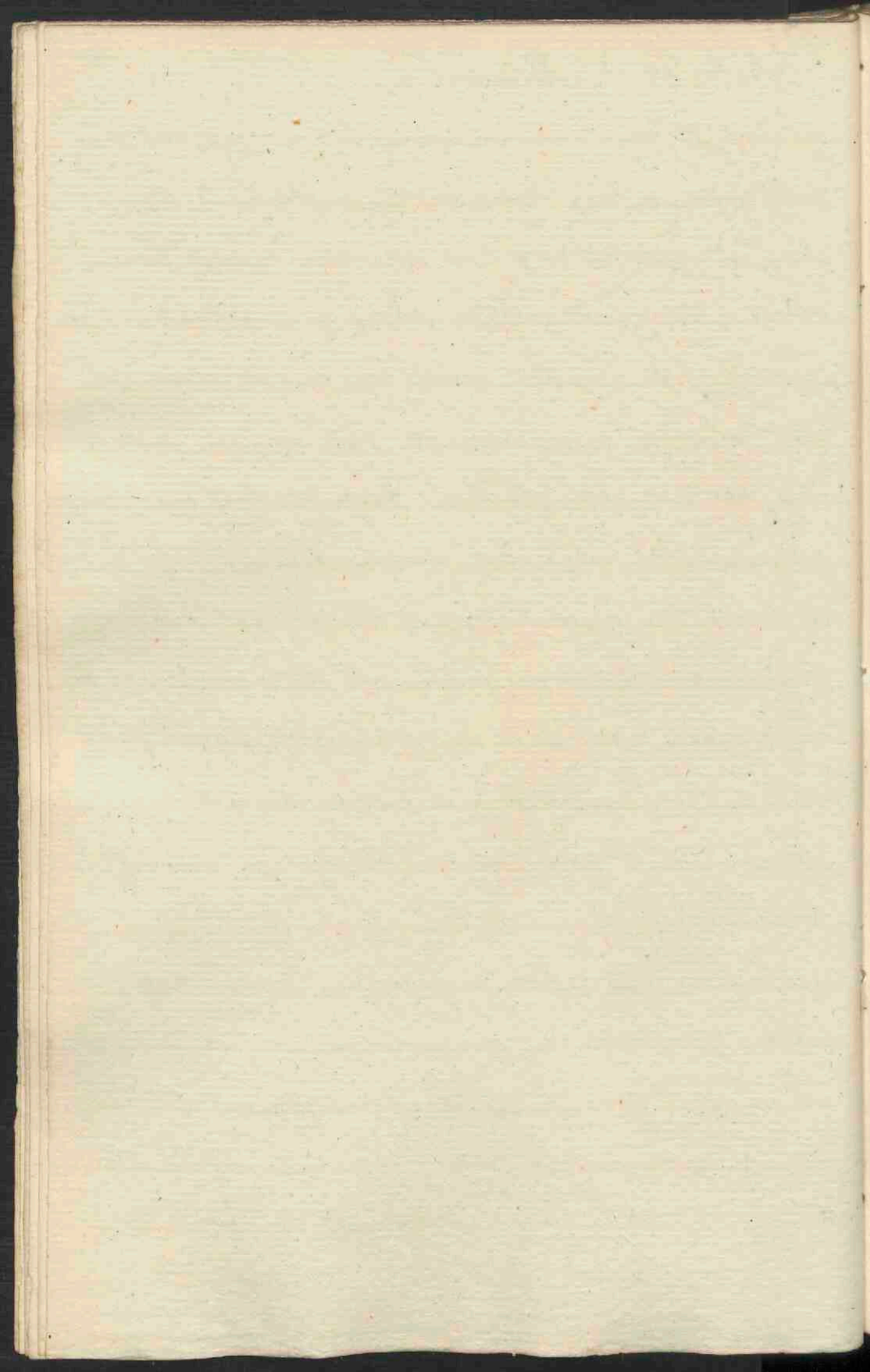
Wy waren niet vrolijk, waaris toe de manije weg,
en het schone meder medewerkten. Het spiet ons wel,
dat wy het kanteel Leken niet konden gaan zien,

Julij 15. Brussel.

maar de tyd was te ver verlopen; het is een groot vierkant gebouw, wy lieten het ter rechter hand liggen. Langs den geheelen weg ziet men zeer mooie buitenplaatsen, die meest schildersachtig op huoptens gelegen zijn. Bij Brussel meden wy door de bevoelde Allée verte, die loopt ter rechter zyde van den gewonen weg; het is een heerlyke laan, bijna een half uur lang, met verschieden reijen hoge bomen beplant. Tusschen de Allée en den gewonen weg is het kanaal, dat naar Mechelen en Antwerpen gaat. De Allée verte is de gewone plaats, waar men in ruyting of te paard gaat wandelen: wy zijn niet in de gelegenheid geweest, om er naar toe te gaan op een tyd dat er menschen waren.

Om drie ure kwamen wy te Brussel aan, en hadden taen veel last en onaangenaamheid met het zoeken naar kwartier; men gaf ons telkens briefjes op huizen die reeds bezet waren; eindelijk gingen wy saam in den Moriaan in de Rue d'Or

July 16. Brussel.

22

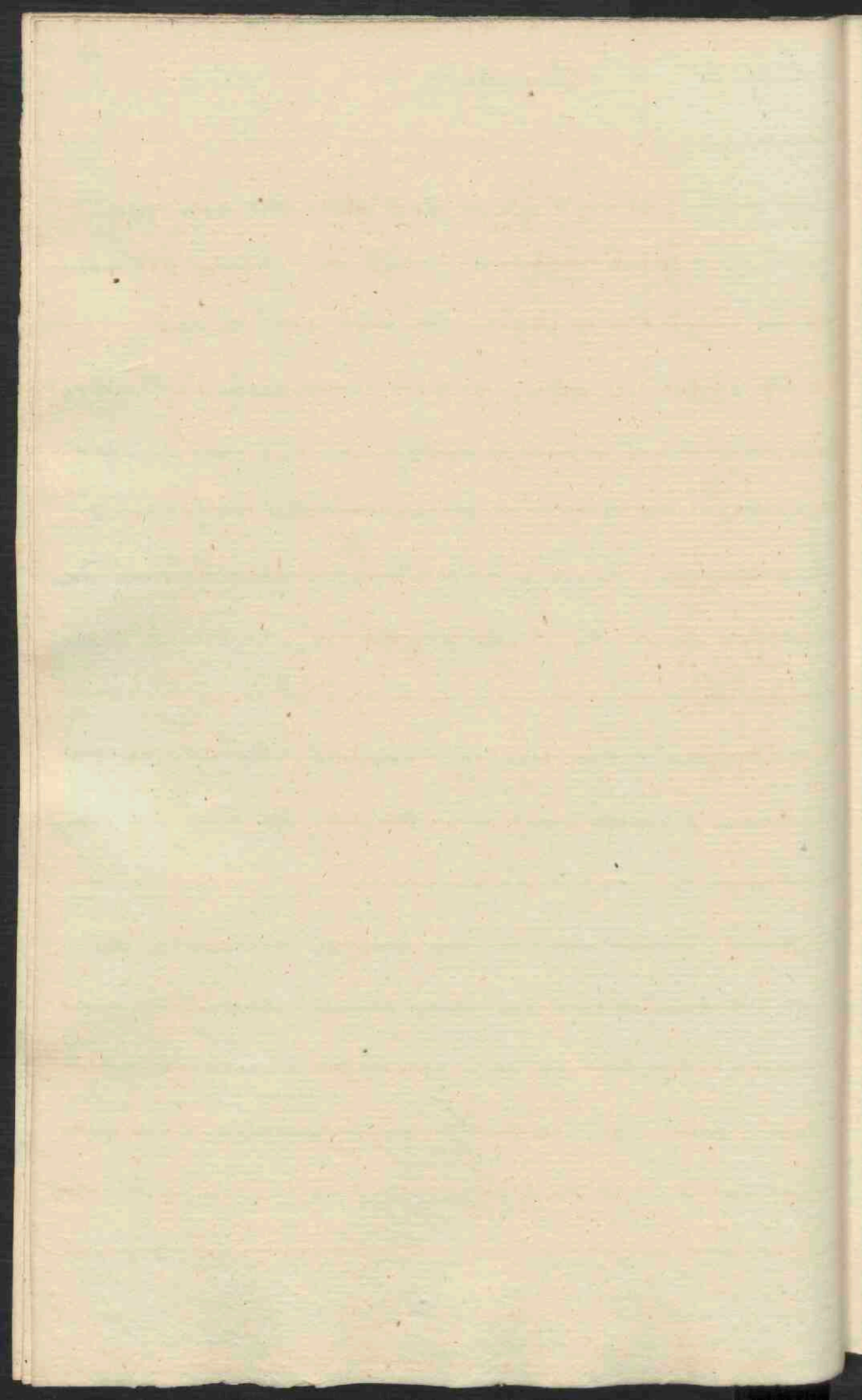
logeren.

Wij gingen vadelijk naar het bad, dat mij zeer verkwikte; het badhuis is een vrij mooi gebouw en de inrichting seker tamelijk goed te zijn.

Wij soepelden daarna met verscheiden Pruisen, daar wij druk mede praatten en ons zeer vrolijk maakten: wy dronken gezamentlyk de gezondheid van den koning van Pruisen en van dies der Nederlanden. Na t eten gingen wij nog ene mandeling doen.

De volgende dag was een zondag. Wy namen elk wat van t merk van den fourier op ons: ik bleef by t opladen van t hooi enz.

Ik ging verscheiden kerken zien onder anderen die van St. Gudule die mij zeer beviel; er was dienst, maar ik merkte op, dat de meeste menschen maar rondwandelden. De oorzaak daar van was mogelijk dewyl er een processie moest plaats hebben ter ene van de patrones van de stad, terwyl

July 16. Brussel.

29

om het slechts weder dit maal te staet maar in de kerk
bleef. Men heeft ons verhaald, dat in vroeger jaren die dag
in Brussel zeer wild gevierd, en de processie zo mooi was,
dat men uit andere steden kwam om ze bij te wonen.
Nuwer dit was geheel veranderd, men maakt er nu
zeer weinig merk van: alleen zag men dat de huizen
der straten, waar derelve had moeten passeren, met
takken waren groen gemaakt.

De kerk St Lambert op de place royale is ook zeer
mooi; zy is ten tyde van keiser Joseph gebouwd en is
zeer net en sierlyk.

In het Café L'ariviere vonden wij elkander weder,
en gingen toen saam het Museum zien. Er waren
mooie schilderijen, waaronder vele van Vlaamsche
en Hollandsche meesters. Het kabinet van natuurlyk-
ke historie is zeer onvolkomen; alleen voor de delft-
stoffen is het nog al aanzienlyk. Onder de natuur-
kundige werktuigen was een Miroir acoustique zo
als onze leidsman het noemde, ik had hier te vore

July 16. Brussel.

24

nog zo niet gezien. Hij bestond uit twee halle, koperen, ronde schijven, van ontaent drie voet middellijn; zeselne manen, twaal of vyftien papen van elkander gesteld. Wanneer men nu voor de ene reer nacht flinstert, kan dit duidelyk gehoord worden door iemand, die by de andere staat; maas het moet helder weder zyn val de praet mel gelukken.

Wy aten saam in 't Hotel de Flandre, waar mij den Pitmeester en onzen vriend Van Dam van Ypselt aantroffen; met den laatste gingen wij vervolgens koffie drinken en in 't Parc wandelen. Wy konden dit en de Place Royale niet genaeg bewonderen. Van Dam ging met de anderen naar de kommedie, ik bleef met Doelman nog rondwandelen.

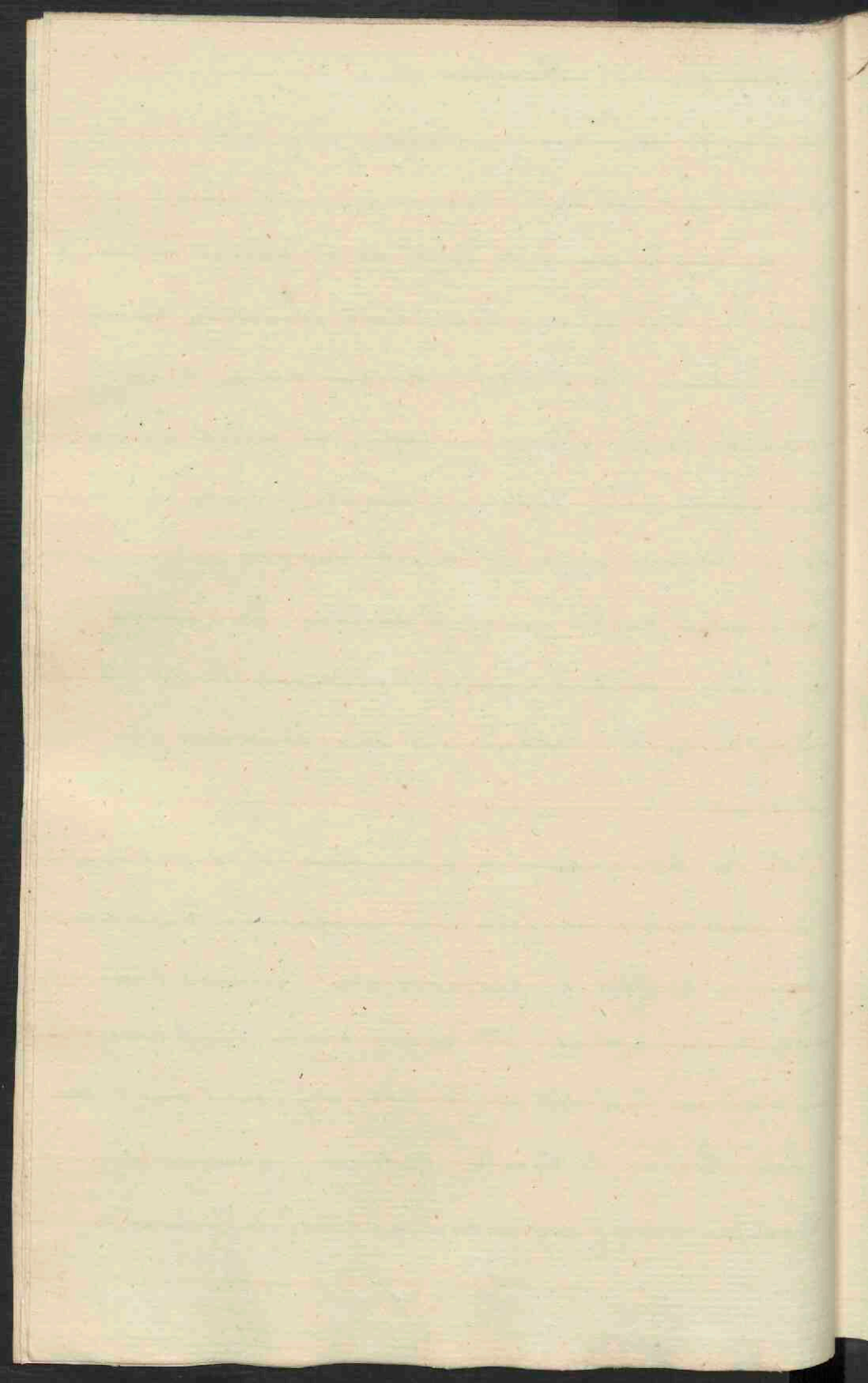
Toen mij 's avonds in de herberg terug kwamen van den mij in onze kamer grote verwarring. Stary en Van Voorst hadden, in 't vooruitrecht van nog dien avond te zullen vertrekken, hunne kamer reeds opgeruigt, en daar zij naderhand hun vertrek

julij 17. Brussel.

25

tot den vroezen morgen hadden uitgeeteld, was hunne
ne toelugt tot onze kamer genceest. Daar
lag nu de een op de tafel en de andere daar
naast, zo dat wij ons haast niet verroenen konden.
Daarvoren lag het gaed van ons vieren door
elkander onder stoelen en tafels de gehele kamer
door verstrooid. Daar onze makkers reeds in rust
lagen, hadden wij grote moeite, om ons gaed nog
wat uit te zoeken en op te pakken. Des nagts om
twee uren werden wij reeds gestaard door hun
vertrek, en het bevond zich toen dat mijn jas
weg was.

Al die tegenstaeden verhinderden niet, dat wij
den volgenden morgen zeer vengensagde met Van
Dam in t Parc gingen ontbijten, het was daar
aller aangenaamst. Ik schreef er een brief naar
hij, en om half elf vertrakken wij met ons Driën
naar Braine-le-Comte. Op onzen weg waren wij
bijzonder vrolijk, wij verhaalden anecdotes, reciteerden

July 17. Hal.

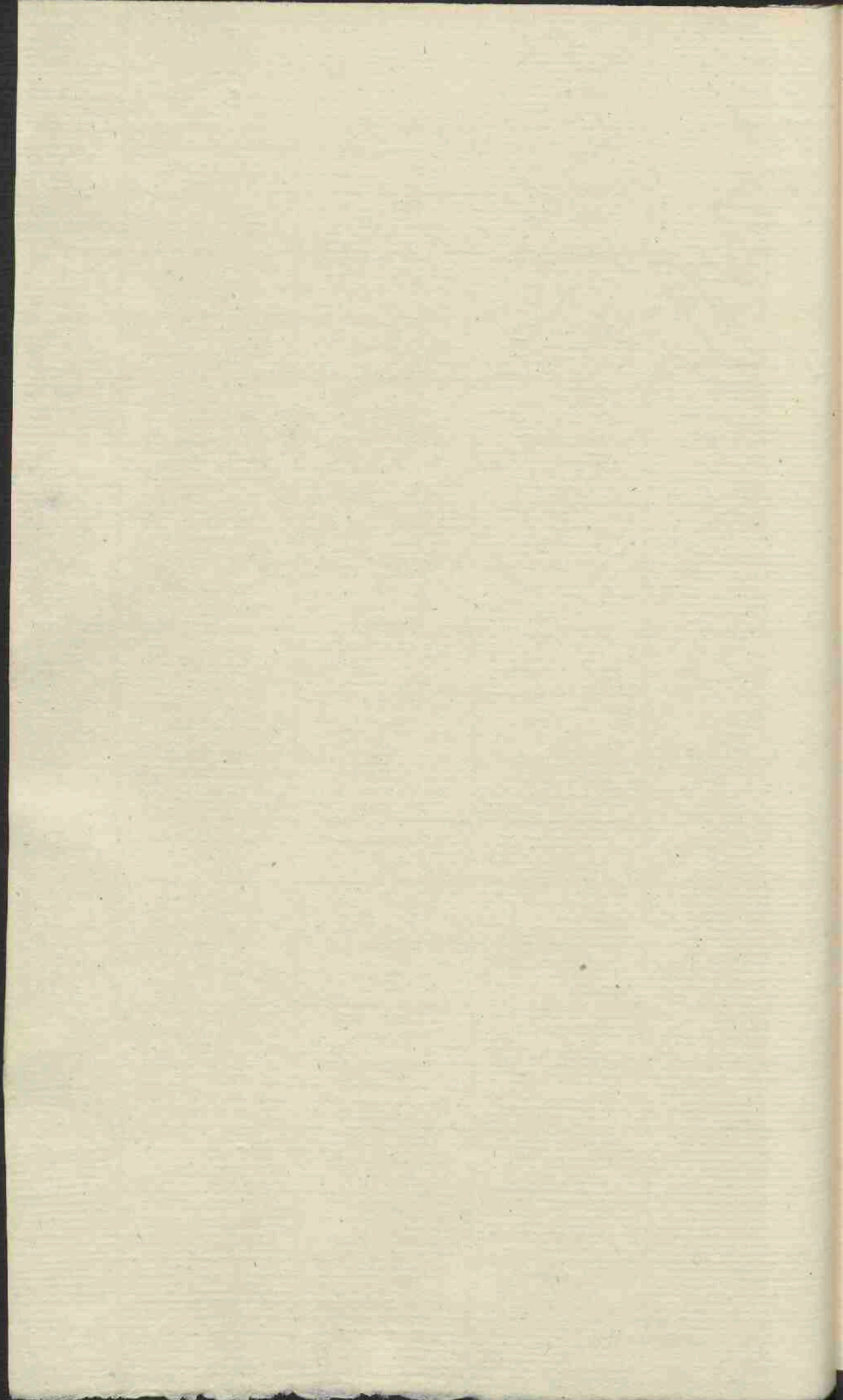
26

verven enz., zo dat de tijd ons volstrekt niet lang viel.

In het voorbijgaan, met heel ver van Prusfel, zagen
wij op een graat wit gebouwd, dat nu naar een boe-
ven-huis diende, een opschrift, dat onze opmerking
tot zich trok. "Thermes Gaesbeeckennes à l'instar du
"temple de Bacchus à Delos". Toen wij vroegen, wat
dit beduidde, zeide men ons, dat het een aanleg was,
die nimmer tot stand was gekomen, van een 'man
die niet recht wijs was geweest. Dit laatste konden
wij zonder moeite geloven.

Wij aten te Hal vrij goed voor weinig geld. Het
is een klein, maar welvarend stadje. Wij merkten
op, dat het Christusbeeld, hetgeen bij de kerk stond, zeer
slecht met een 'ander japon van kataen was om-
hangen: men schijnt dus hier reeds minder gods-
dienstig, of bijgelovig, te worden.

Te Braine-le-Comte vernamen wij dat de Compas-
gnie naar Soignies, een uur verder, gemarcheerd
was; wij kwamen dus niet voor laat bij de revue aan.

27

July 17. 18. Braine-le-comte. Soignies. Mous.

Braine-le-comte is even als Soignies, een kleine
buurg, het laatste had nog overblyfsels van wallen.
In beiden spreekt men reeds algemeen Fransch.

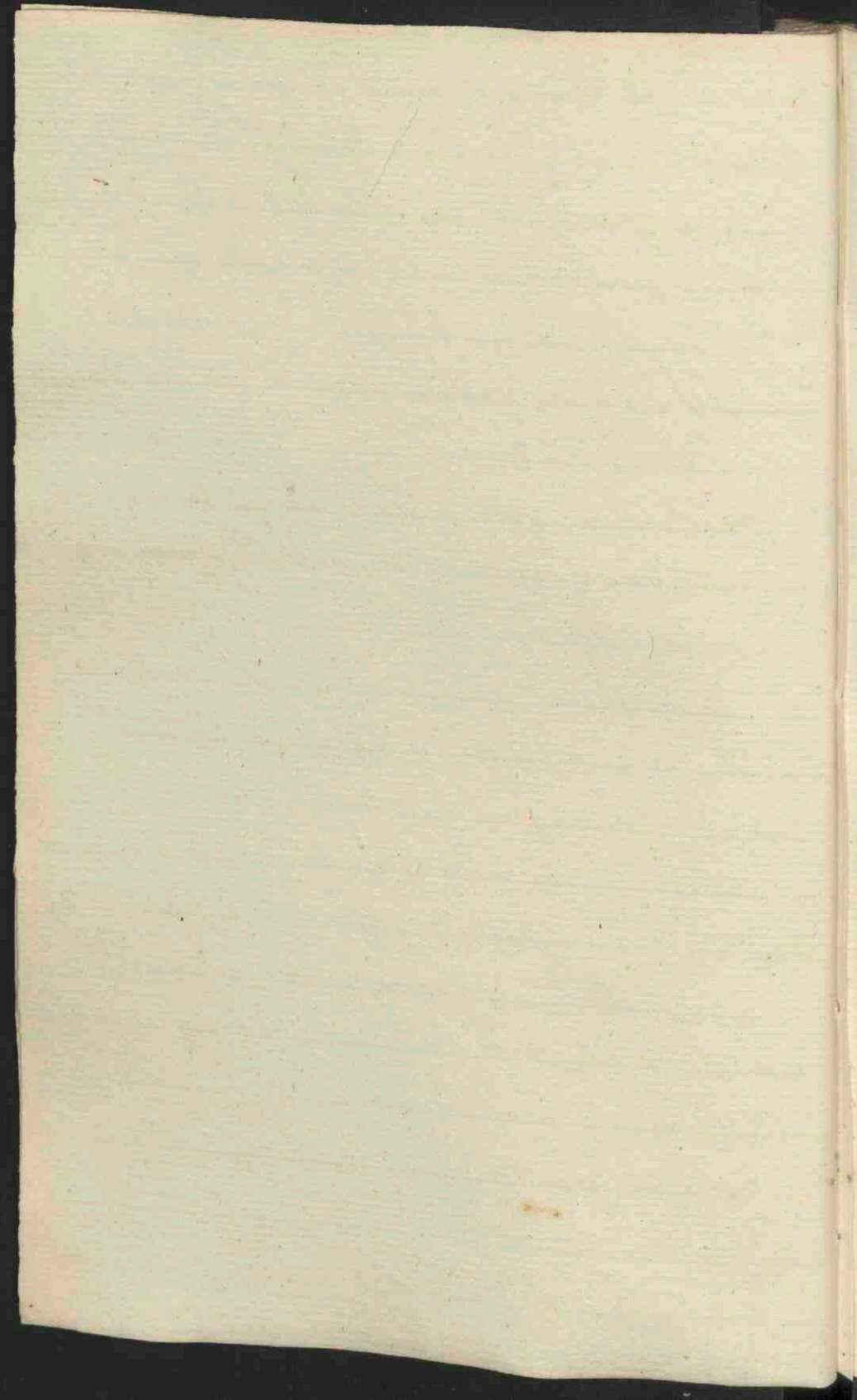
Wij vonden verscheiden kennissen in het Saathuis,
waar zy zich saam wtalyk maakten, onder anderen
onzen vriend Van Voorst.

Wij hadden zeer goed kwartier bij een fermier, die
ons goed eten en goede bedden gaf. Zijn jas was ook
meder gevonden.

Den achttienden maekten wij te Mous aankomen,
het geen de eerste bestemmingsplaats van onzen
tocht was. De weg was zeer heuvelachtig, en leevende
hier en daar moeije gezigten op; de afstand was maar
drie uren, en wij passeerden geen dorpen van belang.

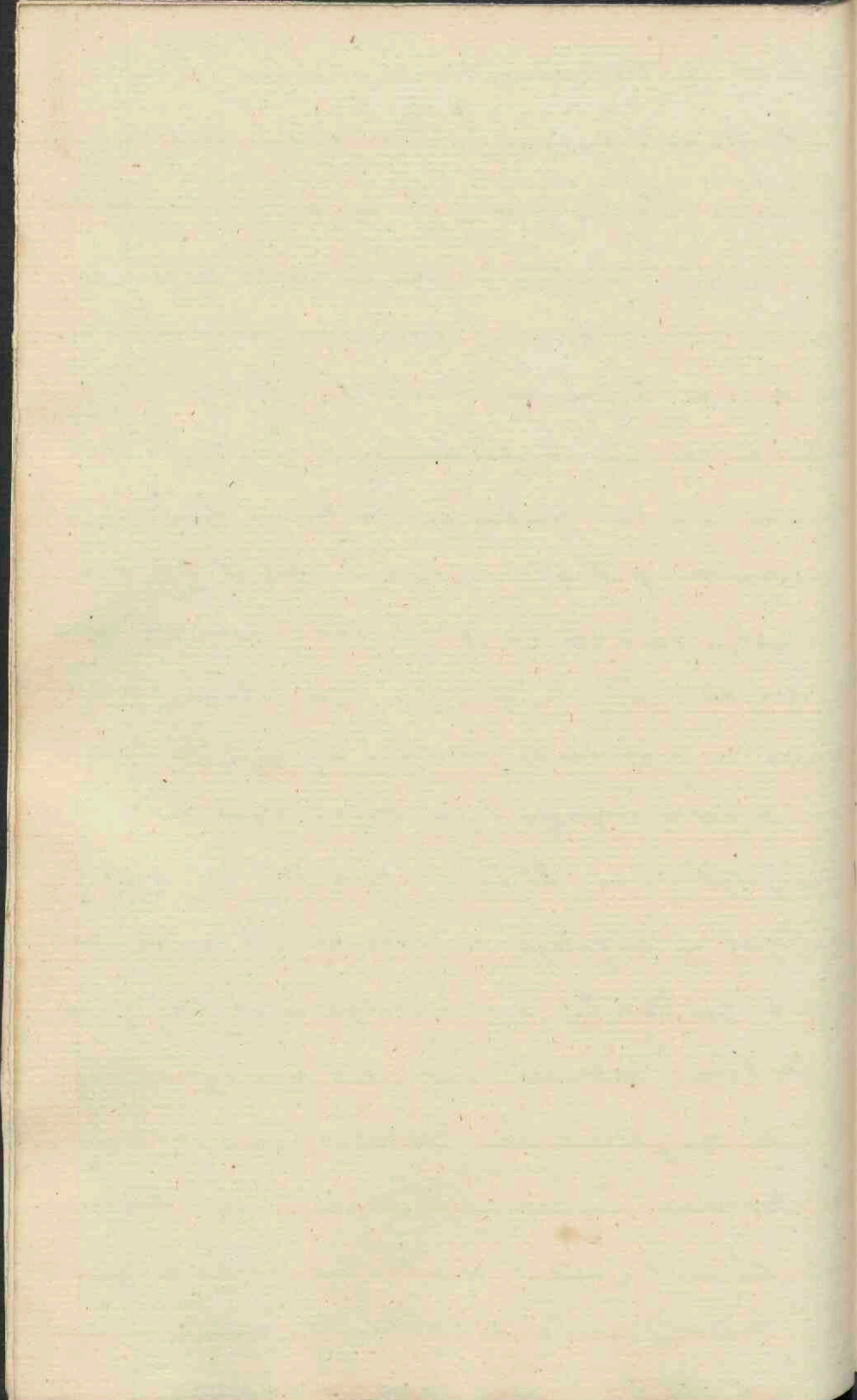
Men ziet Mous van zeer ver, en de aankomst is
uitnemend schoon: het ligt op een' heuvel en de
streek rondom is allerlieft.

Wij werden gezonden naar Cuesmes, nog geen
uur van de stad af.

July 18. Quermes.

My Reizen te Quermes kwartier by zeer goede menschen, de familie Letreau; maar voor den avond moesten wy dezelve weder verlaten, omdat de nacht aldaar geplaatst werd. Monsieur Letreau was niets meer dan een boer, en las evenwel niet in den Bybel, maar altijd by voorkeur de boeken der propheeten en de openbaring van johannes. Ik toonde hem enige verwondering diaraan, en zeide, dat ik het zeer moeijelyk vond om die te verstaan; maar hij meende dat die stukken niet in den bybel staan zonden, indien ze niet konden worden begrepen, en dat men ze des te vlytiger lezen moet, naar mate dit moeijelyker was. Hij had er zich dus van zyne jeugd af op toegelegd, en meende nu zoo ver gekomen te zyn, dat hy vry bundelyk wist wat er in de toekomst gebeuren zonde; ook had hy, zoo hy zeide, de terugkomst van Napoleon wel waarsien. Dit alles kwam my zeer vreemd voor in een boerenman, die anders niet onverstendig zcheen te zyn. Zyne kinderen, merkte ik, lachten hier mede, en de

July 16. 19. Cuernmes.

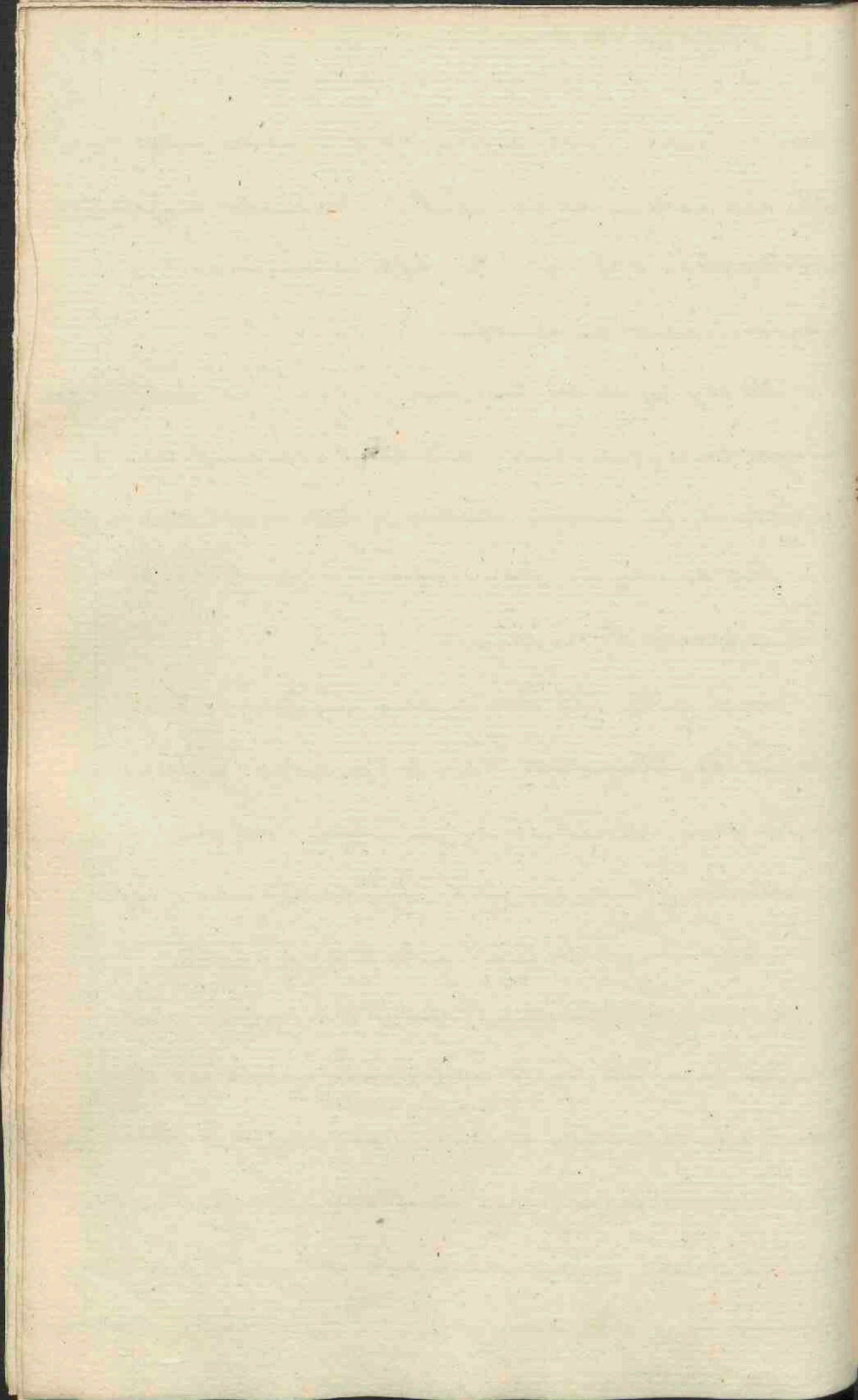
29

ande man wilde mij ook niet veel van het geen nog
gebennen moest mededeelen. Die dat weten wilde moest
zelf het nalezen in den bybel. Hij zeide mij toch,
dat Napoleon nog niet had afgedaan, maar in een
genecht vernieuwen moest.

Na een' nacht bij zeer arme lieden te hebben door
gebracht, kregen mij met Reits en Opdenhoof zeer goed
kwartier by de zusters Dutricou, twee onse dames, die
door het aankopen van nationale goederen groot
fortuin gemaakt hadden.

Cuernmes is een lief vrolijk dorp, rondom in heuvels
gelegen. Wij hadden reeds verscheiden dagen opgemerkt
dat het graan byzonder schoon stond, dit was hier
ook zeer het geval, zoo dat het een lust was tegen
den avond langs de hoornvelden te wandelen.

De boeren-hofsteden (fermes) waren hier reeds
gebouwd even als wy ze naderhand in België en
Frankrijk algemeen gevonden hebben; te weten:
het huis met de schuren en stallen vervullen drie
zyden van eene groote vierkante plaats, waar van
de viende zyde door een muur is afgesloten, waarin

July 19. Cuernet.

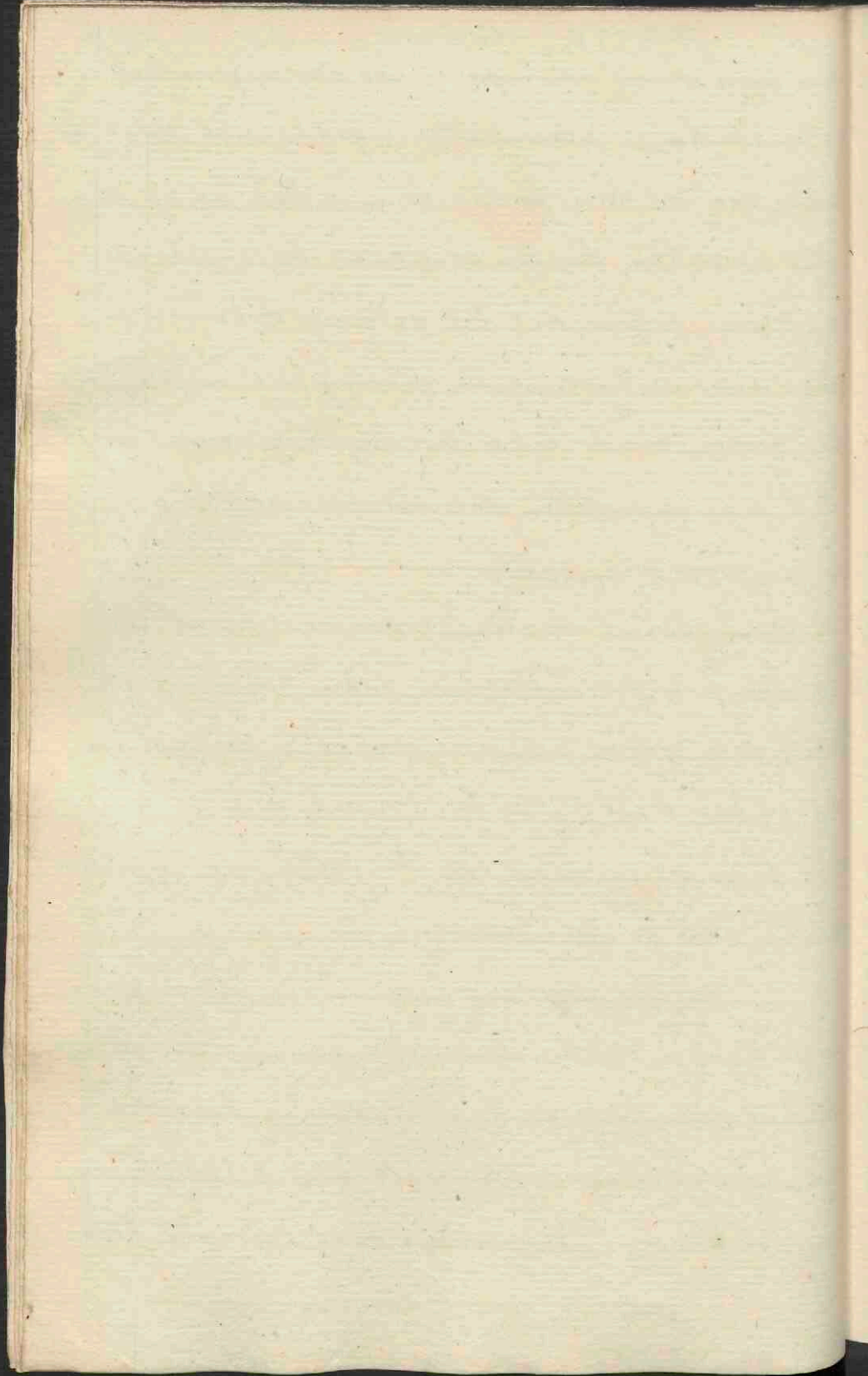
30

een grote poort den ingang aan den weg vormt.

Deze vierkante plaats nu is geheel met mest be-
dekt, zoo dat men nimmer in 't huis of in de
stal enz. kan komen dan over die mest. Men
heeft ons gezegd, dat dit geaurig betreden zeer
goed voor de rotting en gisting der mest is; dit
kan wesen, maar het is zeer onaangenaam, en ik
kan mij niet voorstellen, dat het niet nadeelig voor
de gezondheid zijn zoude.

Onze dames beraten 29 paarden en al het
overige naar evenredigheid, maar wij bemerkten
niet, dat zij daarom veel aangename, en over-
vloediger leefden: zij hadden ook geen de minste
beschaaving, en men zag duidelyk, dat zij niet
altijd rijk geweest waren.

Wij merkten vrij algemeen op, dat de vrouwen
men in deze streken levendiger en slimmer waren
dan op onze dorpen, ook hadden zij over 't alge-
meen meer onderrichting. De meesten waren op
een naburig, half geestelyk instituant, La Travi,

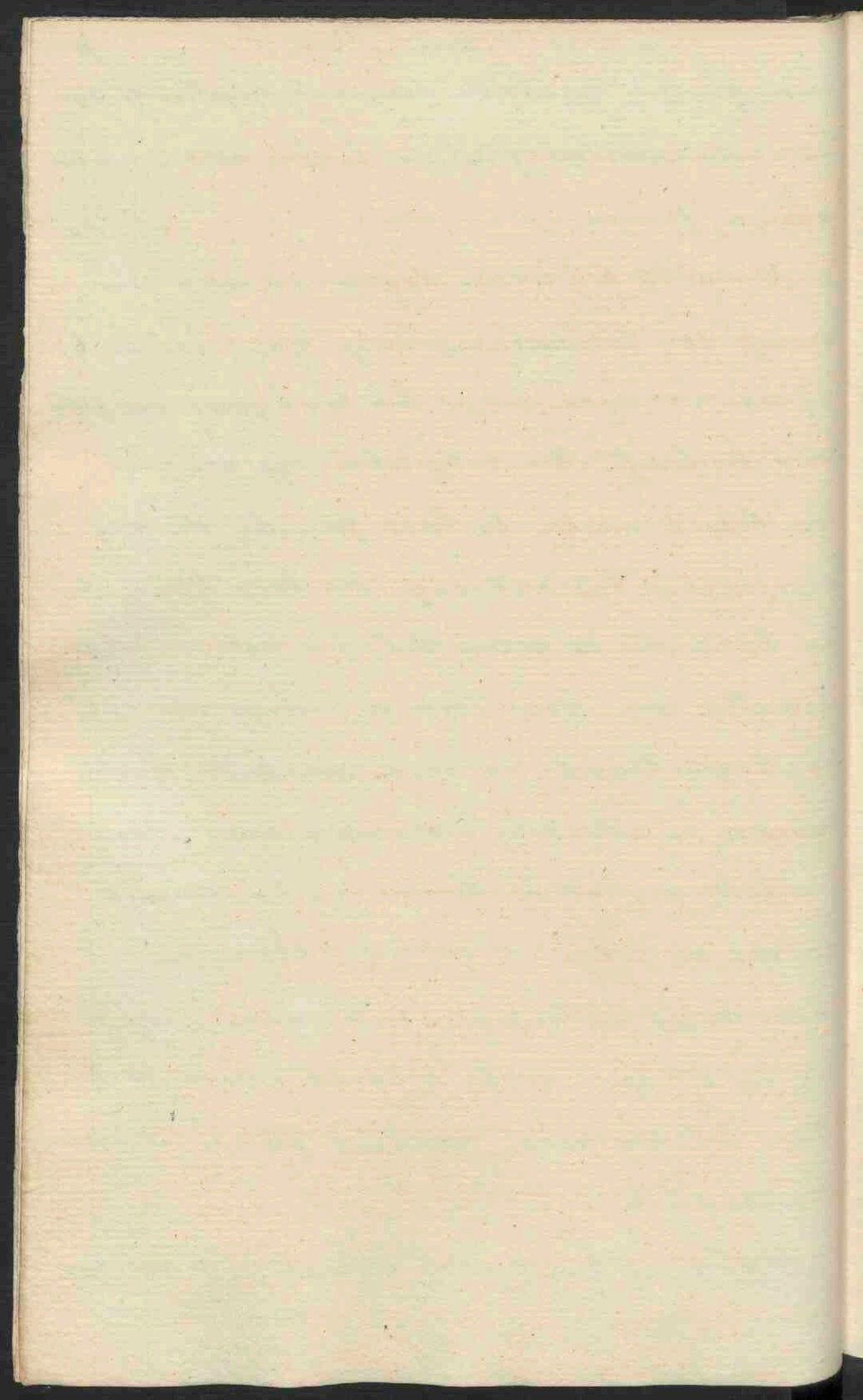
July 19. Cuesmes. Yon.

31

dence, geweest, en waken daar wel opgeleid te zijn.
Zij waren meestal lelyk en hadden alleen mooye
ogen en tanden.

Ik maakte den eersten dag kennis met een
meisje van het naburig dorp Yon, Desirée C...,
zij was niet mooi, maar had veel geest en was
vrij beschaafd. Den volgenden dag ging ik
een bezook maken by hare familie, die mij
zeer vriendelyk ontfong. Het dorp Yon is een
der liefste, die ik gezien heb, het ligt maar een
kwartier van Mons, tegen de helling van een
vrij hogen heuvel; er waren verscheiden buiten-
plaatsen, en alles was uitnemend net. Men
verhaalde mij, dat de kernis een der mooiste
van den omtrek is, en dat men algemeen uit
Mons komt om deselve by te wonen; dat er
dan in de open lucht gedanst wordt op de
Place, dat een mooi vierkant plein is, met
bomen omzet.

Ik ging nog dien middag naar Mons, waar wij

July 20. 21. 22. Cuesmes. La Jemappe.

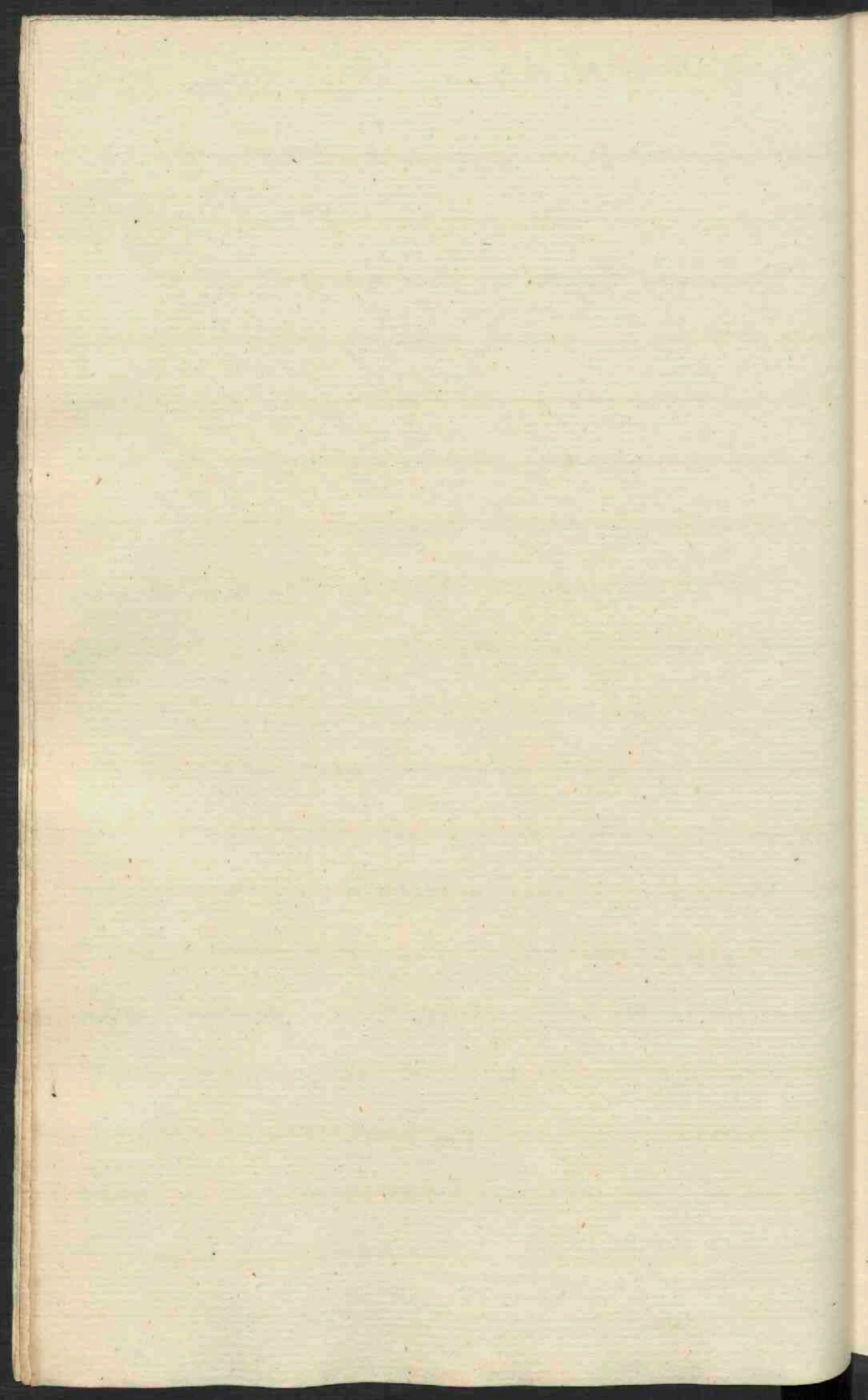
92

braaf rondwandelden en de grote kerk zagen, die zeer mooi is.

Donderdag bragten wij druk door met ons goed in orde te brengen; 's avonds deden wij toch nog een wandeling onder anderen naar de mynen die in den omtrek menigvuldig waren; wij namen ons voor om er eevonds eens in te gaan.

Vrijdag ging ik met Doelman een berack afleggen bij mijne nieuwe kennissen te Yon; 's middags hebben wij wandel gereden; en 's avonds nog ene wandeling gedaen, onder anderen naar La Jemappe, een klein dorppe, een half uur van Cuesmes, berackend om den veldslag die in derselvs nabijheid geleverd is. Het is naar deze plaats dat by de Francken het gehele departement genaamd was.

Zaterdag had ik de wacht; ik schreef op deselven een omstandigen brief naar huis. Toen ik even t'huus was om te eten, hoorde wij de trompet, en melbra vernamen wij, dat wij om zes uren vertrekken zouden.

July 22.23. Hornu. Saint-Guislin.

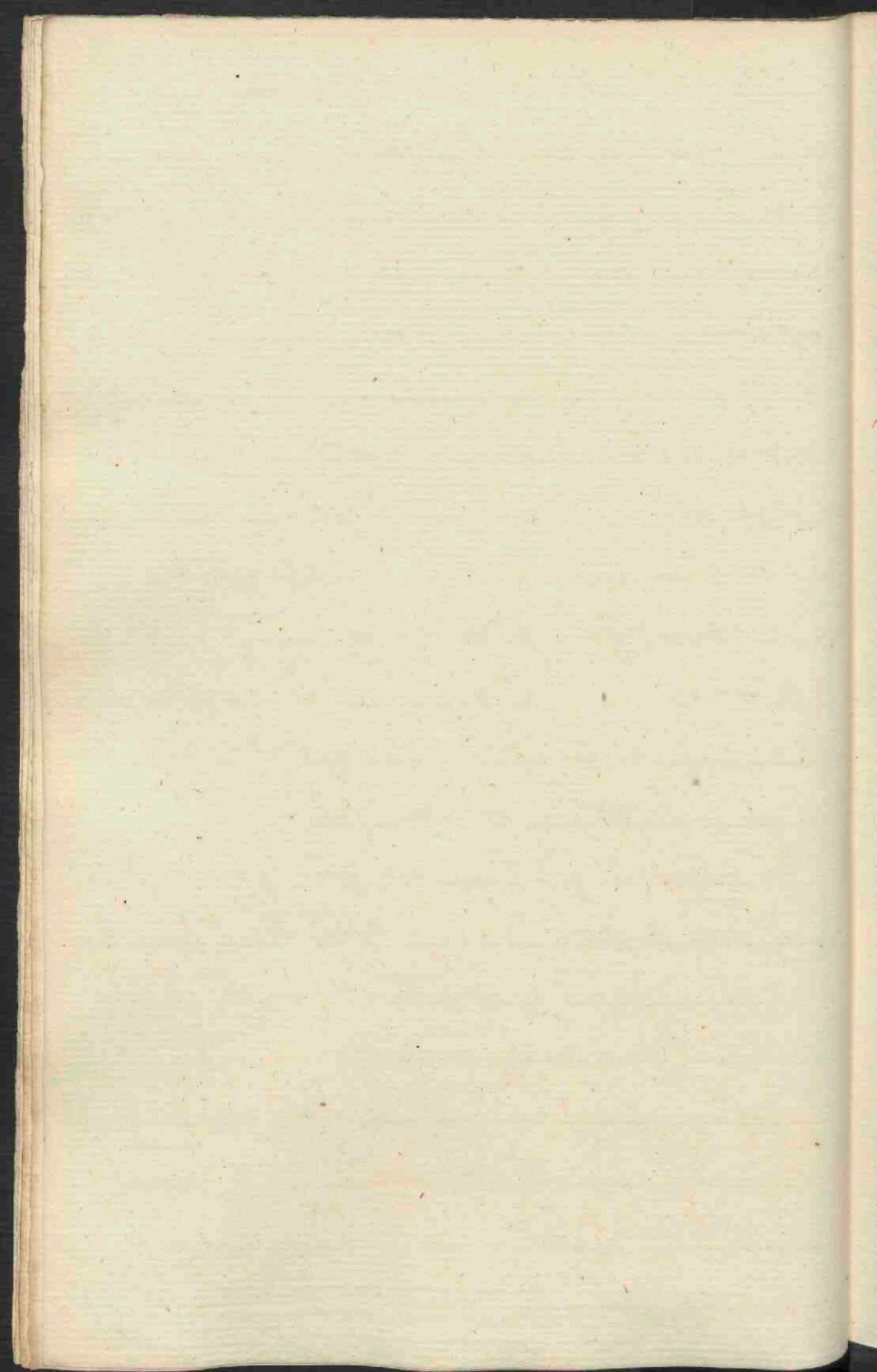
naar Hornu, twee uren van daar.

Het speelt onze dames, dat wij heen gingen, zij wa-
ren wel met ons voldaan. Als een mooie trek van
haat moet ik hier optekenen, dat zij ons zeiden, dat
indien wy in geuecht moegten komen en gewond
worden, wij ons dan naar haartoe moesten laten
brengen, dat zij ons goed zonden oppassen en verzor-
gen, iets het geen haer niet aeneend was dewijl
ze ene hospitaliere geweest was.

Bij het aankomen te Hornu was het eerst, dat onzen
aandacht trok, het uithangbord van de herberg, dat
tot opschrift voerde „Au blanc cul.“

Wy hadden het geluk van zeer goed kwartier te
krijgen bij M. Rob. - Pleits en Op den Hoef kwamen
juist tegenover ons bij den heer Failer Fines, dat
uitnemend goede lieden waren.

Donrag middag zijn wij naar Saint-Guislin ge-
wandeld, waar lagen de Rotterdammers. Zij gaven
s'avonds een concert en Bal, wy zijn niet gebleven

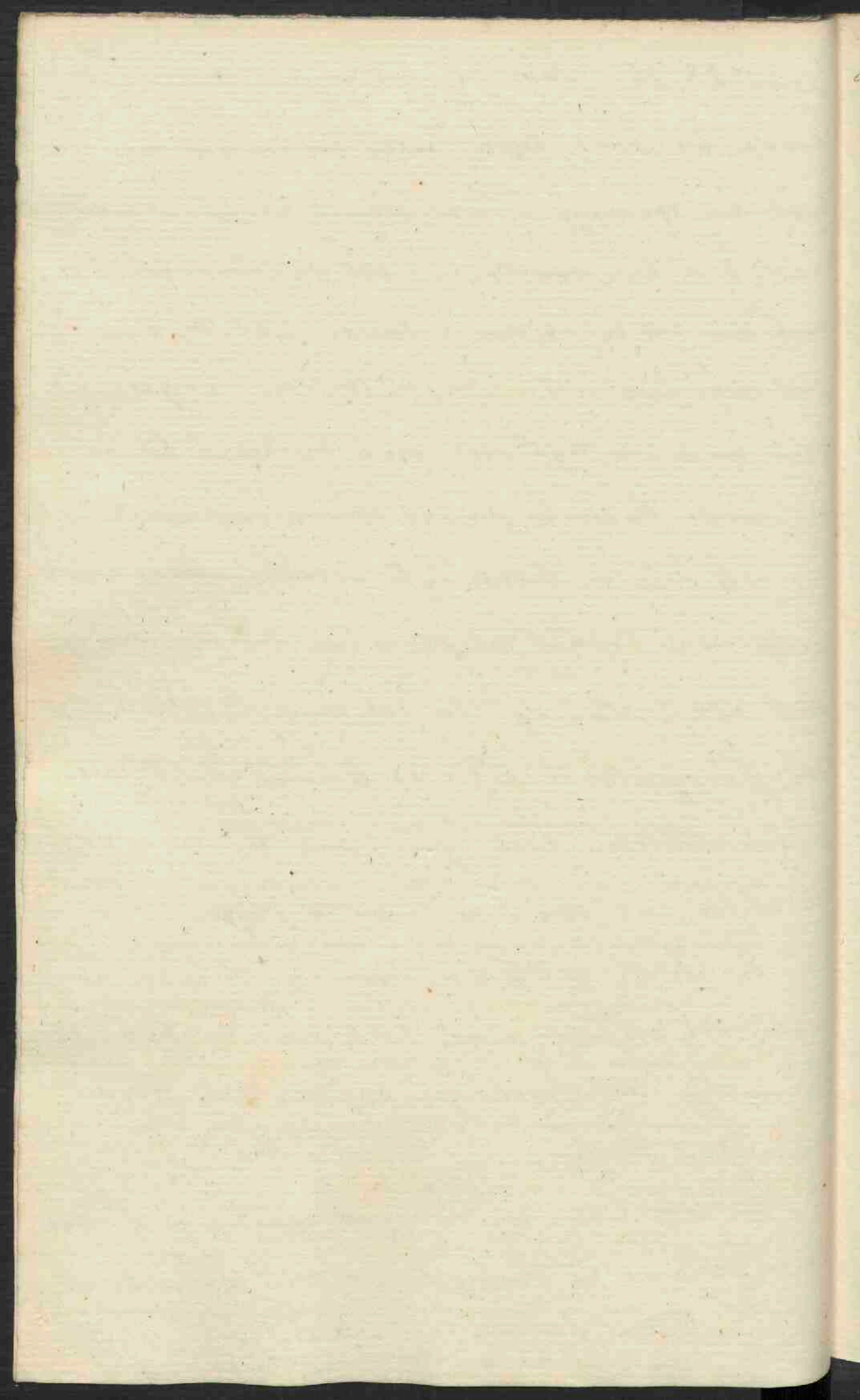
July 23. 24. Saint Guislin.

34

tot dat het laatste begon; maar het concert was
neder zeer grappig: vooral waren de heren wou,
verlyk in hun voorkomen, elk van hun bejnerde
zich om het keerst, om te tonen dat hy een
mel opgevoed man was, en toch was er geen
dien men het tegendeel niet deudelyk konde
aanzien. Onder de dames waren er enkele die
die iets meer op futsaenlyke geleken; maar het
geheel van lokaal en personen leuere toe een
zeer zotte vertoning. In het voorhuis had zich
een jood geplaatst met een kruiwagen beladen
met amandelen, tuike gebak enz. ten einde aan
de gasten wat van wyne waar te slyten.

Het steecke is klein en moedig; er is een zeer
ryke abdy geweest, maar die is door de Franschen
vernietigd. Het is maar een kwartier van Hornu
verwijerd.

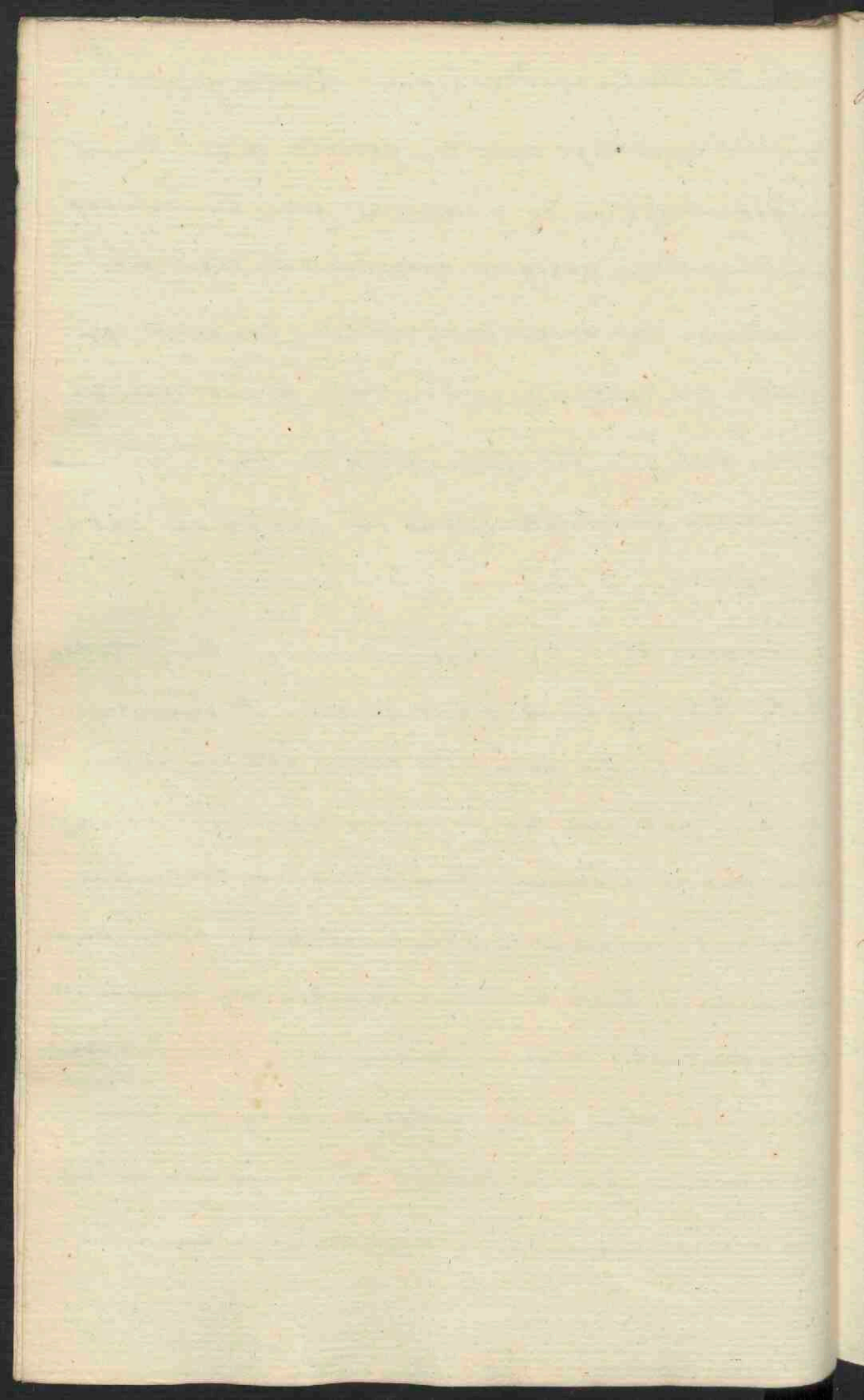
Den 24^{en} hebben wij ene grote wandeling gedaan
over Wammes en Warhigny, dat zeer moosje dorpen

Zondag 24. Wasmes. Warhignij. Koolmijnen.

"Zijn, het eerste licht voor een gedeelte op een' heuvel en gedeeltelijk in de vallei, het geen hier en daar schitterachtige gezigten oplevert. Wy zagen hier midden in het dorp stenen bakken, zonder enigen omslag van gebouw, in den open gronc: men zei, en ons dat men dit gewoonlijk zo deed naar mate men er geschikte aarde toe vindt, en dat er behaefte is.

Dinsdag 25. Wy gingen al vroeg: Story, Op den Hoof, Poelman en ik naar de mijn St. Eugénie, voor aan in het dorp. Wy deden elk een mijn, ^{we} wederkerig pak aan, want anders waren de klederen gansch bedorven. Toen ^{we} met enen luidman afspraak gemaakt hadden en elk een brandende kaars in de hand hadden, vroegen wy maar nu de ingang der mijn te vinden was. Hierop opende men een klein luik, omtrent als bij ons van een regenput, en daar in moesten wy langs een ladder die loodrecht stond nedervalen; beneaen ons was

July 25. Koolmijnen.

36

het stik donker. Wij hinderden allen enigzins bij het zien van die opening. Onze geleider ging voor uit: Stary wilde volgen maar gemaect zich vadelijk zo duizelig, dat hij van de reis afzag; toen ging ik een na mij Poelman; Op den Kool kwam de laatste. In het eerst ging het nog al moeijelyk, maar al spoedig werd het gemaklyker: wij vonden beter, om maar geen licht in de hand te hebben, dewyl dit ons hinderde in het vast houden. Na een tyd lang afgeklommen te hebben, maakten wij halt om te rusten, door namelijk achter tegen den kant van de put te leunen: want de omtrek is zo naauw dat men dit gemaklyk doen kan. Toen wij, naar mijne gelying, een paar hondert voet laag waren, hield de put op door te lopen; men ging een eind megs gelyk vloers, en daar begon een nieuwe put, deze werd lager nog eens zo afgebroken. Wij gingen bij die gelegenheid wat zitten

July 25. Koolingien

By een vuur dat daar gestookt werd tot versfrisking der lucht, dat deed ons plezier want het was er koud en vochtig; langs de ladders droop gedurig water, dat niet aangenaam was naar het gevael, en even min naar het gehoor wanneer die druppels naar beneden vielen.

De mijn 5te Eugénie is tusschen de 5 en 600 voet diep, er zijn andere, die tusschen de 11 en 1200 voet diep zijn.

Men was toen wij beneden kwamen, zeer druk aan het werk, en dit was naar ons, die nimmer iets diergelijks gezien hadden, ene wonderse uertoning.

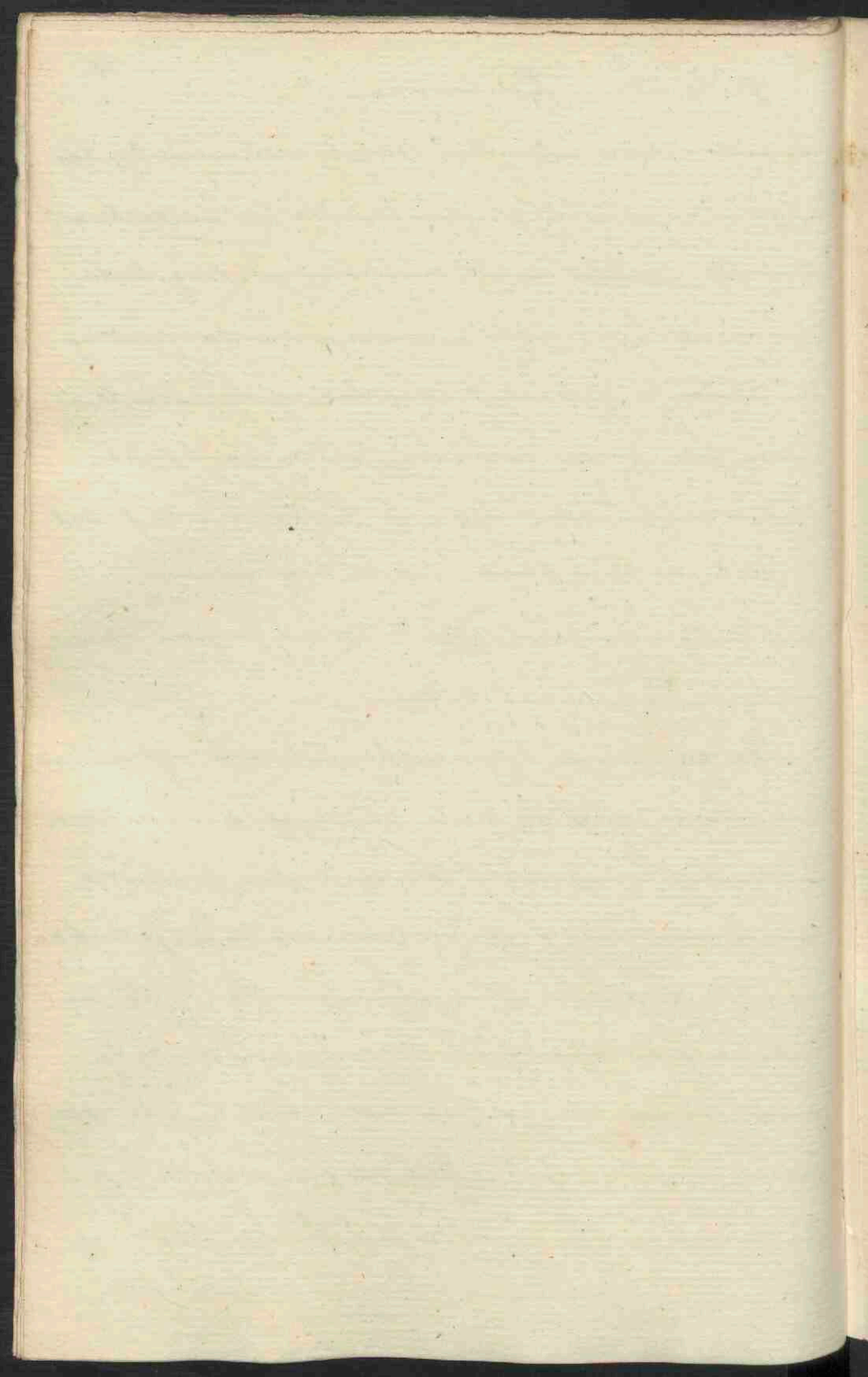
Er waren een menigte gangen, naar den loop der aren (veines); naar mate men die ontbakt, worden ze met planken en stokken ondersteund, opdat ze niet instorten; evenwel heeft dit nog al dik, nighs plaats, en is het een der gevaaren voor de werklieden. Men toonde ons zedamig ene instorting welke dien zelfden nacht had plaats gehad; gelukkig had zich op dien tyd niemand aldaar naar het werk bevonden.

July 25. Koolmijnen.

38

en ander gevaar, waer door dikwijls veel menschen zijn
omgekomen, is in de ontvlambare lucht, welke door
de lichten Lomfagas wordt ontstoken: gelukkig heeft
men daarvoor veiligheids-lantaarnen uitgevonden.
Men scheen in deze mijn daarvoor geen meer te
hebben, althans men gebruikte de kaarsen zonder
enig beschermiddel. Men verhaalde ons ook dat
dikwijls die „feus grisou“, zo al men het naamde,
schrikkelijke uitwerkingen in de koolmijnen van
dezen omtrek gedaan hadden.

De geen, die de kolen uitkappen, zitten, en schuiven
het uitgekapte op zij achter zich weg, anderen rapen
het in bakken of tabben, die op sleetjes geplaatst
zijn, en door kleine jongens worden voortgetrokken,
naar de plaats, waar de opening is, door welke de
kolen worden opgetrokken; daar worden ze in
grote tonnen overgestort welke door middel van
een rad worden opgeheikt: zo dat altijd de lege
ton naar benede gaat terwijl de gevulde naar

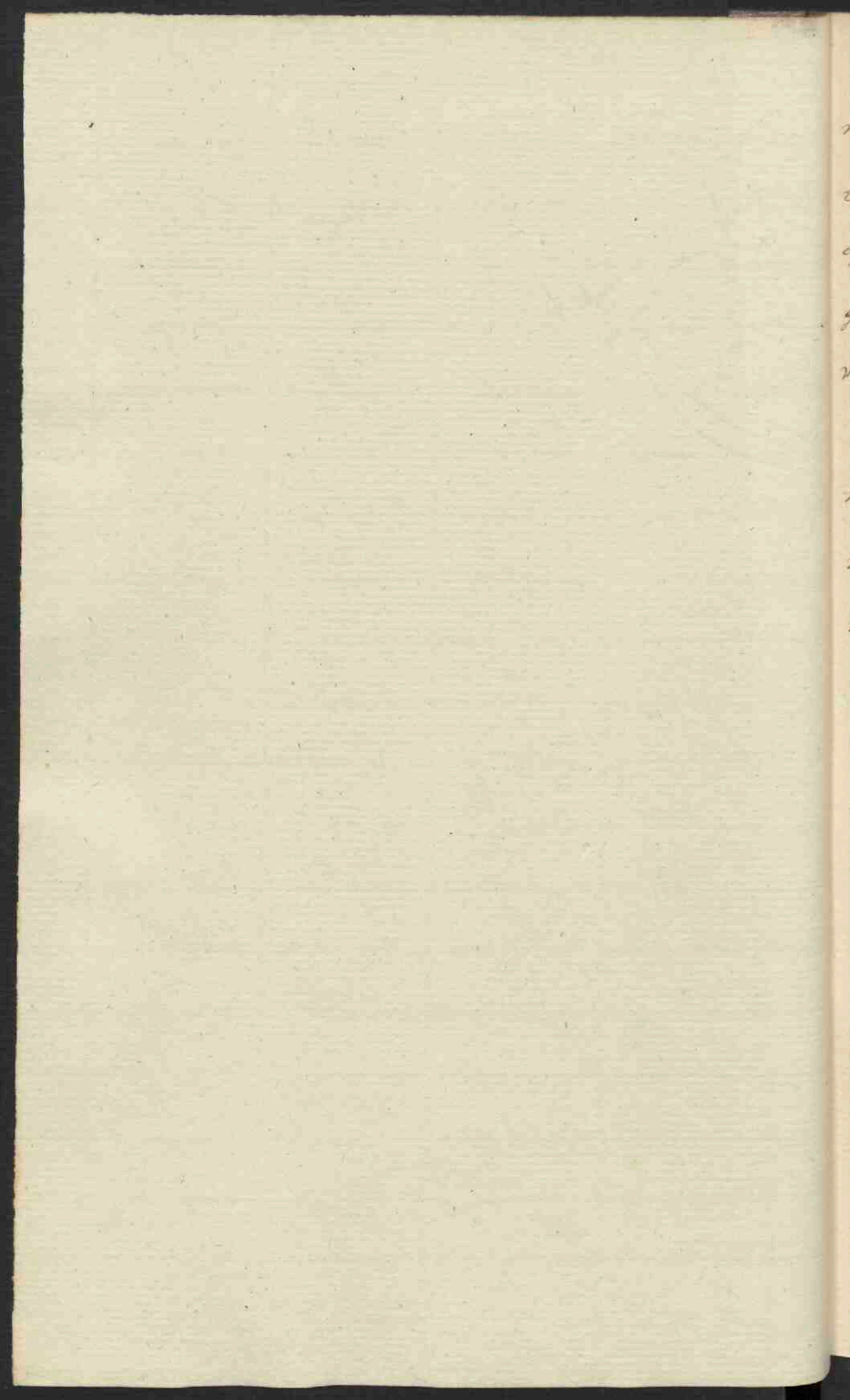
July 25. Koolmijnen.

39

en hoog rijst. Zo men mij gezegd heeft, gaat er
1000 kilogramen (2000 pond) gewicht in elke tou,
en wordt dezelve gewoonlijk 144 maal daags op,
gehaald; hier uit kan men enigzins nagaan de
ontzaglyke hoewelheid, welke zulke mijnen ople,
venen. Ook wordt er meestal nacht en dag daarge,
merkt; de merktje is voor elk acht uren; de beloning
is anderscheiden: de kinderen winnen maar enige
soud, maar de volwassene, winnen van een tot twee
en een half of drie franken toe.

Heest overal moet men zeer gebukt gaan, daar,
om hebben de kinderen, die de sleedje voorttrekken
in elke hand een stukje van ontfent anderhalf
voet lang, waar op zij met hunne armen rusten;
Zij lopen hier mede vrij schielijk en hebben dan byna
t voorkomen van viervoetige dienen, het geen ge,
voegd by hunne pikzwarte kleur, een zonderlinge
vertoning maakt.

De opperste van het merk, die men hier haitre por,

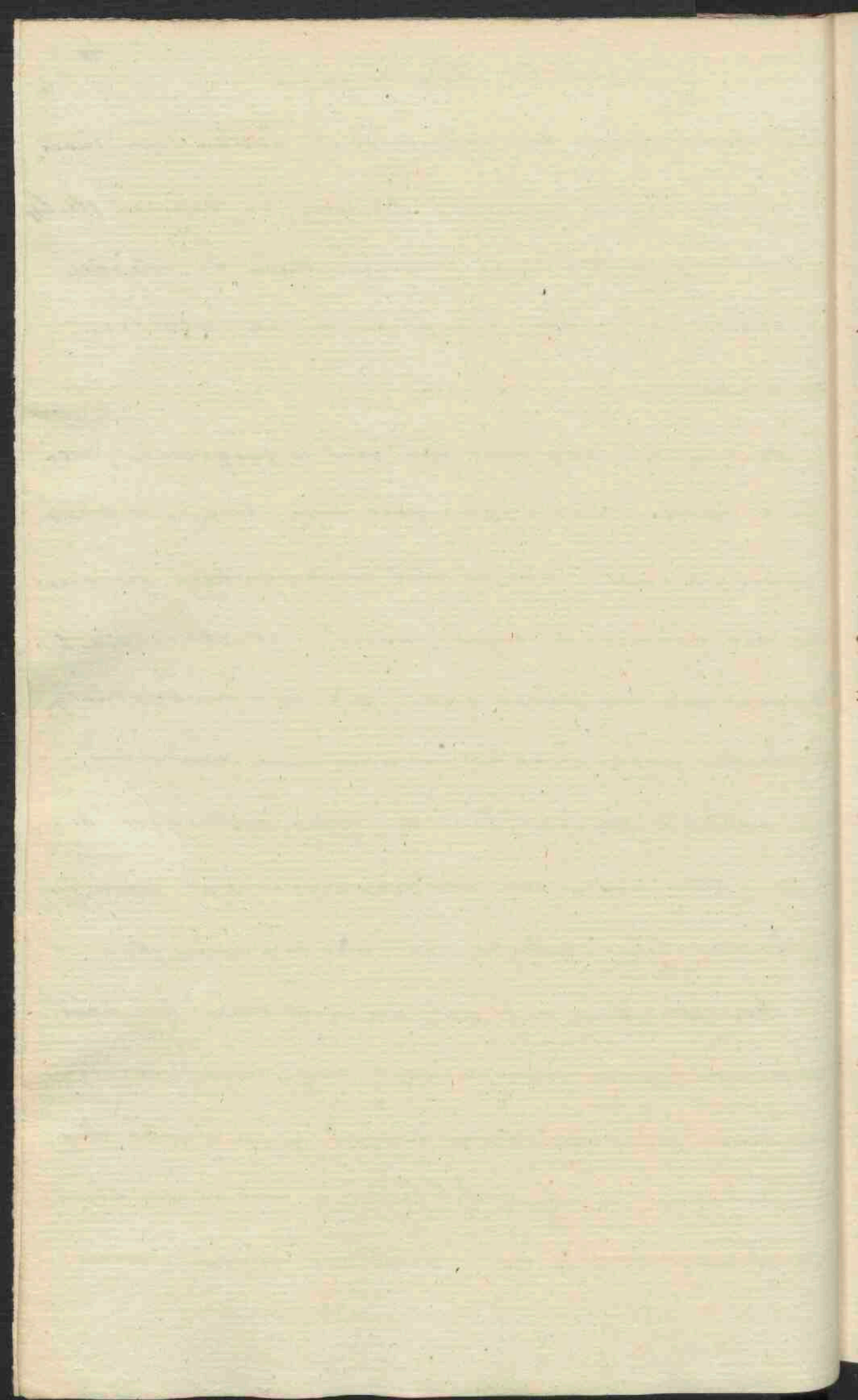
July 25. Koolmijnen

46

men naemt, leidde ons overal heen; hier en daar maer,
ten rij op handen en voeten kruipen, en daar es slechts
op verre afstanden enige kaarjes tegen de wanden
geplakt manen, was het op de meeste plaatsen
rij donker.

De mijn was nog niet heel veel uitgegraven; men
had er puren paar jaar goed aan kunnen door-
werken; te voren was zij vol water gelopen en men
had het gedurende twee jaren met stoomwerk-
tuigen moeten uitpompn; dit had ontzachelij-
ke kosten veroorzaakt; maar men vindt die
nu rijkelyk vergaet door den rijken opbrengst der
mijn. Wij moesten ons verwonderen, dat men in
zo korten tijd reeds zo veel uitgegraven had.

Men wees ons ene put, die nog twee honderd
voeten dieper in ene andere mijn uitkwam;
dan, daar men ons zeide, dat de opgang uit die
andere mijn moeijelyker was dan uit dese, en
dat er ook niet nieuws voor ons te zien was,

July 25. Koolmijnen.

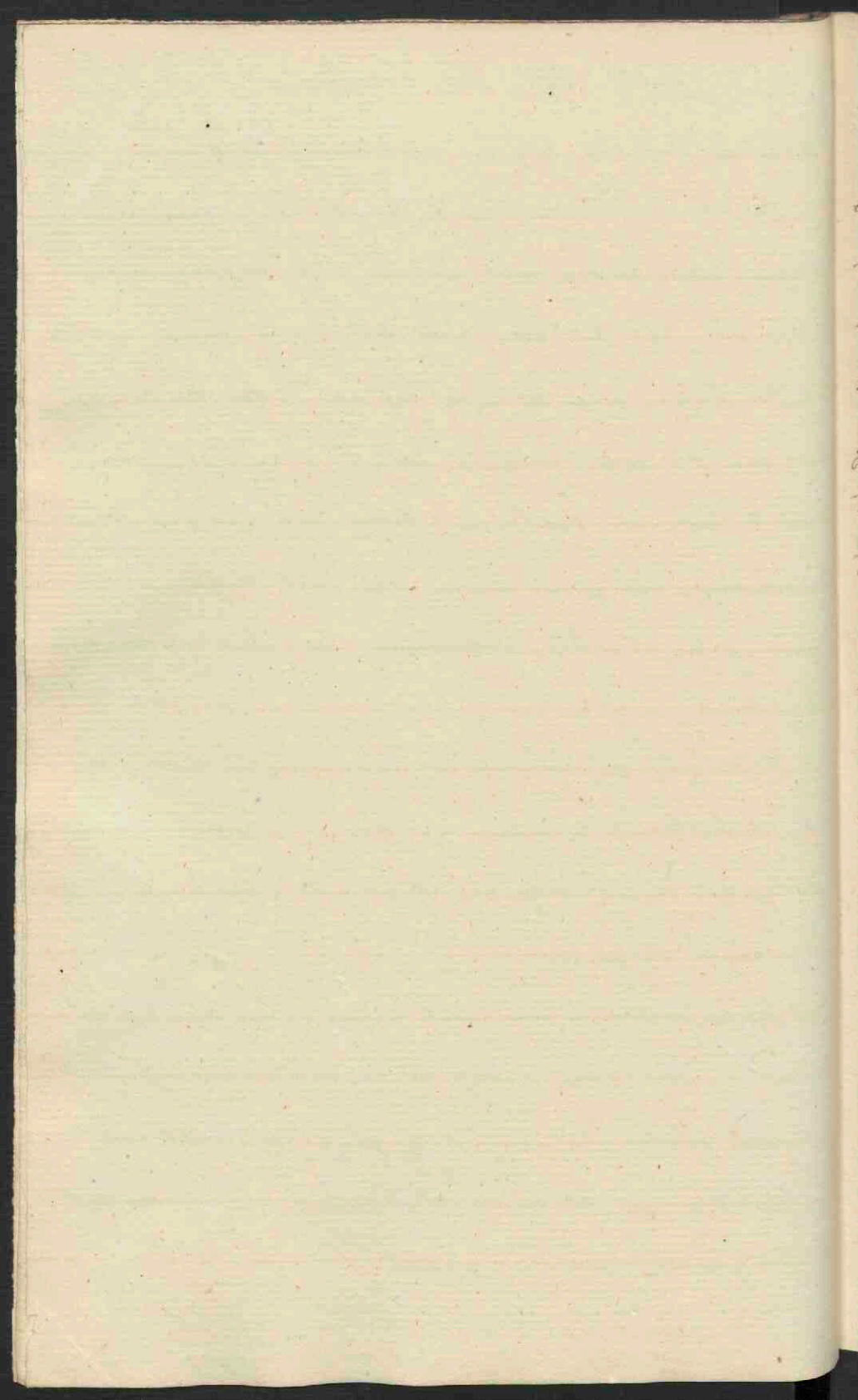
41

Besloten mij om maar niet verder te gaan.

Men konde duidelyk de afscheiding zien der lagen steenkollen, met andere steenlagen; men zeide ons, dat dit zeer well of tegen konde vallen, of die lagen meer of min dik en uitgestrekt zijn; dat om die reden de onderneming om een mijn uit te graven (exploiter) zeer ongelukkig kan uitvallen; dewyl de kosten van het graven der opening en van het uftpompen van het water zeer hoog zijn.

Ik merkte op, dat hier en daar aan de zolder tafelen de balken en planken met grinde, maar het was zo slap en waterachtig, dat ik er niet van konde plakken om te bewaren.

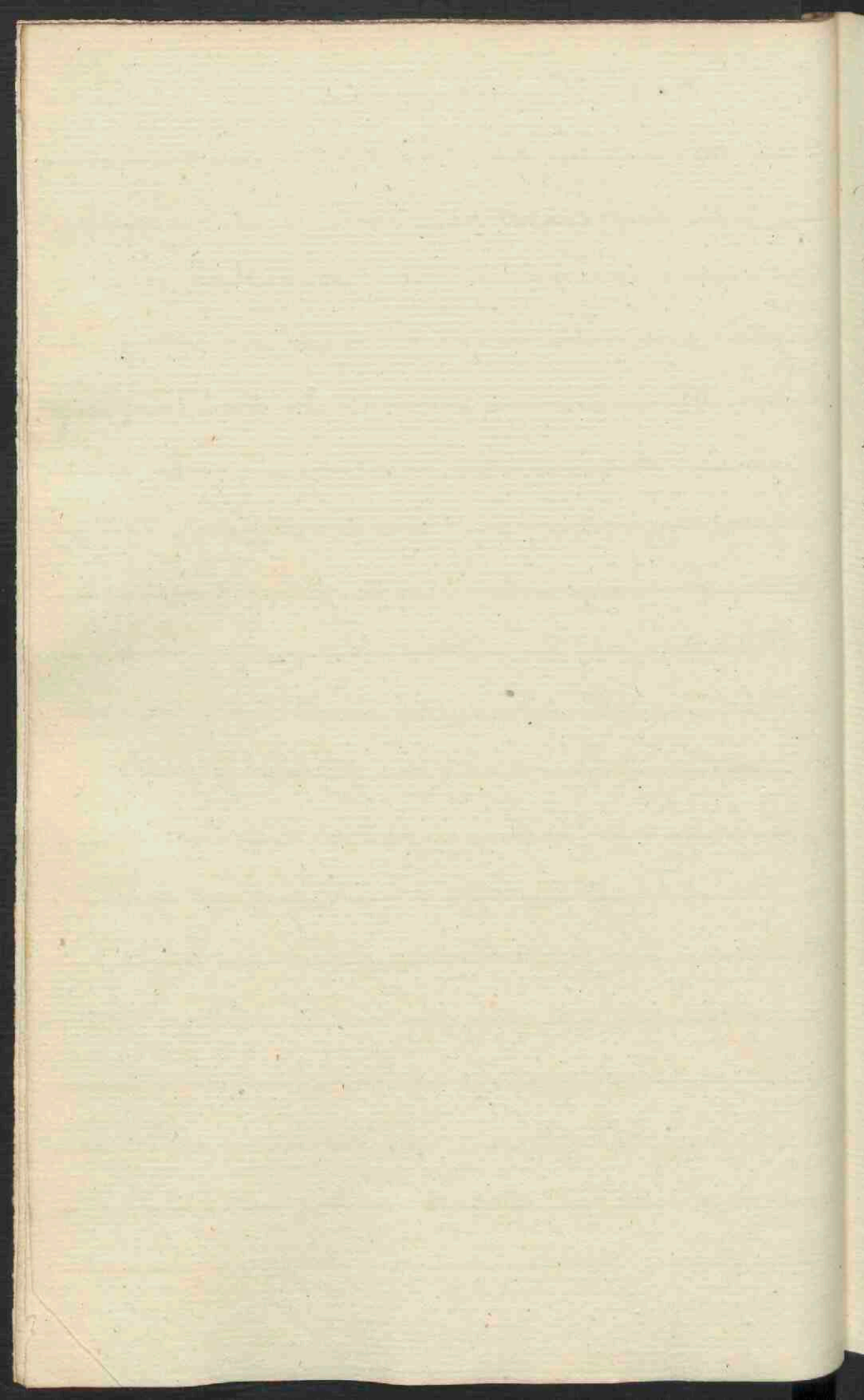
Het opklimmen was veel moeiliker van het afklimmen; dit maal was ik de bovenste. Wij moesten rickwyls rusten, en onder weg ging het licht uit, zo dat wij een geruimen Tye in donkeren enkel op het gevoel moesten opgaan.

42
July 25. Kaalmijnen.

Toen mij reeds een gaed eind geklommen hadden, ver-
laar op den Hoof zijn blikken haed, en mij konden ons
niet genog versmoederen over de onbegrijpelyke
slugheit, waarmede onse leidsman dien terug
haalde. Wij konden nu begripen het geen men ons
gezege had, dat in het op- en af-klimmen de vrees-
delingen zeer xeloen een ongeluk krijgen, terwyl
dit aan de mijnwerkers nog al dikwijls gebeurt.

Onder weg was het gesprek van onzen leidsman
niet zeer vrolyk. Wy vroegen hem of het nog al
eens gebeurde, dat iemand van de ladder viel —
hy zeide van ja, dikwijls, zodra men met de
hand mistraet, of een spart mistrept, of dat er
een spart breekt, zo is men gewoonlyk weg. —
Maar kon men in die gevallen zich nog al niet
meer eens vastgripen aan de ladder? — dit, zeide
hy, was onmagelyk, want al spaldig was het hoofd
tegen de kanten versmorzeld, zo dat men genoegen
zeker maect rekenen, dat die viel dood was.

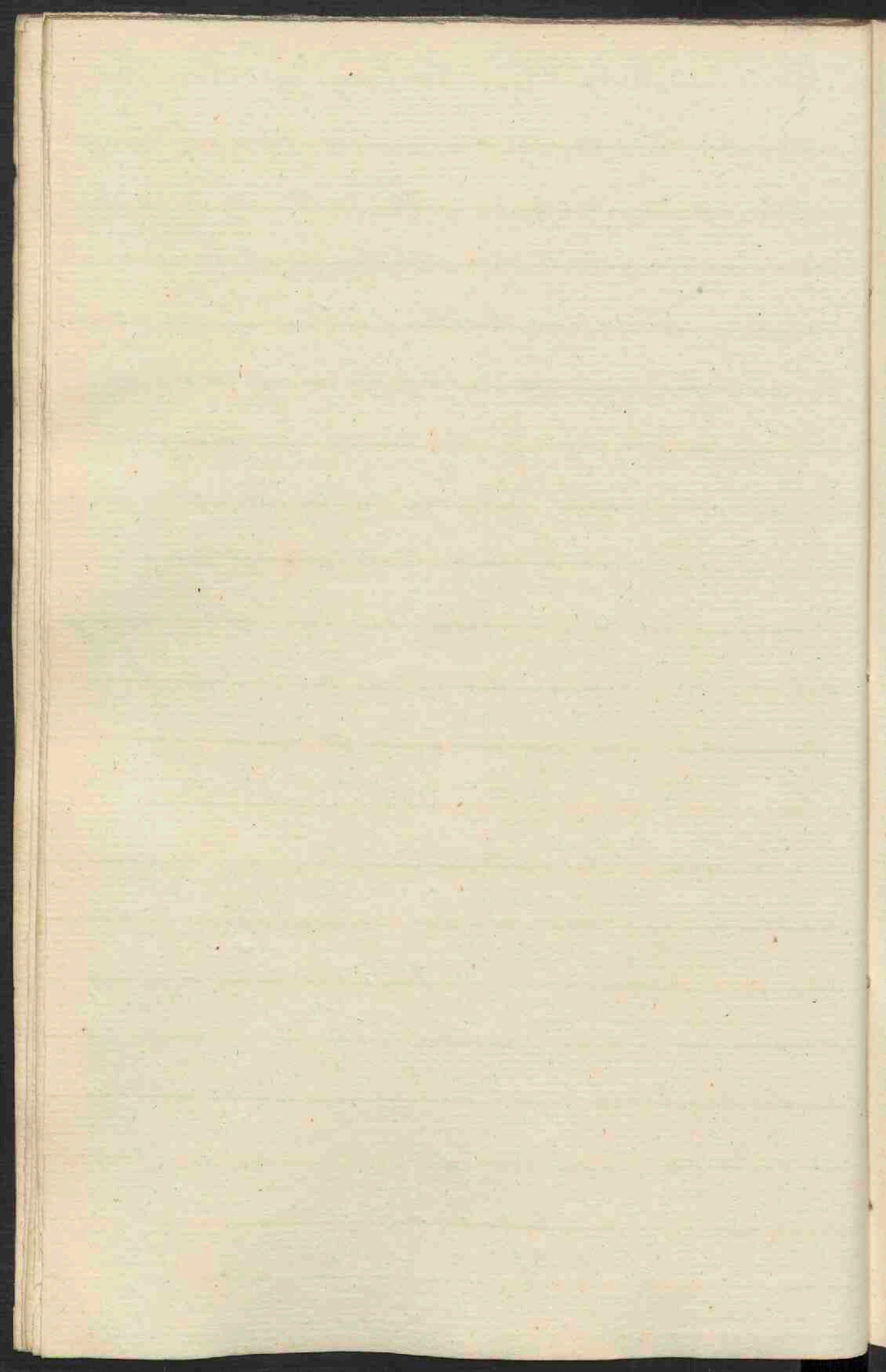

July 25. Koolmijnen

43

Van het water, dat zo doorsijpelle, zeide hij ons,
dat de wanden der put (welke draakantig is) niet
waren zamengesteld uit planken zo als het ons
taescheen, maar uit balken; om dat op vele plaat-
sen waterbronnen waren, die er buiten tegen van
stonden, zo dat wanneer dit water maars engens
een doortogt vond, het zijn zonde als of er een
kanon afging, en de mijn vadelijk vol zonde
stromen; dit was in onze donkere opklimming
ook al een ijsig denkbeeld, zo dat wij ons zeer
verheugden toen wij het daglicht weder aan-
tehaunden.

Wij zagen er toen afschuwelyk uit, en waren
volstrekt niet van gewone mijnwerkers (char-
bonniers) te onderscheiden. Daar het hard negende
gingen wij in onze pakken naar huis waar wij
in het eerst volstrekt niet meerder herkend; toen
zij eindelijk zagen, wie wij waren, liepen zy allen
te samen om ons te bekijken.

July 25. Koalmijnen.

46.

Boven aan de opening, waar de kolen opgetrokken worden, merkten meest vrouwen van ene reusachtige groote en sterke gestalte, met, dan bij ons gewoonlijk de mannen. In de mijn selve merkten zeldzaam vrouwen, en dan altijd in mansklederen.

Het rad om de kolen op te halen werd hier met paarden in beweging gebracht, op de meeste plaatsen geschiedt dit met stoommerktuigen. Deze paarden deden alles op de stem: voortuitgaan, wanneer de ton naar boven moet gehaald worden, stilstaan, wanneer ze boven was, achteruitgaan, om ze te laten omkeeren.

Er was altijd een stoommerktuig in beweging om de mijn beneden ledig van water te pompen. Ik heb dit merktuig naderhand naauwkeuriger ondersocht te Anzin, en heb er toen aantekening van gehouden.

Het verwonderde mij, dat men het als iets vreemds beschouwde, dat wij in de mijn geklommen waren;

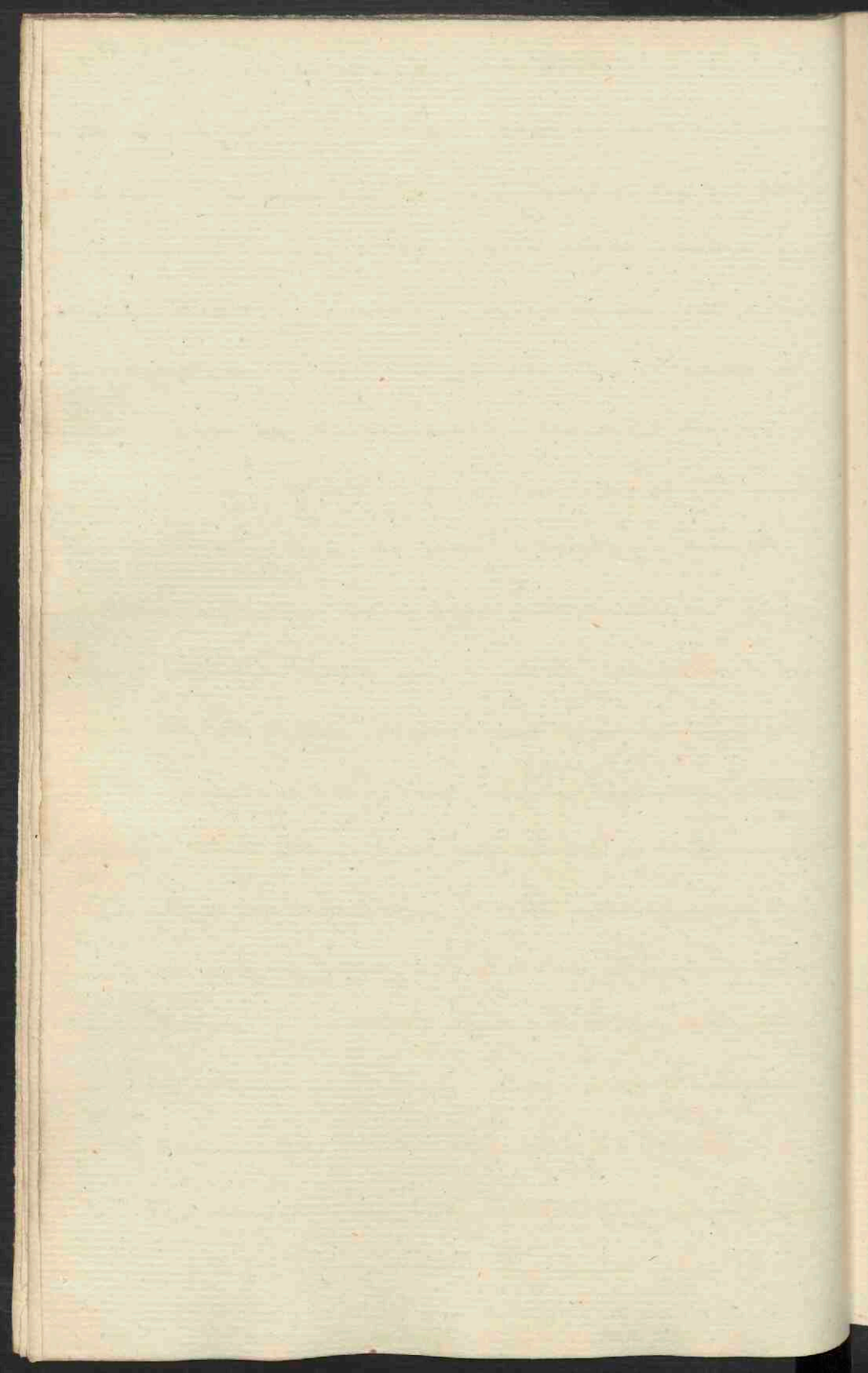
July 25. Kwalruigen

45

men zeide ons, dat bijna nooit iemand van de ploets
en ingang, die er niet in werkte, de vrouwen van de
mijnwerkers zelve durven het niet te wagen, en
hebben er een schrik voor. Een vrouw uit onze buurt
zeide ons, dat het haat altijd min of meer ongerust-
heid beaarde, wanneer haar man in de mijn was,
schoon hij er alle dag ging werken.

Als iets bijzonders moet ik nog optekenen, dat
men de mijnwerkers algemeen als bijzonderes in-
delijk beschouwt, door de noodzakelijkheid waar
in zij zijn, om zich meermalen daags ter deeg te
waschen; evenwel schijnt hun werk invloed op hunne
kledr te hebben, schoon dit vast mede door den rook
komt, want men stookt algemeen de kolen in
groten overvloed en zit dan veel in den rook.

Over het algemeen is de lucht in de mijnen niet
ongezond, zo men zegt, maar het werk schijnt
lees versmaaijend te zijn, zo dat de mijnwerkers veel
al op hun vyftigste jaar oud en versleten zijn.

July 25-29. Hornu. Dour.

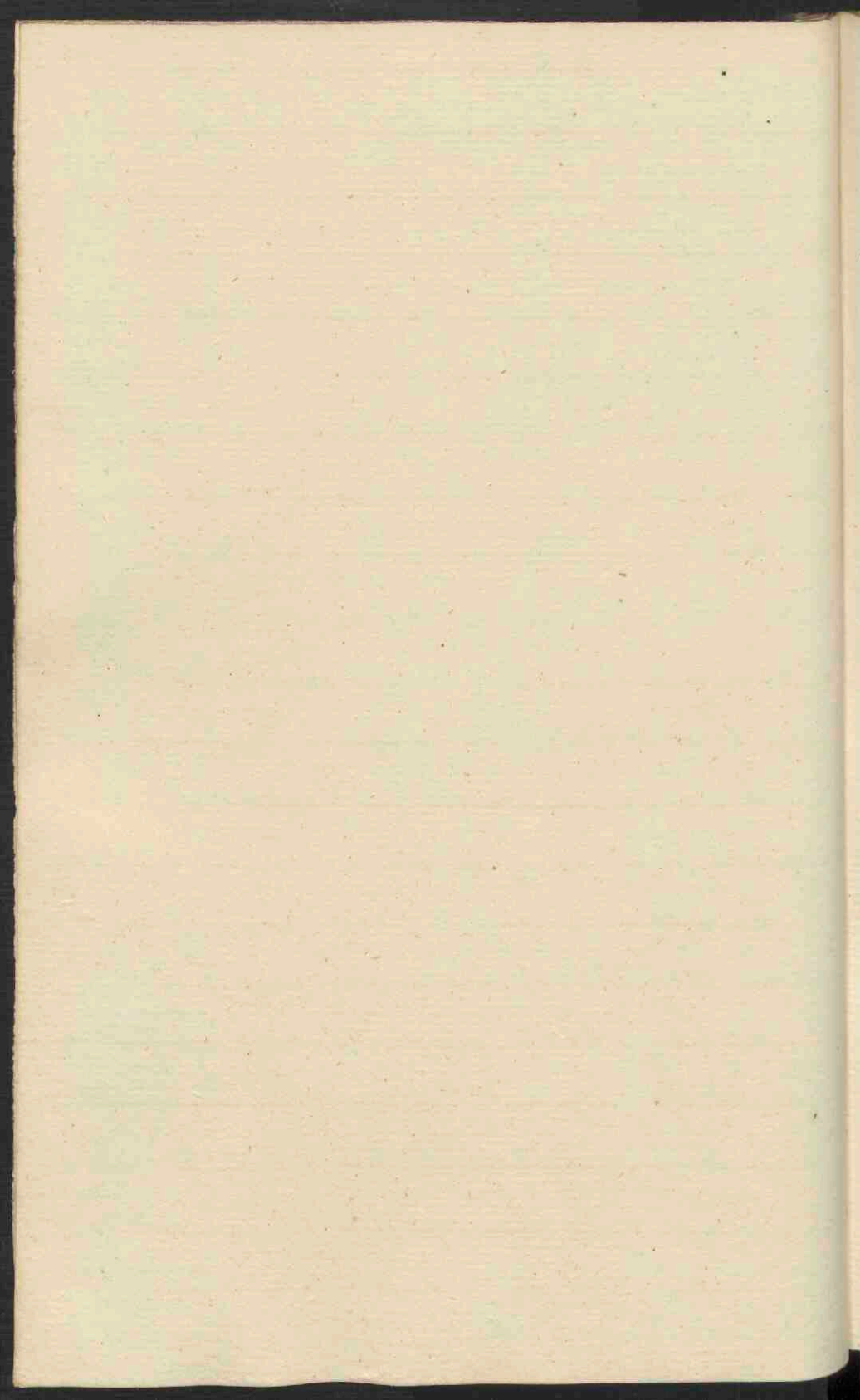
165

In deze straken zijn verscheiden plaatsen die geheel van de mijnen bestaan: te Hornu was ook nog al veel akkerbouw.

Den vijf, zes en zeven en twintigsten heeft het bijna den ganschen dag geslagregend; ik heb er vier en twintig uren van op de wacht doorgebracht, dat niet zeer aangenaam was; evenwel heb ik mij een van die avonden zeer goed geamuseerd, toen hebben mij met vier of vijf gesepeerd by Joseph in de herberg, en zijn zeer vrolijk geweest: V. D. B. heeft braaf resteld en gezongen. De overige tijd is meest omgegaan met naar 't appel lopen, fow. ragenen, peard oppassen, poetsen van het goed, enz.

Den acht en twintigsten hebben wij nog een drooge bui waargenomen om wandel te rijden.

Den negen-entwintigsten was het weder mat beter; ik heb er gebruik van gemaakt, om met op den Knaaf naar Dour te wandelen. Het was een lieve avond en de wandeling deed ons veel ple.

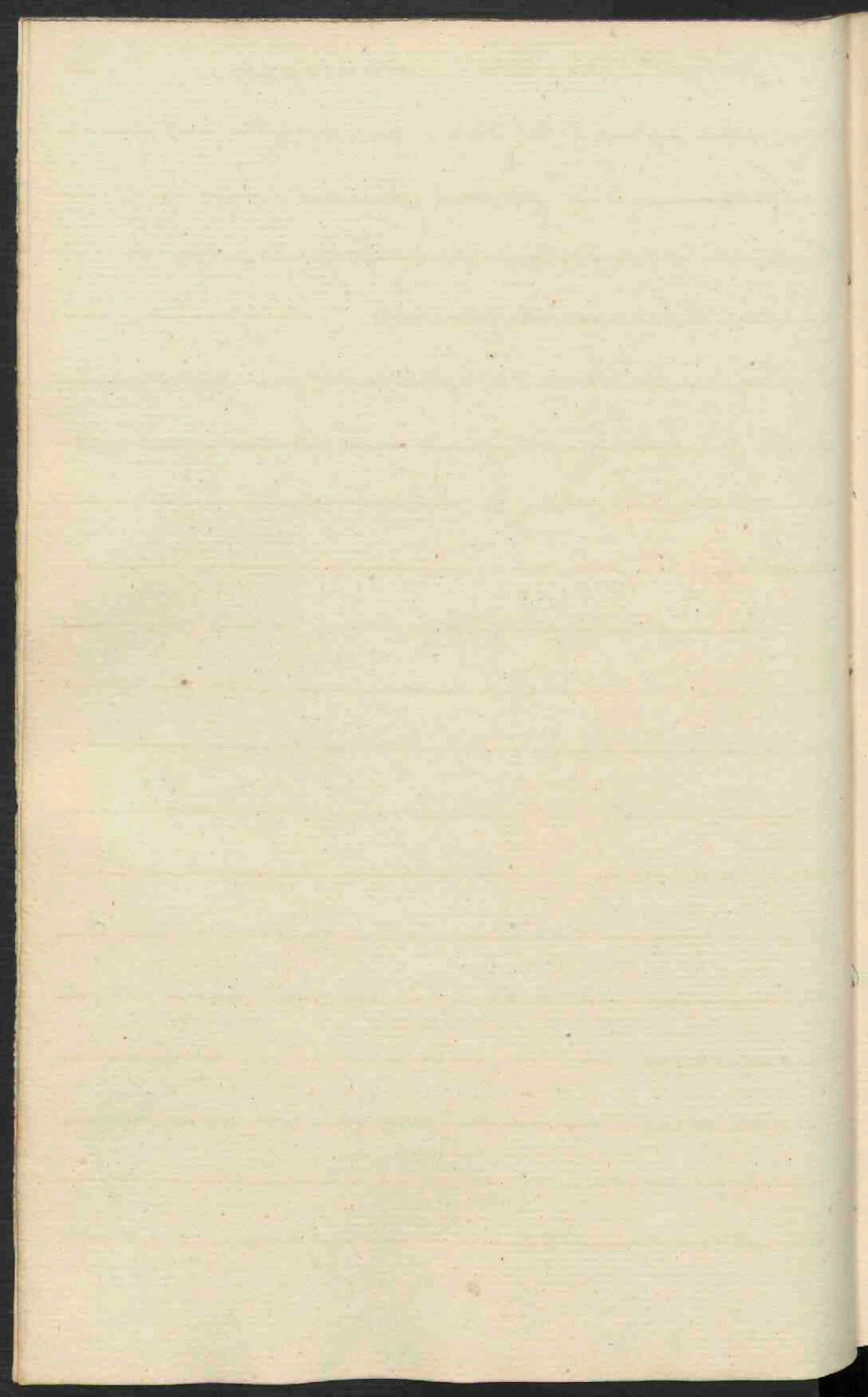
47
July 29. 30. Door Warhigny.

Zier, men passeert het bosch van Bouffra, dat hier
zeer mooi is. De jongens kwamen ons op het
Franse grondgebied met het geroep van „Vive le
roi des Pays - bas“ te gemaet.

Buiten het dorp, wandelende zagen wij van verre
Conde' en Valenciennes, en aan den anderen kant
hauberge, die geen van drieën nog wanen over-
gegeven.

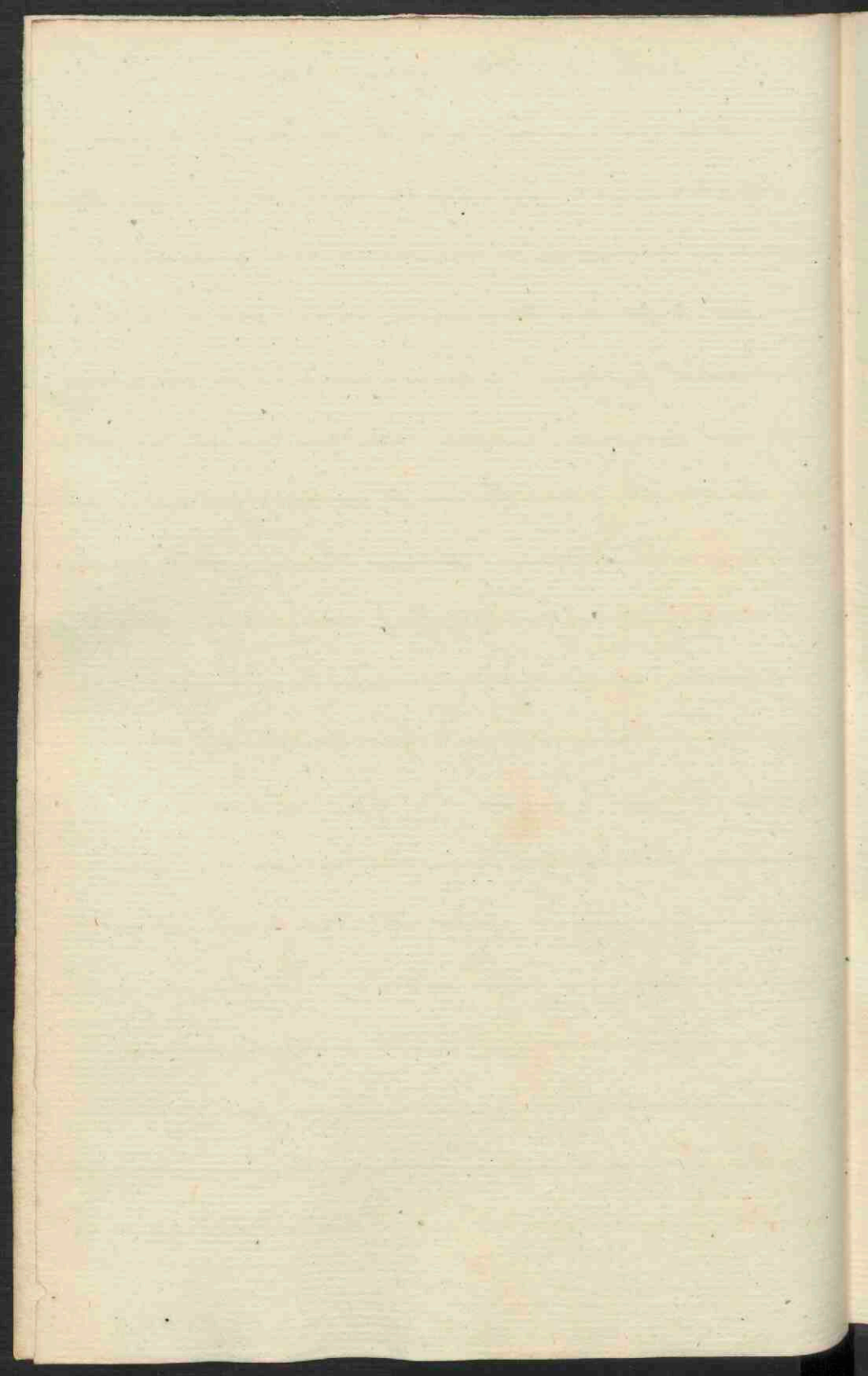
Door is een groot lief dorp, dat er zeer mel-
vanend uitziet; in de herberg was men zeer vrien-
delijk en nodigde ons uit, ons eens op een zondag
meêr te komen. Zij zeiden ons, dat het algemeen
verlangen was, om by Belgie geroegd te worden,
waar toe zij te voren gehoord hadden: de Fran-
sche vrees knelden hen nu zeer en verhinderde
de melvaand van de plaats.

Zondag den dertigsten was er 'smorgens inspectie,
'smiddags gingen wij al vroeg naar de kermis
van Warhigny, omtrent drie kwartier van ons af;

July 30. Warhigny, Kermis.

onderweg haalden wij Van Her af die bij den heer Dubousson
 in Petit-Norman niet ver van Warhigny, te huis was. Wij
 troffen zijn heerster mede aan, die met ons ging en ons
 aan den Maire van Warhigny voorstelde. Deze onthaalde
 ons dadelijk op wijn. Wij gingen eerst in de kerk, waar
 niet veel menschen waren; vervolgens werden wij door
 den Maire naar het bal in de herberg gebracht, waar
 tegen den avond alles vol kwam. Er werd druk gedaanst
 en wij namen er dadelijk deel aan; het duurde tot
 laat in den nacht voort, en werd hoe langer hoe
 vrolijker. Noem het juist niet zeer geregeld of fat,
 toenlyk was, werd er toch veel beter en met meer be-
 valligheid gedaanst dan men dit ooit bij ons op een
 boeren kermis vinden konde. Dit geldt vooral om
 trent de vrouwen, waar onder vele waren, die men
 niet voor boeren-meisjes konde hebben aangezien.
 De heer Dubousson, die een allervriendeljkst man was,
 wadigde, voor by wegging, diegenen van ons, wien het
 te laat mocht worden, om naar huis te gaan, uit, by

July 31. Wammes. Hornu, wagens.

kwam te komen overnachten. Toen ik met Rijts om half twaalf het bal verliet, was het zeer donker, daarom besloten mij van de uitnodiging gebruik te maken; mij misdeu zeer vriendelyk en goed ontsangen.

Ik had op het bal kennis gemaakt met een paar meisjes van Wammes, die ik naderhand nog heb gaan oprocken, by welke gelegenheid hare familie mij zeer vriendelyk bejegende.

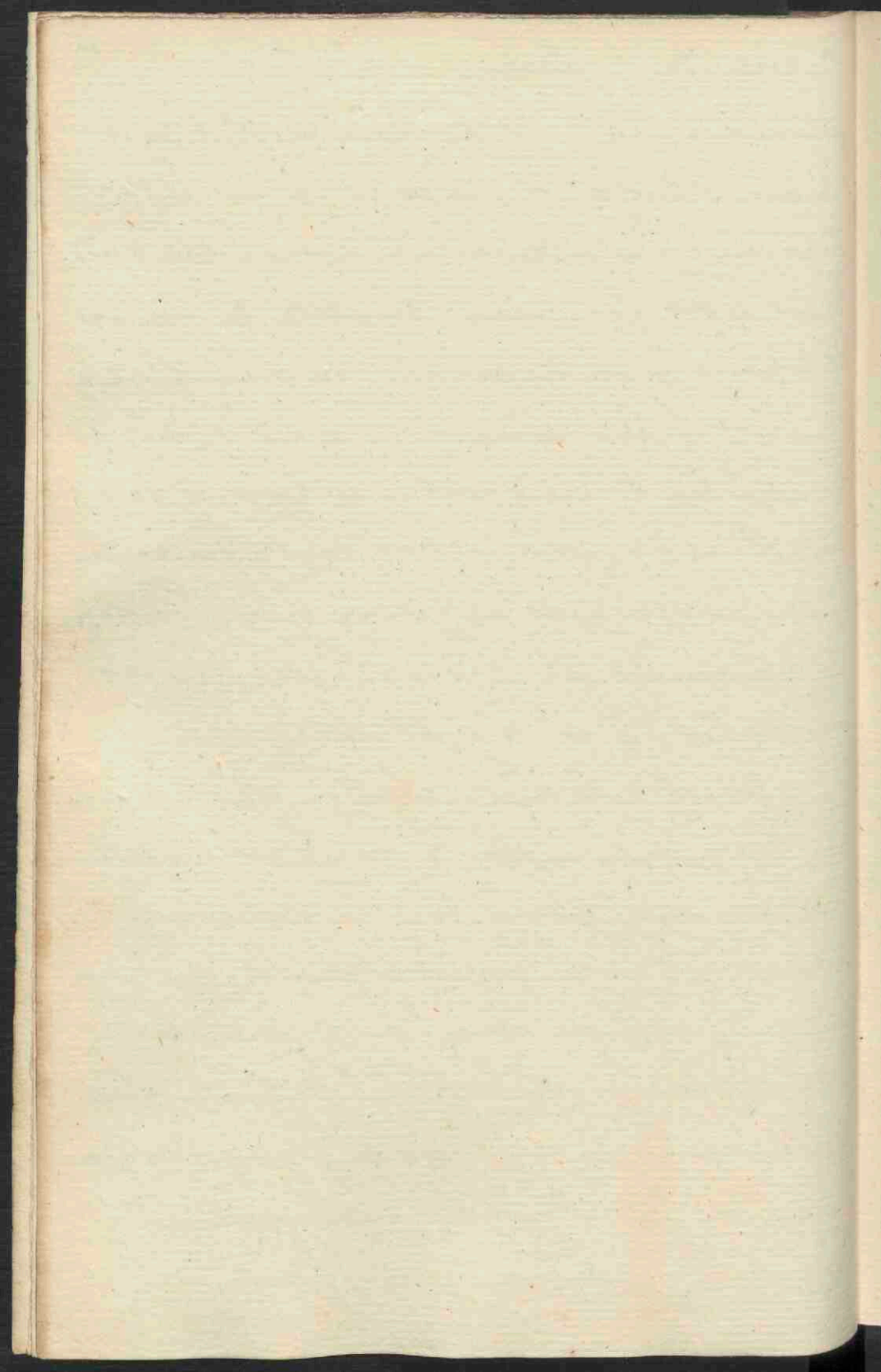
Maandag den een en dertigsten, gingen wij al vroeg naar huis met dert wagen van den heer Dubuisson, die bestemd was om forage uit de stad te halen.

De wagens zijn in deze streken van een wonderling maaksel: zy bestaan over't algemeen uit een zeer grote vierkante mande op vier wielen, ontrent eens zo breed dan de Hallandsche wagens; daarvoor spant men vier acht of tien paarden, en dan mag het herten zo veel het wil, de waerman drijft altyd zyns grote, zwane paarden met een gelyk ge.

July 31. Belœil.

schuere van „hu, hu, ta, iö“ enz. voort; want meest
worden ze met de stem beklund, of wel heeft
men een der paarden, die men niet een dan hoord
ment, en de andere volgen van zelf. De waeremen
zit meest op een der paarden. Dit waestuing dient
hier wel in den smakt te zyn, want de wegen
worden door de zware vrachten zo bedorven, dat
niet zelden het spoor een vaet diep is; dus konden
smaller wagen licht onvallen; en omdat men
er bygelegenheid ook steenkolen mede vernaest,
maakt men ze van teuen of mande.

Poelman en ik hadden verlof, om dien dag onze
paarden te rijden, en daar dit maar zelden gebeurde,
maakten wij er gebruik van, om te gaan naar
Belœil, het kasteel van den Prince de Ligne; men
had ons gezegd, dat dit een der belangrijkste
plaatsen van den omtrek was. Wij troffen goed
weder, zo dat wij niet veel genuegen daar hel-
reden. De afstand is omtrent vier uren.

July 31. Belaeil.

51.

Behalve Sint Ghislain passeerden my verschillende dorpen, maar geen belangrijke; de meij was allerlieft, veelal door boschen, welke op een groten afstand reeds tot Belaeil behooren, want de berellingen van het kasteel strekken zich zeer ver uit.

Zodra wy aankwamen gingen wy t kasteel biesien; de toegang is niet mooi, namelijk door een lelijke straat van het dorp. Uiterlyk ziet het er trotsh en ondermetuttig: het ligt rondom in grachten, heeft twee binnenpleinen, en torens op de hoeken. Van binnen viel het ons tegen; er sijn beneden enkele zalen die mooi sijn en een mooi gezigt hebben, maar boven had men geen mooie vertrekken.

De meubelen waren zeer ondermettig. Iets het geen ons byzonder misviel, was, dat men boven het portaal, waarover men naar el de kamers maet gaan, tot zaal van spektakel had ingericht.

Men had in de zalen, die het maast gezigt hadden hier en daar holle glazen van allerhande kleur in

July 31. Beloeil.

52.

De meesters geplaatst, om het gezicht op alle mogelyk-
ke wyzen in het groot en klein te kunnen waarnemen.
Schoon wy dit vrij kinderachtig vonden, kan ik niet
tegenspreken, dat het een aardig effect deed.

De oude prins heeft in vroeger tijden veel op Bel-
oeil gewoond, alles herinnerde hier aan dien hem in-
nelijken man, wiens werken ik met zo veel genoege
gelesen had: men zag overal plannen van veldslagen,
en steden waar hy gekommanceerd had, maaren
den toornigen door zyn eigen hand gemaakt.
Ook waren er vele familie-portretten, men kon
er mij toch geen van den laatstoverleden prins
wyzzen.

De stallen waren naar evenredigheid veel netter
en mooier dan het huis.

De tuinen waren naar een groot gedeelte in den
ouden styl door Le Notre aangelegd; daar het
meer in 't groot was, en goed onderhouden, voldeed
dit nog al veel, maar veel schoner was toch een

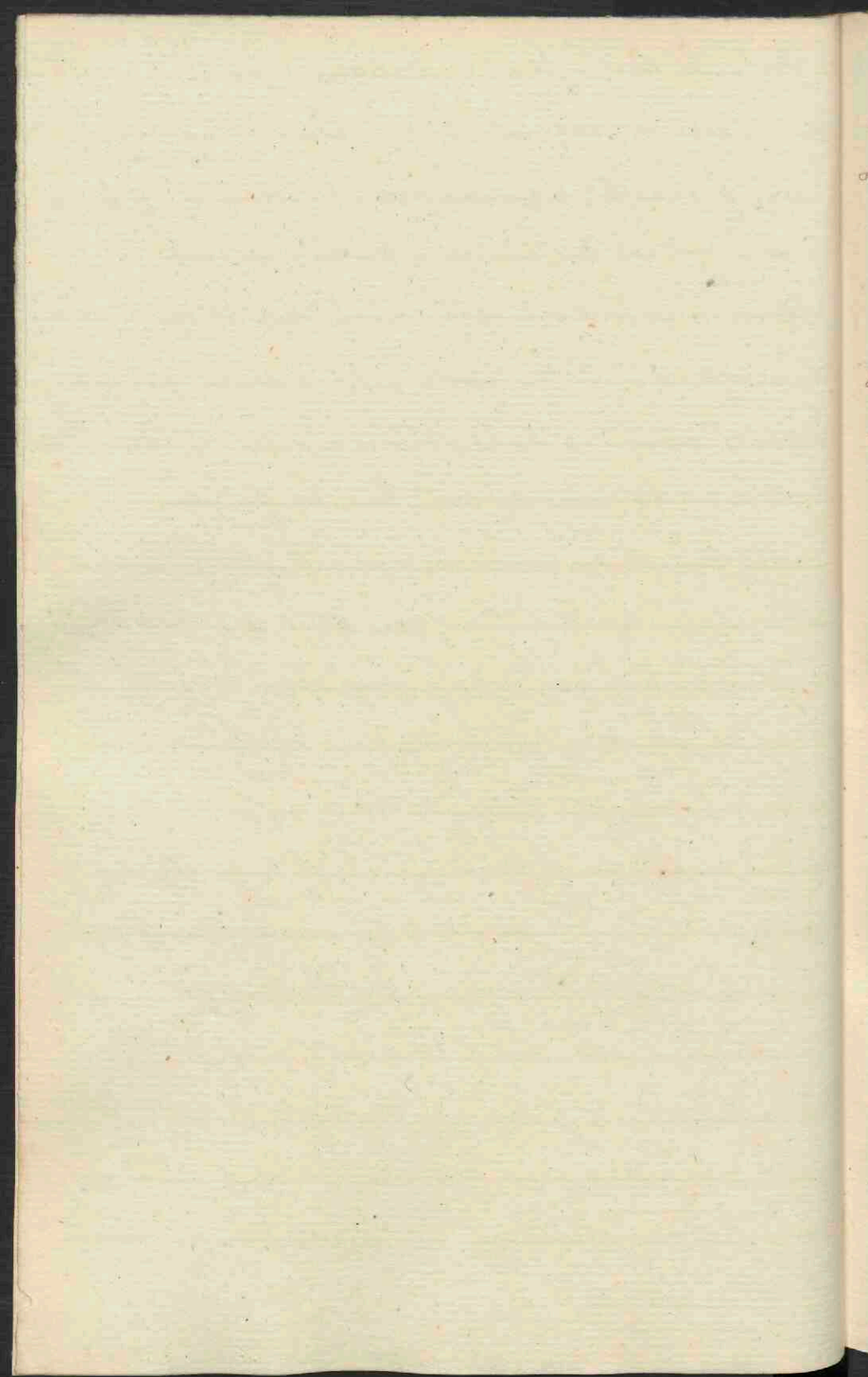
Wij zagen ook een gedenkteken, door den aadelen prins
opgericht ter ere van een zijner zonen, gewonnen in den
oorlog tegen de Turken.

July 31. Augustus 1. Belaeil. Hornu
 onder gedeelte, dat tot ene zeer mooie Engelsche
 party gemaakt was; deze was vol smaak, en leen-
 de ook uit het kasteel een allerleest gezigt.

De vijver is uitmuntend mooi; het is een vierkan-
 te vlakke van helder water, die men in geen an-
 derhalf kwartier kan rondwandelen; te Versailles
 is er geen, die men bij dezen kan vergelijken.

Na verscheiden uren rondgewandeld te hebben,
 aten wij in het logement zeer goed, en keeren men
 's middags onze wandeling nog eens naar de
 mooiste plaatsen; todat wij dien dag zeer genoe-
 gelyk doorbragten. 's Avonds reden wij zeer aange-
 naam terug, langs eenen anderen weg dan wij
 gekomen waren, namelijk door ene laan die
 bijna een uur ver reyt op het kasteel aantloopt.

Dinsdag 1 Augustus, bleef ik 's morgens thuis, om
 naar Utrecht te schrijven; 's middags hebben my ene
 grote wandeling over Wasmes, Warbignies enz.
 geduand. Het land is hier zeer bewoond, de dorpen

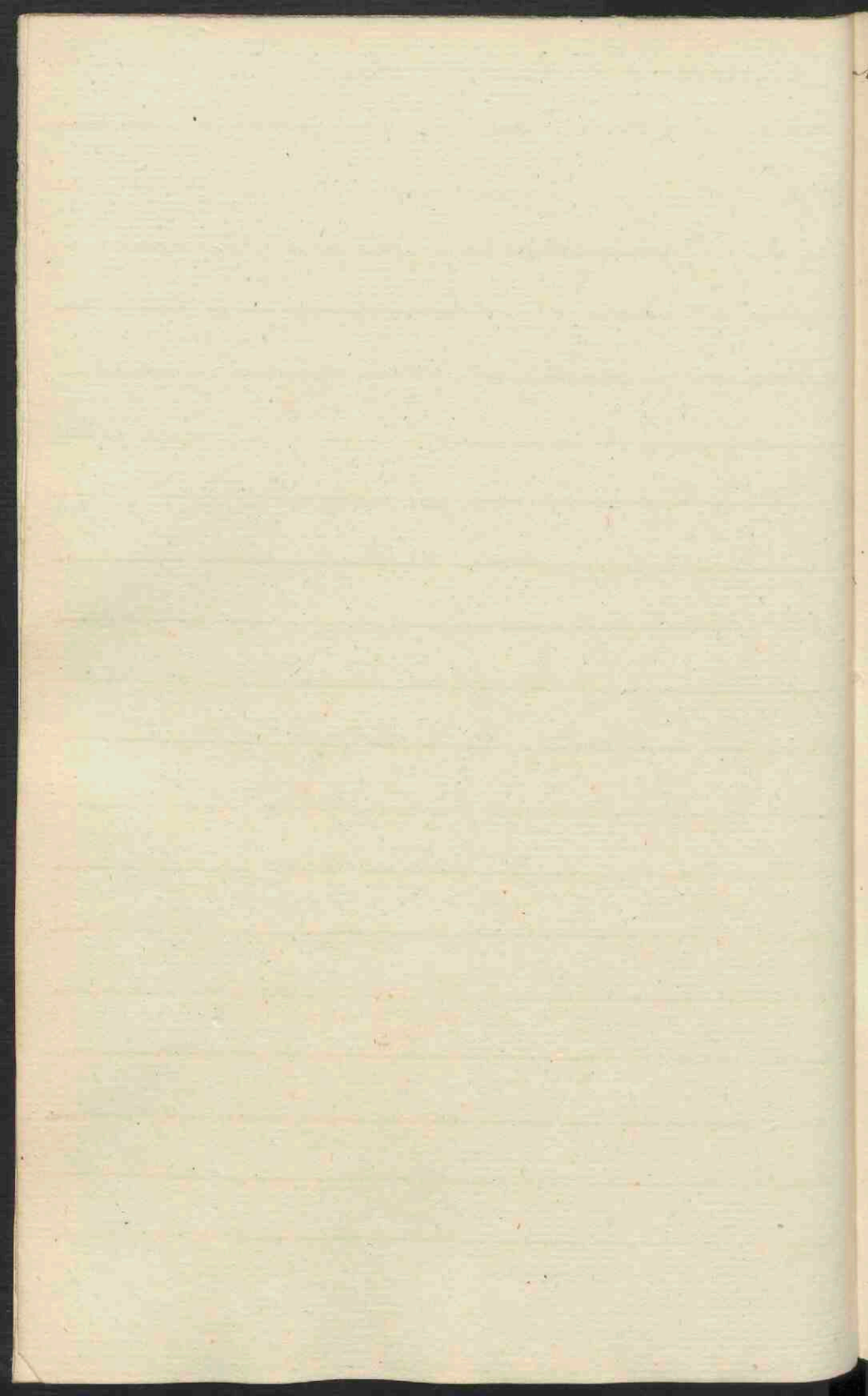

Augustus 2.3. Noorn. Boufou.

Zelden meer dan een kwartier van mekander verwij-
derd.

Woensdag ben ik op de nacht gewoest; 's avonds
hebben wy meder een vrolijk saepetje in de herberg
gehad, waar wy ons, als de vorige reis, zeer goed
amuseerden.

Donderdag heb ik 's morgens een wandeling gedaan,
vervolgens zijn wy saam te Boufou gaan eten, waar
de Hugenaars gekantonneerd waren, er was open tafel
in de herberg, wy waren er zeer vrolijk. Het dorp is
mooi en welvarend. Op het kasteel waren onder
andere heeren Gevers gelogeerd, die Paelman kende
en ^{die} wy uit dien hoofde gingen bezoeken; het was
er zeer net en nieuwsmetsch, en wel ziede men ons
dat het egentlyk maar de bassecour was van een
graat kasteel, dat afgebroken is. De hertog de
Caraman was onlang met zyn familie hetzelve
konien bewonen; hij was heer van Boufou en Chi-
mai. De wandelingen waren zeer lief.

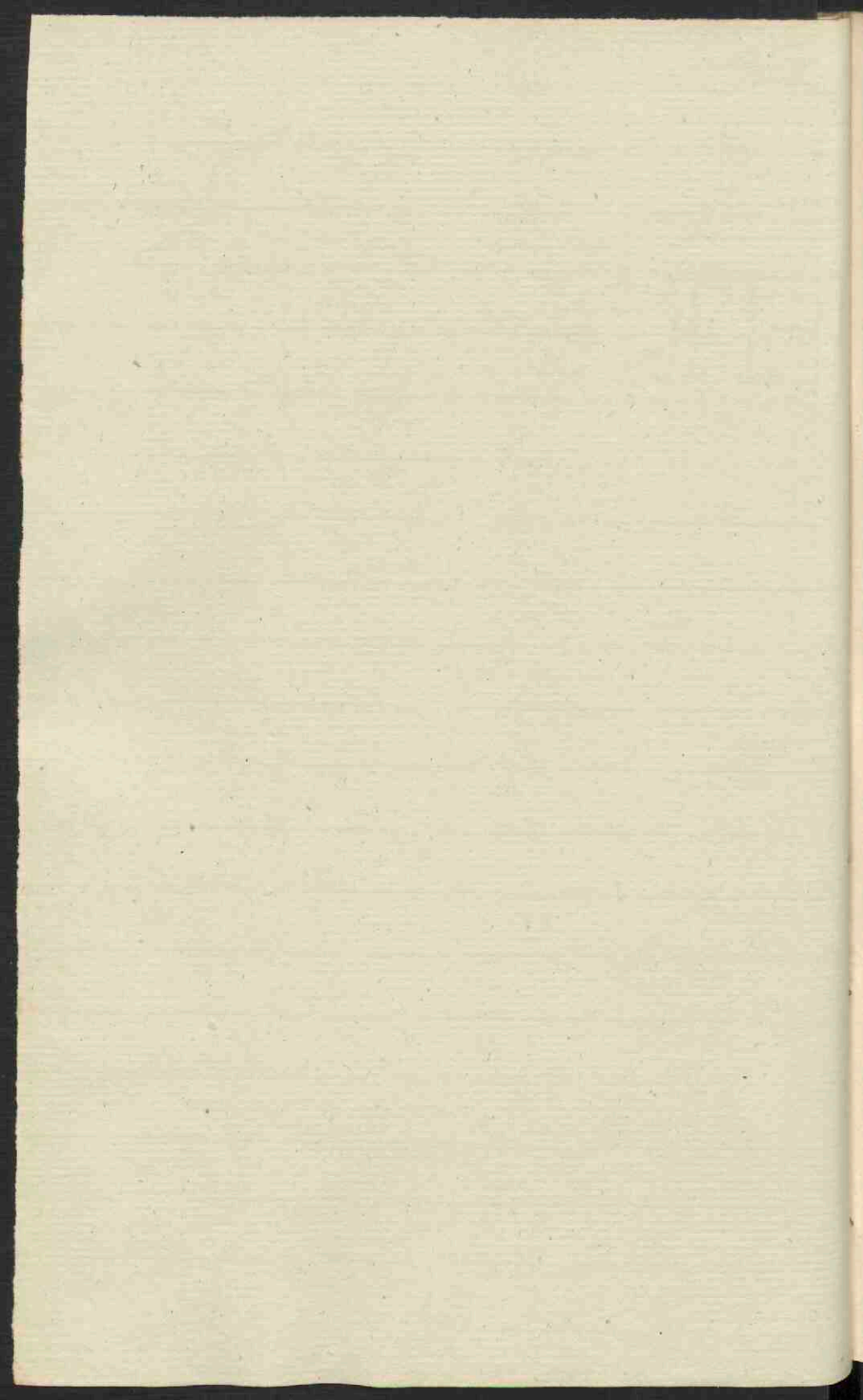

Augustus 3. 4. Hornu. Mons.

's Avonds aten wij rijstebrij met Rijst, Op den Hout, Stong en Van Voorst; dit was iets, dat mij om de dag of drie gewoonlyk by ons aan huis deden, omdat onze huisvrouw dezelve zeer goed kookte. Wy waren altyd zeer vroelyk by die gelegenheid, zo dat mij dit meer dan enen genoegeghen avond bezogt heeft.

Den vierden, Vrydag, reed ik met Mary naar Mons, het weder was zeer mooi, mij wandelen bracht rond, Zagen de kerken, onder anderen die van Ste Wandru, maar in dezelve was niet meer het grat maar van J. Secundus spreekt, waarop een lyk zo natuurlyk was intgehouden, altans ik heb er nergens maar gevraagd en gezocht.

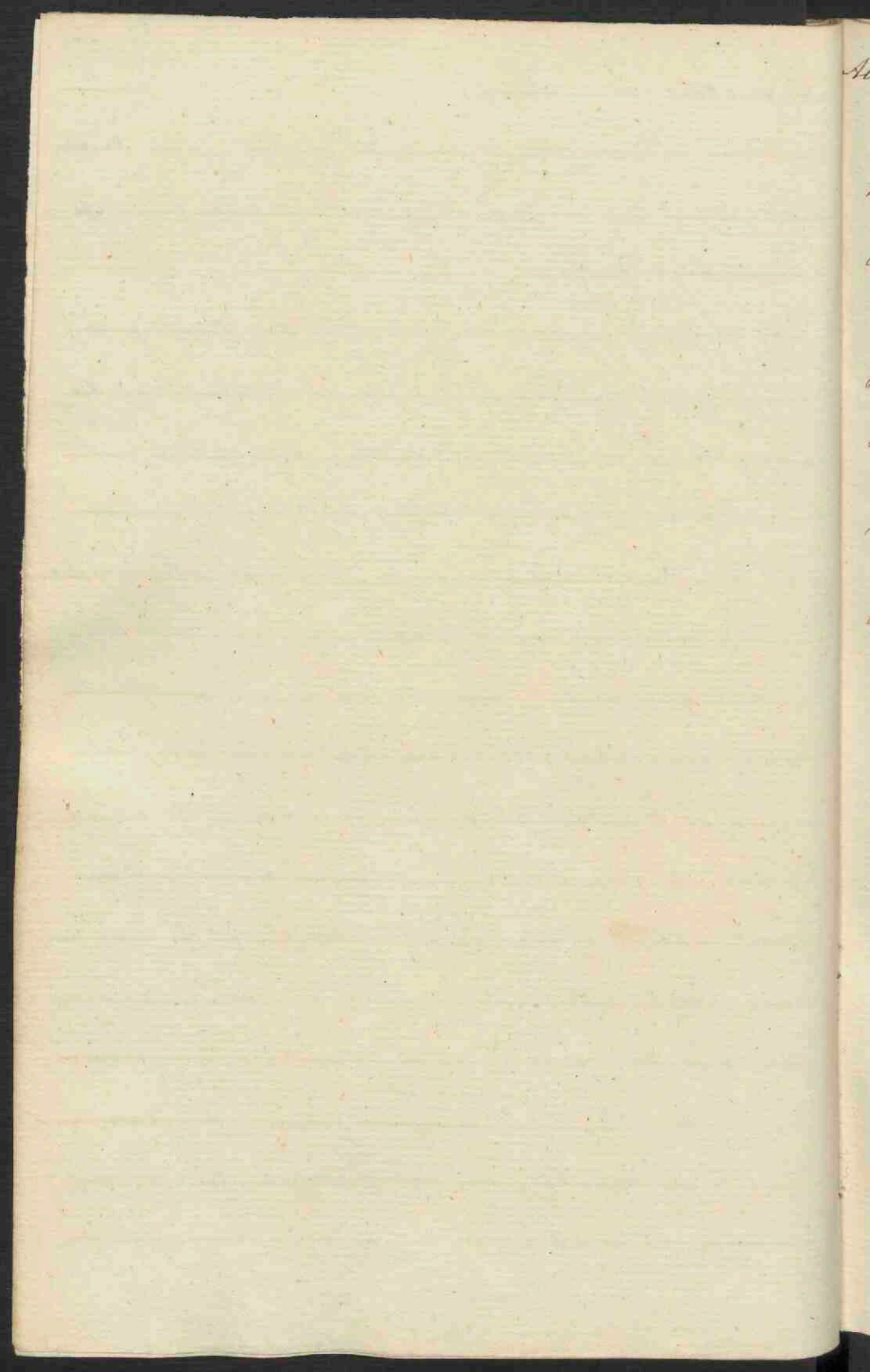
Wy zagen ook den tuin van den gewesenen maire Daval, die ons zeer geraemd was. Hy is in der daad mooi: het is te voren een klooster gemeest, men heeft met veel overleg van den grond en enige overblyfsels van 't gebouw party getrokken, zo dat

Augustus 4. Mous.

men hier en daar een zeer mooi gezicht naar buiten heeft, waas toe de hoge ligging der stad gunstige gelegenheid geeft.

De vrouwen in Mous zijn ons altijd zeer bevallig en welbespraakt vaargekomen; wy verdoelden van die welke wij in de winkels vonden. Ook hebben wy enen kleermaker aangetroffen, die mij herinnerde aan den man wiens vrouw Sterne de palm valde. Hij had namelijk voor enigen van ons lakense mutsen gemaakt; toen wij die kwamen afhalen, was er een allerliefst vrouwtje, welke hem help om er de laatste hand aan te leggen; Wy vroegen of dat Madame was, en maakten haar en hem een compliment over hare bevalligheid. Hij was hier zeer mede geflatteerd, en zeide ons, "Messieurs, c'est cela qui fait que j'ai toujours beaucoup de chalands". Madame kreeg een kleur, die haar nog veel liever maakte; en wij betaalden de mutsen de helft te duur.

Augustus 4. 5. Mous. Hornu.

57.

De koffschuizen zijn in Mous uitnemend mooi, wy troffen er verscheide kennissen aan, maar die gingen voor den eten weder naar buiten. Story en ik aten op de markt aan de open tafel. 's Middags gingen wy ene wandeling doen. Ongelukkig begaen toen het mooi weder geheel over te gaan, er kwam een zware donderbui en slagregen. Wy dronken terwyl tee, maar ongelukkig was er geen goede melk meer.

Ik ging ook in een backwinkel, besprak enige boeken om te lezen, maar daar ons spoedig vertrek zijn wy die niet te pas gekomen. De vrouw nam den winkel geheel waar en scheen haar zaak gaed te kennen: de man scheen niet veel meer dan klerk of backhander te zijn.

Wy konden niet voor tegen dat het danker werd naar huis rijden, en kwamen toen nagenoeg nat en vint aan.

Zaterdag's morgens hadden wy by ons voor de deuren

Handwritten text, possibly a page number or initial, partially visible on the right edge.

Augustus 5. 6. Hornu. Dour.

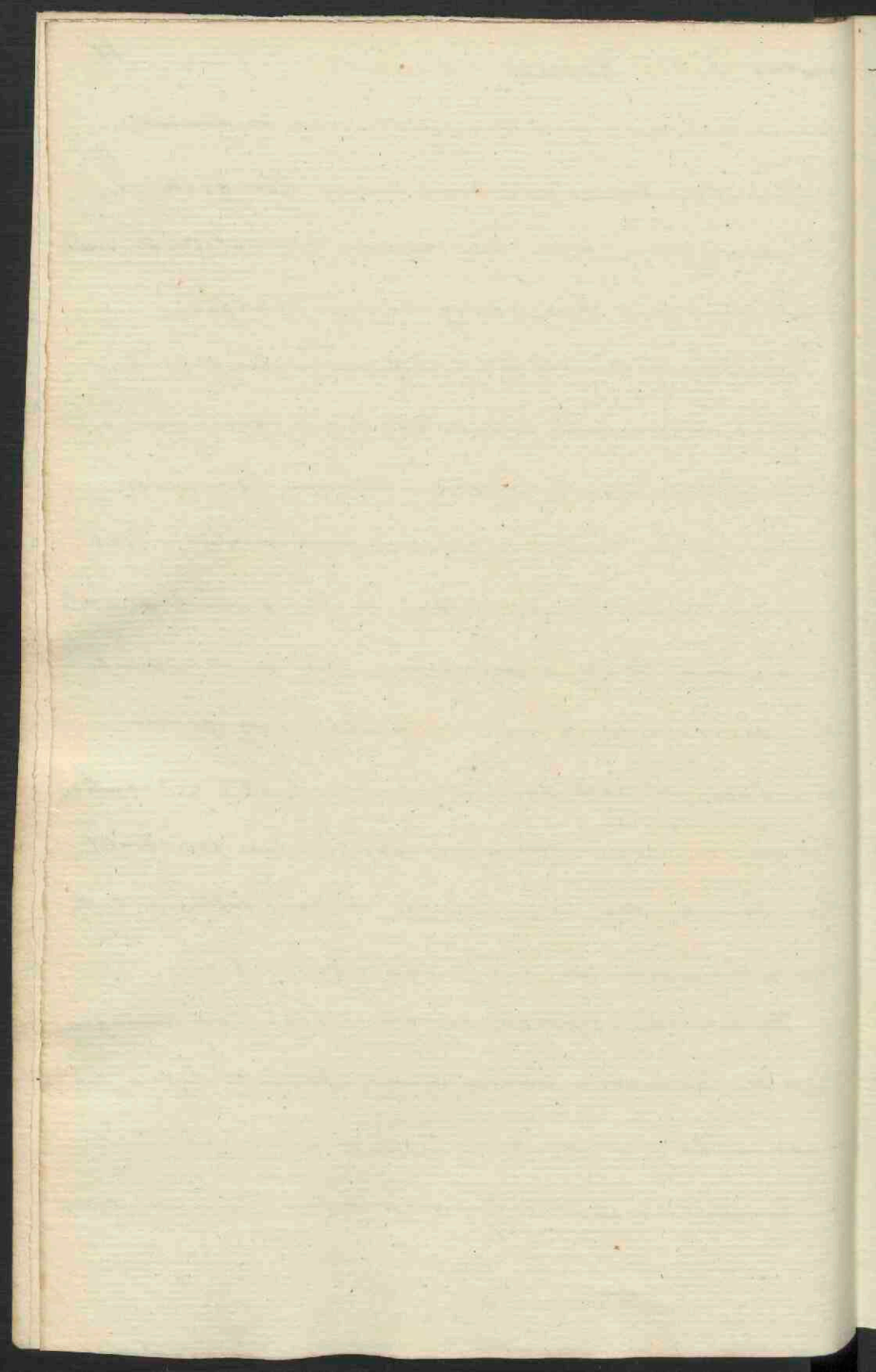
58.

een partytje met onse kameraden uit de buurt; wij maakten saam advocatenbornel, tot grote verwondering van onse hospite, die dit volstrekt niet kenden, en met huivering er van praefpæen.

's Middags deden wij nog ene wandeling in den ombrek, en 's avonds was er algemene byeenkomst voor de wacht en de herberg; het was zeer mooi weder, en wij waren algemeen recht vrolijk. Het was dien avond, toen ik, dat de luitenant Grotte en de jonge Jansens passeerden, dit merkte mede om de vereeniging en vrolijkheid nog groter te maken: er werd door sommigen lustig gedronken. Het geen mij nog vengenagtes maakte, was een brief van huis en een van kees, die ik daar zittende ontving en welke zeer goede tijdingen inhield.

Wij maakten afspraak, om den volgenden morgen met Van Voorst en Story naar Dour te ryden, om daar in de protestantsche kerk te gaan.

Het weder was allerlieft en onse toer zeer aan.

Augustus 6. Dour. De Kerk aldaar.

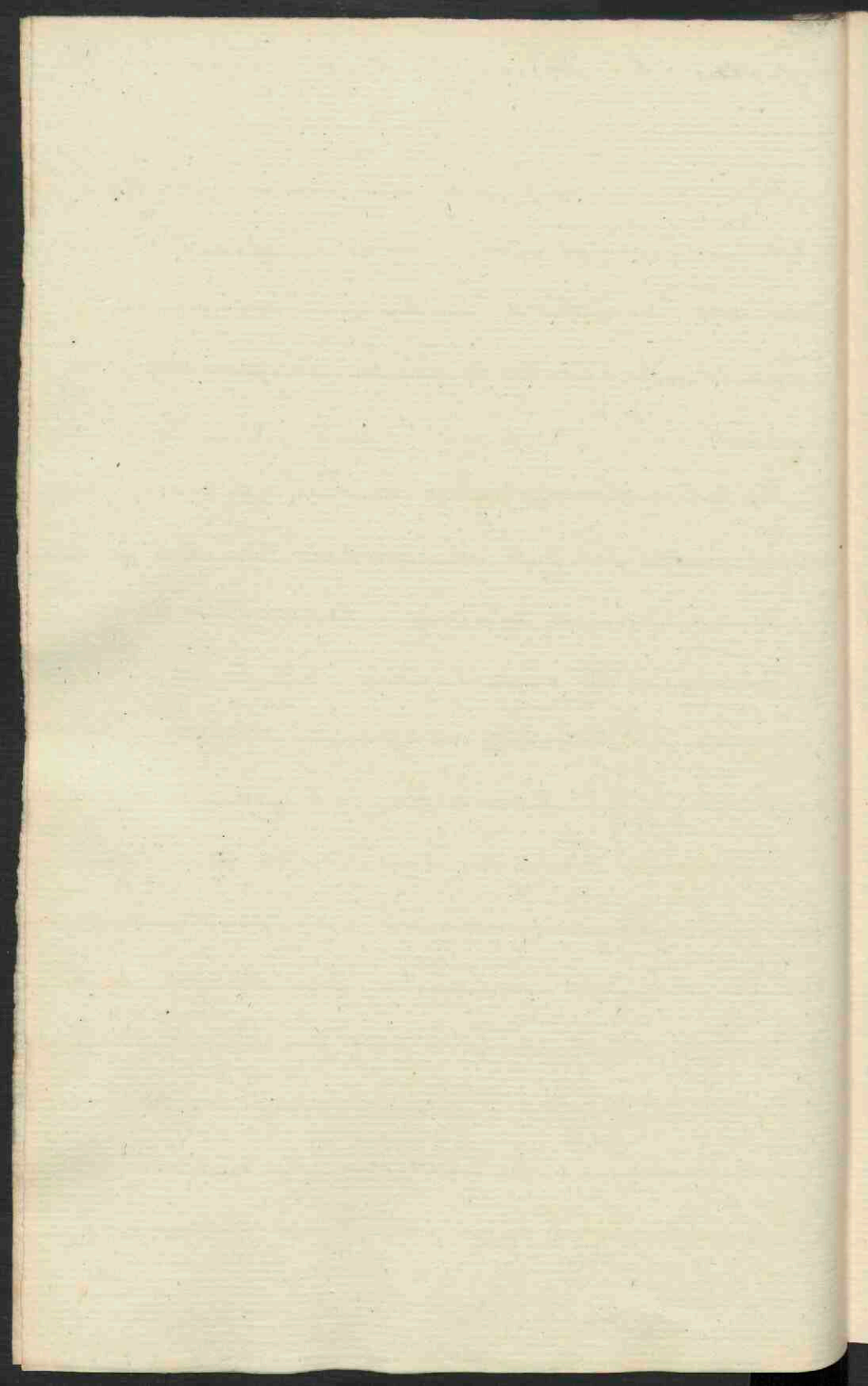
59.

gemaakt.

Soen wy 's morgens in de kerk kwamen was de
gabdienst bijna gecindigd; by het uitgaan was men
byszonder vriendelyk en nodigde ons keert uit, om
na den middag weder te komen, het geen wy aan-
namen.

Wy deden vervolgens ene wandeling, onder andere
by het kasteel, dat inteslyk maar een tamelyk gebouw
is, de wandelingen zyn nog minder beduidend,
en waren slecht onderhouden.

Wy aten in de herberg matig maar vrolyk. Daarna
gingen wy weder kerkwaards; de dienst was nog
niet begonnen, maar een goed deel der gemeente
was by den koster verzameld, waar men ons ook
binnen verrucht en mede een glas bier aanbod.
In de kerk was de gemeente niet groot, ook zeide
men ons, dat er maar ruim honderd protestanten
waren. De dienst werd waargenomen door een bur-
ger man die, zo ik meen, schoolmeester was; hij

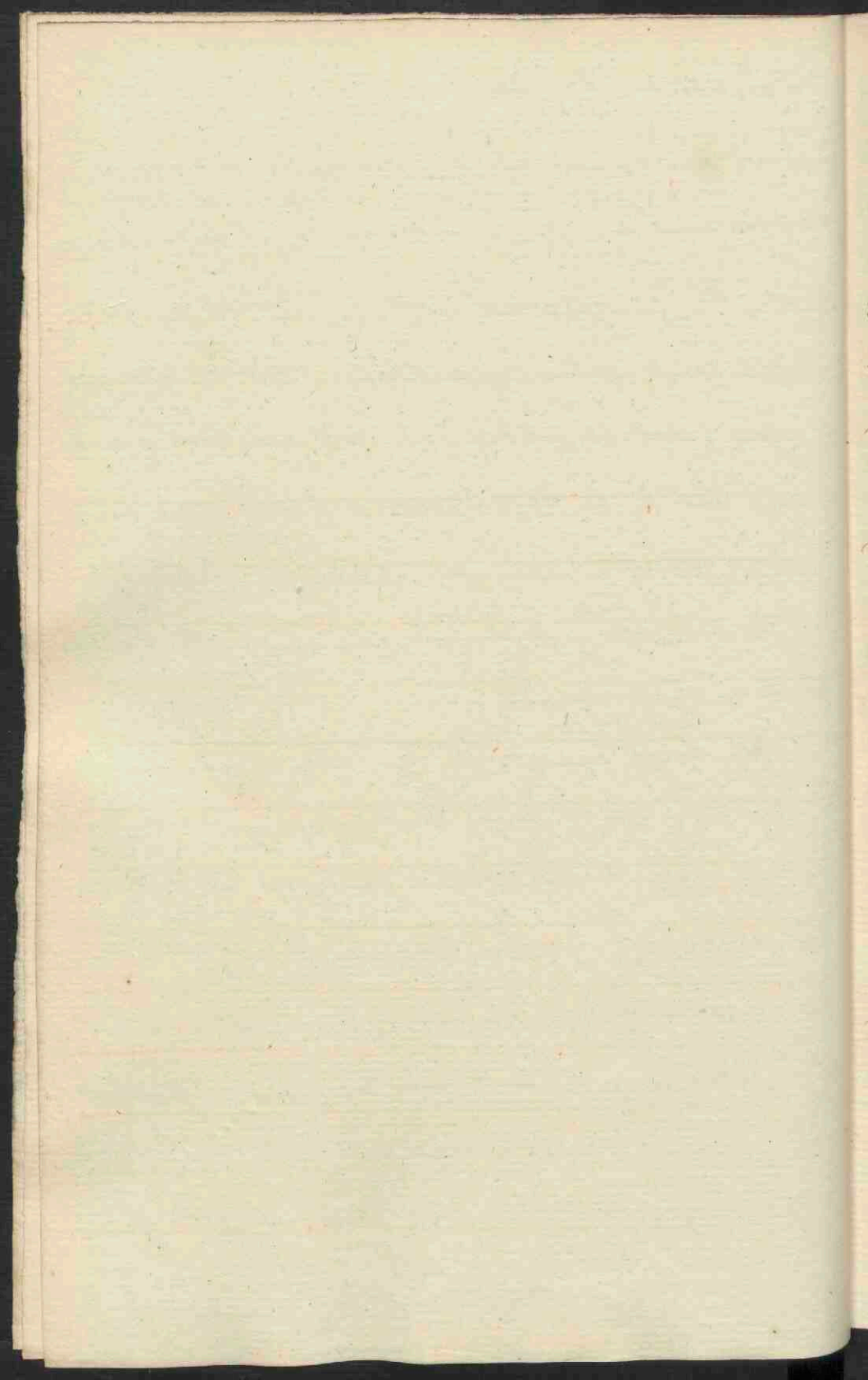

Augustus 6. Dinsd.

was in een bruine rok gekleed en las uit een ge-
 drukt boek een preek voor, op een zeer eentanzige
 wys. By het uitgaan zeide hy ons, dat hy alles,
 zonder enige beloning, niet spers voor de gemeen-
 te deed; dat de preken wel niet van hem waren,
 maar dat hy ze retoucheerde: ik kan niet denken,
 dat dergelike hier door veel gewonnen hebben.

De kerk was niet anders dan een grote kamer
 zonder enig sieraad.

Men heeft ons gezegd, dat sommigen der
 protestanten zeer gegaeve lieden zyn, dat zij ook
 veelal hupische menschen zyn; maar dat zij
 meest Bonapartisten waren. Dit laatste is
 niet vreemd, dewijl Napoleon hun eerst vrijheid
 van goddiens dienst berogde had: zij hadden te voren
 ook wel eens verlof gehad, om kerk te houden;
 maar waren toch eerst onder zijne regering ge-

Augustus 6. 7. Dour. Kornee.

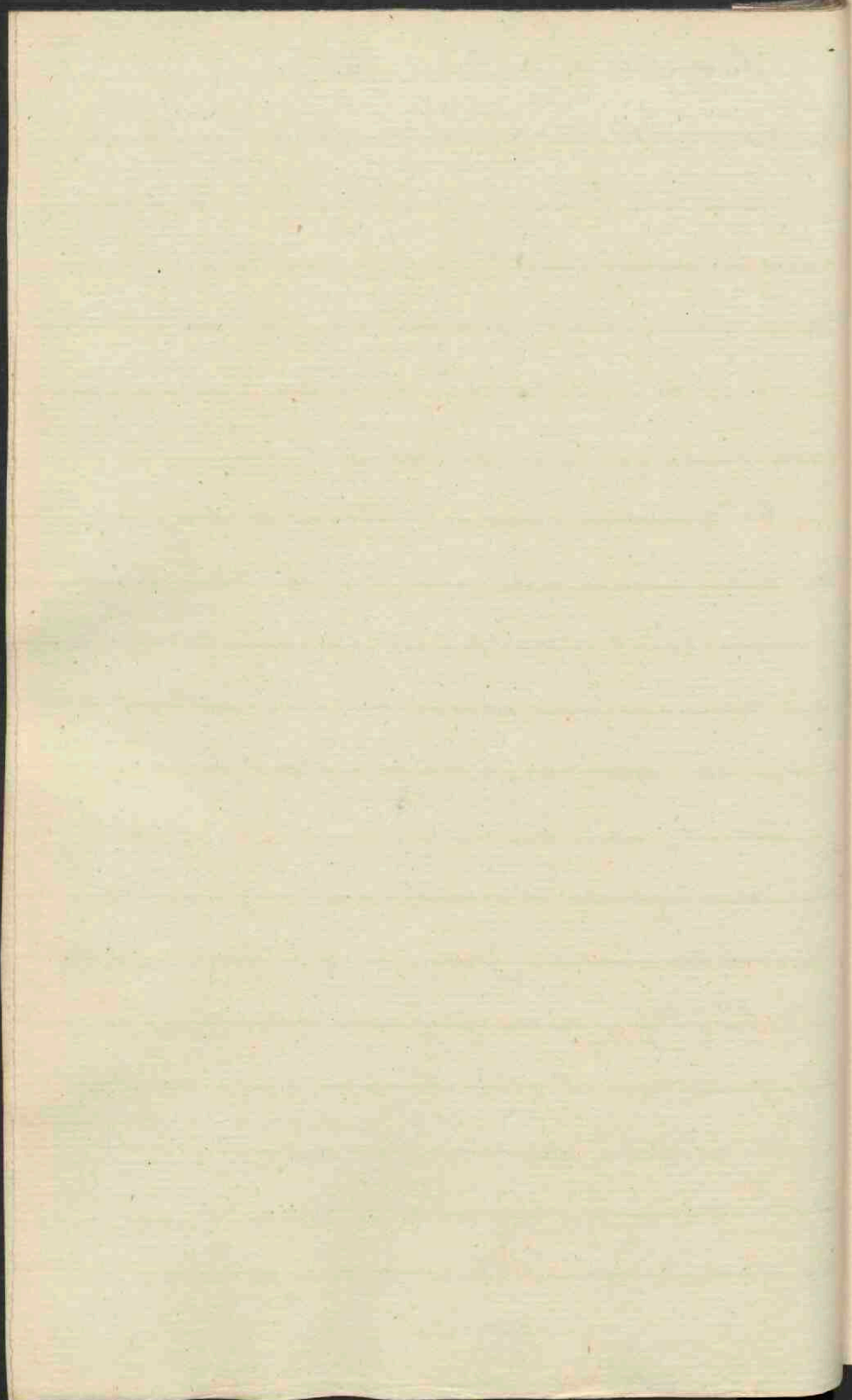
lykelyk met de voornschen beschermd geworden.

Na de kerk deden wij nog een lieve wandeling onder anderen naar Wilieen, een half uur van Dour, waar een steengraene van keistenen (cailloux) was, dat voor ons nog al aardig ^{was} om te zien; het dorp scheen van geen betekenis te zyn.

En ophoemend onmeder stonde de dorpsvrouwe, die zich anders nog al goed liet aanzien, en vertraagde ook ons vertrek, zo dat het donker was taen wij naar huis reden, het geen veroorzaakte, dat wij enen groten omweg maakten.

Toen wij naby huis waren kwam men ons toeraepen, dat wij den volgenden morgen vroeg vertrekken moesten; dat viel ons onverwacht op't lijf. Wij moesten nog veel oppakken; gingen ons laat naar bed en stonden vroeg weder op.

Wij verlieten ~~den~~ maandag den zevenden augustus Kornee, en nog al met eniggen spijt: wy waren er gansch thuis geworden en kenden

Augustus 7. Hornu.

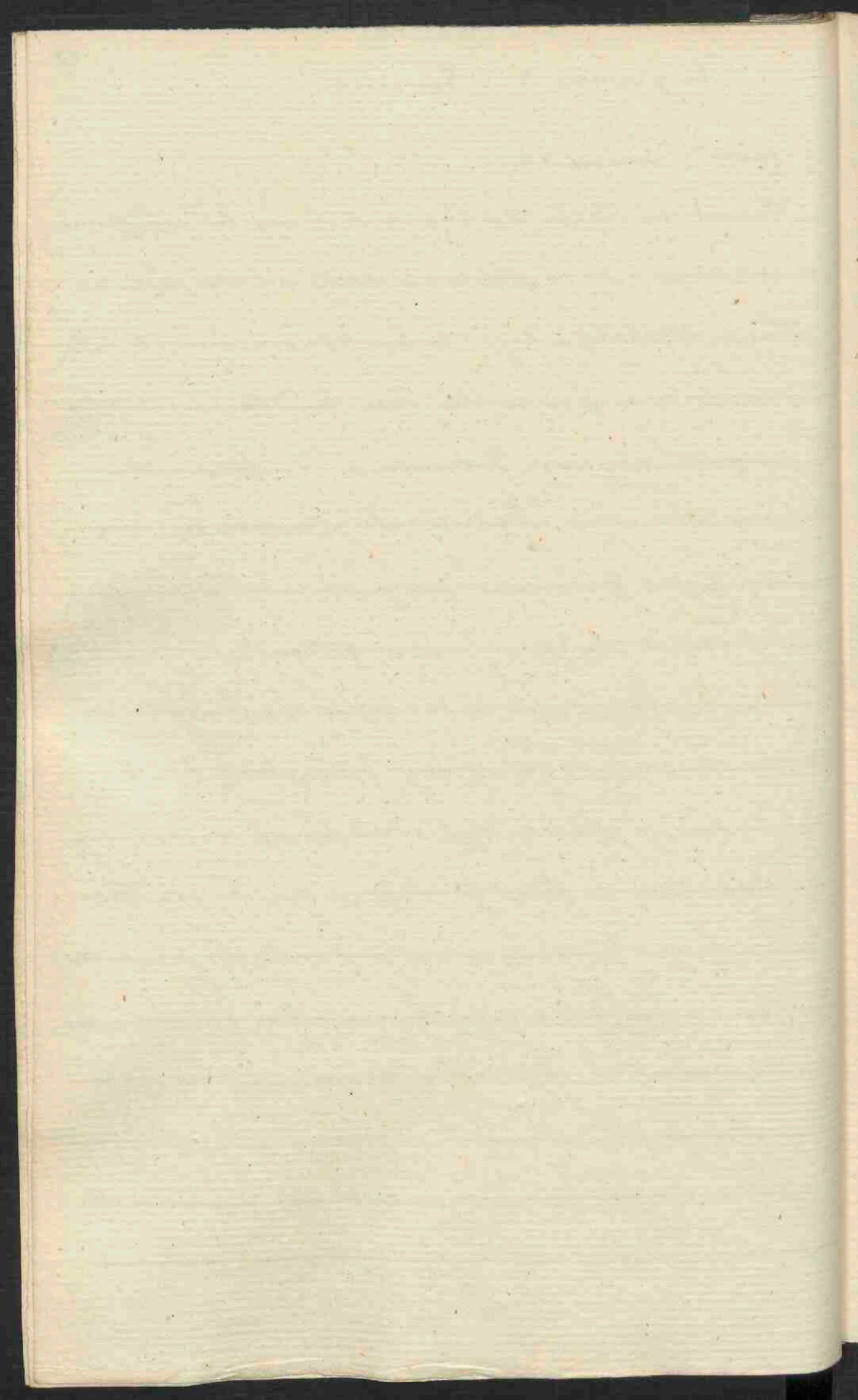
De meeste menschen.

Voor ik van Belgie afscheide, wil ik nog het een en an-
der optekenen over de plaats en streek, die mij verlaten.

Hornu is een klein dorp, er zijn 750 inwoners; het be-
staat van de mijsen en naar den landbouw. Het ligt
op den groten weg naar Valenciennes; de afstand van
Mons is twee uren. Behalve Le Jemappe ligt nog
Lusphen beiden Quarignon, een groot, welvarend dorp;
daar hebben de Amsterdammers gelegeu.

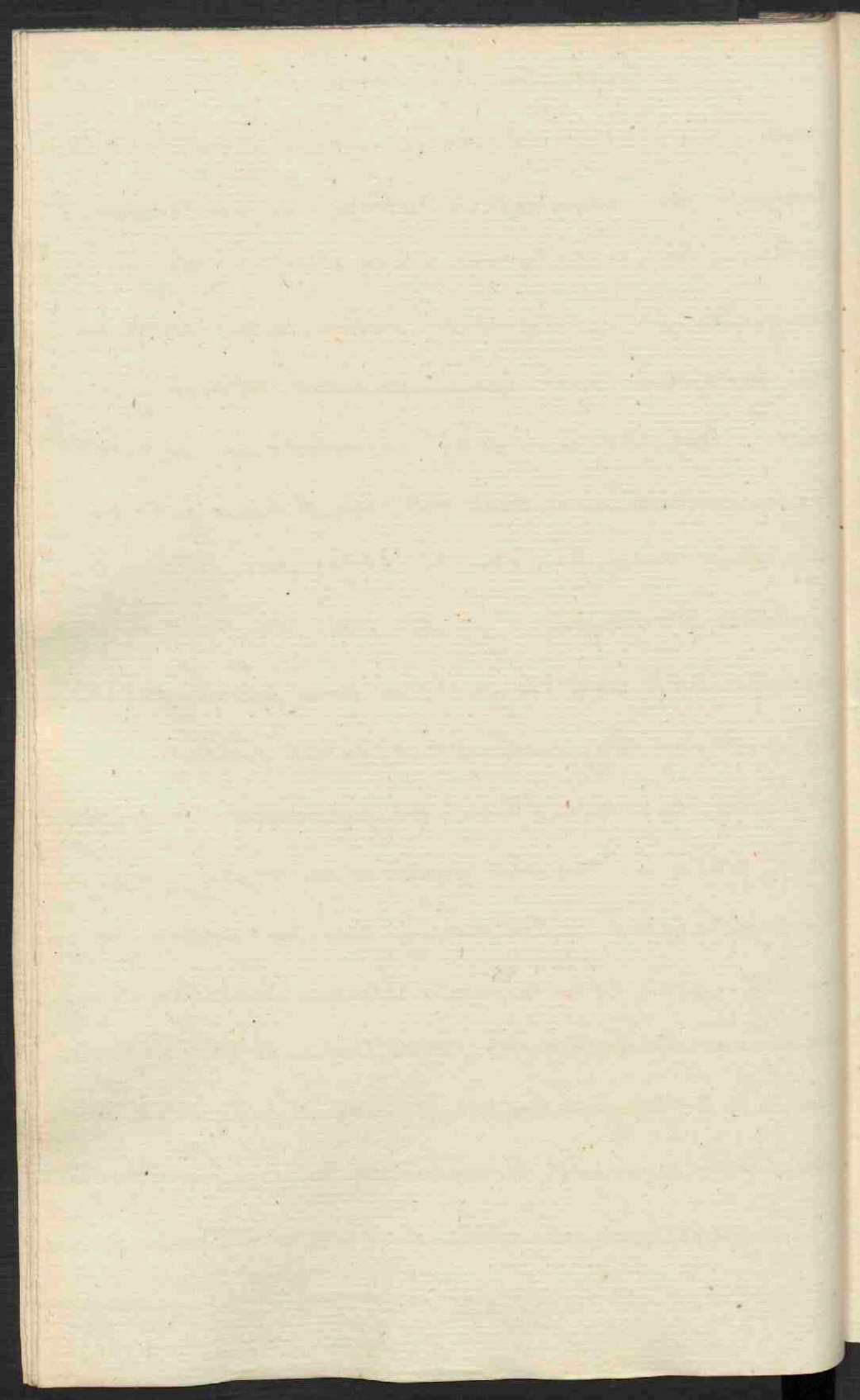
Tot in de elfde eeuw is Hornu de hoofdplaats van
Henegouwe geweest, sedert dien tyd is Mons dit. Er
was te Hornu toek nog ene overlevering van dese om-
standigheid, en de heer Twillier heeft mij de plaats
gemeesen, waar te voren zeer oude bomen gestaan had-
den, die in 1791 tyd waren weggeraakt; onder deselve
hadden melcer de staten van Henegouwen vergade-
ring gehouden.

Het schijnt, dat in desen omtrek alle gaederen te
voren aan de rijke abdy van St Ghislain gehoord

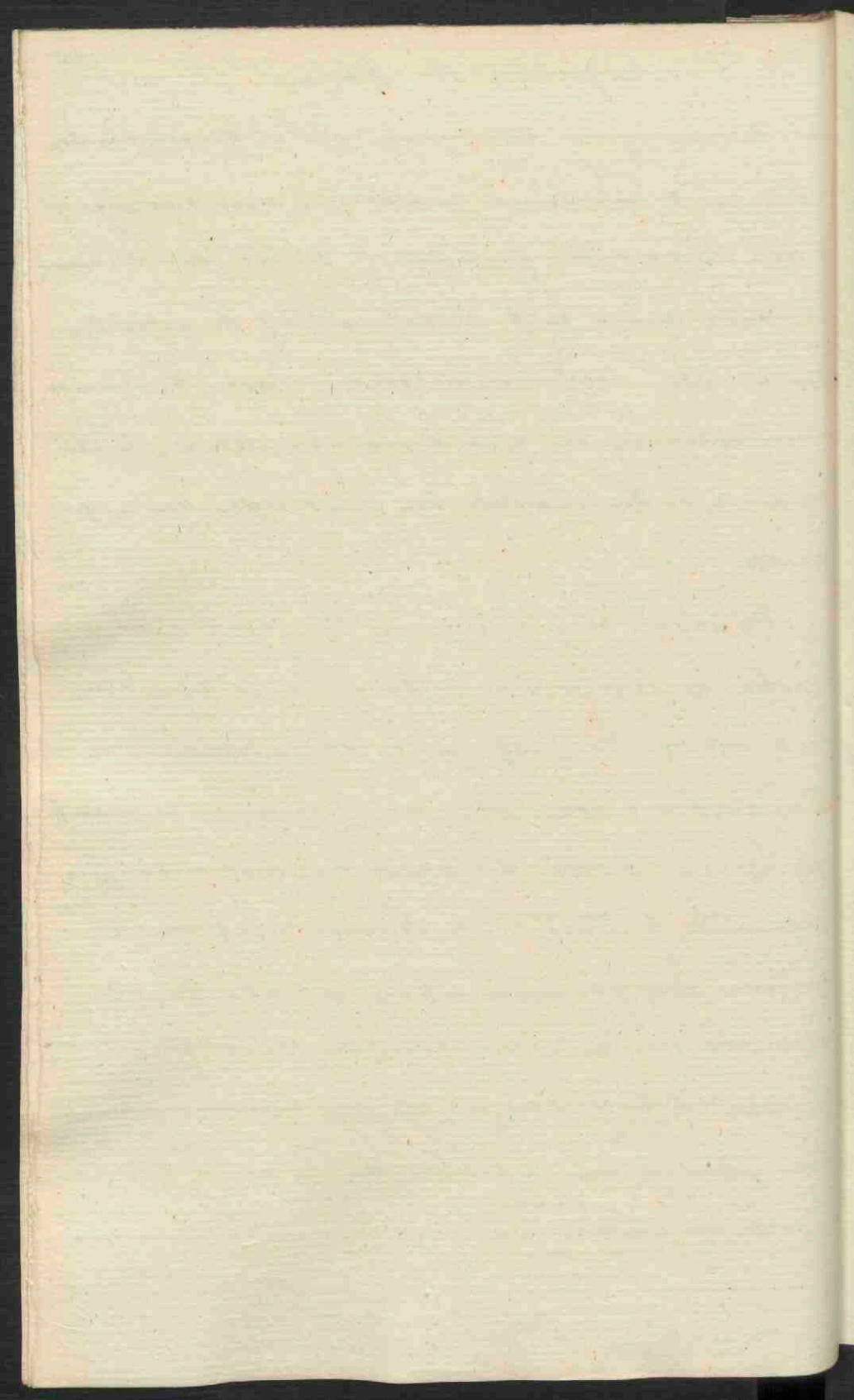
Augustus 7. Karmu

hadden, want de meeste fermes waren eerst met de
 Fransche onnutteling in handen van partikulieren
 gekomen, toen de abdij vernietigd was. Allen, welke
 diergelyke goederen gekocht hadden, waren nog met
 den hatelijken naam van sequestrans bekend. Men
 moet toch toestemmen, dat de landbouw er veel
 loof gewonnen had, daar elk voor het aangekochte
 deel beter zorg had, dan de Abdij voor hare ont-
 zachtelyke bezittingen. Het was dus niet, omdat
 men menschte, dat die verkoop geen plaats gehad
 hadde, maar veel meer uit afgunst, omdat veel
 menschen daardoor alleen rijk geworden waren; want
 velen hebben in dien tyd grote bezittingen voor
 niets gekregen. Het overleg was zo: men kocht
 een stuk goed voor een zeer kleine som; dan ging
 men naar den hunder, wien men bedreigde ten-
 stand te zullen verdrijven, ten 49 hij dadelijk twee
 jaar huur vooruit betaalde; op deze voorwaarde
 stond men hem een nieuwe huur voor enige jaren

toe. Dese twee jaren huns waren veel al genoeg om den
 koopprijs te voldoen; en zo was men voor niet een
 groot landbesitter geworden. De reden, dat de huns,
 der bijna nooit zelf kocht, was, dat de geestelij-
 ken het hem verboden; de kopers waren dus meest
 vreemdeelingen, die zich aan de geestelijken niet
 staarden, en dit maakte den haat tegen hen nog
 groter.

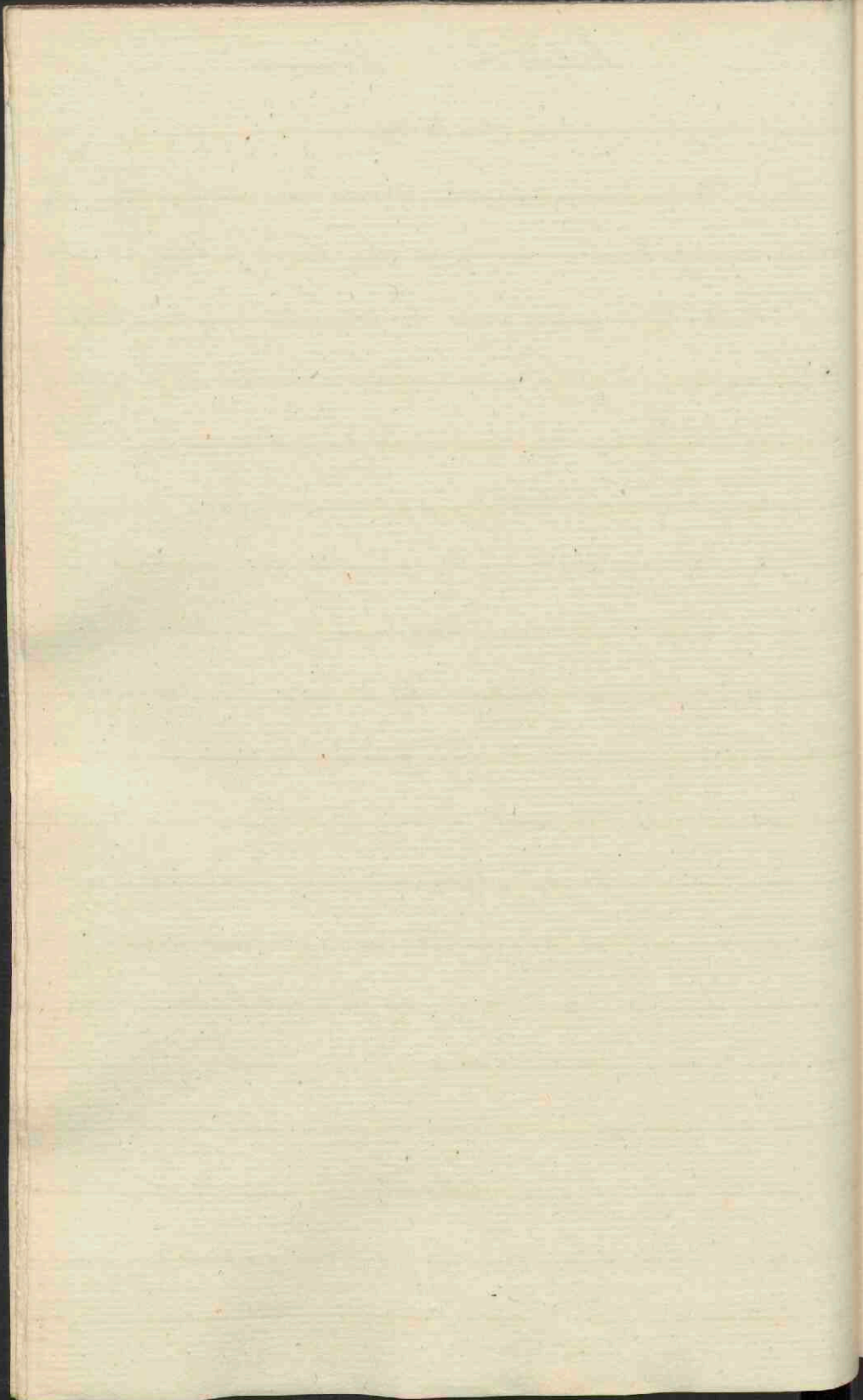
Wij hadden reeds te Cuesmes dien haat opge-
 merkt, en dezelve was te Hornu en in den om-
 trek niet minder; wij vonden dien naderhand in
 Frankrijk eveneens. Men mocht zo goed, zo braut
 zijn als men wilde, dit konde dien niet ontwijken.
 Le moonde te Wasmes M. Nicolas, welke grote
 gadenen van genaemde abdy gekocht had; de-
 zelve was een allerbest man, die zijne baenen
 zeer goed behandelde, en van zijn rykdom geen
 beter gebruik konde maken dan hij deed: elk
 een stemde dit toe, mais c'est pourtant un acqui!

reus; vaegde men er steeds bij.

De menschen in deze streek van Belgie zijn mij
altijt voorgekomen zeer goed van aard te zijn; ik heb
reeds, bl 33 & 48, enige goede trekken, die my syn voors,
gekomen, opgemerkt, en in de daad waren zij algemeen
gastvrij, hulpsaardig en bescheiden; ik meet niet of
zij hierin onze landlieden niet overtreffen; maar
zeker dunkt my, dat zij die overtreffen in bascha-
ving en verstand: men kan met hen beter spreken,
zij weten meer van zaken; bij de vrouwen vooral
was meer geest en levendigheid; ook vond men
meer menschen die wat lerden.

De heben schenen algemeen zeer ingetogen te
zijn, ten minste te Hannu heb ik nimmer gehoord
van iets, dat er tegen streef, en de denkbeelden daar,
omtrent manen zeer streng. Er was toch één drom-
kwant op het doorp. Onder de menschen, die ik nay
al goed heb leren kennen, behoorde de heer Foillier
over onze dier, dien wij nu en dan gingen bezoeken,

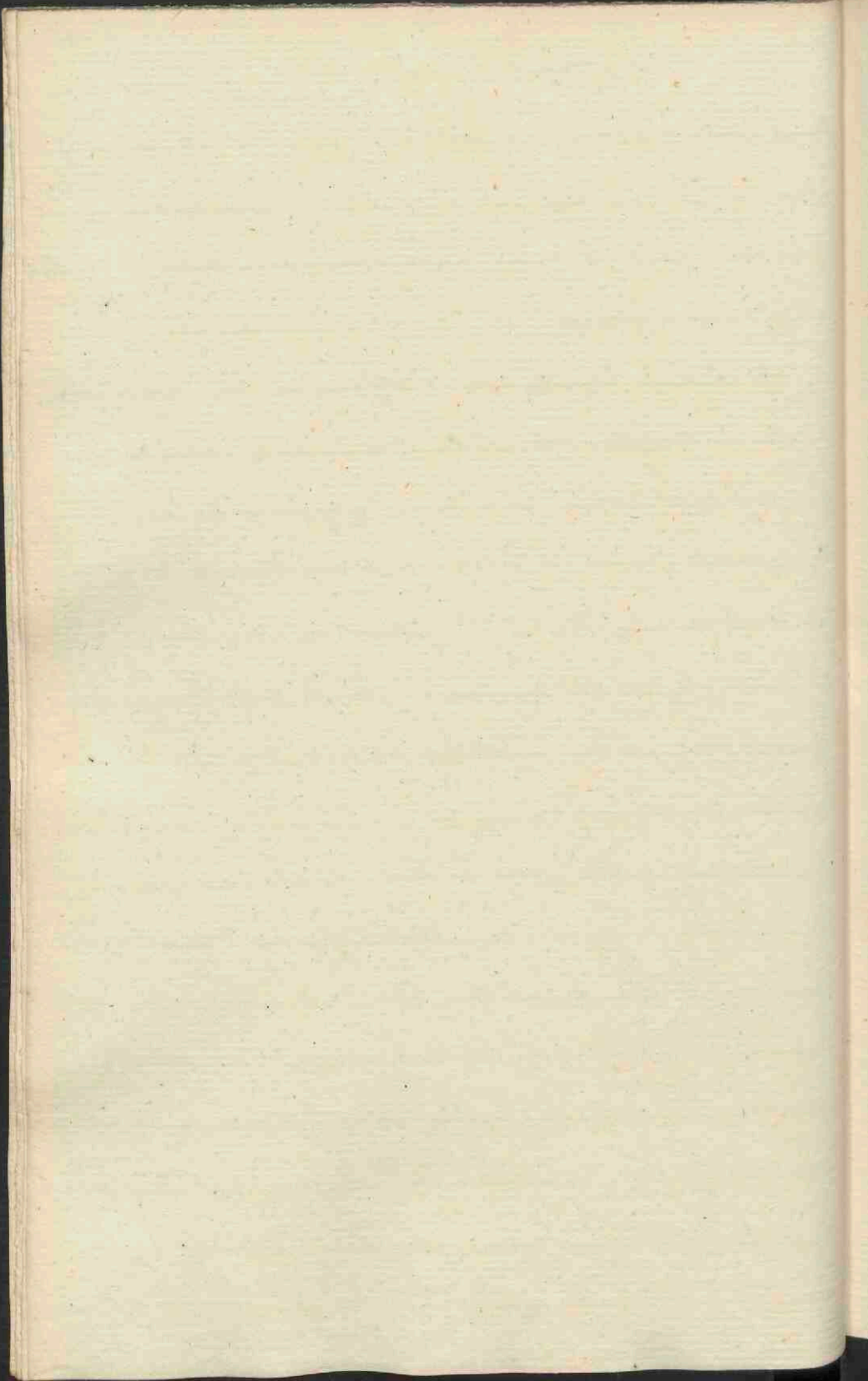

Augustus 7. Korum.

hy leefde van zyne landgoederen, en ik heb dikwijls opgemerkt, dat zynne levenswijze met zyne vrouw en lieve kinderen, benevens zyne vrouws moeder, maarlyk aardsvaderlyk was.

De balen waren over t algemeen zeer welhebbend, zij aten en dronken veel beter dan de onze; nergens hebben wij beter koffie gevonden, zij gieten die altoos door, maar koken ze niet; hunne ligging is onrein, by beter dan in Holland. zij bestaat niet, zo als by ons, uit slechte bedden, maar meest uit very goede matrasen; hunne kleding kwam mij voor niet voluit zo goed te zijn.

De taal, welke men in deze streken spreekt, is geen Fransch, schoon men algemeen het Fransch ook kent, het is een patois, dat voor ons niet verstaanbaar is, er waren veel nederduitsche woorden in vermengd, zo als: kermeffe, dank (voor je vromenheid) / lor (voor liberten) / mat (voor las) enz; over het algemeen zamenke het toch veel meer

Augustus 7. Bavaï.

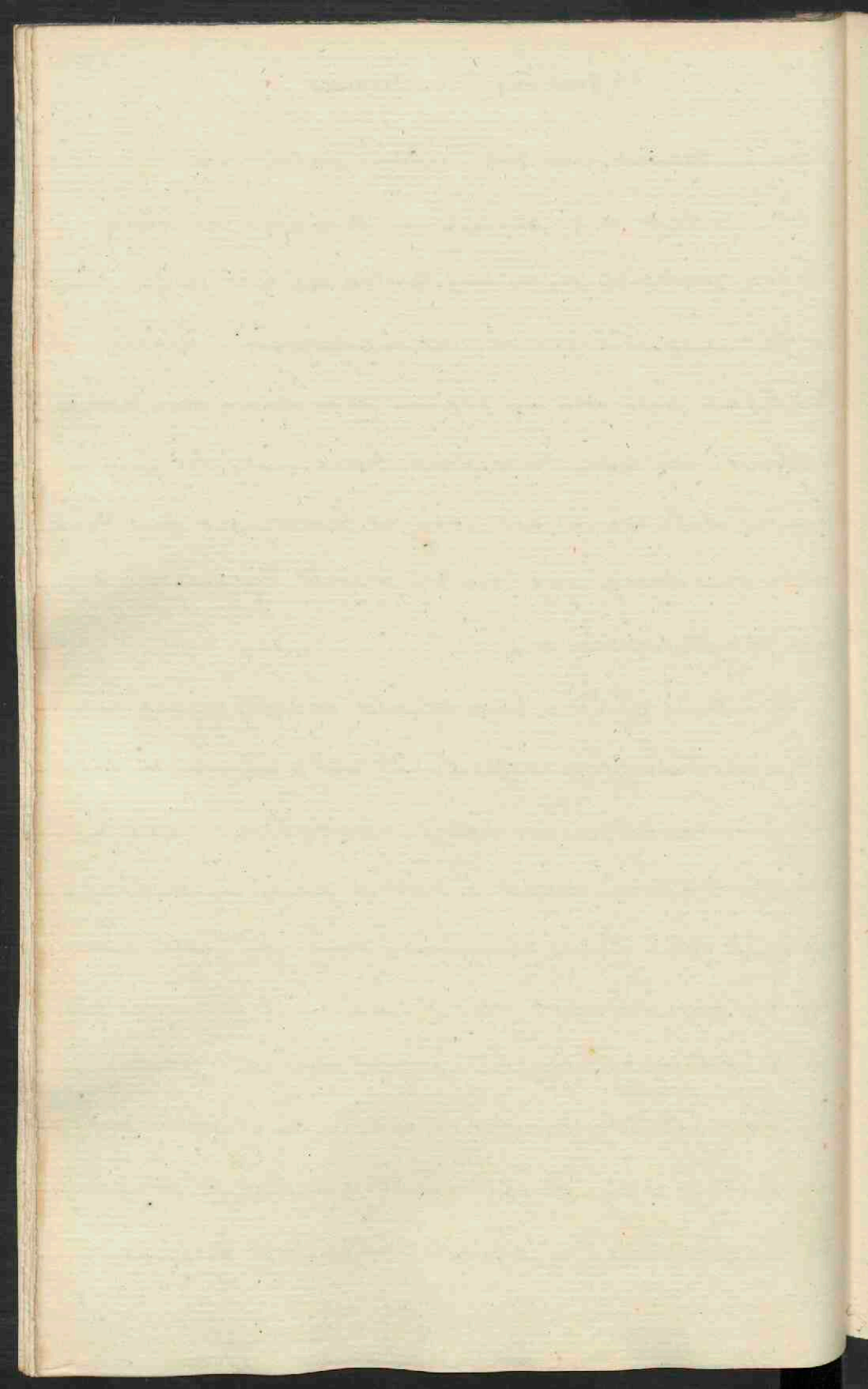
67.

naar het Fransch dan het Luiksch patois doet.

Onze eerste dagreise in Frankrijk was naar Bavaï, want den groten weg konden wij niet volgen, om, dat Valenciennes nog niet was overgegeven. Behalve Warhignies passeerden wij nog een paar dorpen van weinig beteekenis: wij zagen meest daar binnemegen die hier en daar zo slecht waren, dat men er haast niet durfde, nu en dan liep de weg tusschen heuvels, die somtijds aardige gerigten opleverden.

De intrede in Frankrijk maakte onwillekeurig een treurigen indruk op mij; ik had wel genoege van daar als Nederlandsch krijgsman te verschijnen, en dat de tekenen van mijn hersteld vaderland niet mij te dragen; maar ik had toch ook medelijden met dat volk, dat nog onlangs zo groot was, en nu aan de algemene mishandeling en verachting was overgeleverd. —

Bavaï heeft nog poorten en wallen, maar het is toch geen vesting meer. Er zijn nog vele overblijfsels van den tijd der Romeinen, in waterleidingen, en bestraatte

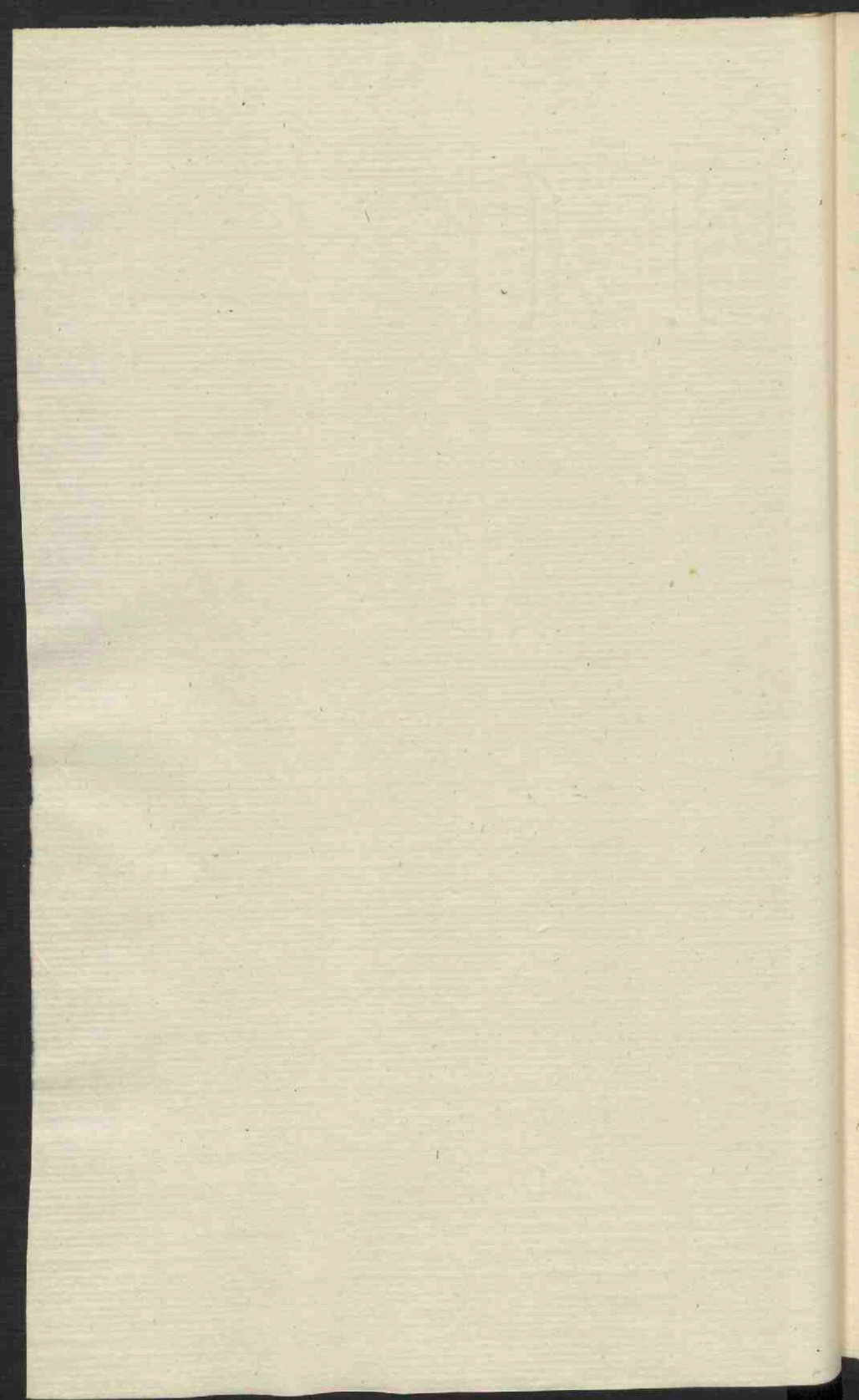
Augustus O. Barai.

megen, welke men nu en dan opdelft, men ziet ook nog de resten van een ouden Circus.

Ik was met Van Peersen by ene medene met dochters, wy waren er zeer goed; wij troffen er den heer Swist uit Rotterdam met wien wij 's middags aten.

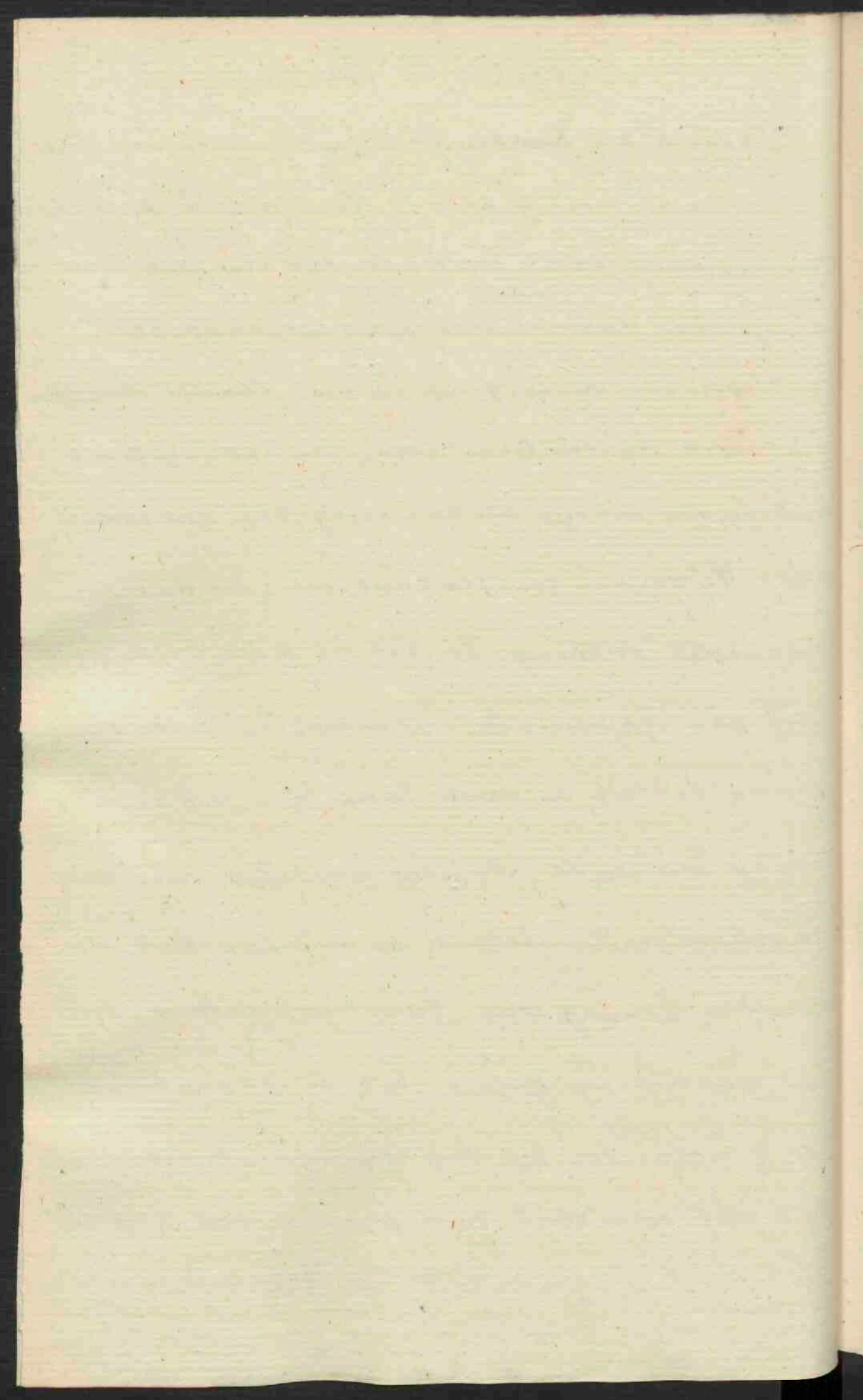
Dinsdag vertrokken de Rotterdammers, maar wy bleven er nog dien dag, om niet overal tegelyk met hen te zijn.

De stad is niet groot en heeft een morsig en vervallen voorkomen; zy was vol met militairen van allerhande naties, dit gaf grote lewendigheid, vooral op de markt, waar men zeker was van alle telen te horen spreken. Men had veel geleden door den menigvuldigen doortocht, ook was men algeemeen zeer bang en daer door gediensig: men klaagde zeer over den Commandant, ^{zo} en ook zeer met reden, het spreekt mij dat het een Hollander was. Het voorkomen der menschen is hier reeds

Fransch; ~~we~~ hebben de mannen beter houding
de vrouwen meer gracie. Er kwamen bij de doch-
ters van onze dame ene amie, dat een zeer lief
manne was, daar ik veel mee gepraat heb.

Tegen den avond ging ik met Van der Bruggen
een visite bij den Curé daen; men had mij gezegd,
dat hij een mooie verzameling van oudheden
had. Wy vonden een stakand man, die ons zeer
vriendelyk ontvong: hij had een grote verreame-
ling van Romeinske oudheden, en wilde ons
gaarn het een en ander laten zien, maar alles
was in wanorde. Hy was namelijk voor zeer
Napoleonsgerind bekend, en had zijn kabinet
aan den koning van Rome gelegateerd; dit
had aanleiding gegeven, dat bij de aankomst
der geallieerden zijn huis geplunderd was; men
had veel aan stuk geslagen, en ook nog al
wat medegenomen. In zijn ruykeloos had

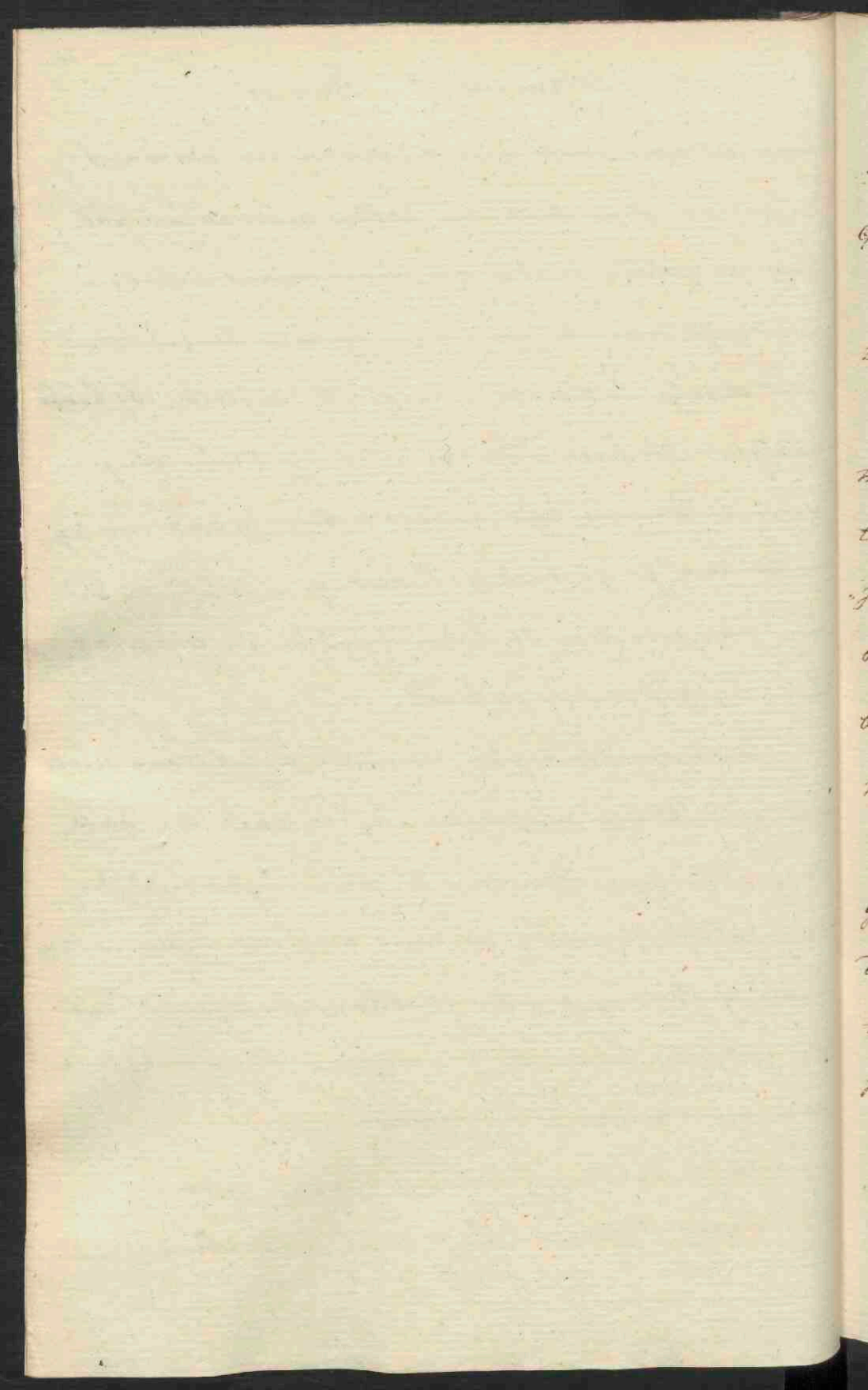

Augustus P. Bavai.

men al wat niet was opgedronken vermaest,
 zo dat de wijn door den kelder gestroomd had.
 Uit een schakel, welke de plunderaars hadden
 achter gelaten, bespeurden wij met bedrueren
 dat dezelve tot onze nationale militie behoord
 hadden. De curé had, om verdere vervolging
 voor te komen, zijn kabinet by ene acte na zijn
 dood aan 't gouvernement gemaakt, en had
 hier van een bericht laten drukken en aansplok-
 ken, hij gaf er ons ook een.

Deze omstandigheid maakte, dat hij ons niets
 genogd konde vertonen: hij liet ons den kata-
 logus van zijne Romeinsche penningen zien, die
 zeer talrijk waren; hij zeide ons, dat zijne verza-
 meling hierin een der volkomenste was, dat
 hij zelfs de naaste penningen bezat. Hij noem-
 de ons als zodanig de volgende:

Otho, Vitellius, Helvius, Didius Julianus,
 Pescennius Niger, Albinus, Balbinus,

Augustus S. Bavai.

Papienus, Vabalatus, Quietus, Marcus,
 Quintillus frater Claudii, Allectus, Fausta.

Het geen bijzonder is, hij zag, zo de Curie zeide, alle
 te Bavai en in den omtrek gevonden.

Het kostbaarste steentje, dat hij had, zeide hij,
 was een soort van aagaat uit een ring, het had
 dat ontschrift „judicio te amo“ hetgeen hij overzette
 „Je vous aime avec discernement.“ Dit is zeker geen
 ongepast opschrift van een geschenk, dat men een
 beminde persoon geeft; maar het zoude veel
 menschen te kael voorkomen.

In zijn tuin vande hij ons een grafsteen van den
 groten Pompejus (zo hij zeide), alsmede een ingang
 der waterleidingen; hij had deze pas onlangs ontdekt;
 hetgeen mij er van tien handen, had veel van een
 put die beneden in een gang scheen uit te komen.

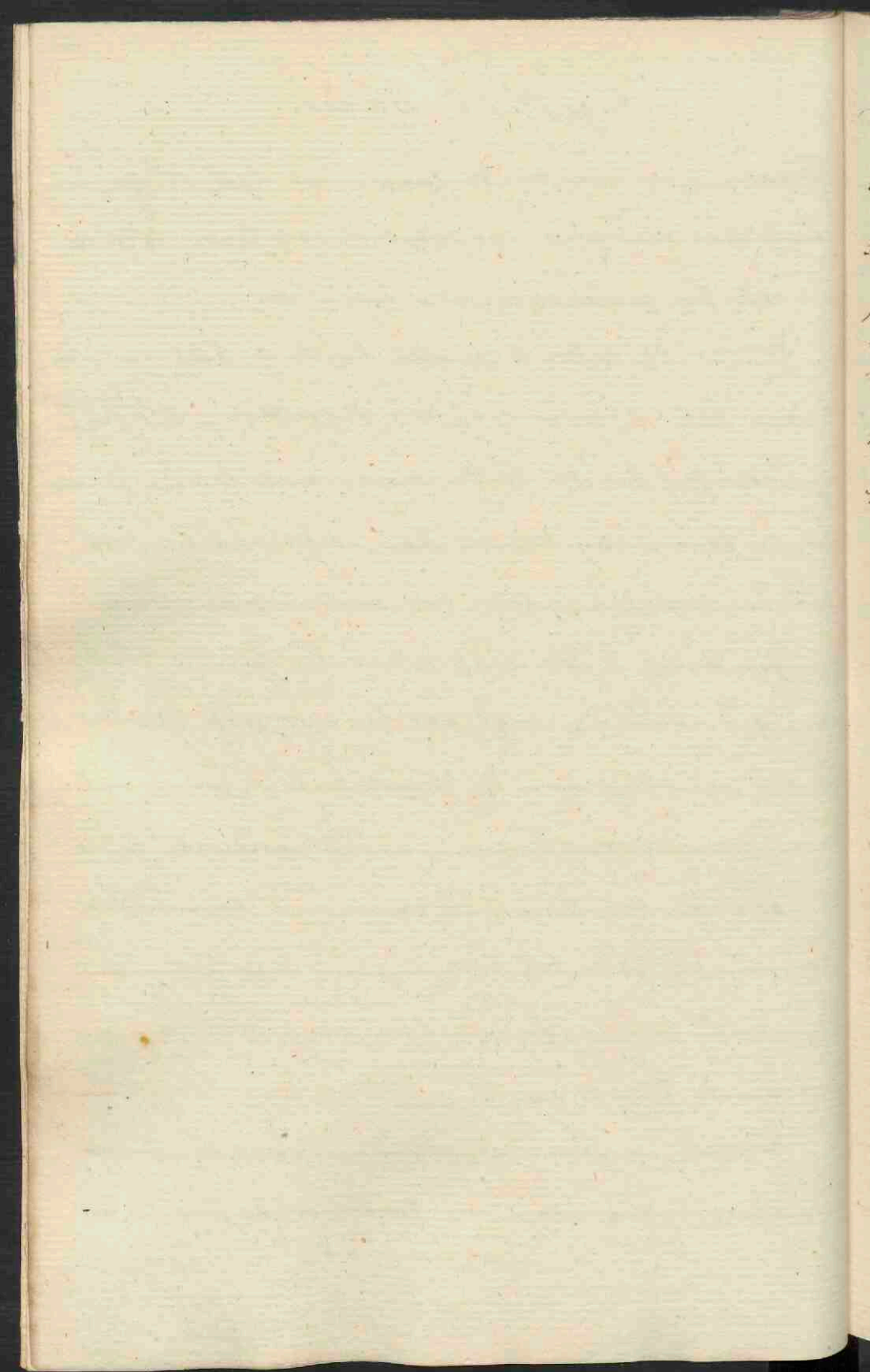
Bavai is, zo hij ons verhaalde, in oude tyden
 een zeer beroemde stad geweest, zy heette toen

Augustus P. Banai.

Bavacum, en men vindt sporen, dat hare uitge-
strektheid zeer groot gemeent is, ook lopen sommi-
ge van die waterleidingen uren ver.

Tenwijl wij zaten te praten, luidde de klok en men
kwam hem roepen voor een begrafenis; schoon
hy order gaf, dat de korter maar wat langer linden
zoude, dewijl hy bezoek had, begrepen wy toch,
dat het naegdaam was den ouden man niet
langer bezig te houden; maar hy was welk een
vurig onthekkundige, dat hy ons zelf tot het
laatste ogenblik aan de praat hield; wy moesten
onze namen opschrijven, en hij verlangde te me-
ken, of er in ons land ook voornamen onthekken.
wers waren; toen wy er een paar naemden, ver-
langde hij naauwkenning hun adres te weten, want
dat konde hem te pas komen.

Het geen wy in 't voorbijgaan van Keyne ver-
gameling zagen nam ons toch iets van Zyn kne-

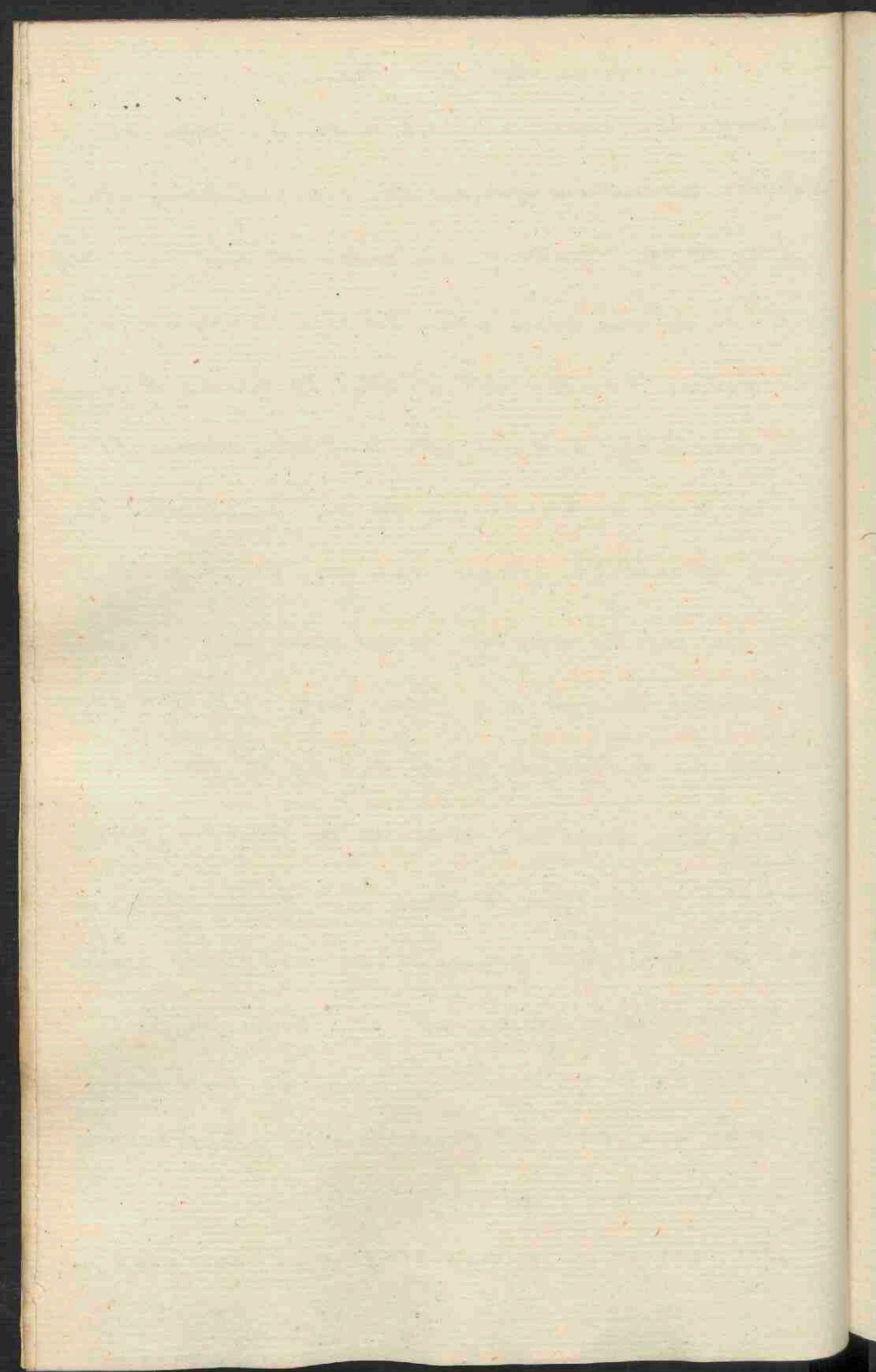

Augustus S. Barrai.

dies weg. Er stonden namelijk in een kamertje ver-
scheiden vazen en urnen, die meermalen antiek
zaken te zijn, maar midden onder dezelve vode trek-
potjes en andere voorwerpen, die ons voorkwamen,
niet anders dan sinesisch te zijn. Wij konden hem
niet overtuigen, dat dit geen antieken waren. Of
het nu onze onkunde was, die ons misleidde, dan
of hij opzettelijk dingen van geen waarde daar
voor den eersten aanval gezet had, weet ik niet.

Eindelijk kwam men hem met veel aandrang
roepen, en beklagde zich dat hij de familie
zo lang liet wachten; waar op hij spoedig van
zyne oude meid zyne Sontane liet geven, van ons
afcheid nam, veel verzehoening verzocht, omdat
hij zo spoedig weg maect, een kruis in de
hand nam, en op een draef naar de kerk liep;
maar hij zech vadelijk voor de kist plaatste en
zo het lyk naar 't graf geleide.

Het nietige en oncerbeoige van deze pleg.

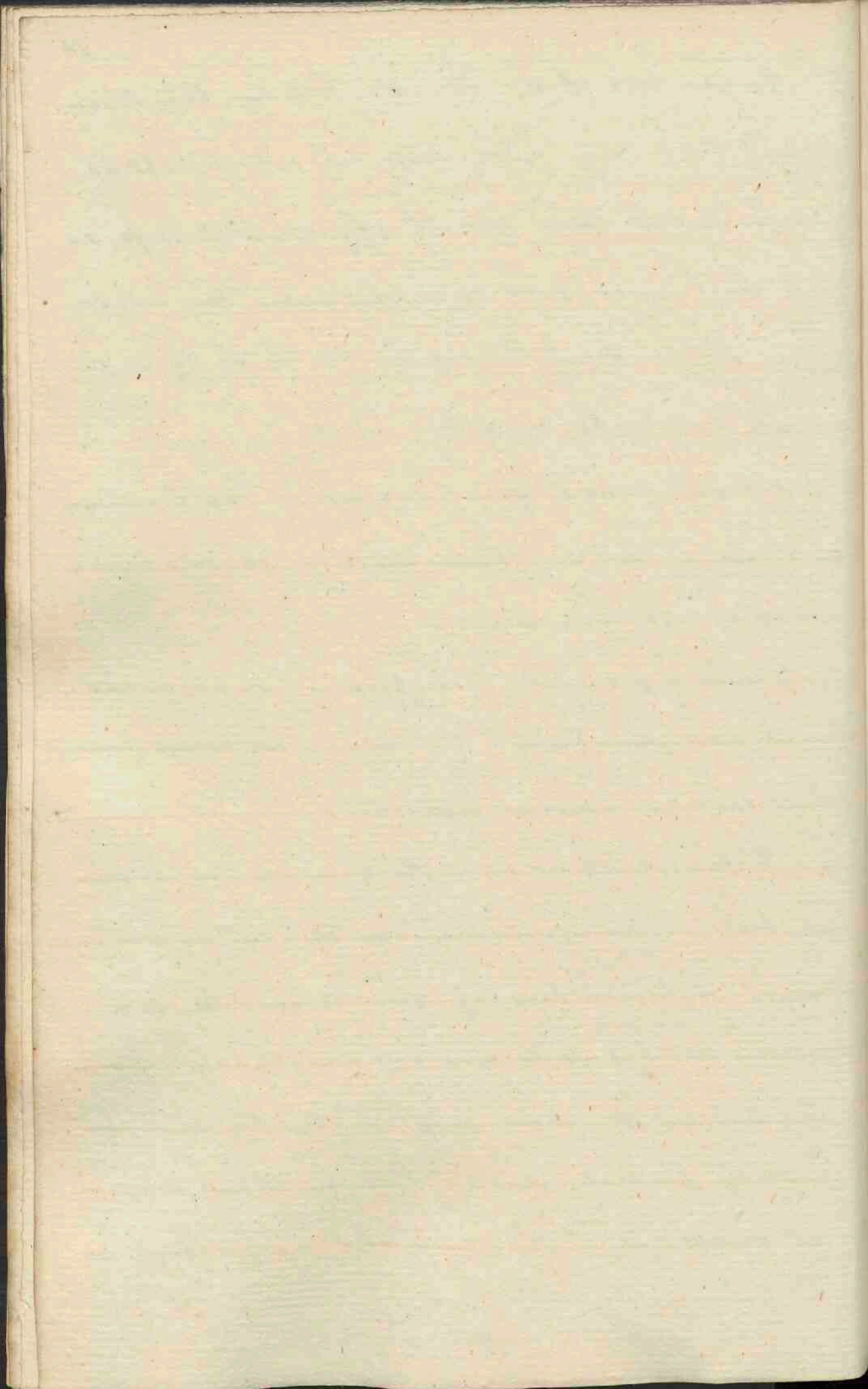
Augustus 8. g. Bavaï. Cateau-Cambresis.

tigheid trof mij. Men heeft mij ook naderhand
gereg, dat de cure gansch afgezonderd leeft, en
zich veel meer met zijne ontheden dan met
zijnen dienst bezig houdt, en dat hij bij zijne ge-
meente volstrekt niet bemind is.

5 Avonds was er groot souper bij den Comman-
dant, maar het vrij ruwe toezing; ik was blijde
dat ik er niet van wist.

Woensdag 9 augustus. 5 Morgens voor ons vertrek
was er onatengenaamheid met D. G. welke herige onenig-
heid met zijnen huishier gehad had.

De landstreek rondom Bavaï schieen nog al mooi,
maar toch minder vruchtbaar dan die, daar wij vandaan
kwamen. Wij reden dien dag naar Cateau-Cambresis;
het weder was lief en de weg zeer aangenaam. Wij
passeerden een zeer mooi dorp, Anglais-Fontaine, en
het Forêt-Normal, waarin, dicht bij Cateau, een
mooi kasteel was. Wij maken dien morgen byzonder

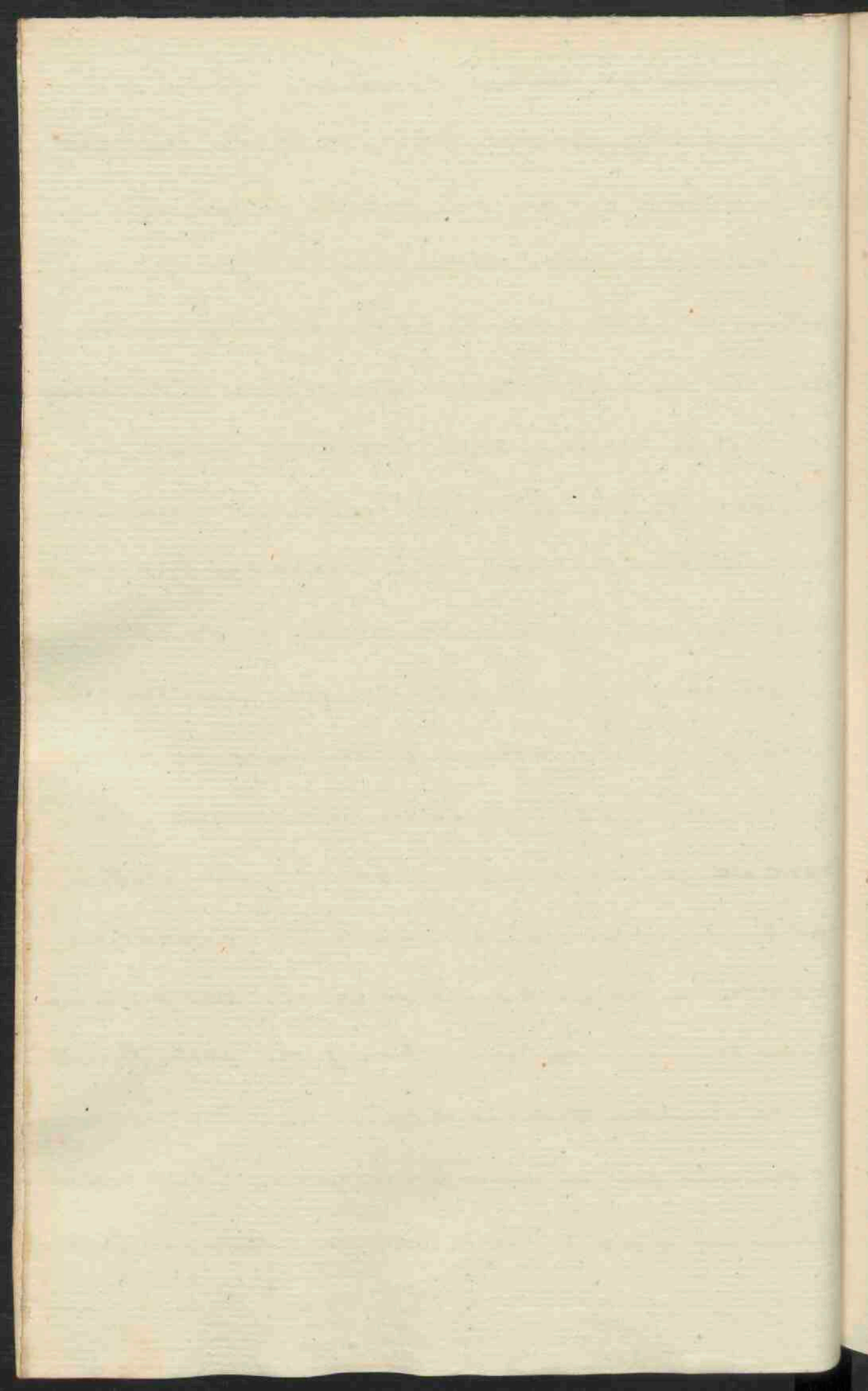

Augustus 9. Cateau-Cambresis. Neumond.

vrolijk. ik reed meest met Soelman en Van Dam van Yffelt,
en het ontbrak ons niet van gesprek en aankdooten.

Cateau is een klein steedje, dat er niet een melkarend
uitzag; de markt waar op wy ons schaarden, was zeer
mooi, en wy merkten op, dat men nondom in de huizen
zeer mooie vrouwen zag. Ongelukkig moesten wy
dadelijk weg, naar Neumond, ontrent een uur van
daar. Dit beviel ons slecht, want daar het vry laat was
konden wy niet terug komen om Cateau te zien.

Neumond is een klein dorp, ontrent van honderd
huizen, men was er algemeen slecht, maar wy naar
evenredigheid vry goed. De menschen bestanden hier
veelal van het weven van ryden en wollen stoffen
aan hunne huizen, iets het geen in degen ontbrek als
ook vanden Kamerlyk en Sint Quentin zeer gemeen is.
Zij werken namelyk voor rekening van grote fabric.
kanten, die hun de grondstoffen laten uitdelen, en
het gewerkte goed in magazijnen opslaan. Onze hooper
was een der oprichters: hy ontving de stoffen uit Cateau,

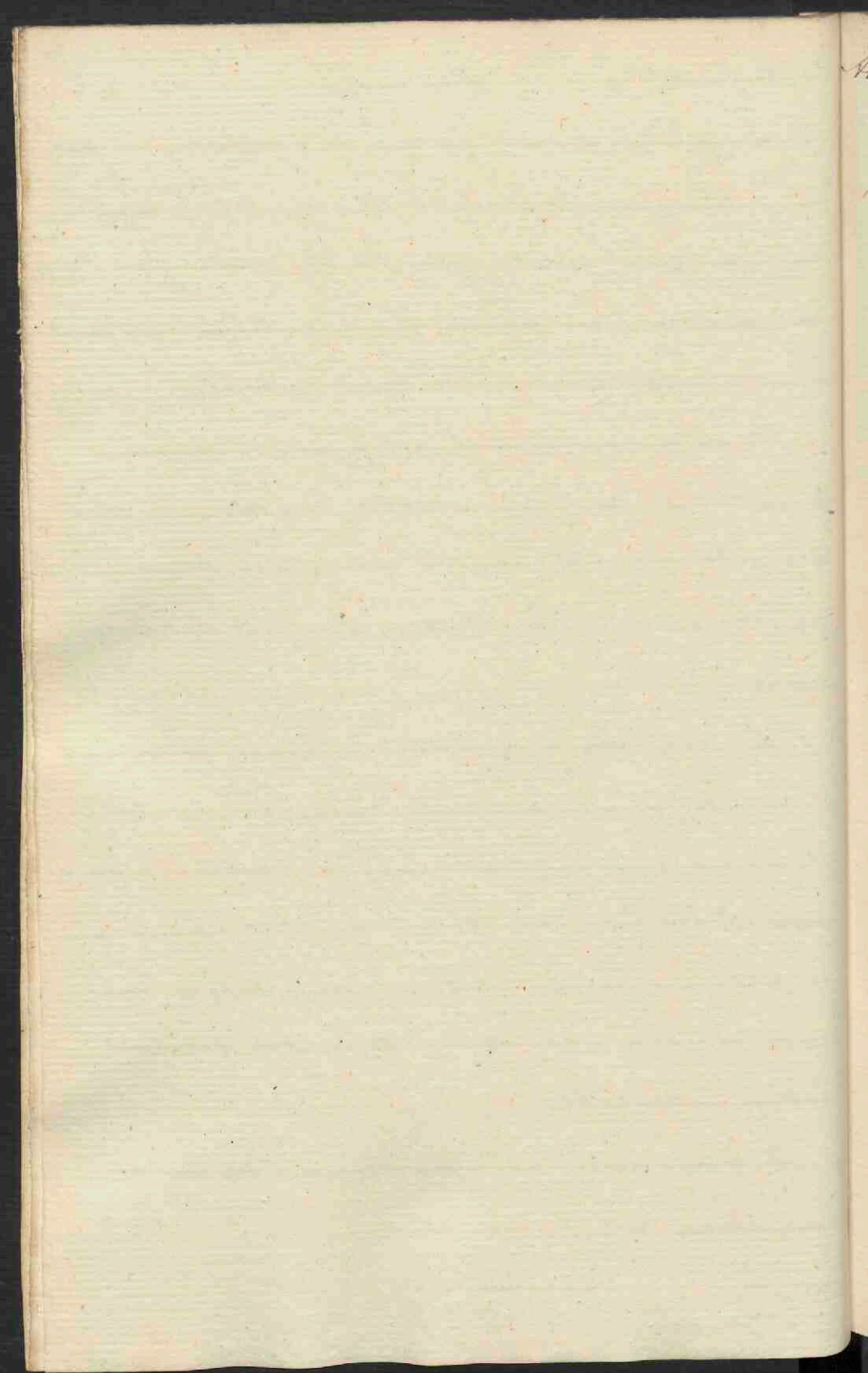
Augustus 9. Reusmond.

veelde mekelijks dezelve uit aan de werklieden, en ont-
vang het afgewerkte, hetwelk hij naar Cateau Zandt,
voor een groot gedeelte ging het dan verder naar Parijs,
van waar het alom gesteten wordt en dikwijls proficeert
voor manufacturen van de eerste fabrieken.

Wij gingen met onzen hospes verscheiden van deze
verfgetrouwen tien; men maakte daar doeken en shals
met gekleurde blaemen, van wal en zijde door een
gewerkt, en sommige bootsten zeer met het meri,
nos na.

Deze wijze van de menschen in hunne huizen werk
te verschaffen, is vast voor de weldijkheid en het
genueglyk leuen der werklieden ver verkiezelyk bant
grote fabrieken; toek kwam mij voor, dat men
er algemeen minder sterk en gezond uitzag dan
op de plaatsen, waar de landbouw het gewoone
bedrijf uitmaakt.

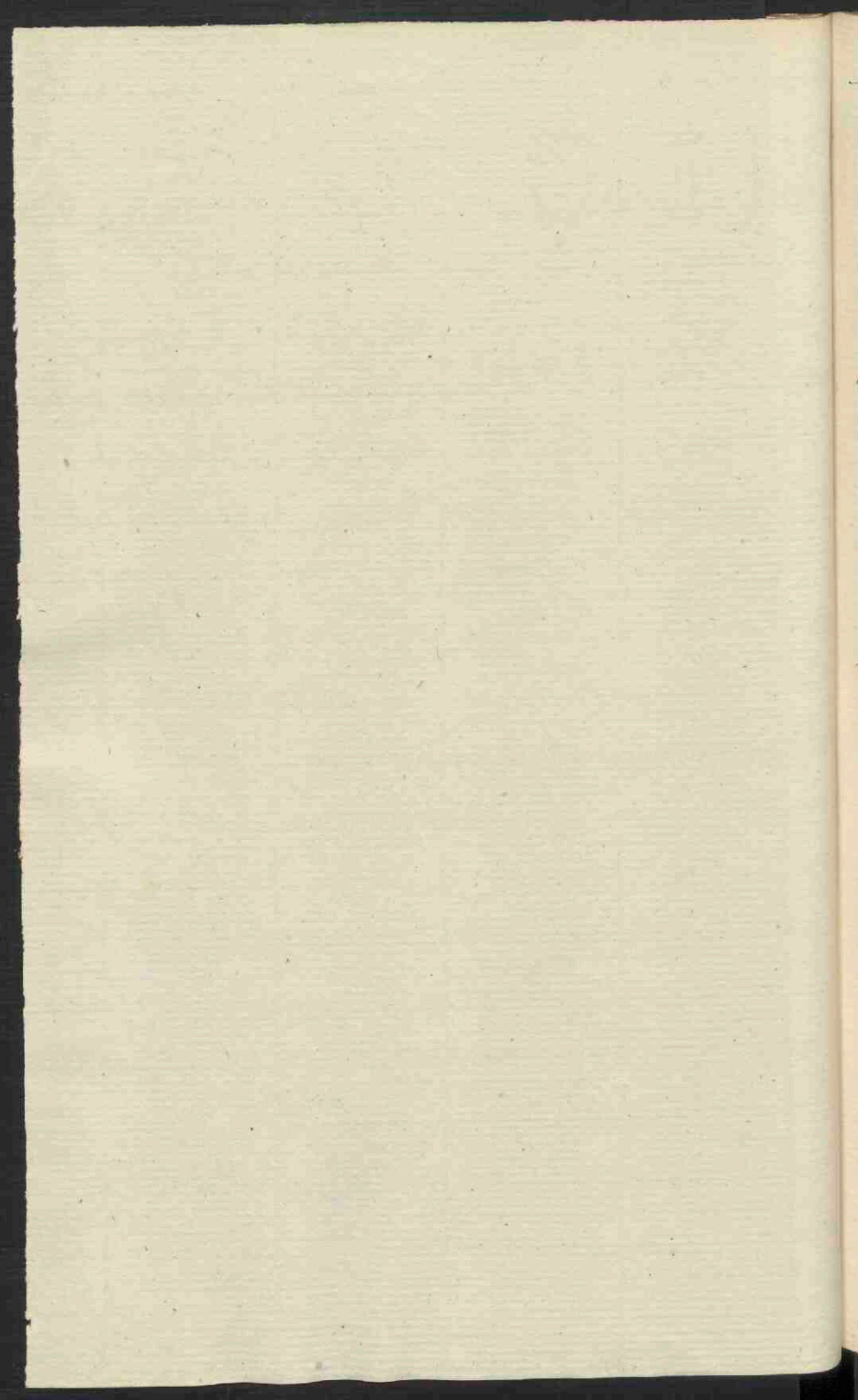
De grond kwam mij voor leemachtig en on-
vruchtbaar te zyn.

Augustus 10. Bong. Maquincourt kanaal van St. Quentin.

Den volgenden dag reeden wij naar Le Cotelet; wij
passeerden geen dorpen van belang.

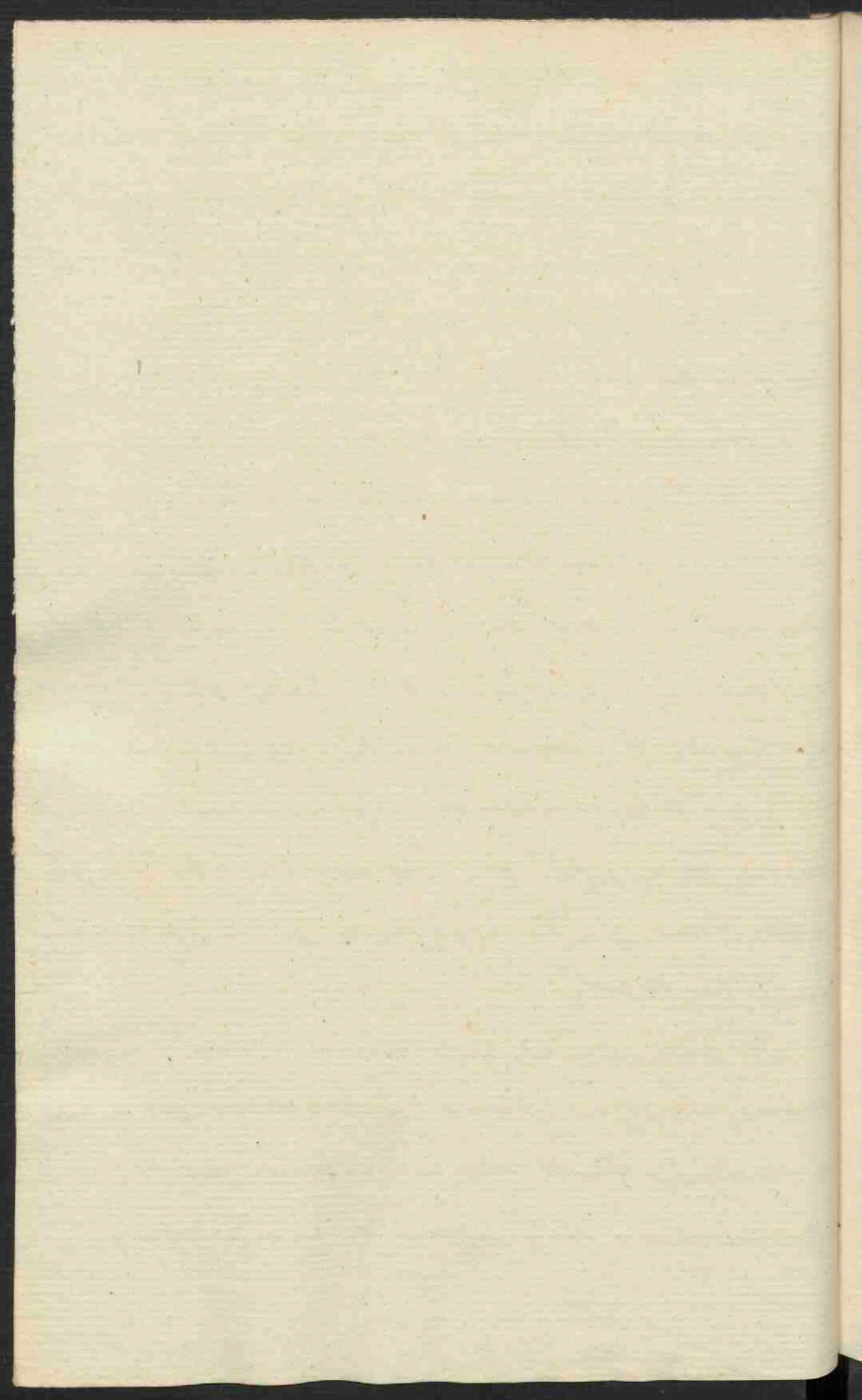
Men zond ons voor een gedeelte naar Bong en voor
een ander gedeelte naar Maquincourt, een gebucht
van het eerste, onder dere tontelen over Daclman en ik,
die benevens Reits en Op den Hoef het kwartier van Stary
en Van Voort kregen by M^r. Berthaud, een zeer rijke medene,
met twee boeken op een grote ferme. Tot 's avonds
bleef van Voort en Stary nog by ons, zodat wij vrolijk
met ons zeffen aten. 's Middags gingen wij Wouden-
berg, Bergman en anderen opracken, die in de buurt
waren; Wy deden saam een wandeling, en gingen den
ingang zien van een der gewelven van 't kanaal van
St. Quentin, dat daar dicht bij was. Dit gewelf was
een en een vierde myl lang, en liep onder doas een
hoge heuvels, welke men niet had kunnen opgraven;
twee mylen verder is nog een gewelf van een halve
myl. Het kanaal was hier 24 vaet breed; de diep-
te van 't water nu 4 vaet, en wardt in september

Augustus 10. Kanaal van Saint-Quentin.
 nog het duim lager, maar 's winters is 24 d voet.
 Er is aan beide zijden een ruim pad naast de gracht,
 om de schuiten te kunnen voorttrekken. Men zeide
 ons, dat de hoogte van den grond op sommige
 plaatsen 240 voet boven het kanaal is.

De schuiten, welke men hierop gebruikt zijn zeer lang
 en omtrent 40 breed als de vaart, zodat zij ander
 het vernieuwde malhandes met papieren kunnen, daar
 om zijn er zekere dagen, om den eenen weg af den
 den anderen op te varen. Het sluiten en ontsluiten
 der deuren, die voor de gewelven zijn, kost niets,
 en men betaalt nergens enig recht voor het door-
 varen. De oppasser hier was een Pruis die overge-
 bleven was van de krijgsgewoogenen, die er aan
 gemerkt hadden.

Wij vernamen hier neer, dat het kanaal weinig
 bevaan wordt, en niet veel nut aanbrengt, op myn-
 ne terugreis heb ik daarin volkomen bevestigd.
 Men bewondert de grootheid der onderneming,

Augustus W. Maquincourt. Le Catelet.

maar bedraeft zich dan ook tevens, dat zij niet meer nuttigheid heeft.

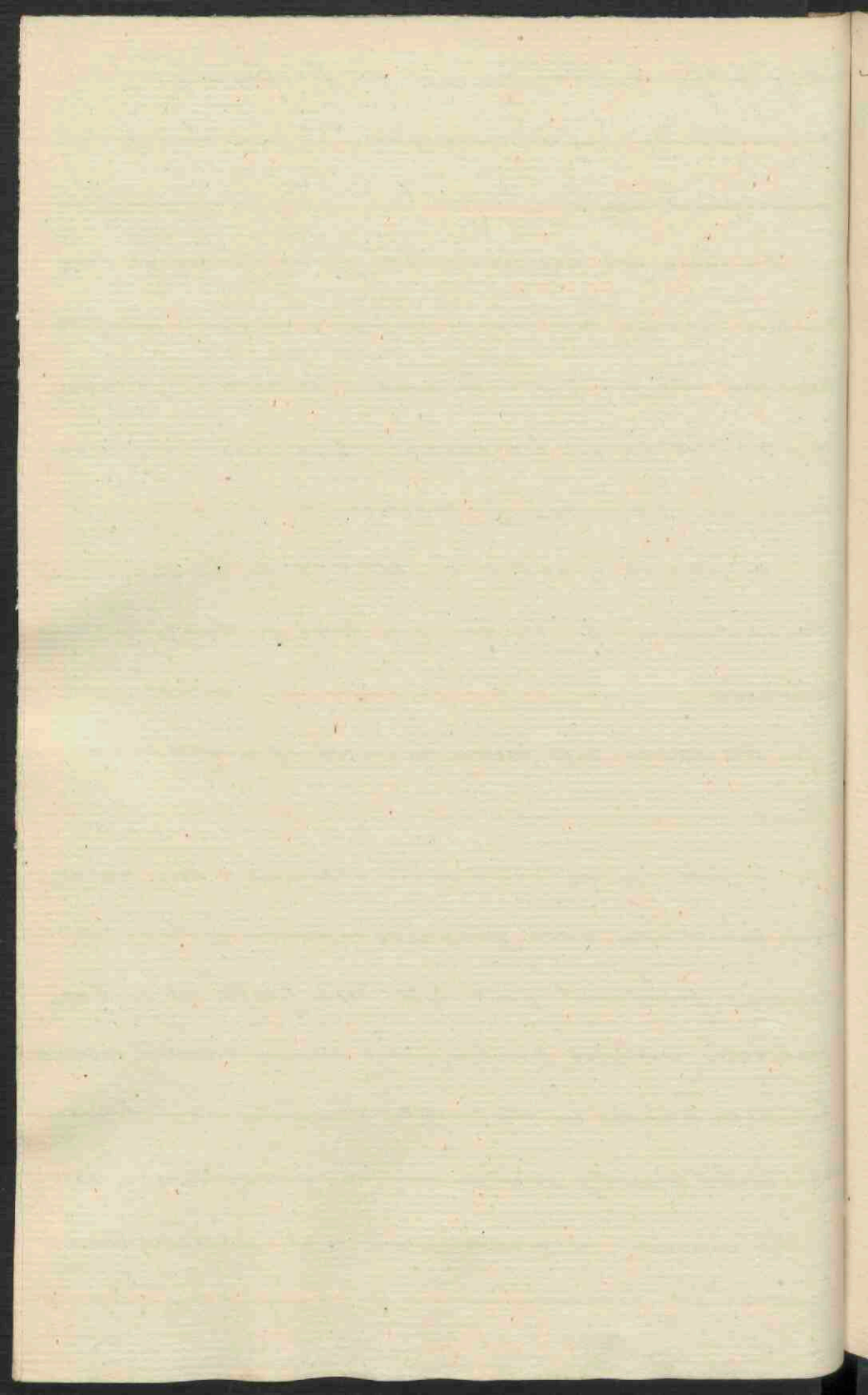
Wij reden ook nog naar Bony, dat een mooi dorp is; onze kameraden waren er zeer te vinden. De afstand van ons was een groot half uur, de weg loopt naar een gedeelte boven het kanaal. Maquincourt is maar enige minuten van Le Catelet.

Dit laatste is een arm klein dorp, er zijn maar 500 inwoners. De huizen zijn laag en langs den weg gebouwd.

Wij waren hier meder op den groten weg naar Parijs.

De huizen zijn hier reeds algemeen vrij helder met gehouwen steen gebouwd. Schoon de dorpen hiervan juist wel niet rijker zijn, geeft dit toch een veel beter uiterlijk aanzien. Van verre naaral staat het zeer mooi en steekt aangenaam bij het gras af. In het vervolg vandaan wij de meeste dorpen zo.

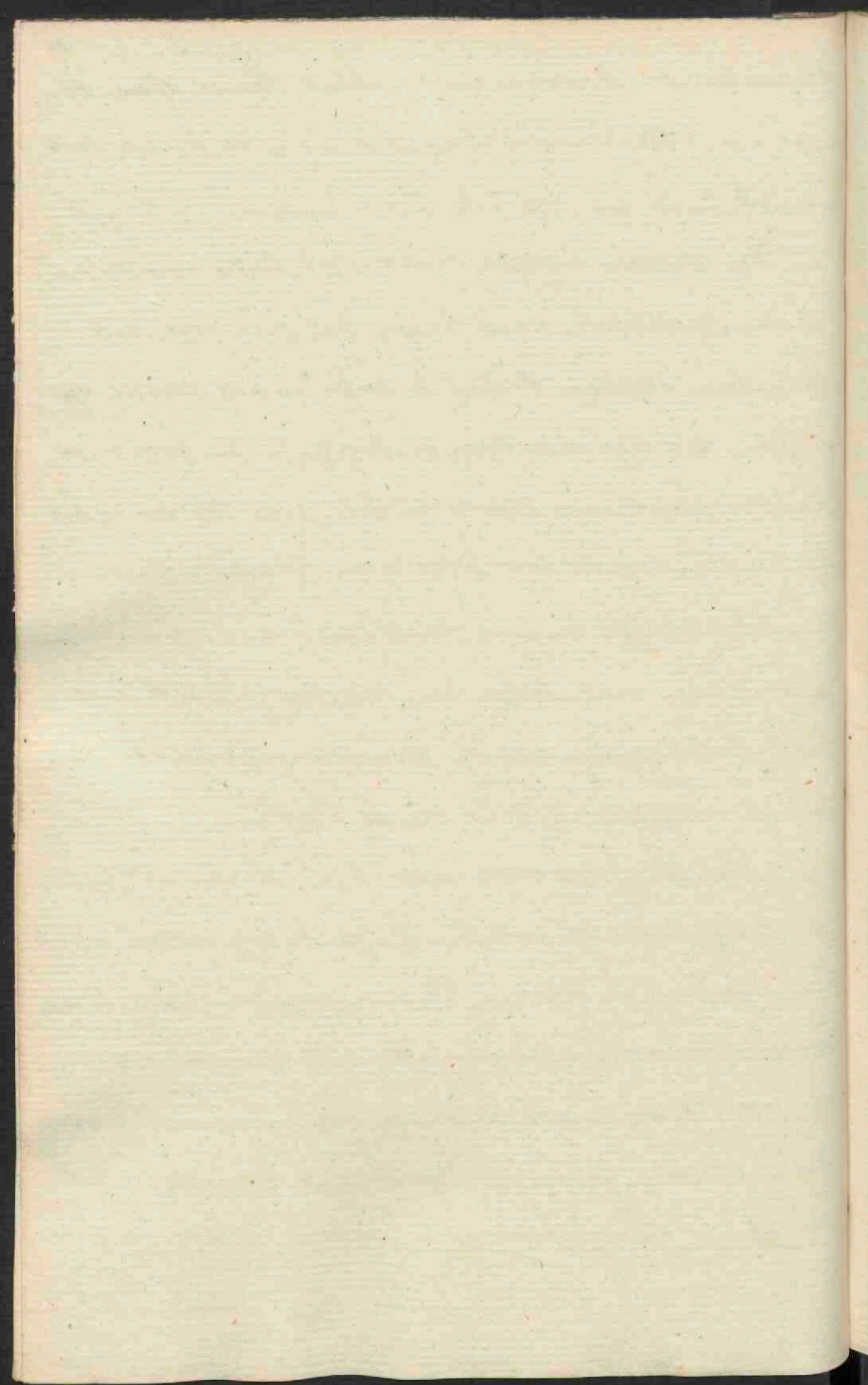
Wij maakten nog al kennis met Me Berthand,

Augustus 11. Maquindouart. Mont Saint-Quentin.
 Dat een echte Franche Fermière was; de jeugste doch-
 te M^{le} Julie was een allerlieftste meisje.

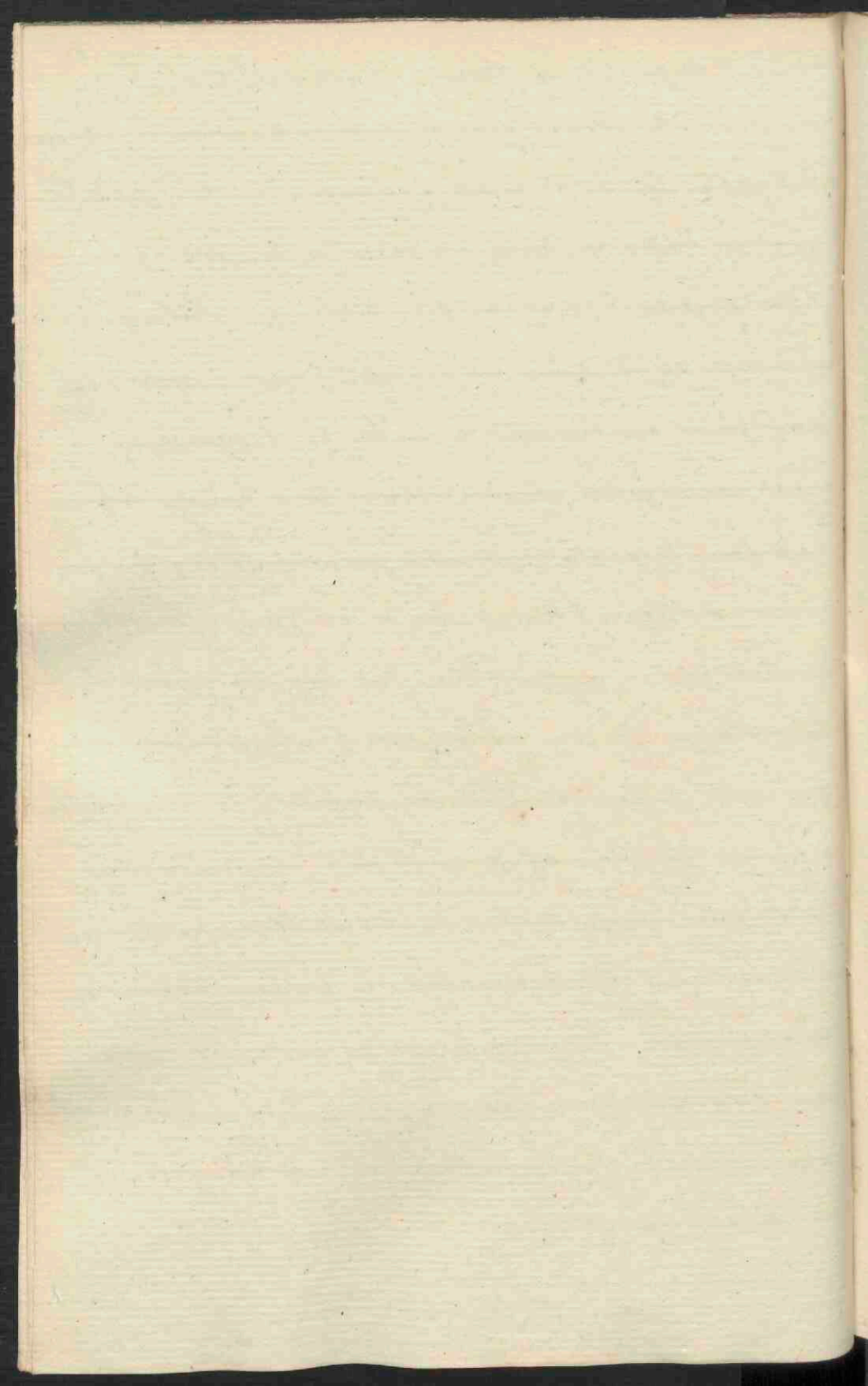
Den anderen morgen dranken wij kaffie van saep.
 borden met lepels, want kopjes had men niet; ook
 geen kan, daarom kwam de kaffie in ene terine op
 tafel. Het was ook alleen, omdat wij er om gevraagd
 hadden, want men drinkt ze hier niet. Wij hebben dit
 in Frankryk op het land algemeen gevonden; men
 houdt de kaffie voor te kostbaar, drank: gewoonlyk
 ontbyt men met Soupe-au-lait, dat is melk met
 wat boter in een ijzeren pan warmingemaakt, met
 brood erin; dit is geen kwade kost.

Dien dag was onre marsch op Seronne, er la,
 ginds den weg niet dan enige kleine nietige plaats-
 jes. Voor wij in Seronne kwamen, werd ons reeds aan-
 geduidt, om rechts af naar Mont St-Quentin te gaan,
 waar wij dezen en den volgende dag maecten verblijven.
 Het is een klein dorpje omtrent drie kwartier van de
 stad af. Er waren bijna geen stallen, zodat wij grote

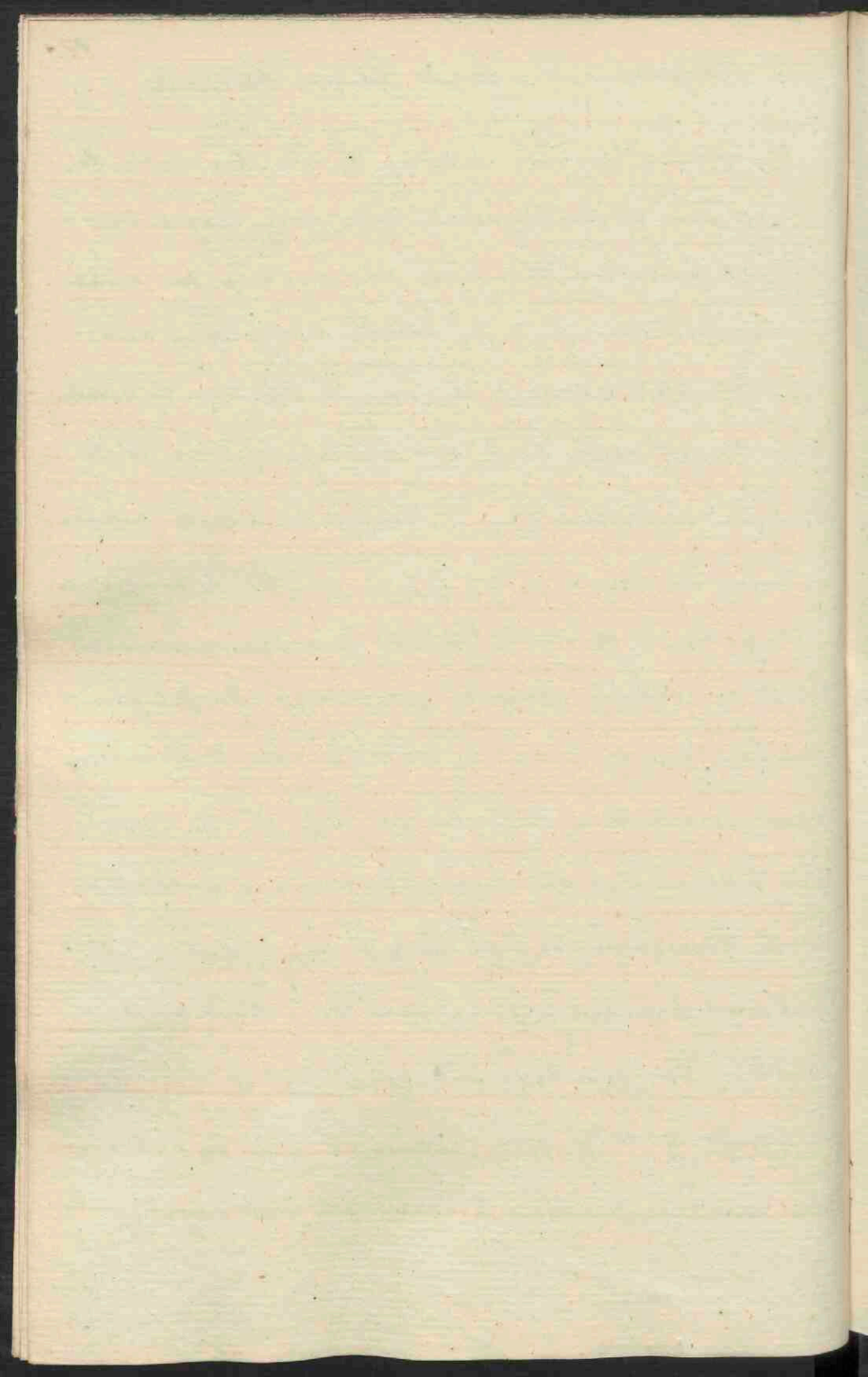
Augustus 11. Hout Saint-Quentin.

meeste hadden, om plaats voor onze paarden te vinden. Dit gaf in het eerst grote onaangenaamheid, elk liep naar den Adjoint-Maire, en verweet hem, dat hij een billet gegeven had, waar geen stal was. Poelman en ik waren van de aangerogensten; wy moesten telre rondgaan, om een stal te zoeken, en hadden lang werk eer wij drie vonden; maar toen hadden wy noch geen kwartier voor onze personen; wy gingen dus naar den Adjoint-Maire, en zeiden hem, dat er niets anders op was, dan dat wy nu maar bij hem bleven. Het was wonder, om aan te horen met hoe veel welvrekendheid de dochter ons overhaalde, om van dit plan af te zien. Alle menschen van de familie waren ziek en zwak of lagen op sterfen; anders zoudt het haar veel eer gedaan hebben, ons te ontvangen. Eindelyk bracht zij ons telre naar een vrij goed kwartier. Daar wy hier rustdag maecten houden, lag er ons nog te meer aangelegen, om nedelyk wel te zijn.

Augustus 11. Mont-Saint-Quentin.

Wij gingen nog dien middag op een kar naar Le
ronne, om te fourageren. Onder weg passeerden
wij het huis van den maire van ons dorp, die dicht
bij de stad woonde. Hij kwam uitgelopen, om
zijn compliment aan Monsieur le Fournier te maken,
Van Voorst zeide hem, dat hij hoopte, hem te zullen
kunnen ontslaan van 't leveren van twee wagens,
dat men die waarschijnlijk in de stad bezorgen zou.
Hierop begon de dikke Maire met zijn gepaard
hoofd en dikke staart, vele diepe buigingen te
maken, en riep onder anderen uit, "O Monsieur
vous serez bien aimable et vous l'etes déjà."
Dit kwam ons, die daar als gemene soldaten
op de kar zaten, zo bespottelijk voor, dat einigen
Zich met handen meerkonden van hardop te
lagchen. Om den verwonderden maire niet al te
onbeleefd te behandelen, zeide ik hem, dat het niet
was om zijn persoon te bespotten, dat er gelagchen

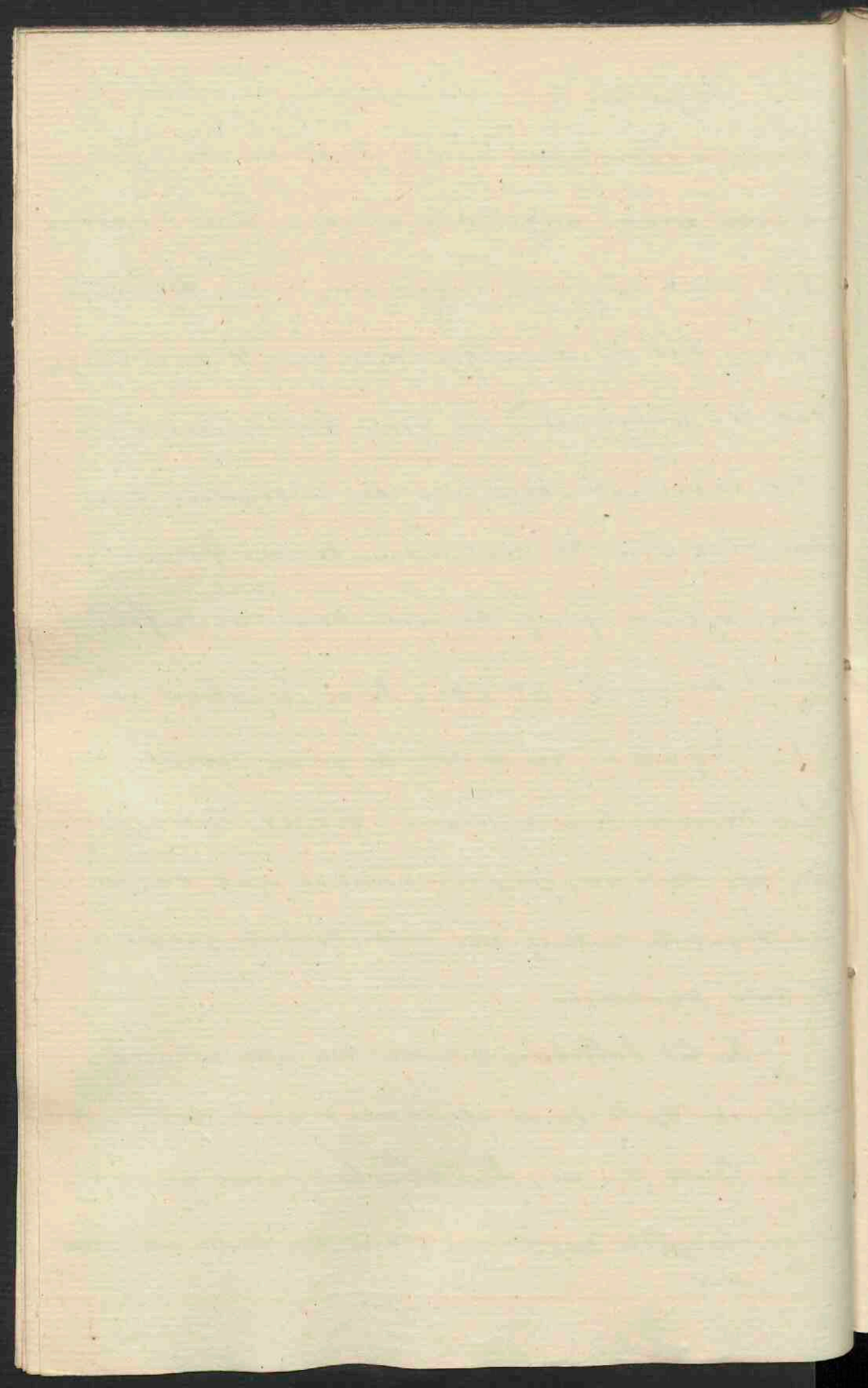

Augustus 11. Leronne.

meer, maar omdat in ons land die kompli-
 menten geeneb ongewoonaanen. Maar dit maak,
 te de zaak nog veel erger, want nu begon hij
 er nog veel bij te voegen, om ons te overtuigen,
 dat het welgemeend, en geen kompliment, was.
 „Mais comment Messieurs, on n'exprime donc
 pas chez vous les sentimens de son coeur; je
 vous assure que je trouve Monsieur infinie-
 ment aimable, et vous tous Messieurs etc.

Wij vonden in de stad de gehele markt (place)
 met Nederlandsche militairen bedekt; het was
 my een zeer aangename waandaening, om in
 een Fransche vesting een vaderlandsch garnisoen
 te zien paraderen.

In het koffiehuis vonden wij alle menschen
 rokende. Op de deur stond met grote letters
 „On ne fume pas ici; hier van had men ne en pas
 uitgerochapt, zo dat er nu stond „On fume ici. Men

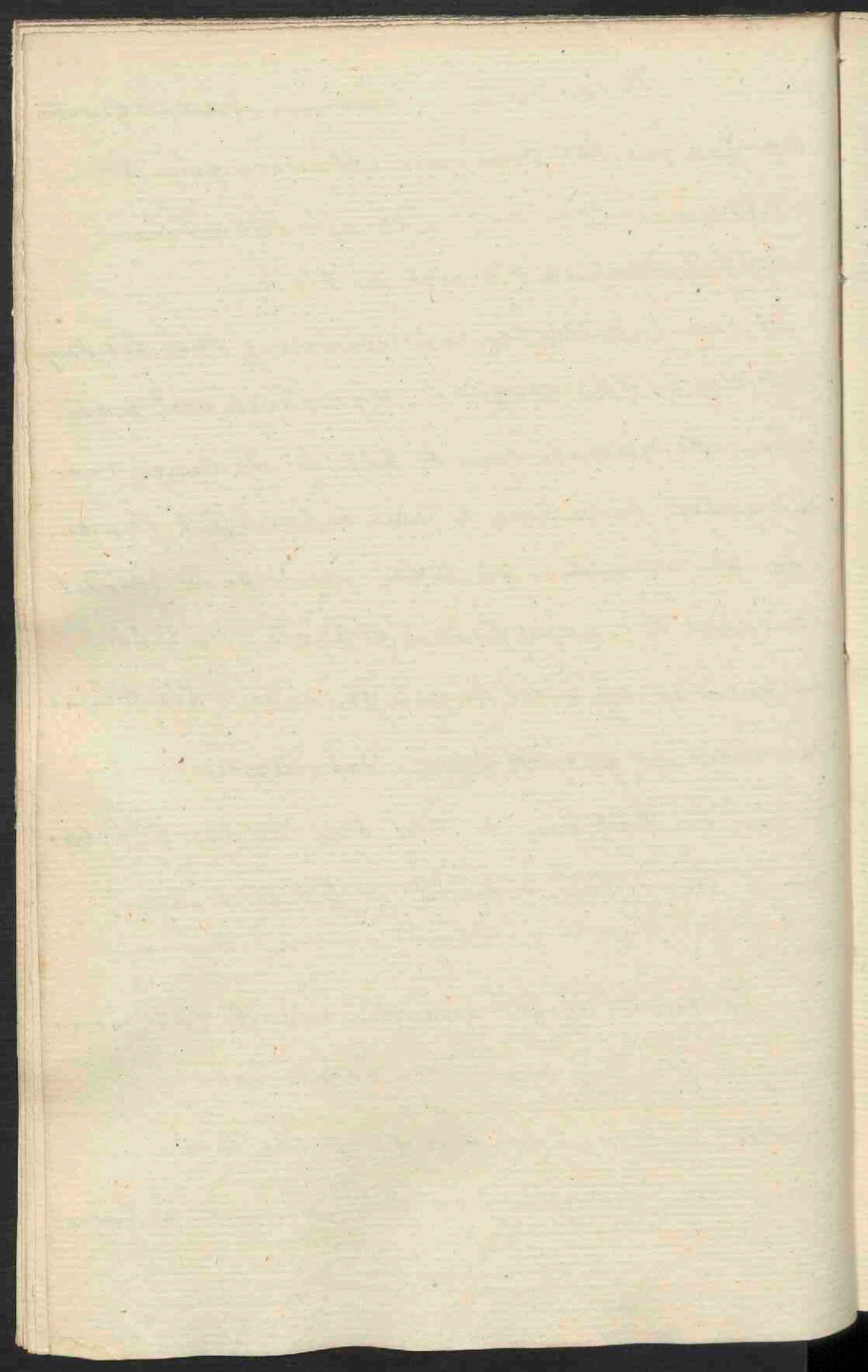

Augustus 11. Peronne. Mont. St. Quentin.

begrijpt, dat het voor onze officieren geen klein
genuegen was, om met en dan een Frauchman
den tabaksdamp in't gezicht te blazen.

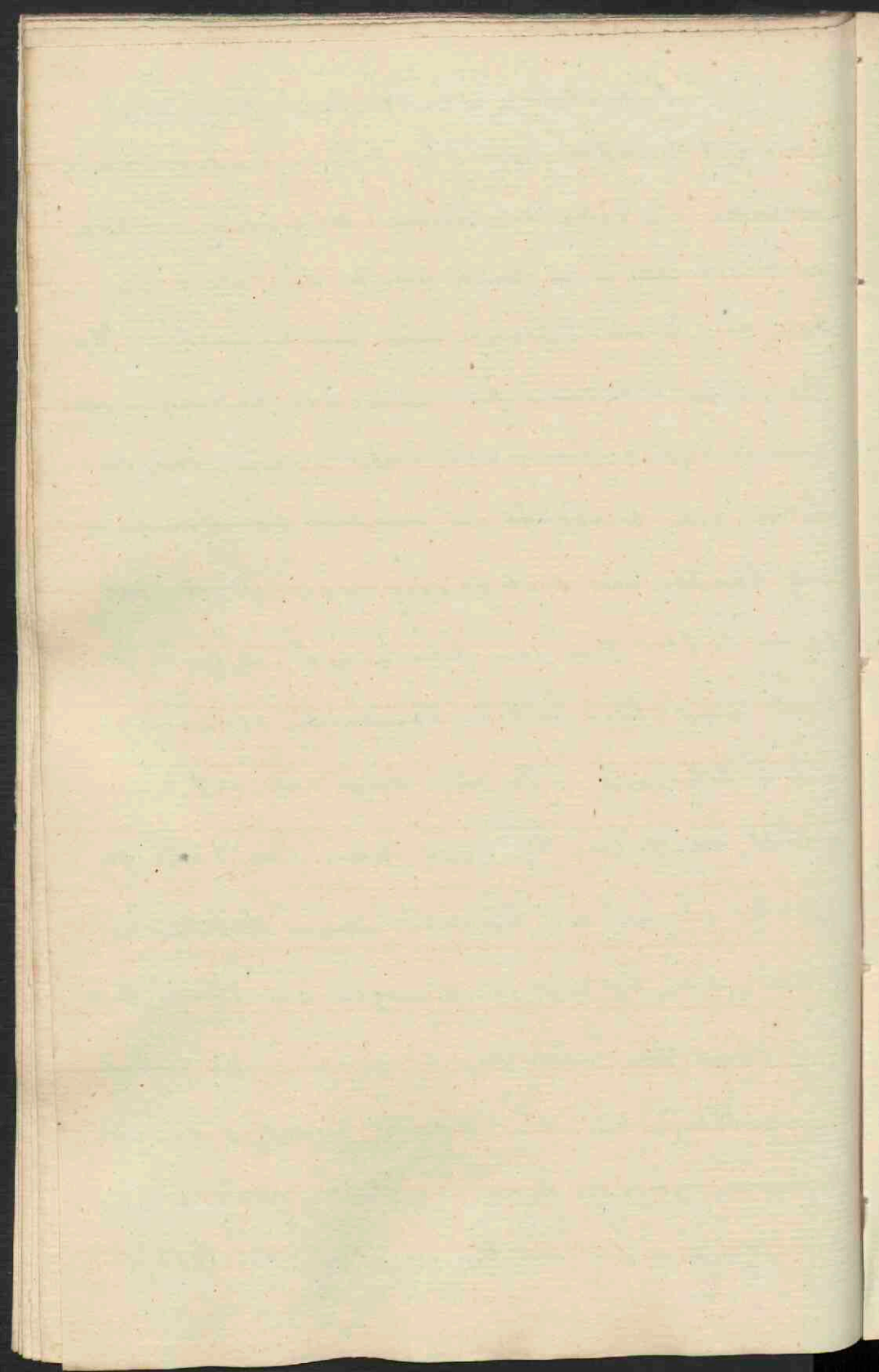
's Avonds deden wij ene wandeling door het dorp
dat nog al lief gelegen is: wij vonden veel men-
schen verzameld aan de put, die de enige voor
het gehele dorp was; zij was ontraakelijk diep, en
een grote emmer of tabbe werd door middel
van een rad naar boven gehaald. Wij hebben
dit even zo op meer dorpen gevonden: het schijnt,
dat men op gezette tijden daar water gaat
halen, omdat van de een den anderen helpt,
want voor een mensch is het te zwaar
werk.

Er waren in het kwartier van W. zeer mooie
meuzen, toen wij aan onzen hospes daar van
spraken, zeide ons die, dat er op het dorp een
meuze was, dat voor nog mooier werd gehouden,

Augustus 11. Mont-Saint-Quentin.

namelyk de dochter van den schoenmaker. Dadelijk besloten wij daar een bezock te maken, en daar er juist iets aan mijn laars aan stuk was, had den wij de aanleiding niet ver te zoeken. Wij bevonden, dat men ons niet had bedrogen: het was in der daad een allerlieft meisje, dat daar, bij een zeer beschaafd en modest voorkomen had; wij konden ons niet genoeg verwonderen, dat zij de dochter van een schoenmaker was. Zij zat voor haar vader boek te houden en rekeningen uit te schrijven. De oude heer was ook zeer beleefd, want toen hij mijn laars had vast gemaakt, en wij een kwartier saam hadden zitten praten, was hij niet te bewegen, om enige betaling voor zijn werk aan te nemen. Wij namen dus voldaan over ons bezock, afscheid van den hupschen man en zijne dochter, en gingen naar ons souper, dat uit kip en soupe-au-lait

Augustus 12. Mont-Saint-Quentin.

86

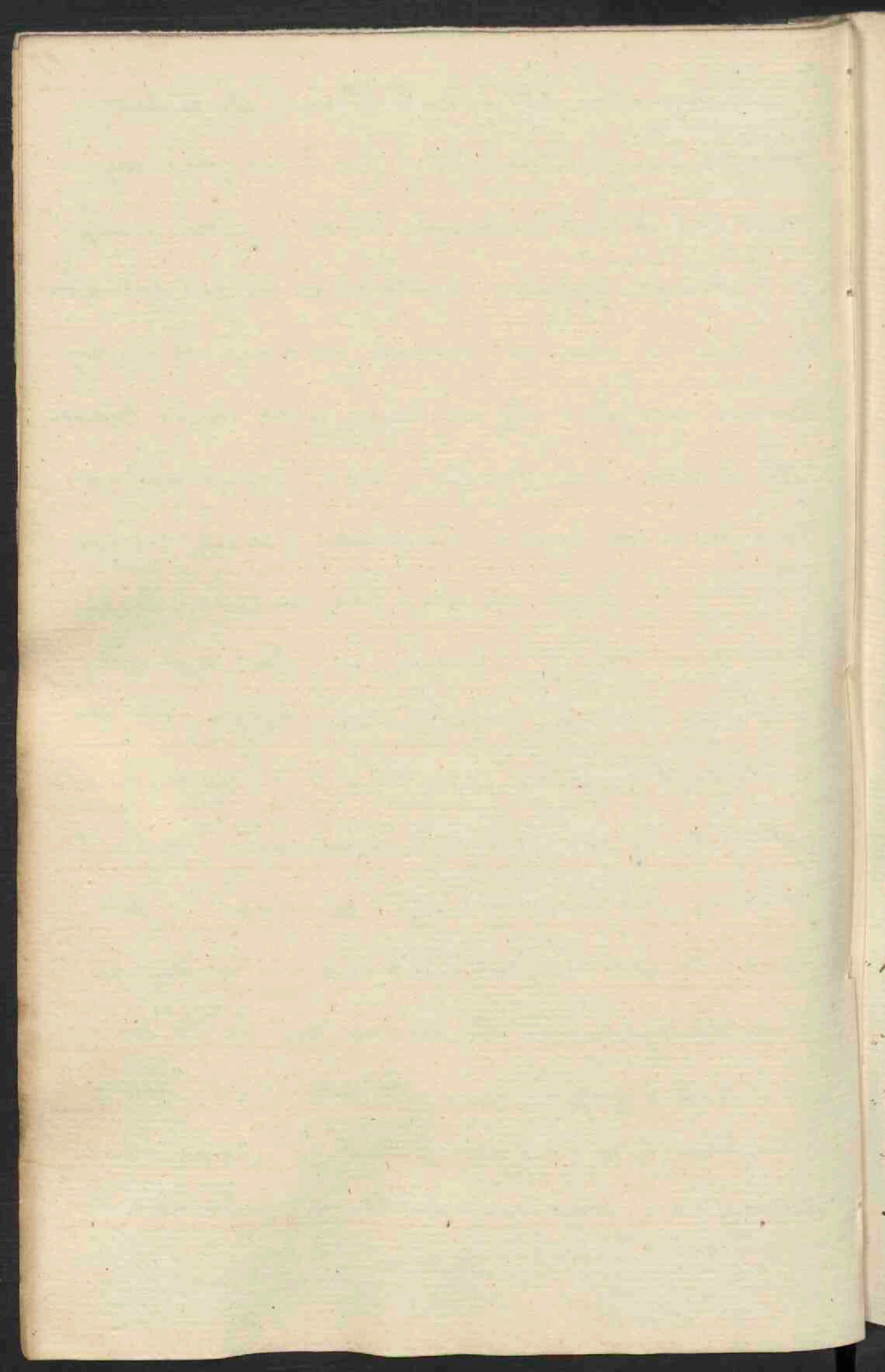
bestond.

Den volgenden morgen ging ik met Raclman op executie uit: te weten. Ons eerste billet was ge-
meest bij een kleermaker, waar het zo morsig was,
en men ons zo armadig ontvong, dat wij er van
daan gelopen waren. Nu hadden wij vernomen, dat
dese lieden voor de rijkste van het dorp bekend
stonden, maar gierig en lomps waren; terwyl
de menschen uit ons tegenwoordig kwartier zeer
zindelyk en huysch waren, maar het gansche
niet ruims hadden. De vrouw van onzen hos-
tes was den vorigen dag bij den kleermaker me-
ten verzaaken, om een kip voor ons souper, maar
men had haar dit geweigerd. Hierover nu hadden
wij besloten ene kleine acte de justice te doen.

Wij zagen den man reeds van verre met een
grooten driekanten haed, voorrien van een grote
witte kokarde, voor zijn deur staan; en, als of hij
iets vermoedde, groette hij ons, toen wij hem nader.

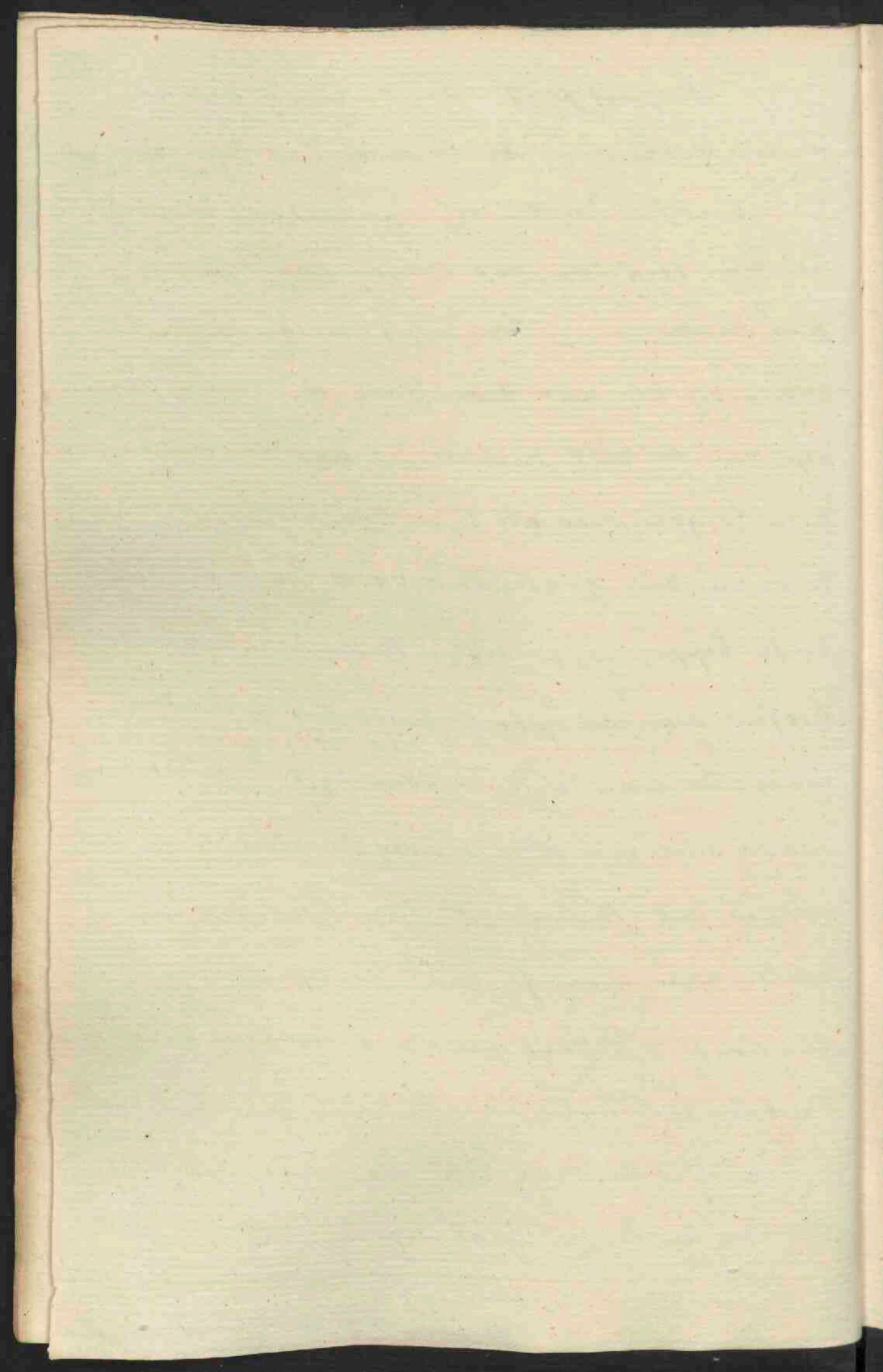
Augustus 12. Mont-Saint-Quentin.

den, uitnemendheid belceft. Wij zeiden, dat wij hem een bezoek kwamen maken; — „Beaucoup d'honneur Messieurs; — Hij wenschte ons geluk, dat wij nu zo goed gehuisvest waren; want wij zagen wel, dat hij ons niet goed konde logeren. — Wij stemden hem dit toe; maar, dewijl wij nu toch niet bij hem in kwartier waren, wilden wij hem het genoeg doen van een paar kippen van hem aan te nemen. — Toen had men man en vrouw moesten zien kijken; dit was een ijslyk voorstel voor hunne gierigheid. Alles bedachten zy, om zich te verschonen: Zy hadden er geen; — Maar wij zagen ze lopen. — Ja maar ze waren nu allen uit, en hij kon ze niet vangen. — Maar dan had hij ze maar in 't hok te zegen. — Hij zow er dan een geven. — Neen twee was niet te veel. — Nu dan twee kinken. — Neen daar hadden wy niet aan, die

Augustus 12. Maat-Saint-Quentin.

waren te klein. — Hij zoude er dan twee brengen.
 — Maar dit durften wij niet wagen, hij moogt
 het eens vergeten, ook kregen wij dan vast
 twee magere. — Toen wij eindelijk zeiden, dat
 indien zij het niet deden, wij dan zo vrij zouden
 zijn van ze zelf te zoeken, maar er dan ook
 even zo goed vier als twee kouden nemen; nam
 de man zijn grates hard in de hand en joeg
 er de kippen mede naar binnen. Maar nu
 kregen man en vrouw twist wie ze deden
 zoude; de man wilde hebben zij zoude het doen;
 maar met een allertrurigste stem riep de
 vrouw uit, Comment, tuer mes propres
 poules, non, non jamais! — A ba, zeide
 Monsieur, s'il faut pourtant les donner, autant
 vaut les tuer aussi." Eindelijk bedachten wij
 een middel, dat nog beter was, namelijk, dat
 Monsieur de kippen maar levend met ons naar

Augustus 12 Leroune.

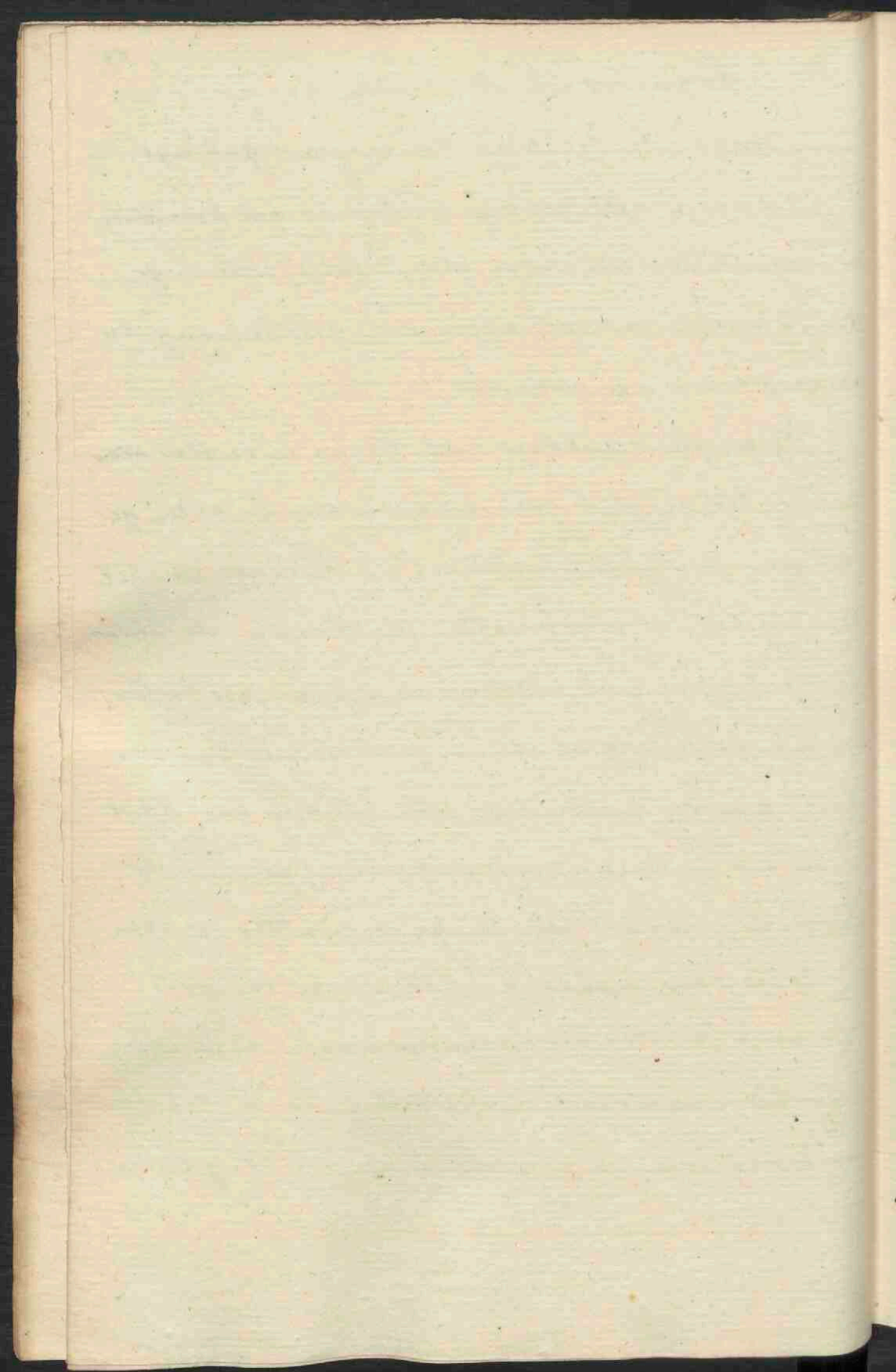
89.

hinn bragt. En dit werd ten uitraer gebragt.

Wij waren niet weinig welkom in ons kwartier, en aanstonds wist het gehele dorp, wat erge beuro was, en er was algemene goedkeuring en triumpf over onze executie.

Wij gingen 's middags met tien in de stad eten, maar het nedelijk goed was, en ons in allen geval geen vrolijkheid ontbrak. 's middags wandel, den wij over de stads wallen en straten. De plaats betekent niet veel, er zijn ontrent 3000 zielen, de markt is nog al ruim en net. Er zijn zeer brede grachten rondom de stad, en aan den kant, waar wij in kwamen, is nog een afgesonderd fort; de poorten zijn lange vermulde gangen.

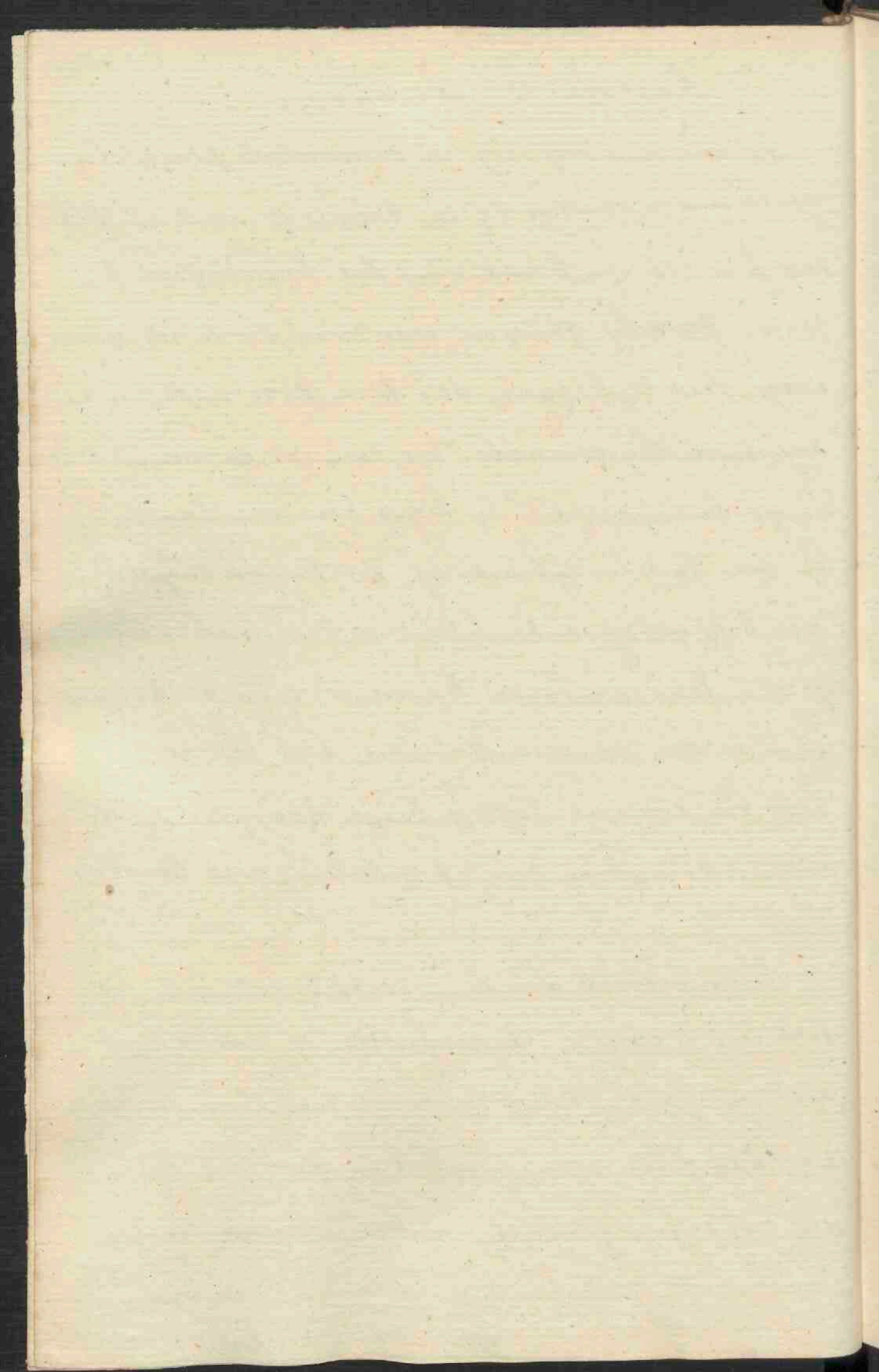
To men ons verhaalde, hadden onze traepen vier uren de stad beschoten en waren er taen in, getrokken; naderhand heb ik toch gehoord, dat de eer der inneming eigentlijk aan de Engelschen toekomt.

Augustus 12. Lerouine.

Er had dien dag nog iets belagchelyks plaats. Er waren einigen van ons bij een kapper geweest, en had een hem elk een frank voor het haarsnijden betaald. Daar hij gewoon was voor dit werk maar enige sous te krijgen, had hem deze mildheid zo dienstvaardig gemaakt, dat, toen er op nieuw enige kwamen, en hij bezig was een heer, die er zeer fatsoenlijk uitzag, het haar te snijden, deze half geholpen door hem in den haak werd gezet. "Vous excusez Monsieur" zeide de kapper, en liet den armen. Monsieur, met een wit kleed om en met hult geknipt haar, ten spot, zitten; terwijl hij drie of vier van ons het haar sned.

De landstreek rondom de stad scheen mij toe zeer lief te zijn. Even buiten de poort was een vierkant plein, zeer met met bomen omzet; hier zeide men ons, dat in gewone tijden alle zondagen gedanst wordt; deze aanleg was

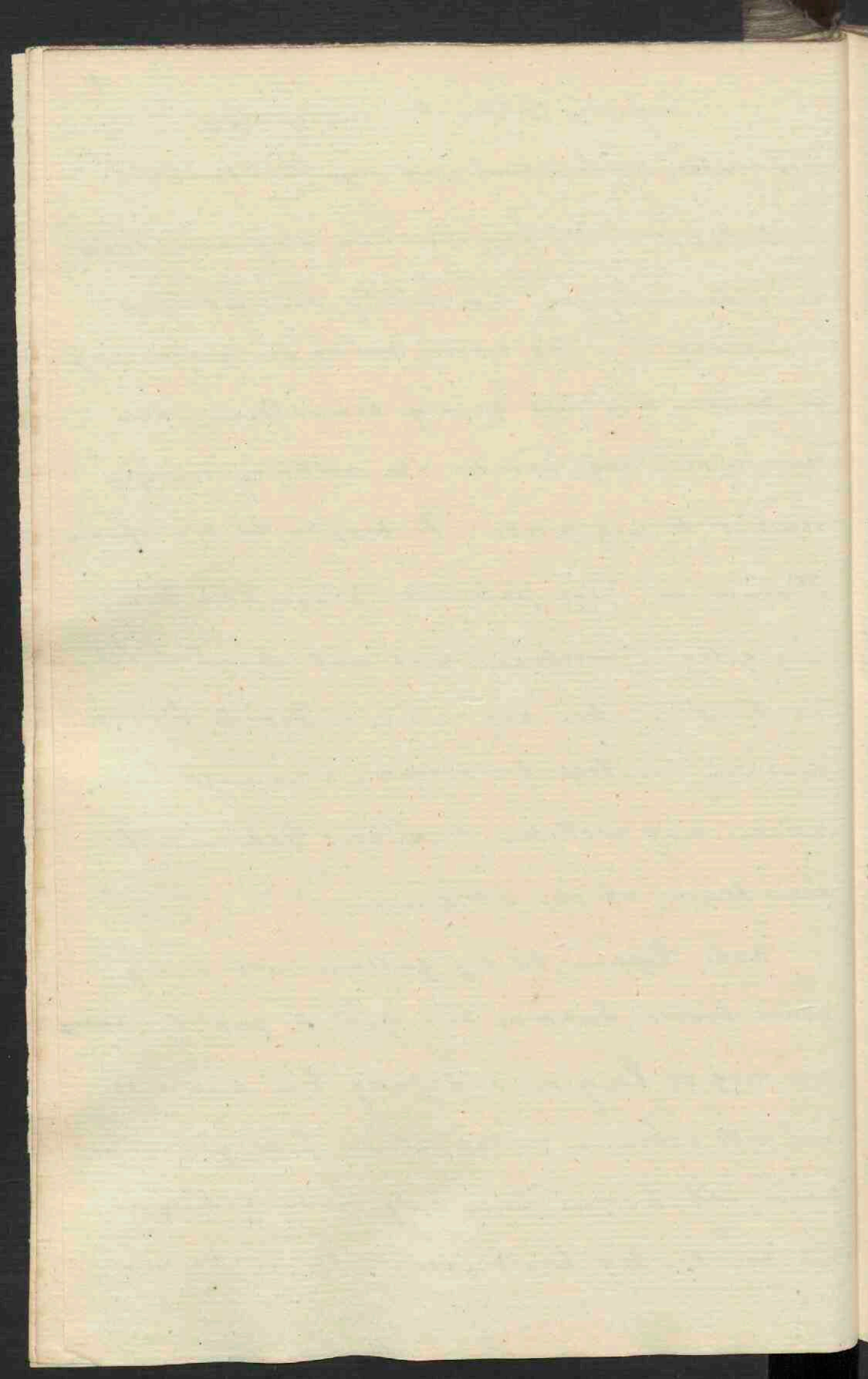

Augustus 13. Van Peronne op Roze.

allerlaatst, en had wel wat van de Utrechtsche
kalebaan. Wij kwamen zeer vergenogd thuis
en deden nog een wandeling door het dorp.

Zondag 13. Wij waren nu op den groten weg
en konden dien niet genaeg bewonderen; hoe
meer men Parijs naderst, hoe netter en mooier
beplant de weg wordt. De dorpen, die wij tusschen
Peronne en Roze passeerden, schoon aan dien
weg gelegen, betekenen niet veel. Marché-le-Dat
en Foucher. Men zag er hier en daar de sporen
van den doortogt der troepen, sommige huizen
waren nog verlaten, en andere hadden zelfs
geen deuren of vensterters meer.

Onze kippen, die wij gisteren niet nodig
gehad hadden, kwamen ons goed te pas, de markt
was nog al lang en onderweg kon men niet
wel iets bekomen, zo dat al er halt gehouden
wield, elk het geen hij op weg mede getreuen
had, voordien dag haalde, en onder de boomen

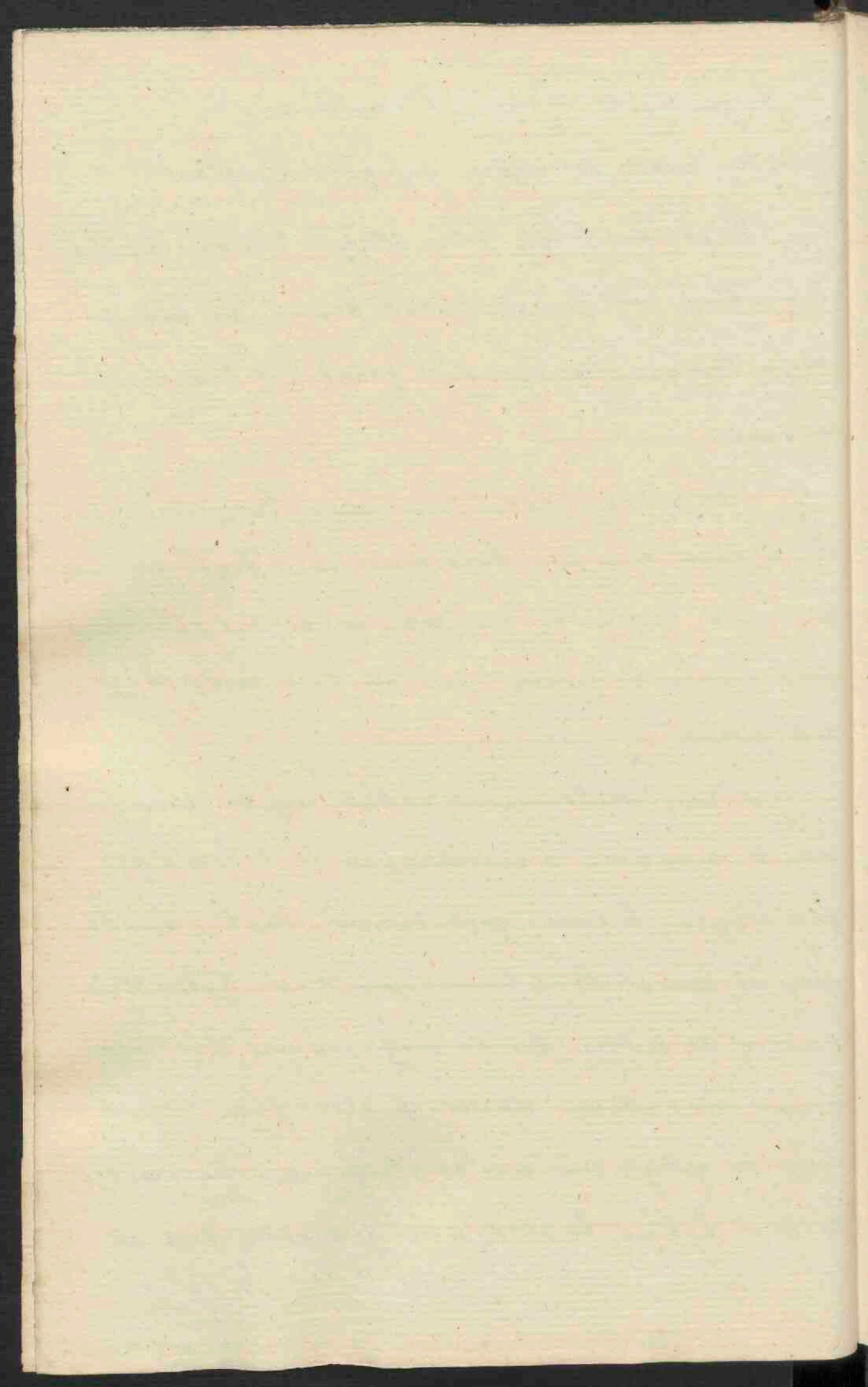
Augustus 13. Roze. Verspiliere.

gezeten opat: het rijden gaf goeden eetlust.

Roze is een helijck klein stadje, dat ons by het doorryden uitnemend slecht beviel; ik heb op mijn terugreis gelegenheid gehad het te lenen kennen.

Wij werden gezonden naar Verspiliere, een klein, arm dorp, een half uur van Roze. Wij waren met zesfen by een vrij matigen baer, en toch waren er maar twee of drie zo op de gehele plaats.

Het was slecht weder, zo dat wij in plaats van te wandelen 's middags in de schans gingen slapen, hetgeen goed kwam want 's nachts sliep ik zeer slecht, schoon men voor Galostein en mij de bedden, die er nog waren, had ingeruimd; de anderen waren op stro gaan liggen. Maar de gelegenheid was zo slecht, en wij werden zo door herten, honden enz. gestoord, dat ik

Augustus B. Nepiliene.

mij haast niet herinner onaangenamer nacht
op reis te hebben doorgebracht.

Voor het eerst dronken wij hier appel-wijn
(cider), die ons nog al goed smaakte; maar
wij kwamen er spoedig van terug door de
onaangename gevolgen.

Wij merkten hier de bespottelyke gewoonte
op, dat zelfs kleine jongens dikke staarten in
't haar draegen. Wij zeiden, om te lagchen, aan
den zoon van onzen hospes, dat wij hem dien
staart wilden aftknippen, en die arme ziel
was zo op dit saraaw gesteld, dat ik verzekerd
ben, dat wij hem groten ondiensst gedaan zou-
den hebben, indien wij hem daarvan beroofd
hadden.

Men ziet in dese streken onmetelyke koren-
velden, voor het grootst gedeelte waren zij nog
niet gemaaid; my dacht dat het niet anders dan
tarn was. Zo ik mij niet vergis, heeft de vrucht

Augustus 14 Van Rode op Gournay.

baarheid zeer afgenomen, sedert wij België verlaten hebben: het hoven staat algemeen veel dunner en ook lager. Men schijnt hier ook met minder zorg het land te bebouwen, het ligt overal open, zonder sloten of hagen.

Wij zien nu en dan dorpen, die midden in het graan liggen, als eilanden in de zee; de huizen dicht by een gebouwd, en geen bomen hoegenaamd: zo was bijvoorbeeld het dorpje Saint-Maur, dat wij den 14 op onzen weg naar Gournay sur Aronde passeerden. Behalve dit zelden wij door verscheiden dorpen, die nog al groot, maar niet mooi waren: het uiterlyk aanzien is armoedig. Onze marsch was groot dien dag. De weg wordt meer afgewisseld en ongelijk; Gournay ligt aan den voet van vrij hoge heuvels.

Het dorp is niet groot, maar er zijn verscheiden goede huizen, en uit alles schijnt het, dat er te vo.

Augustus 14. Gournay.

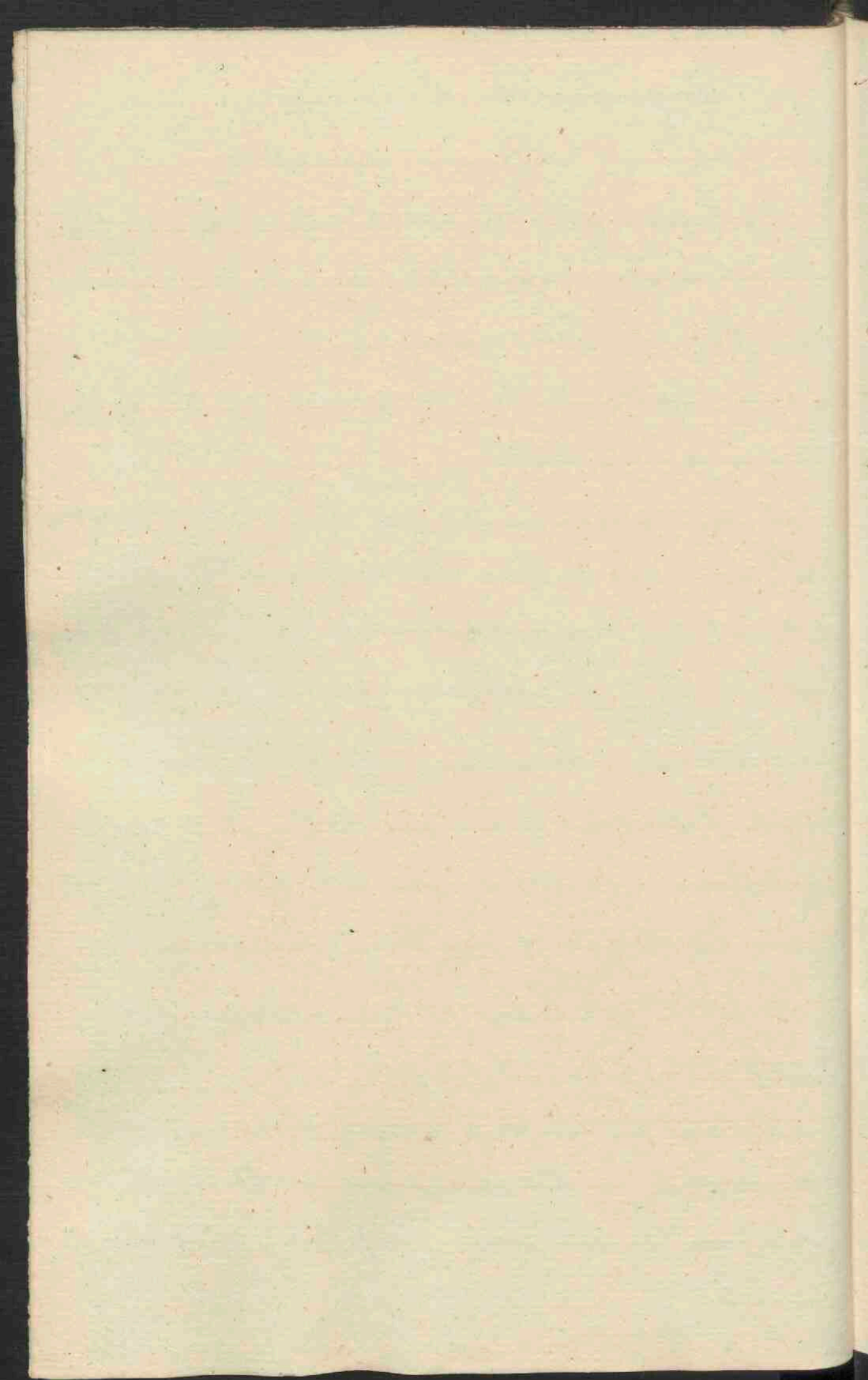
nen hier meer sultraant gemeent is.

Wy hadden goed kwartier, schoon by een zeer
onverwachten vrouw haar man zag en niet.
Onse kamer had het uitzigt op den weg en er
was een steenen balken voor, waar wij zeer aange-
naam gezeten hebben.

's Middags dronken wij tee, dat ons veel plezier
deed, want wij hadden die in langen Tijd niet
gedronken; daarna deden wij ene mooie wan-
deling. Er is namelijk een kasteel, dat er zeer
goed uitziet, schoon men ons gezegd heeft, dat
het de bafte-cour is van een ander & geen is
afgebroken. De tuinen en wandelingen waren
mooi aangelegd, maar slecht onderhouden.

Er lagen Engelsen en Hemonesanen op't
kasteel en ook in het dorp.

Het was een heerlyke avond; de maan scheen
verrukkelyk, en het weder was zacht en helder,
zo dat wij na het souper nog lang met genoe-

Augustus 14. 15. Gannay. Pont-S^e-Madenec.

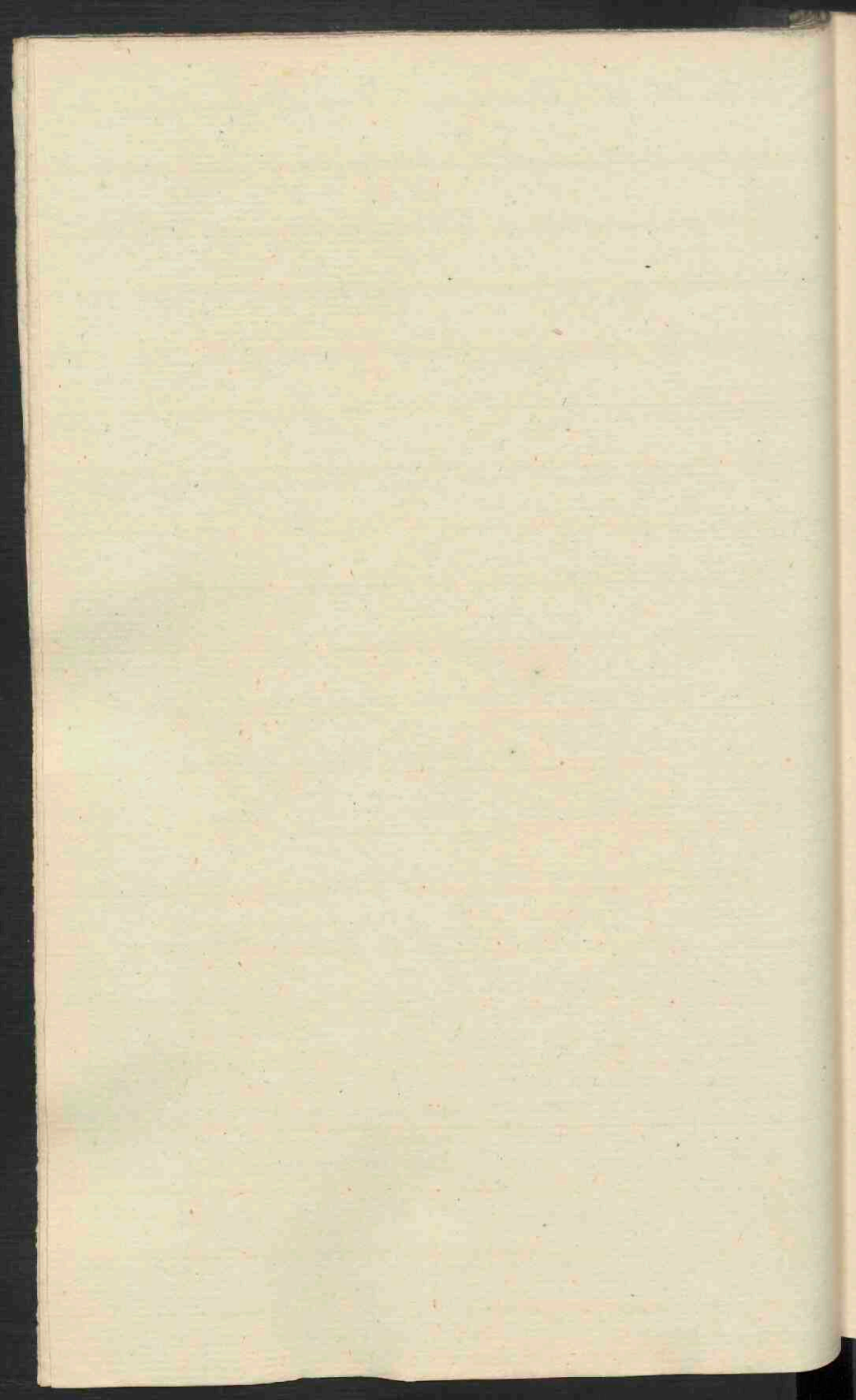
gen op ons balkon zaten. Het kastele moete, om een
delijk te gaau slapen, schoon de ligging, zeer goed
was, zo als wij die in Frankrijk meestal gevon-
den hebben, namelijk goeae matrassen en
helder wit linnen.

Er waren twee zeer goede herbergen op het
dorp.

Wij hebben algemeen opgemerkt, dat de men-
schen hier zeer Napoleons gezind waren, zy kon-
den dit onmogelijk verbergen: het plunderen en
slaan, dat de Pruiszen hen gedaan hadden, was niet zeer
geschikt om te hier van tering te brengen.

Den volgenden dag was de reis op Pont-S^e-Ma-
denec. De weg was vrij mooi; wij passeerden een groot
mooi dorp Etre-St Denis, en nog enige kleine plaatsjes.

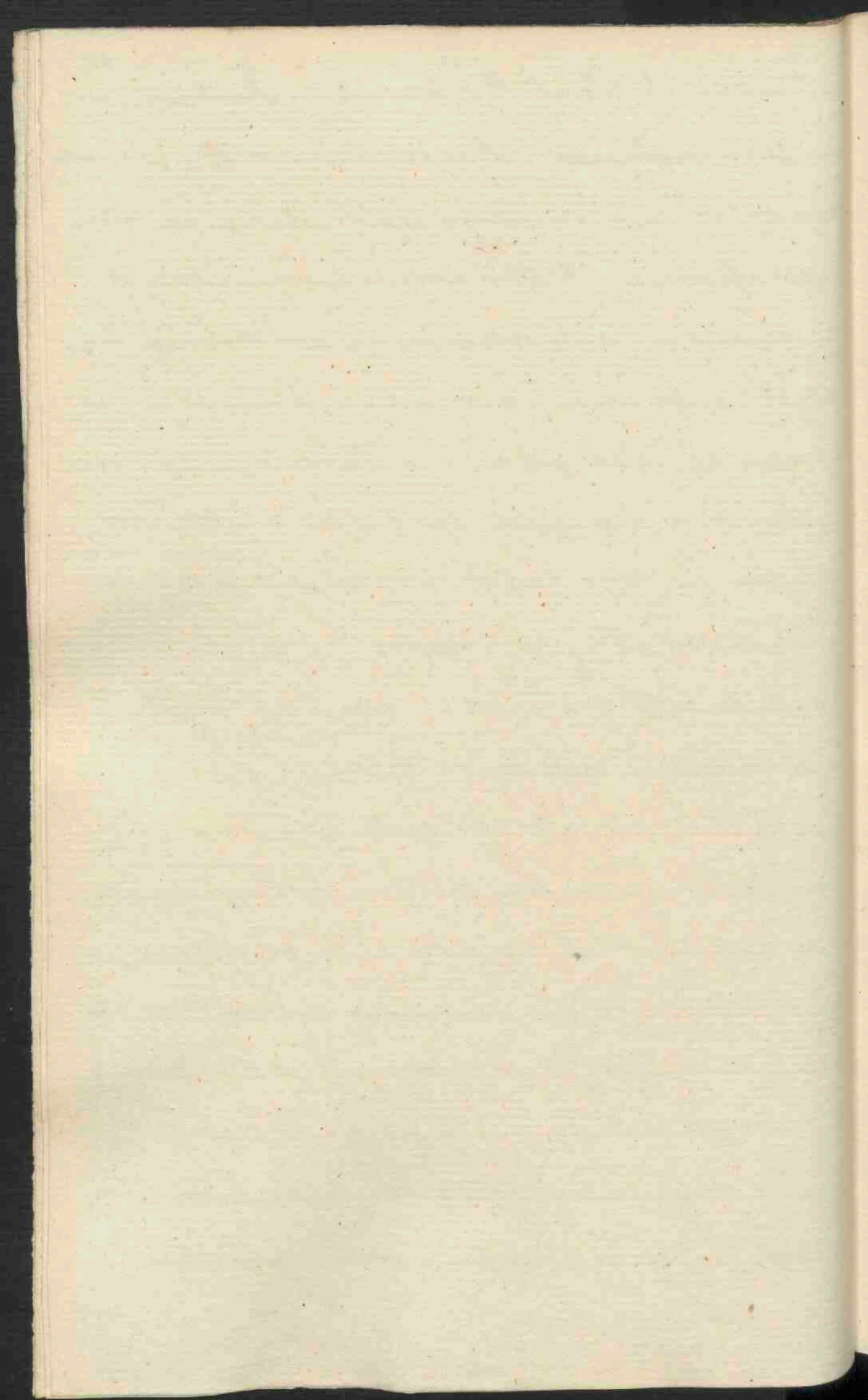
Omtrent een uur van Pont-S^e-Madenec af krijgt
men een heerlijk mooi gezicht. Men ziet namelijk een
halven cirkel van heuvels, die zeer verscheiden met
hout, graan, wijngaarden enz. beplant zijn. Op de af-
helling en in de laagte is de stad Pont en nog een ge-

Augustus 15. Pont-St. Marthe. Pontpoint.
 hele keten van dorpen, allen van helder witte, gebouwen
 steen gebouwd, en daar door tusschen het graen aller-
 liefst afschekende. Rechts links ziet men in de verste
 verscheiden bosschen, te ook op den top van soomnige heu-
 vels, dat geeft een mooijen, dankeren achten grond; —
 met een waard, dit geheel is schilderachtig, wij waren
 er allen van opgetogen. Ook troffen wij het voor-
 t seizen en meder zo goed mogelijk; het graen was
 op zijn moest, het graen ryp, maar nog niet ge-
 maaid (men was er aan bezig) de zon scheen helder,
 en de lucht was zacht en aangenaam!

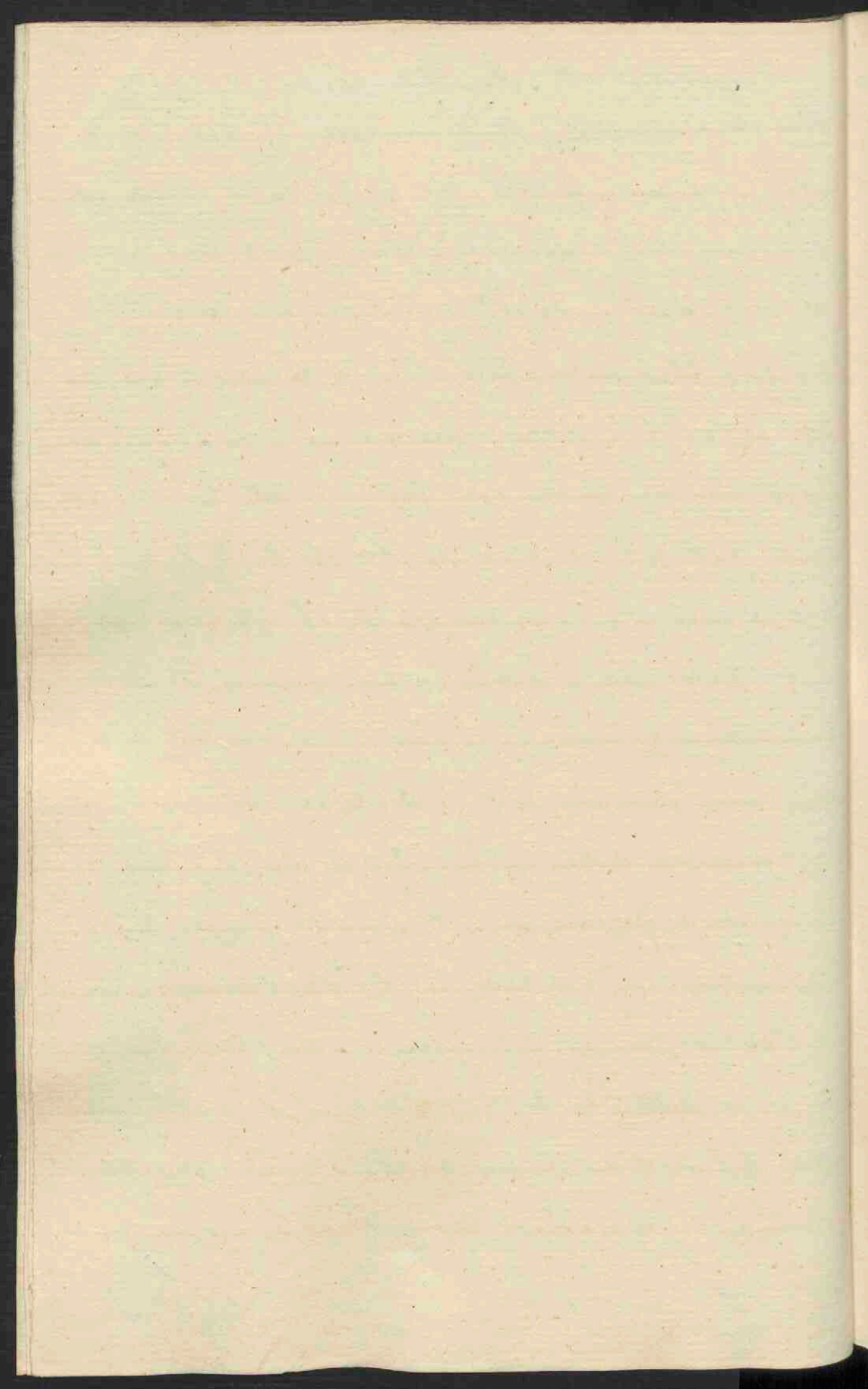
Wij bleven niet in de stad, maar werden gezonden
 naar Pont Point, een dorp slechts een kwartier verwei-
 derd; het is eigentlijk maar een verlengde straat
 van de stad, die op eens den naam van een dorp aan-
 neemt; en zo liggen er verscheiden dorpen en gebuch-
 ten naast een.

Wij waren in huis bij den heer Villot, maire van
 de plaats, een zeer goed, beschaaft man. Hij had bij de

Augustus B. Pontpoint.

Fransche ornateeling Parijs verlaten, en had sedert
 stel en vergeten geleefe, tot hij nu bij de laatste ver-
 andering hare geworden was. Zyne vrouw was
 de nicht (niece) en de erfgename van een beroemden
 schrijver Thomas: zij scheen een goed mensch te zijn, die
 veel gelezen had, maar anders was zij niet aangenaam.
 De meublen van haren cam. lagen in alle kamers en
 op onze slaapkamer stond zijn borstbeeld. Zij hadden
 ook al zyne handschriften en briefwisseling nog;
 ongelukkig was er brand in huns gemeest, en daar
 door aller in de war, en de gade man had het met
 zyn onaangenaamen post te druk, dat wij hem maar
 kort gesproken hebben, anders had hij ons nog wel de
 langrijke dingen laten zien. Voor wij heengingen, heeft
 hij ons toch nog een blad uit het handschrift van
 de Petreide van Thomas gegeven, die plaats bevatten,
 de, maar Willem de berde Holland naemt, en zich van
 Peter beklagt, dat hij een vreesde kroon heeft aan,
 genomen. Hij nodigde ons zeer uit, om op onze

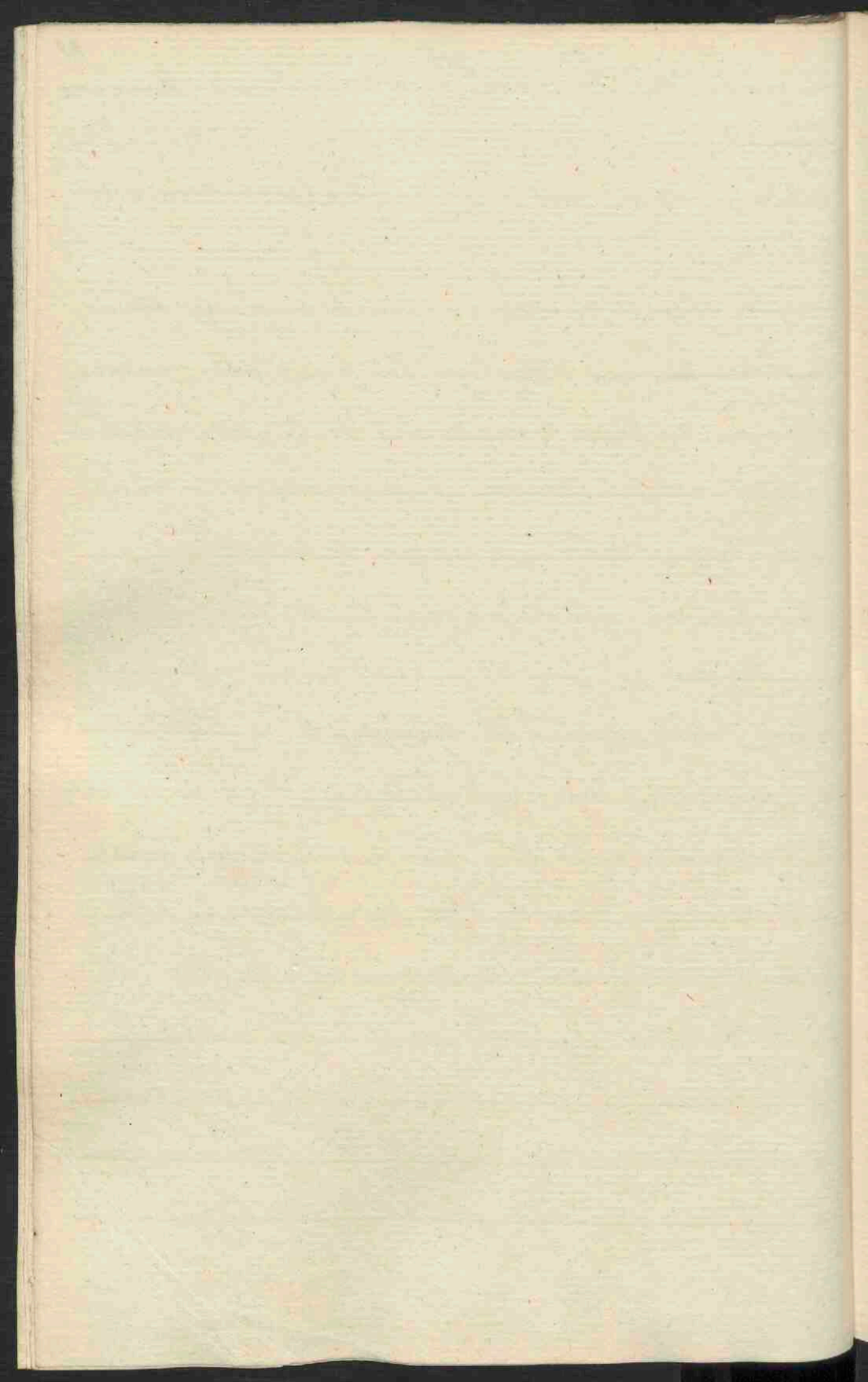

Augustus 15. Pontpaine. Pont-Sainte-Maxence.
 terugreis meer bij hen te komen, en belooft ons dan
 meer te zullen vertonen en dat gedochtenis te
 vereren.

Wij deden 8 middags nog een zeer mooie wandel-
 ling, die Madame Villot ons had aangeleid, name-
 lyk over de heuvels achter het dorp. Men had daar
 een zeer uitgestrekt gezicht over de stad en omleg-
 gende dorpen, en ^{wij} zaggen nu van de hoogte wat wij
 vromgens van een laag gezien hadden.

Daarna zijn wij in de stad geweest; die niet
 groot, maar vrolijk en levendig is; zij heeft zeer
 het voorkomen van melancolie; de onopbeedely-
 ke doorpassege is de bron van bestaan dezer plaats.
 De witte stenen, waar van de huizen gebouwd zijn,
 geven een zeer mooi voorkomen aan de stad.

De brug over de Oise, waar de plaats naartoe
 naemd wordt, is een van de mooiste van Frankryk;
 zij heeft vijf bogen en is van dezelfde witte stenen gebouwd.
 In 1803 heeft Napoleon, op de aanrudding der geallie-

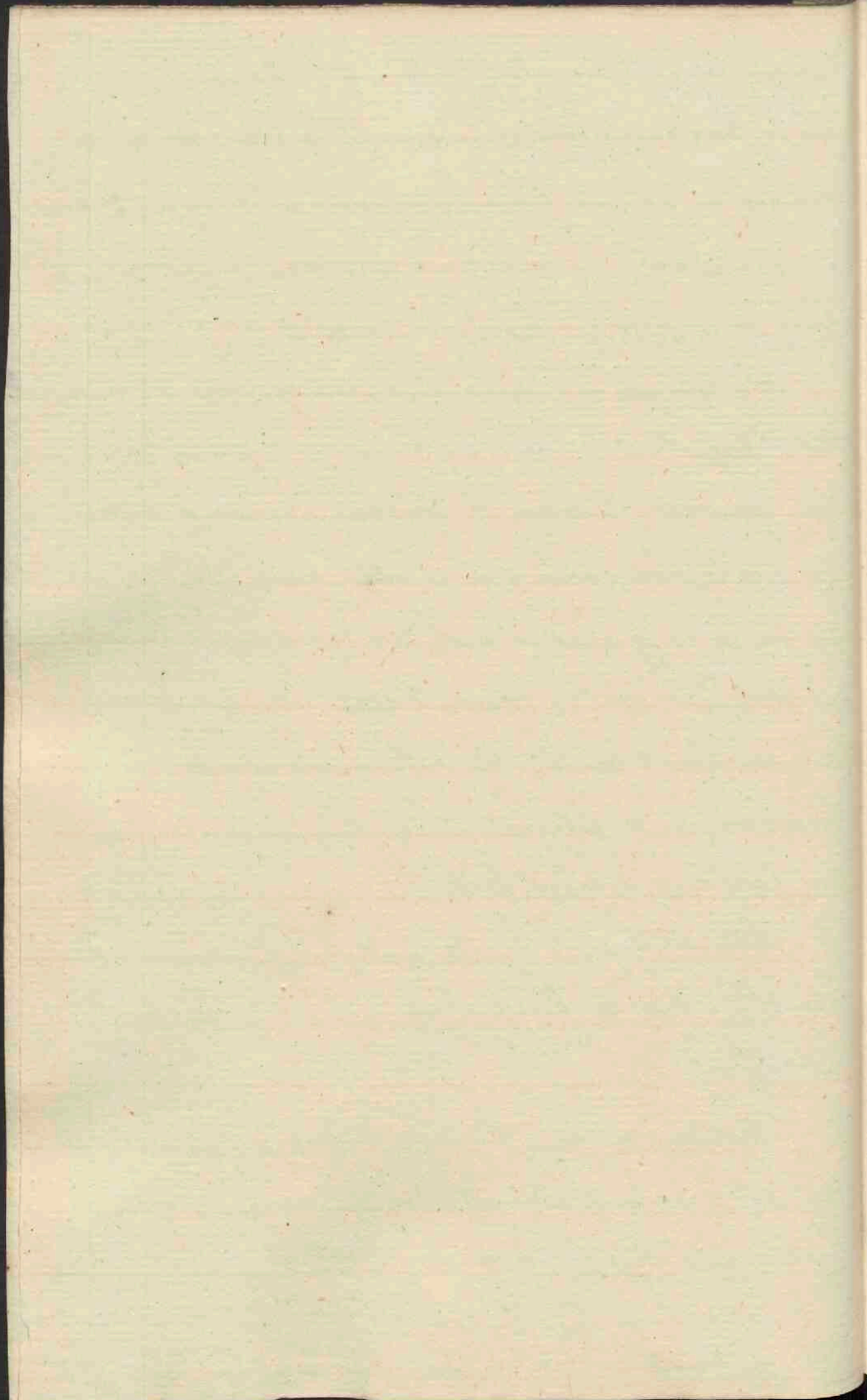

Augustus 15. 16. Pont Sainte Marthe.
 corden twee begen daen springen, en toek had des de ko-
 zakken en hinnen hornet geew uns vertraagd; sedert
 verformen altyd om bevelen te herstellen, maar op mijn
 terugreis vond ik de weg niet voltooid.

Wij gingen ook in de kerk; na den dienst (7 was
 heilige dag) bleef een deel der gemeente zitten en begon
 taen Fransche liederen te zingen. Mevrouw Vellot
 die mij er wederhand van spraken, zeide ons dat zij
 in jaren lang niet te kerk was geweest; maar dat
 zij wel wist „ou chante d'après manvais cantiques
 sur des airs d'opéra". Het scheen, dat zij iets had over-
 geerft van de ongelovigheid der Encyclopedisten, waar
 toe haar oom behoord heeft.

Pont. St. Marthe en de omliggende plaatsen was-
 sen allen door de Pruisen bij hunnen intogt ge-
 plunderd.

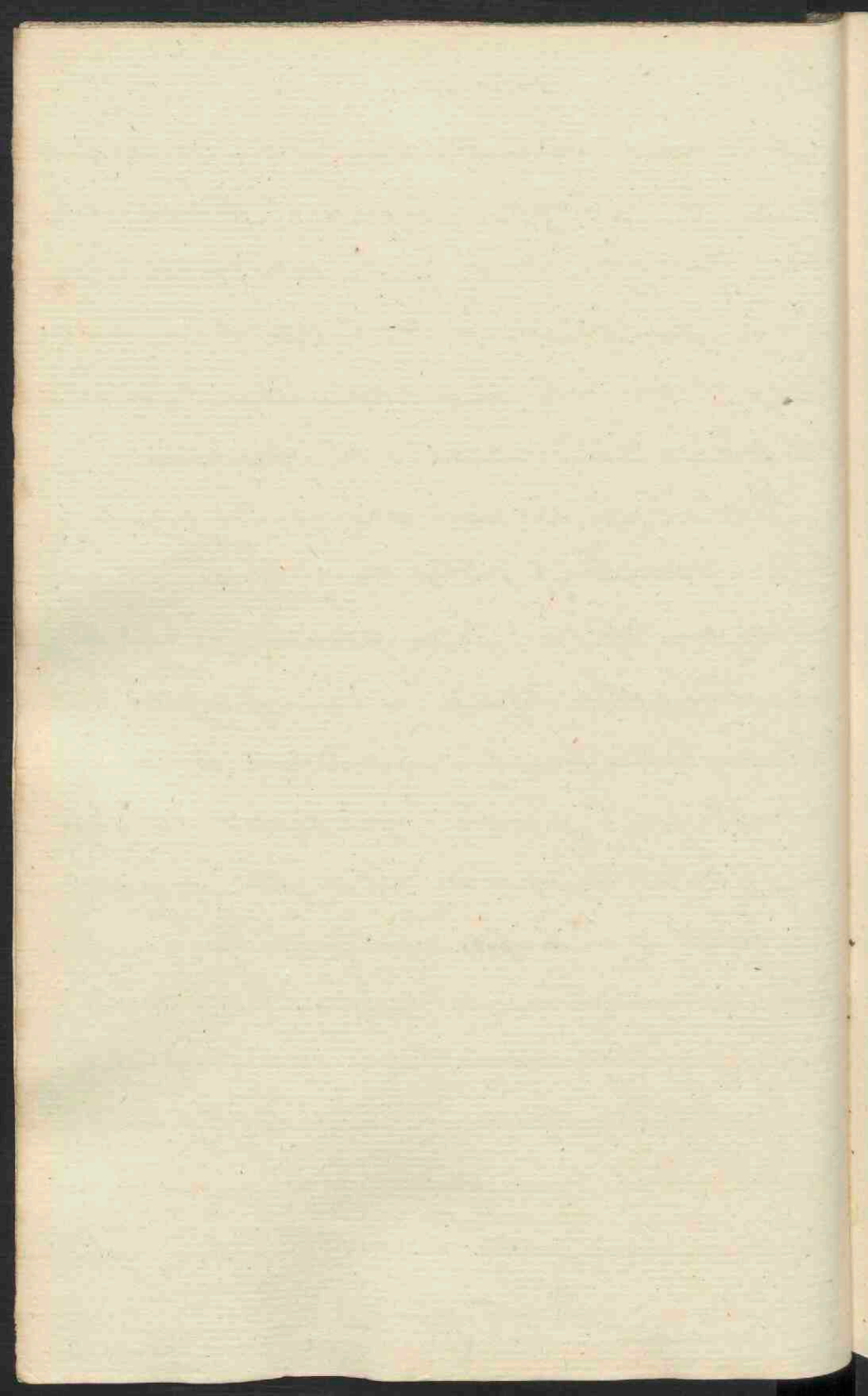
Woensdag den 16. Mevrouw Vellot gaf ons elk twee
 duinen, gewekeld in werken van haar oom, op seis
 mede; onse Bestemming was Louvre.

Augustus 16. Villeron.

Toen wij nog ontrent een kwartier van Lescure af wa-
ren, werden wij, links van den weg, naar Villeron gekom-
den. Onder weg hadden wij een paar mooie dorpen,
Fleurine en Lachapelle- en Serval, gepasseerd, en midden
tusschen dezelve Saulis, een lief klein dorpje. Wij reden
ook door een bosch dat nog al groot schein te zijn.

Villeron is een vrij mooi dorp, maar de inwoners
hadden verschrikkelijk geleden van de Pruiszen, die niet
ver van daar een kamp hadden gehad, dat nog niet ge-
heel was opgebroken. Dagelijks was men uit hetzelve ver-
deringen komen doen, die meest al met plundering
en mishandeling gepaard waren geweest; den vori-
gen nacht had die pat weder plaats gehad, en men was
nog overal in den angst; zodanig, dat toen men ont-
leerde kennen en van de Pruiszen onderscheiden,
men verklaarde, voor het eerst in langen tijd
gerust te kunnen slapen, dewijl de Pruiszen hen tuss-
mel niet zouden komen plunderen, nu zij andere mi-
litaires en binnne huizen hadden.

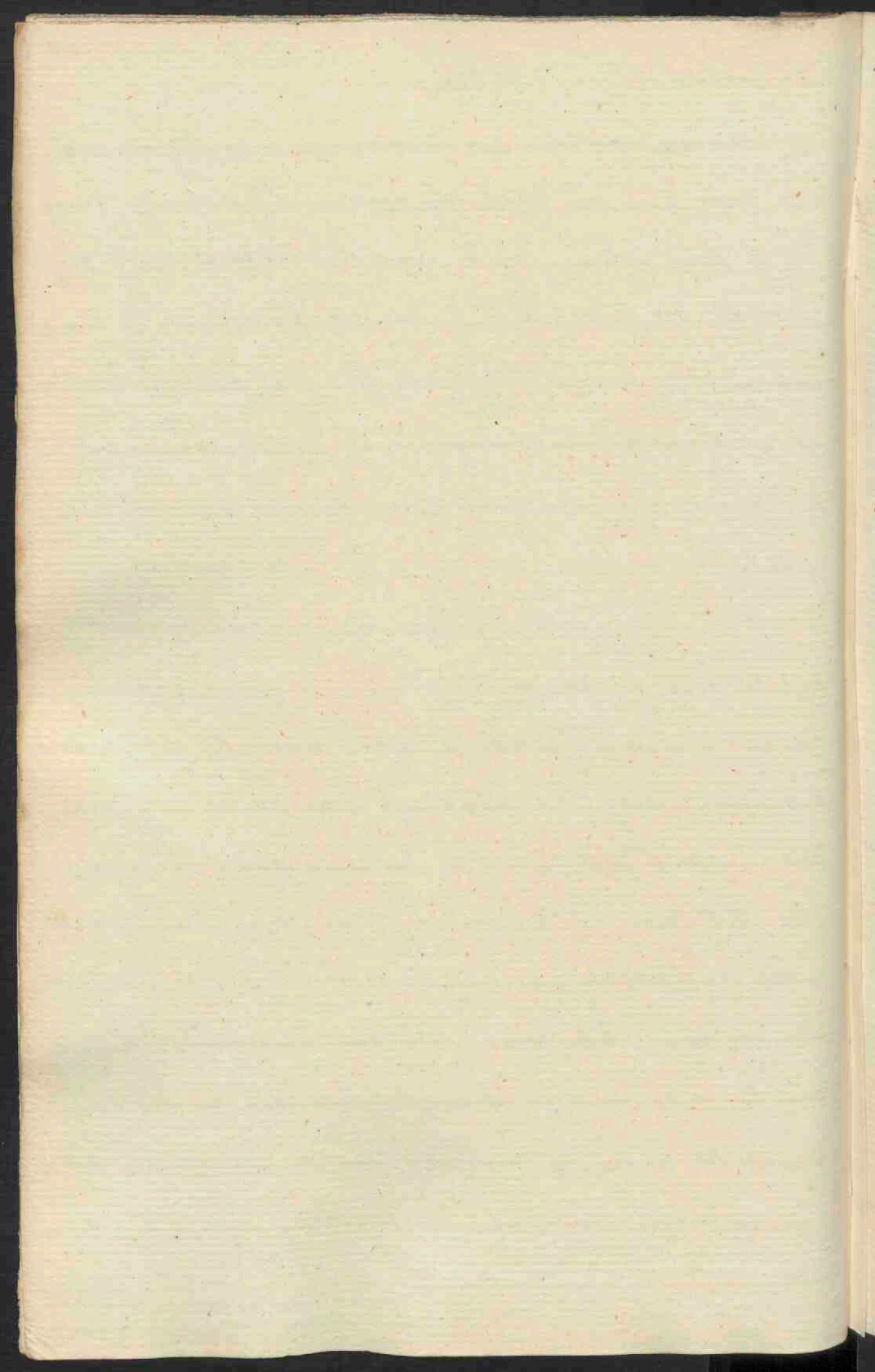

Augustus 18. Villebon.

Men was toch hier ook blyfbaar zeer Napoleonisch gesind, dit bemerkten wij zelfs bij de drie andere huizen, waar wij in huns waren, en die ons met brave lange gesprekken en klageliederen zeer lastig vielen. Zy waren ook niet 40 huizen staar, om het ons goed te geseen als zy eerst hadden voorgemend. Dit herominderde by ons enig zins het medelyden, dat wij eerst hadden opgevat.

Over onze deur was een huis, dat er bijzonder net uitzag, en zeer onlangs door een jonge medume, die het bewaande, verlaten was; daar de gelegenheid, om ons te plaatsen, schaarsch was, zinde de man, dat er maar een paar in dat huis gaan moesten.

Ben V. viel dit kwartier te beurt, en men zande hebben overgegeven, om de deur niet geweld te opleuen. Dit gaf een gehele oploop, en toen men eindelijk zag, dat het menens was, kwam er een vrouw uit de buurt, die schrygende bekende, dat de sleutel haar was toevertrouwd, maar niet stellig verbod van

Augustus 18. Villeron.

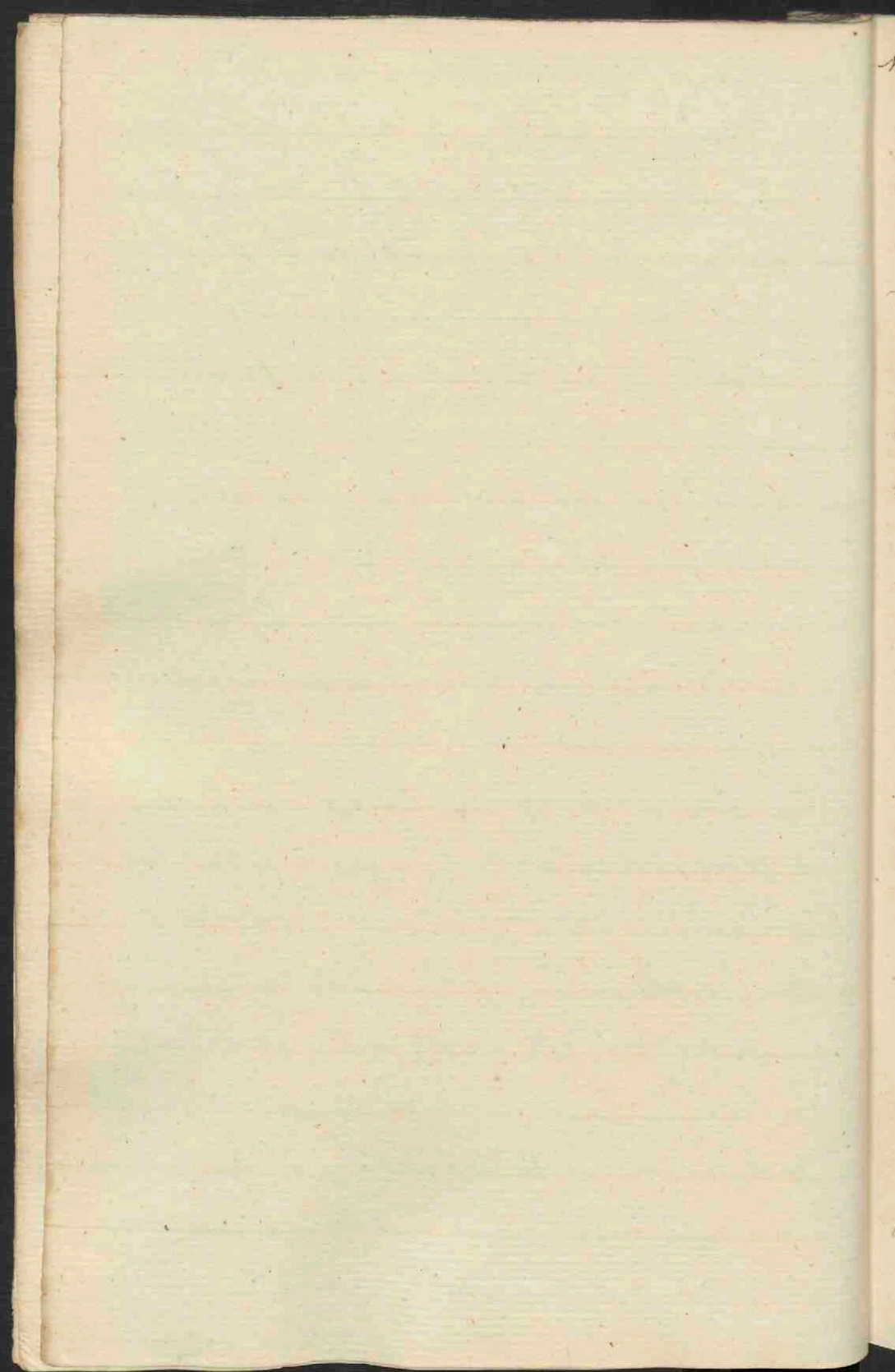
103

een aan iemand af te geven. Op die wijz kwam men in
het huis, waar men alle vond als of het nog bewoond
was. Het was zeer aardig, om alle te bezien en te
doornaken. Het huis was bijzonder met gemeubi-
leerd; maar wat wij vooral zochten, familiëpapieren,
of andere geschriften, vonden wij niet; want het
geen gesloten was, werd natuurlijk niet geopend.

Ook vond men geen wijn, die zeer welkom woude
gemeest zijn; maar zeer goede bierkes en tee, en dit
gaf ons het genuegen dien in groot gezelschap
te drinken.

Er was een zeer groot kasteel, dat zeer goed
scheen gemeubileerd gemeest te zijn; maar daar
het door den eigenaar was verlaten, hadden de Frin-
sen alle vernield. stoelen, tafels, spiegels, alle was
aan stuk geslagen, alle kasten open gebroken.

Wij zijn 's avonds nog met licht onoral rondgegaan,
om te kijken; maar het was akelig al die vernieling
te zien; men verloor zich in de grote zalen, maar

Augustus 16. 17. Villeron.

alle stukken over den grond lagen, en alle deuren
open stonde. In menigte boeken en geschriften,
waaronder de archieven van het dorp waren, vond
den wij verspreid en verscheurd op den vloer liggen.

Men was hier dronk in den oogst; zo oot de haine
aan zijne gasten zeide, dat zij sich niet moesten ver-
wonderen, indien zij 's avonds twee of drie honderd
menschken bij hem zagen komen eten; dit had
ook merkelyk plaats; en nog was het getal om
den oarlagstijp maar ontrent half zo groot als
in gewone jaren. Het is bij ons iets ongehoords, dat
een man zo veel land bebouwt, dat hij vijf of zes
honderd manijers nodig heeft; maar in Frankryk
is dit niet vreemd. Van alle naburige dorpen
plaatst men danzen, om zich eenige dagen een
welbetaalden arbeid te verschaffen. Het geheel
geselschap slaapt op stro in de schuren.

In plaats van den zeventienden naar Langy te
gaan, zo als wij gekoopt hadden, vernamen wij dat

Inschen Louvre en St Denis postceden mij Gonnefse
ten vrolyk klein Stadje, ze het saken.

Augustus 14. Louvre, Gonneffe, Epinay.

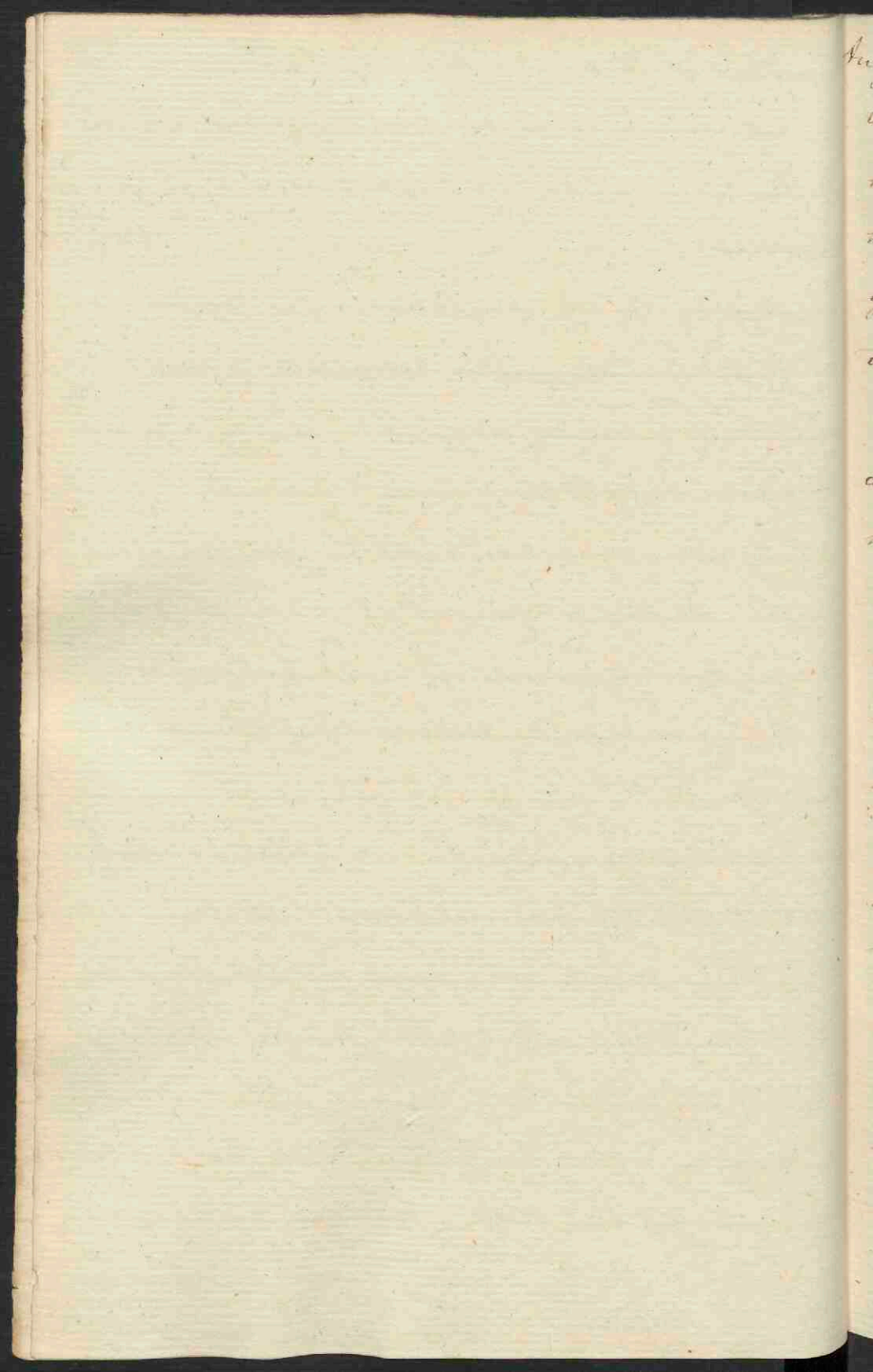
het regement huzaren, maar wij bij gendegs waren,
te Fontaine lag, en wij nu ook daar naar toe
moesten.

Wij reden tien dag naar Francouville; Louvre scheen
ons by het doornysen nag^{al} een liet plaatje te zijn. —
Saint Denis reden wij niet door; juist bij de poort
slag ons weg rechts af.

Wij zagen nu de torens van Parijs en den Schout-
huus; elk slag de ogen verlangend deswaards, en
het was aardig, om ieder op zijn wijze den indruk
te konen mededeelen, die het zien der grote stad op hem
maakte.

De landtrock is allerlieft; veel hout en een zeer
golvende grond; daarbij alles zeer dicht bewoond, zo dat
men op alle punten witte huizen door het groen ziet
uit steken. Wij bewonderden ook den heerlijken, met
hoge bomen beplanten, weg.

Epinay, dat wij ook doorneden, had het naastkomen
van een aardig klein stadje. Vervolgens kwamen wij

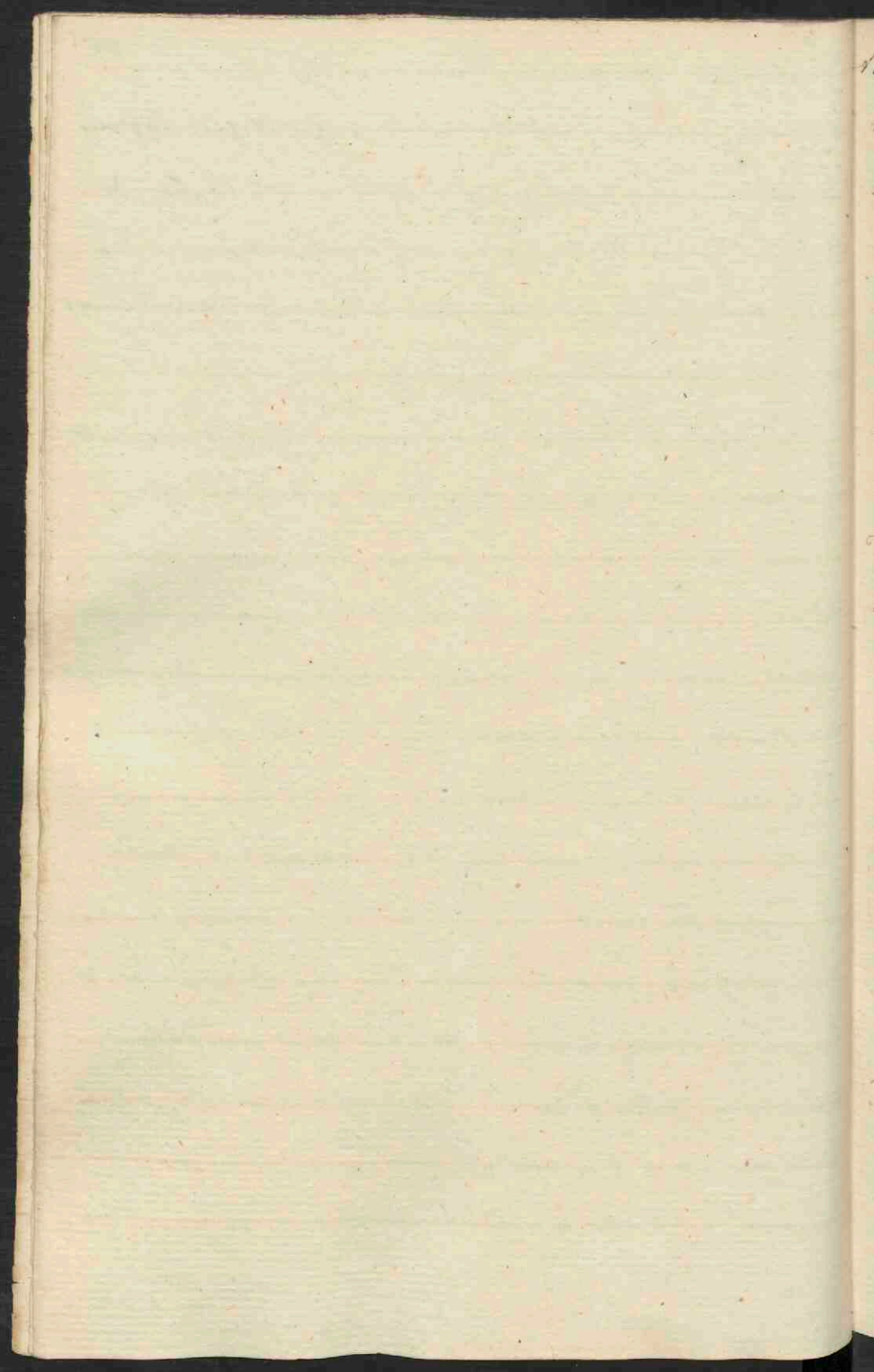

Augustus 17. Sanois, Francouville.

106.

te Sanois, waar de Amsterdamsche vrijwilligers lagen; het is een naars dorp en zij waren er zeer slecht. De heer B. kwam Daelman en mij verkwikken met een glas gouden wijn; dit was bijzonder aangenaam, want de lucht was zeer heet dien dag.

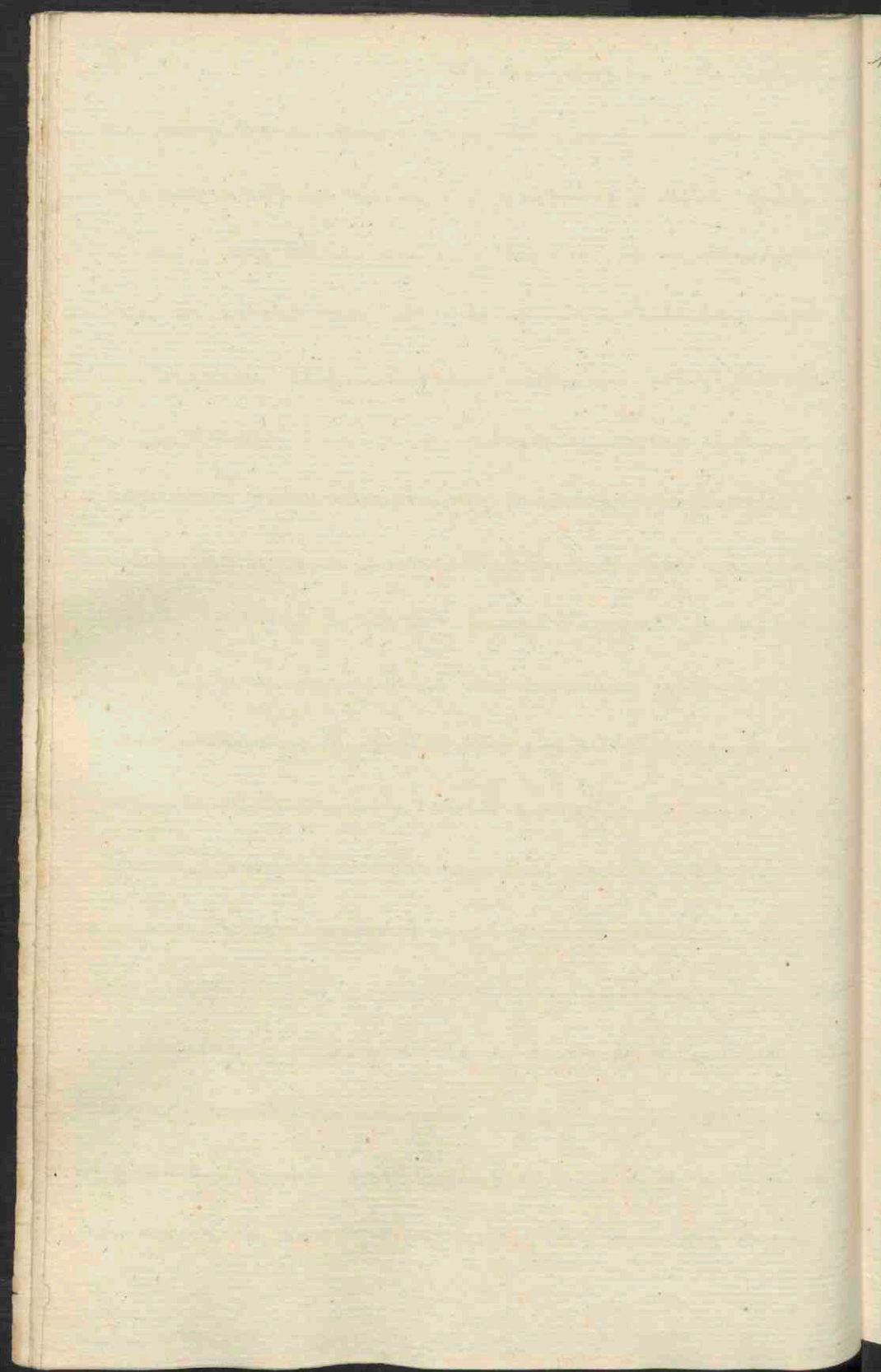
Eindelijk kwamen wij vermaad te Francouville aan, onte marich was zeer lang geweest. Hier werden wij nu slechter ontvangen dan ergens anders; de plaats lag onder het Engelsch commando, en er waren strikte orders, dat geen militairen iets verzoegen mochten, en daar er eigentlijk geen Hollanders mochten overnachten, werd deze order naar ons nog veel strenger herhaald, en veel meer dan voegzaam was. Men mist hier niets van vrijwilligers, en wij werden ons zónder de minste onderscheiding behandeld; de Engelsche commandant had ons gemene soldaten kwartieren laten geven. Wij waren verdeeld in twee herbergen, waar gewoonlyk verscheiden (vonders) overnachten, en waar het beddengoed euz. te moedig

was, dat wy ons 's avonds niet dorsten uitkleeden.
 's Middags aten wy intnemend slechts en duur, want
 wy moesten alles betalen, ook het geringste.

Het was toch niet zo zeer om de herten, of het
 ongemak, dat mij deze behandeling zo hinderde,
 maar om de minachting, die er uit bleek; het
 was duidelyk, dat men volstrekt niet van ons
 wacht, en dat er volstrekt geen orders of keunen
 omtrent de vrywilligers gegeven waren. Dit
 maakte mij intnemend onverschraeg.

Franconville is een veel, delijk plaatsje, dat
 enkel van de ligging aan den weg bestaat.
 Er zijn toch enige mooie buitenplaatsen; wij
 gingen derelve bezien; en het geen veel toebragt,
 om mij weder in goed humeur te brengen, was
 een heerlyke persiken, abrikosen en druiven,
 die wij hier voor enige sous in groten overvloed
 kochten, dit was ene uitmuntende verkwikkingen
 de grote warmte. Wij hadden toch ook de onaange-

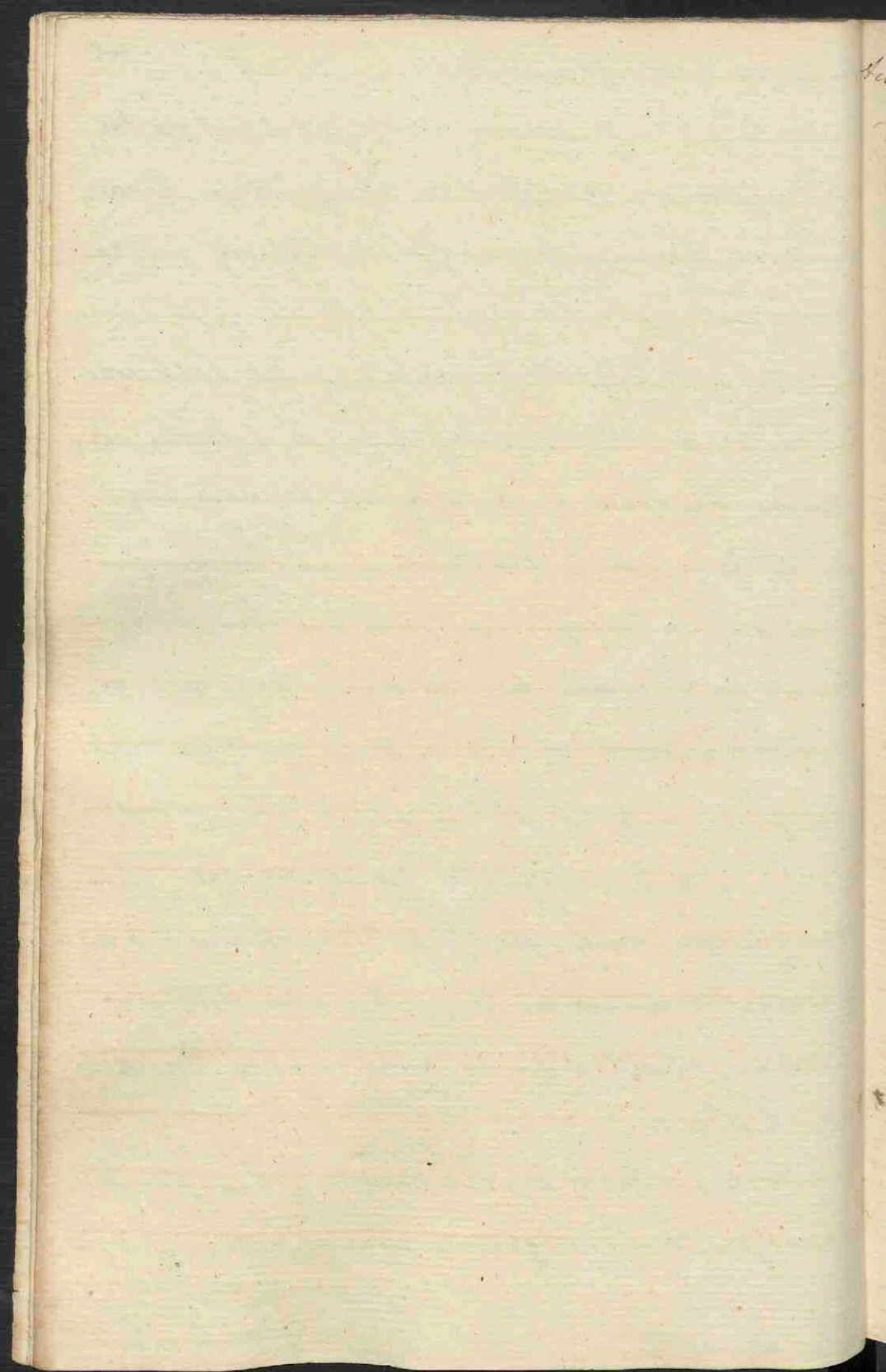
Augustus 17, 10. Franconville.

108.

naamheid van te vernemen, dat men ons op die
buitenplaatsen zeer goed en aangenaam kwartier,
hier had kunnen bezorgen, terwijl wij nu zo
naar gelogeed waren.

Men had hier niets geleden, en het volk was
loyal en ondienstvaardig tegen de soldaten; het
stond blijkbaar op de te grote bescherming
die de Engelsche hoofdofficieren aan de burgers
tegen over de troepen toestonden. Hoe zeer stak
dit af bij de plaats, die wij dienzelven morgen
verlaten hadden: te Villeron stond men dagelijks
aan plundering en mishandeling der soldaten
bloot, en te Franconville dorst men den mili-
tair een glas water weigeren. Wij konden ons niet
genoeg verwonderen over het onderscheiden
dat van plaatsen die zo naby malkander gele-
gen waren.

Ik sleep slecht, en het was mij een groot-
genaege den volgenden morgen deze overien.

Augustus 10. Pontoise. Ennery.

delyke menschen te verlaten.

Wij reden naar Pontoise, er zijn geen dorpen
tusschen beiden. De Colonel Boneel en enige
officieren, welke kennissen onder de vrijwilli-
gers hadden, kwamen ons reeds van verre
te gemaet vryden.

Pontoise liet zich van verre zeer mooi aan-
zien; de ligging tegen eenen stijlen heuvel achter
de rivier de Oise doet een aardig effect.

Wij passeerden de stad en werden gezonden
naar het dorpje Ennery, omtrent drie kwar-
tier verder. Wy hebben gelegenheid gehad, om
dit te leren kennen.

Het viel ons niet weinig tegen, daar wy ons ge-
klein hadden naar de grote stad te gaan, dat wij nu
naar een klein afgelegen dorpje gezonden werden.

De menschen waren zo arm, dat wy elk afzonder-
lijk waren, want twee in een huis was te veel.
Ik werd naar het uiterste van het dorp gezonden

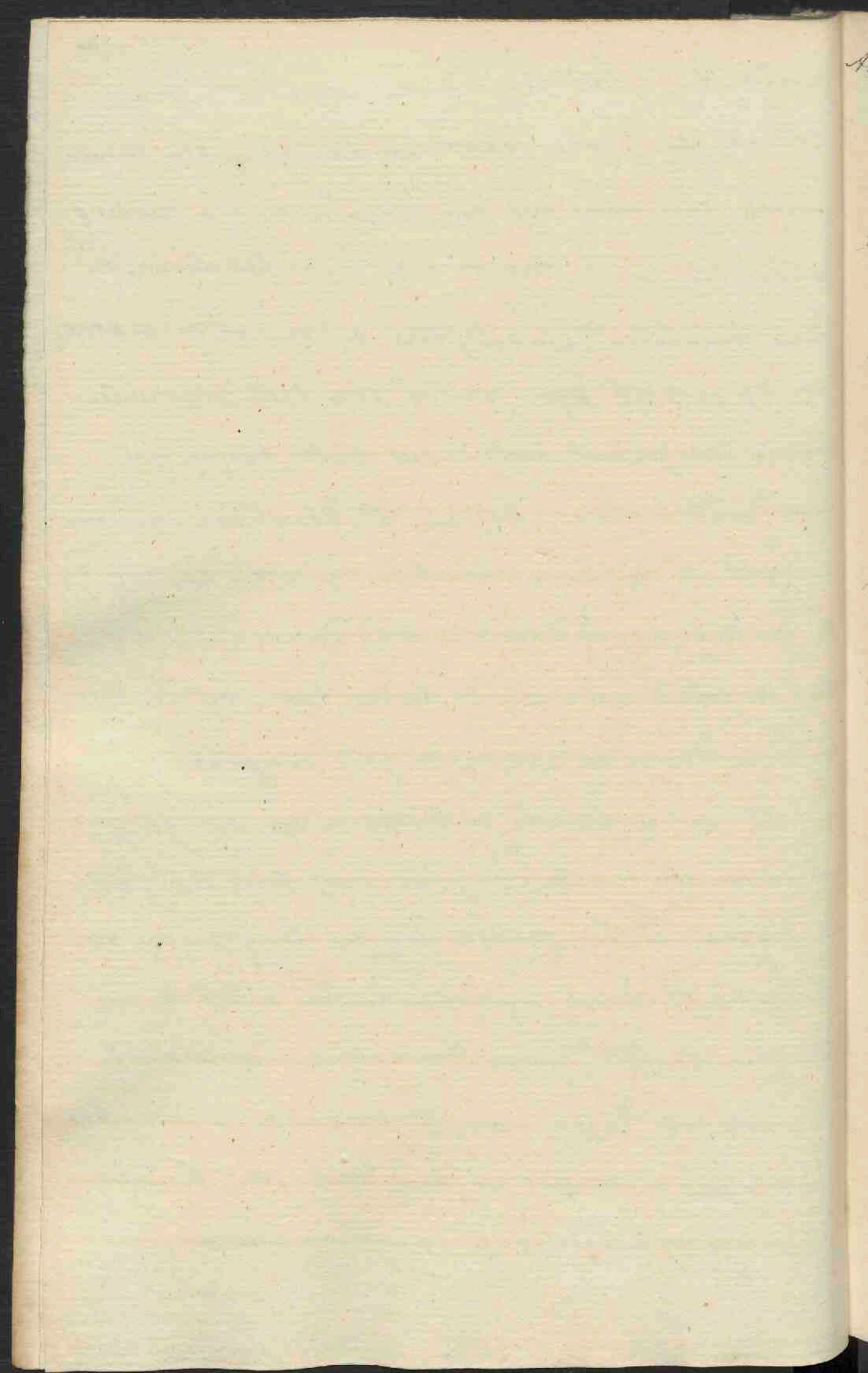
Acc
a

c
C

Augustus 18. Ennery

by Gros Jean, waar niets was, dat naar een kamer
geleek; men mees mij een bakje daar een opening
zonder glas in de muur was naar het licht, en
geen meubelen dan een staal en een oude matras,
die ik dadelijk tegen versch stro deed verruilen.
Het middagmaal bestond uit witte bonen en
taep zonder vlees. Het was blijkbaar, dat men ons
vergoet en ons even als al de soldaten, die tot
de grote armée behoorden, behandelde. Het was
toch de schuld niet van de lieden, daar wy ons be-
vonden, want die waren zo goed mogelijk.

Na wat op het stro te hebben sutzgerust, ging
ik er op uit, om zo mogelijk wat beter kwartier
te krijgen; en het gelukte my, na lang praten bij
heerrouwe de Maire, om een ander billet te er-
langen, bij Guillaume Fournier; hier vond ik
een redelyke kamer, en de meuschen hadden het
wat ruimer, zo dat zij mij beter eten konden
geven. Ik verkwamde nog voor den nacht.

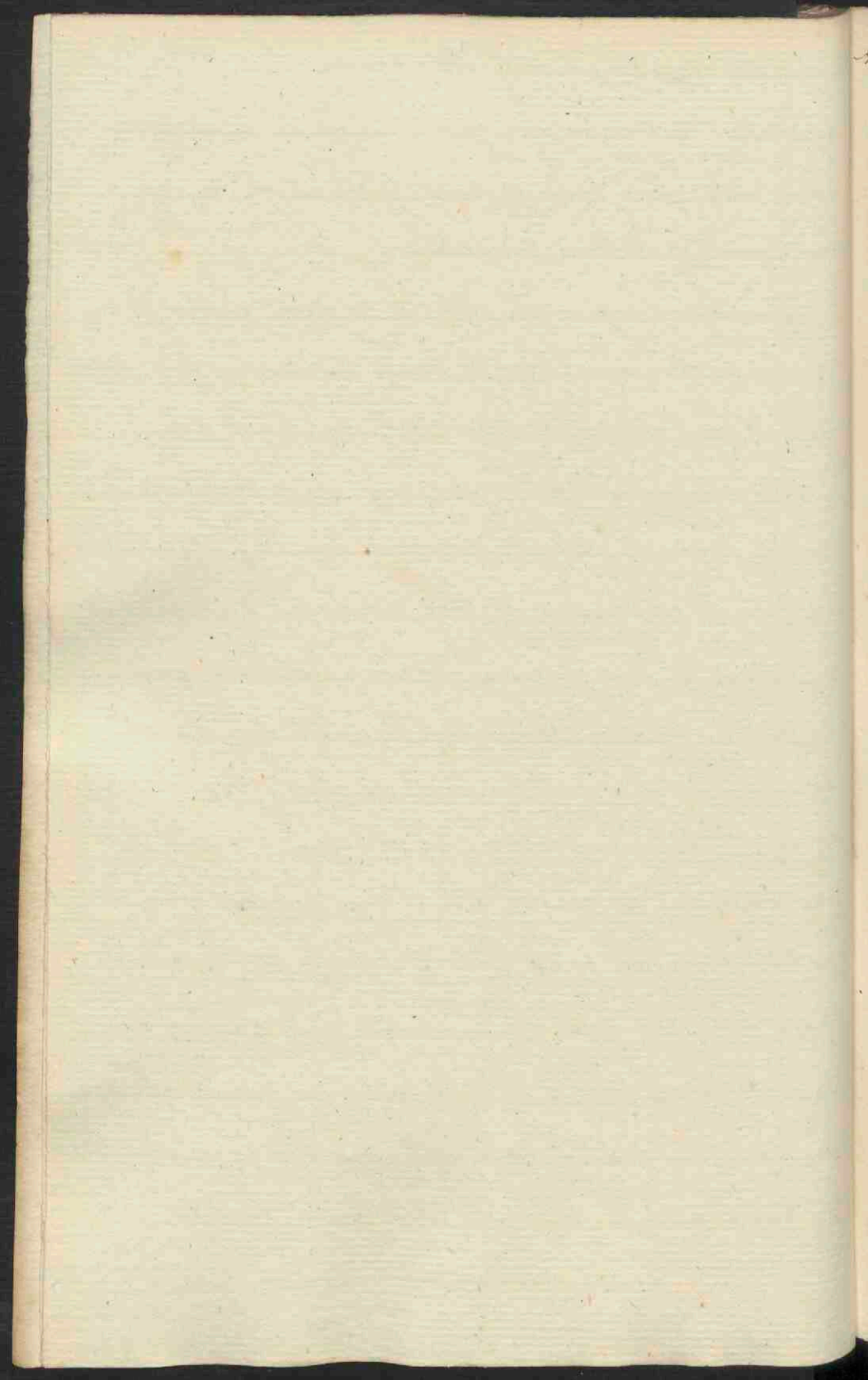

Augustus 1920. Euvray. Pontoise.

Zaterdag den negentienden bracht ik bijna geheel door met mijn goed in orde te brengen, en mij met het dorp bekend te maken.

Zondag morgen ging ik in de mist, waar ik bij mevrouw de maire in de bank zat en in het loek las; ik ontving ook een stuk gezegend brood.

Na den middag gingen wij met zes of acht naar Pontoise, het weder was zeer lief. Wij wandelden in en buiten de stad en lieten ons verwelgen door de vize rivijsen. Dat was alleraardigst. De rivier is vrij breed, en maakt zeer mooie bochten boven en beneden de stad. Het water is zeer helder en er is veel stroom, zo dat bij het afvaren de schuit met een snelle vaart onder door de brug schoot, en de schipper ons geleide, dat het hem onmogelyk zijn zoude, ons door de brug terug te rivijsen: men moet, als men er tegen de stroom door wil, een touw onder door de brug aan de andere zijde laten trekken.

Augustus 20.

Pontoise.

112.

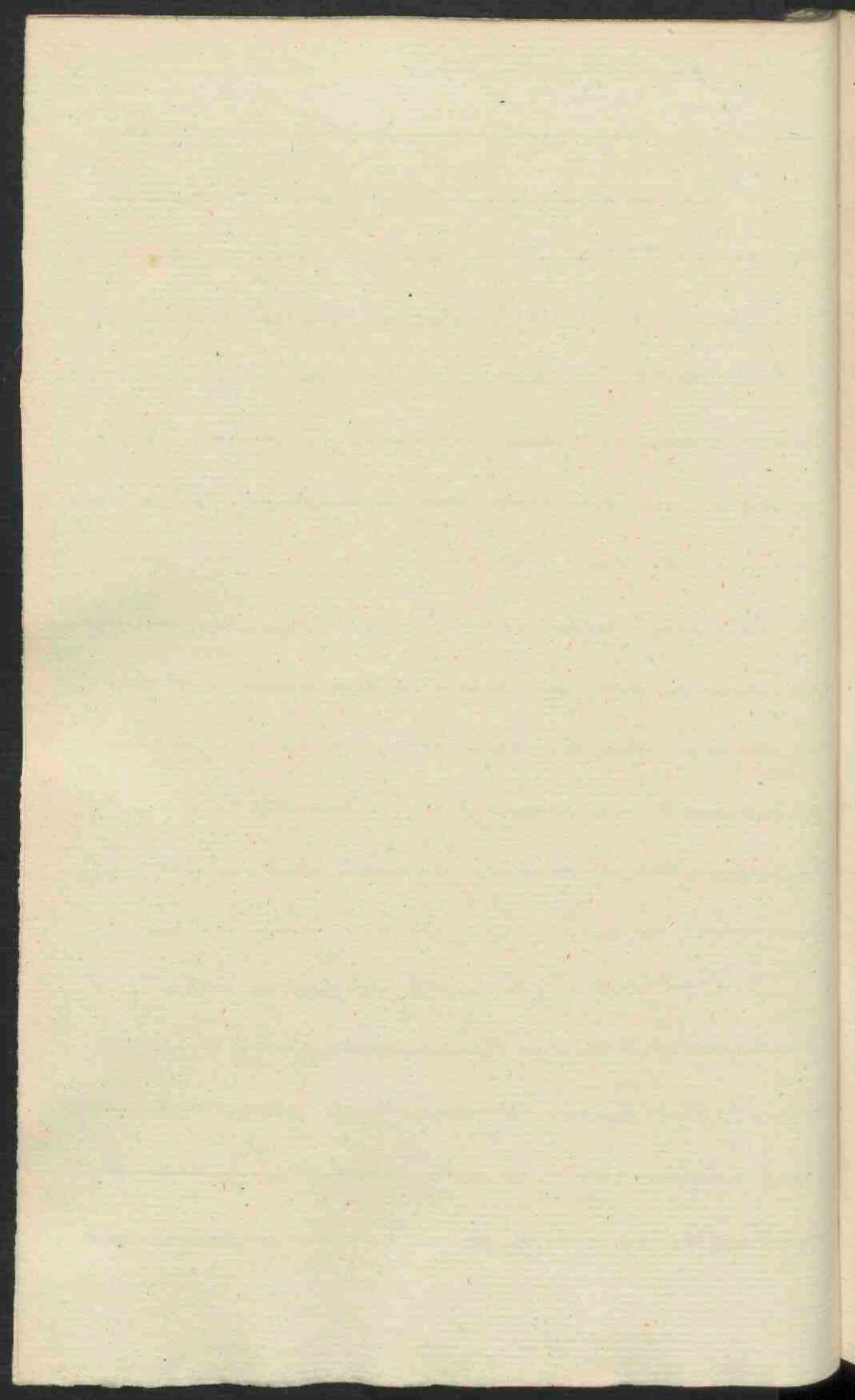
De brug is very mooi met vijf ruime bogen.

De stad is vooreen gedeelte aan de oever van
der rivier gebouwd, en daar is een zeer mooie
herberg: Au grand cerf. In het midden der stad
is het Hôtel de Rouan, maar nog niet meer ge-
moen warden te gaan: men is in beiden zeer wel.

Wij gingen dien dag nog in de kerk, die is zeer
mooi, en zij was zeer vol.

Pontoise heeft vijf duizend inwoners, de huizen
zijn tamelyk net, de markt is zeer mooi. De straten
zyn zo steil, dat het vermoeyend is in het gaan, voor-
al wanneer het regent, want dan glijdt men tel-
kens uit. Om te ryden is in veel straten zeer be-
zwaarlyk.

Ik bleef met Reits en Hinlopen in 't Hôtel de
Rouan souperen en overnachten. Wij maakten
kennis met twee Darysche heren, met wie wij
na 't souper nog een wandeling deden; daarna
onthielden zy ons op punch, daar zy veel meer

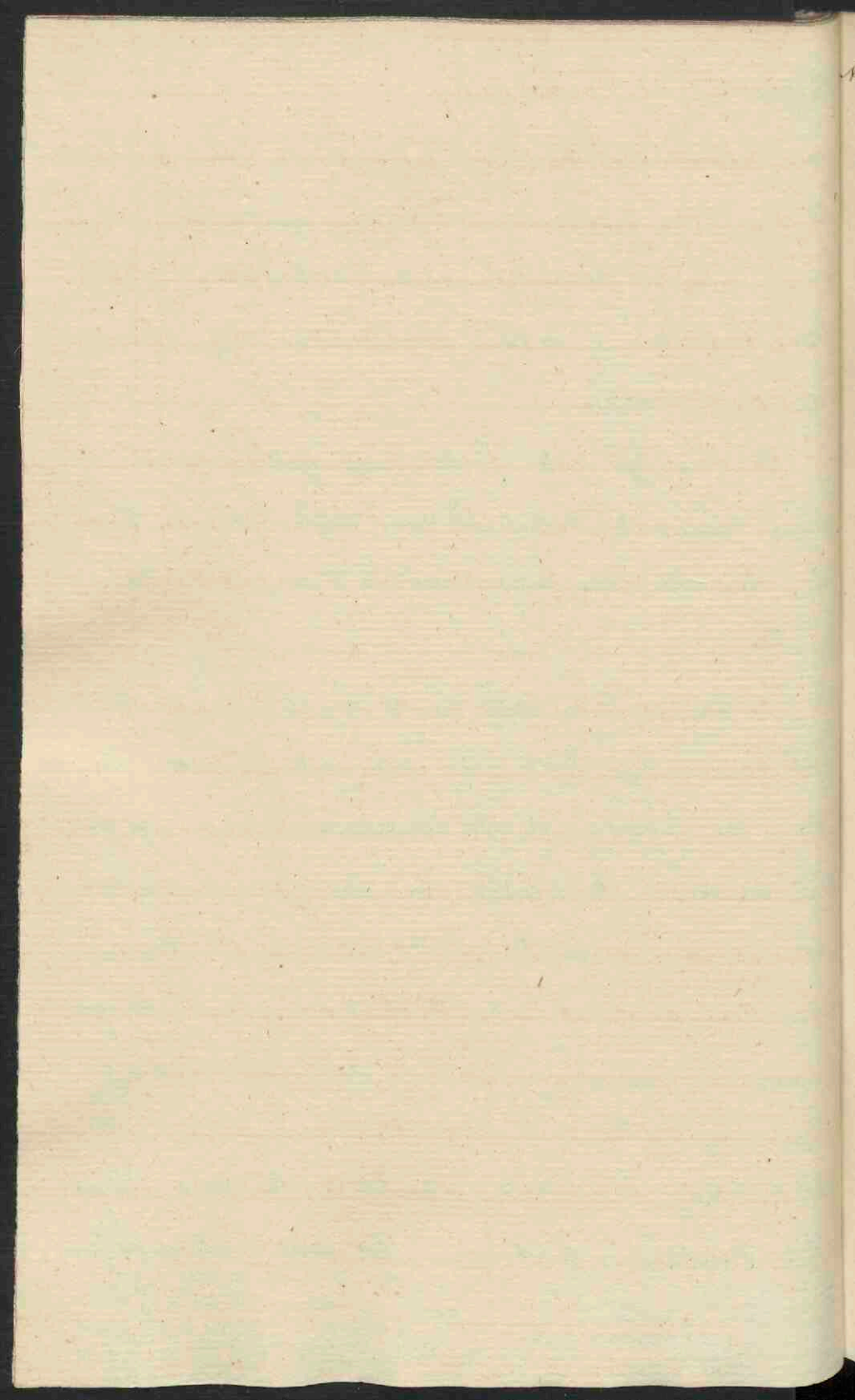

Augustus 21. Ennery

van gebruikten van wy, en ook meer dan behoorde. Toen wy den volgenden morgen opstonden, waren onze nieuwe kennissen reeds vertrokken. Na goed ontbeten te hebben wandelden wy weder naar ons doorpje.

In dien tijd was iemand gekomen, om myn kamer te delen: ik was blyde te zien dat het Van Nes was, met wien ik zeer gaarn zyn wilde.

Ik kwam dien dag op de wacht, maar het, als gewoonlyk, niet zeer vermakelyk was. Men had daar toe ingenomen de tuimanswoning van het kasteel. De dochter van den tuinman was een jong meisje, die in dienst van den Graat van Real geweest was. Zij had daardoor Iarysche manieren, en magelyk ook Iarysche zeden, geleerd. Zij stelde zich voor, dat men haar met de echting behandelen soude, welke ene graafte, lyke kamemier toekwam; dit was toch niet vol.

Augustus 22-23. Lunery.

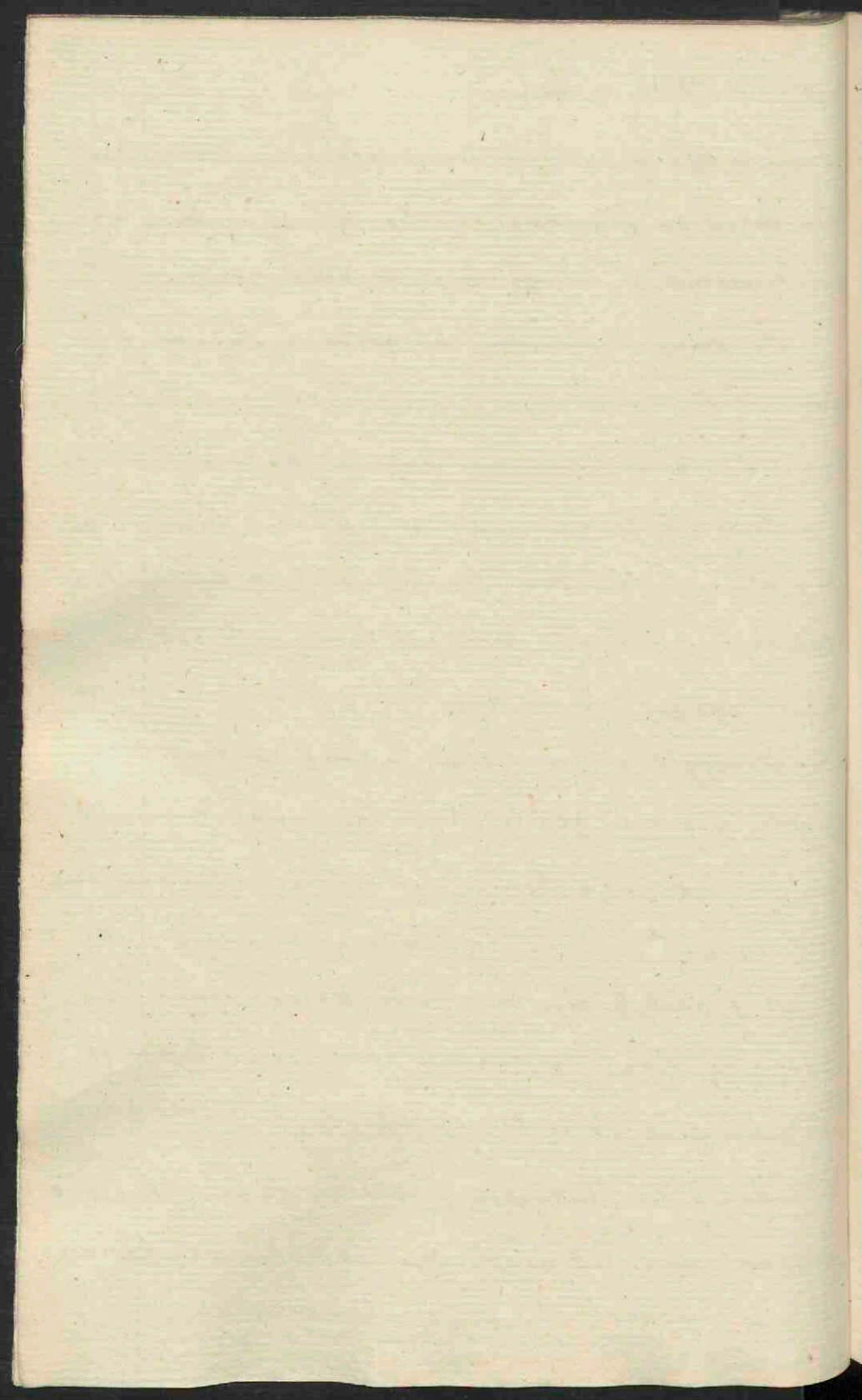
komen het geval: zij bevindt algemeen zeer slecht, en werd zo geplaatst, en zo weinig ontzien, dat zij eindelijk de slagt heeft moeten nemen.

Dingsdag vernamen wij, dat den volgenden dag grote reu vande zijn, een goed deel van den tyd werd dus besteed om ons doartoe voor te bereiden.

Ik ging zoeken naar een andere kamer, om te slapen, want Van Nes had tot nog toe op stro gelegen, dit konde niet wel zo blijven, ook was er te weinig plaats voor ons goed op ene kamer.

Ik verroegde mij eerst by mevrouw de Maire, welke nog een geheel huis had, waar niemand was; en ik kreeg hevige woorden met haar, om dat zij mij daar in een kamer weigerde. Ik vond eindelijk een zeer goede kamer voor het dorp, bij Lion den wagemaker; daar bracht ik al mijn goed naast toe, en ik sliep er zeer goed.

Den 23en. Wy moesten voor vier uren geschaard staan; schoon ik begon toen het nog donker was,

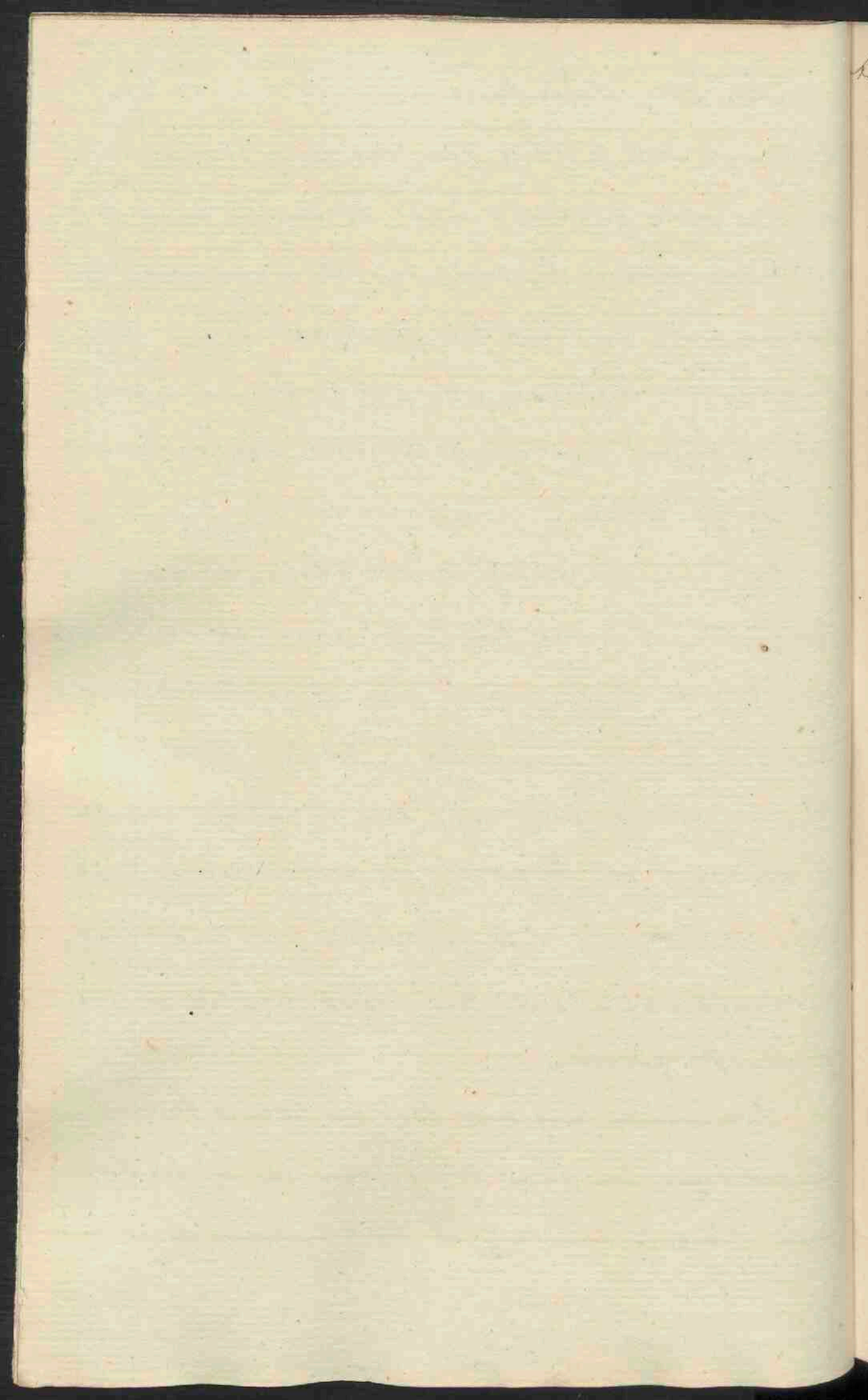

Augustus 23. Pontoise.

Kwam ik toch te laat, door dat mijn singel over
des het stro geraakt was. Ik haalde niet D. G.
den troep buiten Pontoise in. De neuw was bij
Francouville en voor den generaal Trip. Wij
kwamen er bestonen van, maakten een vrij
toes figuur, maar werden ook volkomen over
het hoofd gezien.

Wij waren al vroege weder thuis, en na't eten
wandelde ik naar Pontoise, waar ik een visite
deed bij M^{te} D'A... met wie ik laatstleden zon-
dag had kennis gemaakt. In het Hotel de
Rouan, over de deur, was een maaltijd van eni-
ge officieren der huzaren en vrijwilligers (toch
geen van Utrecht). Ik schaamde mij voor mijn
ne landgenoten over hun luidruchtig en on-
beschaafde gedrag.

Ik wandelde nog wat rond en haalde bij den
bakkverkoper een paar boeken, om mij op het doorp
mede bezig te houden. De bakkverkoper geide mij,

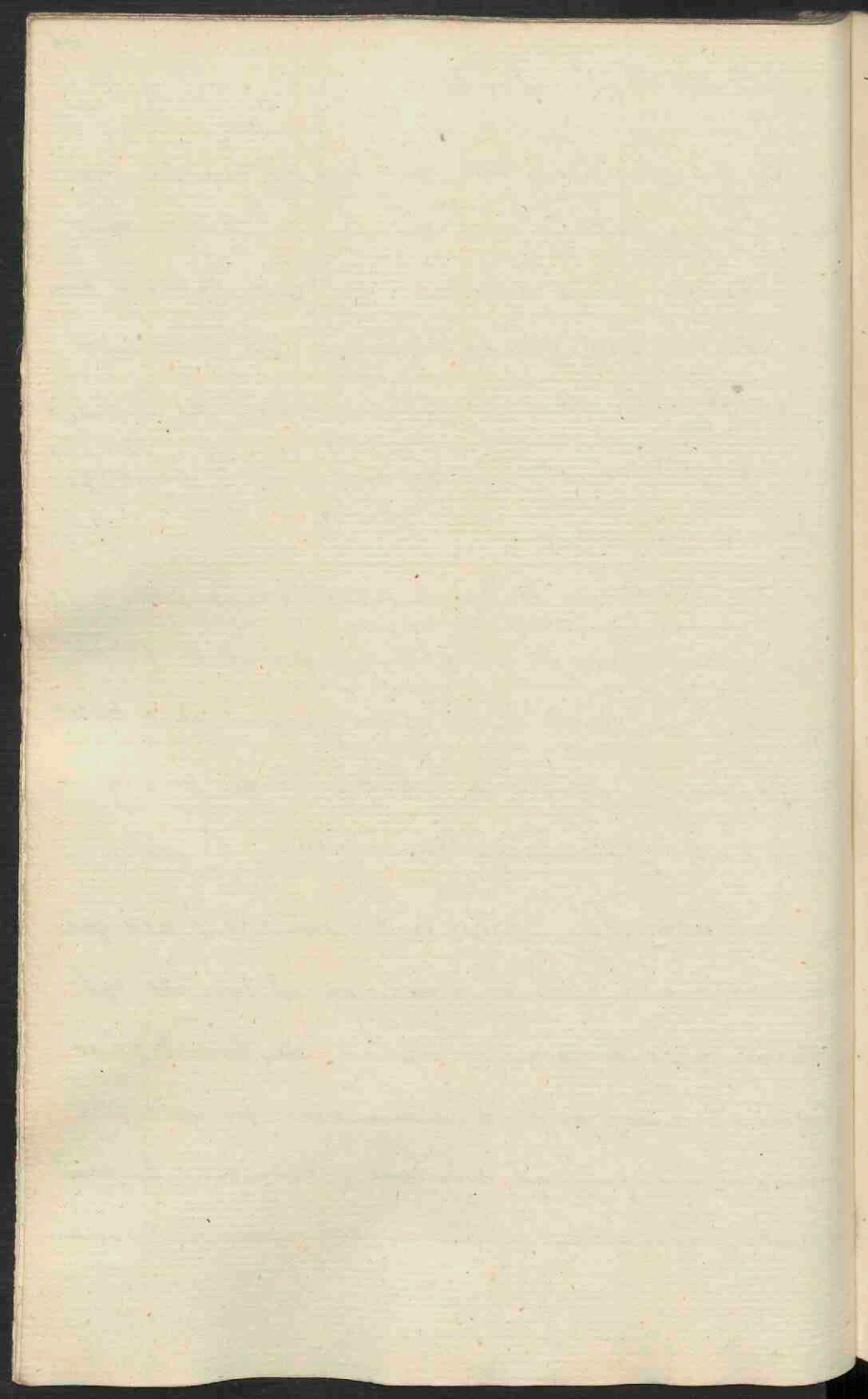

Augustus 23, 24. Portaise.

Dat hij nooit anders dan romans of werken van
 zeer weinig belang aan de inwoners van Portai-
 se konde knijpt worden; in zijne bakery kon-
 men die smaak gewaarworden. Ik vond toch
 de Confessions van Rousseau, maar die waren
 weinig gelezen, omdat zy ook nog te ernstige
 lectuur waren.

Daar het mij te danker was geworden, en het
 begon te regenen, ging ik au-Grand-Cerf ver,
 nachten; want ik wilde niet gaarn in 't Hôtél
 de Rouan de reuten der krapulente partij,
 of de agtergebleven gasten vinden.

Donderdag 24. Ik was in 't Grand Cerf zeer goed
 en niet duur. 's Morgens genoot ik een heerlyk
 gezicht op de brug en de rivier. De levendigheid
 begon al vroeg onder anderen van paarden, die
 naar't med gebracht werden. Vervolgens kwam
 er een schaar van vrouwen en meisjes, die aan

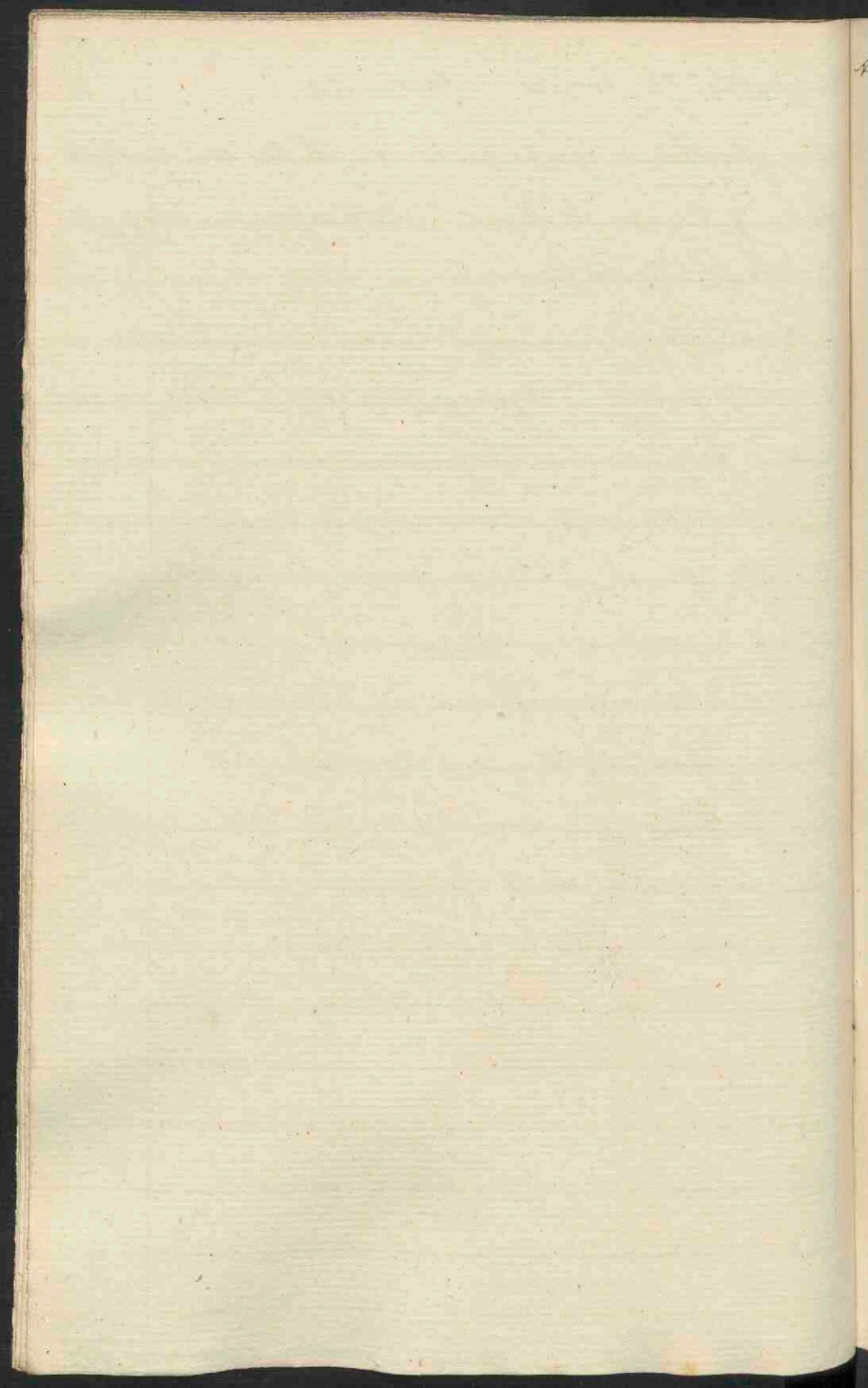

Augustus 24. Emery. Herouville.

den overkant langs de rivier, onder een vrolijk gezang liimen kwamen uitspoelen en kloppen: dit stond allerliefst.

Ik wandelde al vroeg naar Emery, maar ik meder op de wacht kwam. 's Middags ging ik toch mede wandelen: het weder was aangenaam, maar de meij was niet zeer belangrijk; er was nu geen hoven meer op het veld. Overal zijn hier de meijen met appelbomen beplant, maar deze appelen zijn niet goed om te eten; men maakt er appelwijn van. Zij behoven veel al van de ene plaats tot de andere aan een eigenaar, onze vrouw Marie berat er veel in den omtrek. De garde champêtre past op, dat ze niet geplukt worden; die dit doen worden in de baste geslagen. — Wij pas. Tweeden onder anderen Herouville, een klein dorp, waar ik niets anders opmerkte dan een mooi kasteel.

Het was dezen avond nu een ik, dat de dokter van Kelle zo ongelukkig te pas kwam. Hij was een ziekte komen bezoecken, en was zijn vertrek kwam hij aan

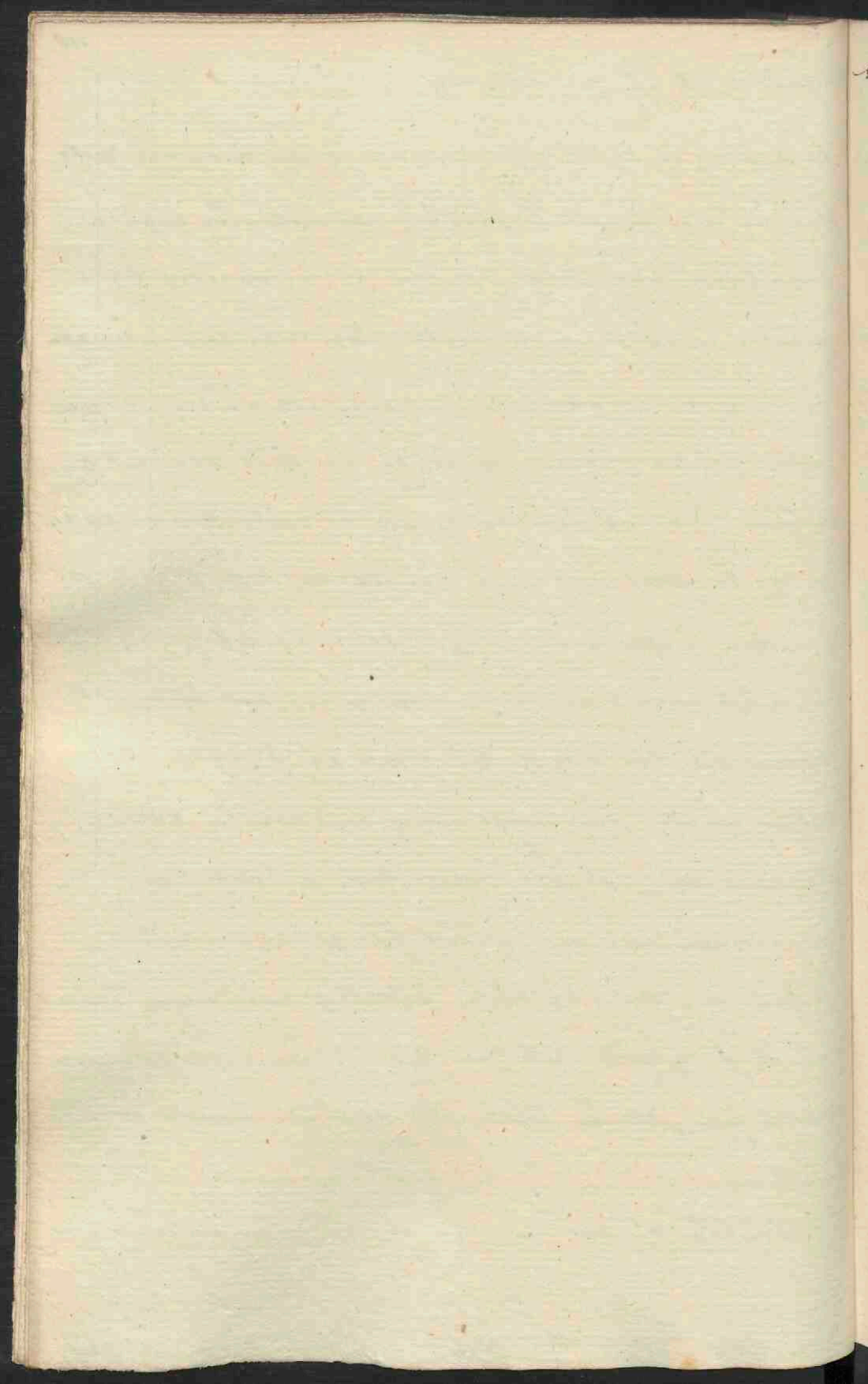

Augustus 24. 25. Ennery

te herberg een glas wijn drinken, maar men ons zeide dat hy een groot liefhebber van was. Er waren verscheiden vrijwilligers by een, en al spoedig had men den dokter in 't midden. Het was een vermaan, de vent, die in alle talen en over alle onderwerpen wilde praten; hier in werd hy nu goed voor uit ge, helpen. Toen ik hem vande, was hy reeds druk aan een gang, en bleef met lust voortgaan byn fles te ge, drinken, welke men zorgde, dat niet ledig wierd.

Eindelijk raakte de arme man te ver, dat hy naar de schuur van den maire gedragen, en daar op stro geloge wierd. Men heeft mij gezegd, dat hy daar is slypen liggen tot den volgenden middag drie uren; en dat hij toen veel moeite had gehad, om zich te beknippen, maar hy was. Gelukkig naar onze verwont, schuldiging, zeide men ons, dat het geenszins de eerste maal was, dat de dokter had moeten slypen over, nachten.

Vrijdag den 25^{en} was het Saint-Louis, en dus overal

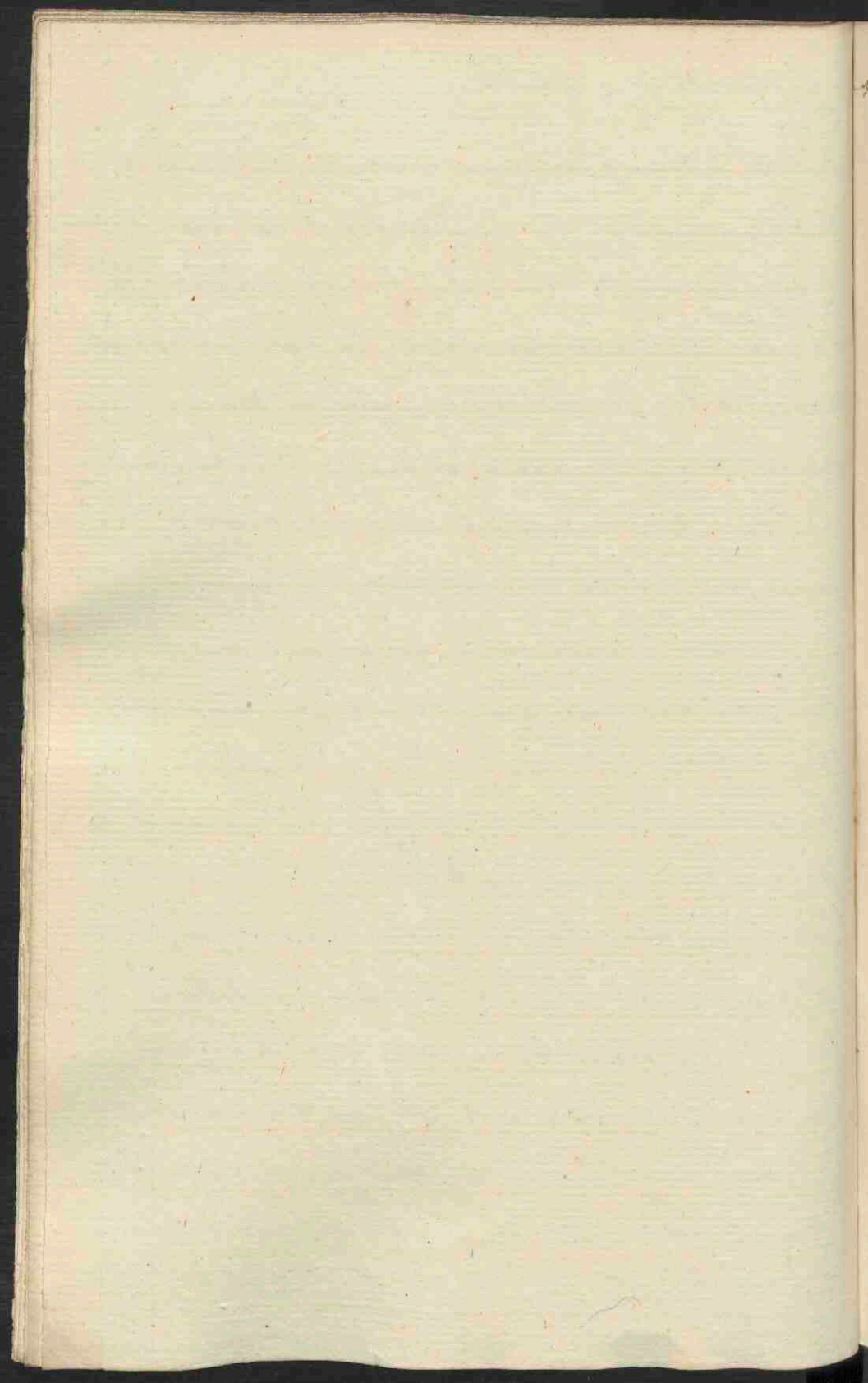

Augustus 25. Pontaise.

Feestdag. Ik ging 's morgens even in de mis, maar ik
Van Voorst aantrof, met wien ik afsprak, om naar Pontaise
te gaan en saam te eten. Om half elf wandelde ik
er naar toe; het was zeer warm, ik begaf mij dadelijk
naar het bad, dat zeer goed is ingericht. Daarna ver-
vroegde ik mij allernamst het bad by Monsieur Jally,
om zijn Petit Cabinet te zien, maar men mij van
gespreken had; dit verdoent enige beschrijving.

Een oud knarvig man, gansch mit van plyster,
met een schaatseel vaas, dit was Monsieur Jally, die
mij zelf open deed. Hij was in 't eerst met zeer gene-
gen, om mij zijn cabinet te vertonen, evenwel by
ging er toe over, — en bracht mij toen in een klein
aekthoekig kamertje, met twee vensters met stors,
op de rivier uitzieende, — dit was het Sabaeloe Ca-
binet. Nu begon hij mij alles aan te wijzen.

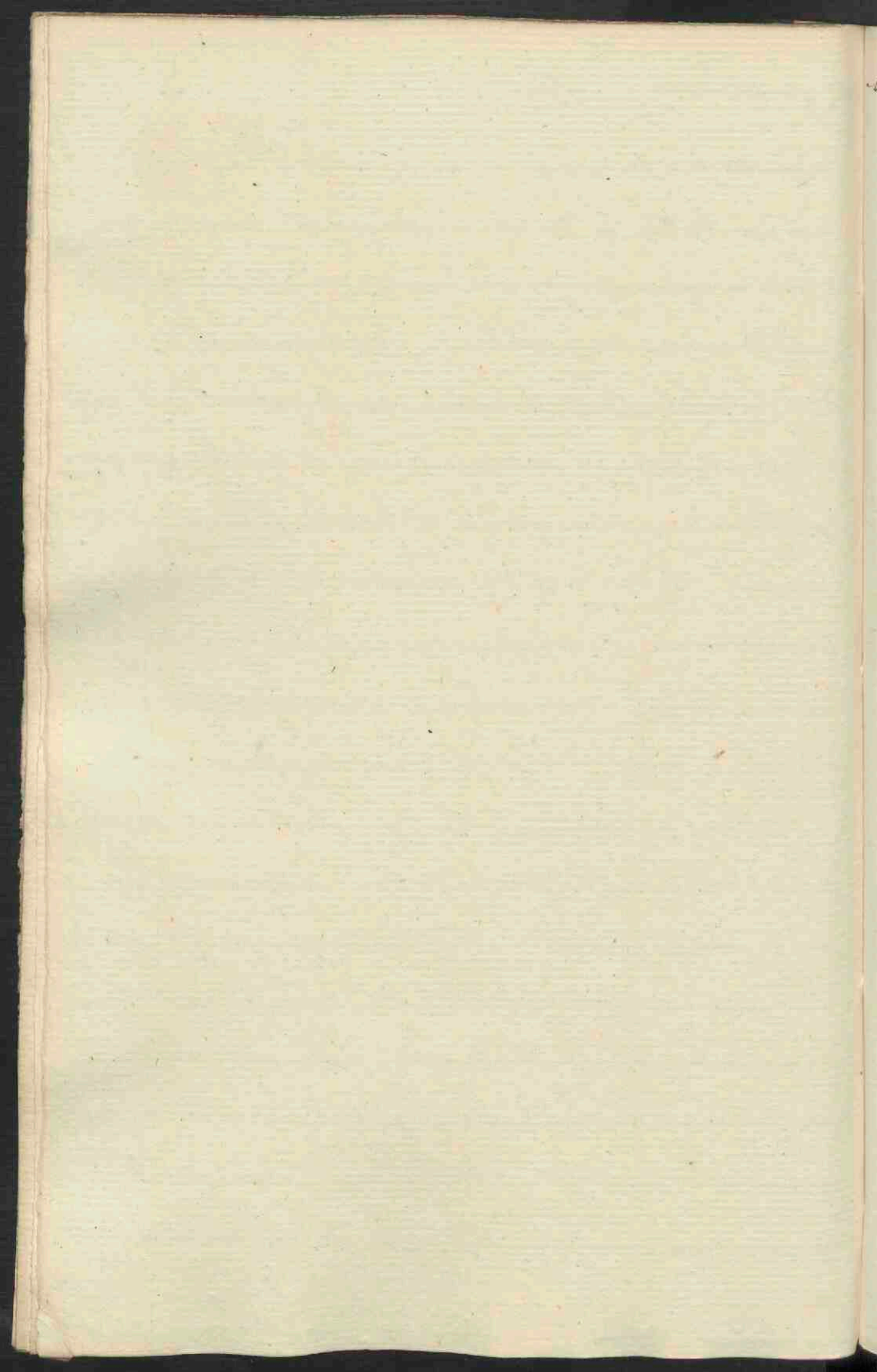
De vensters waren met gele en blaauwe ruiten
by afwisseling; hij deed mij opmerken, dat door de
blaauwe ruiten alles het waarkomen had van met

Augustus 25. Pontaise.

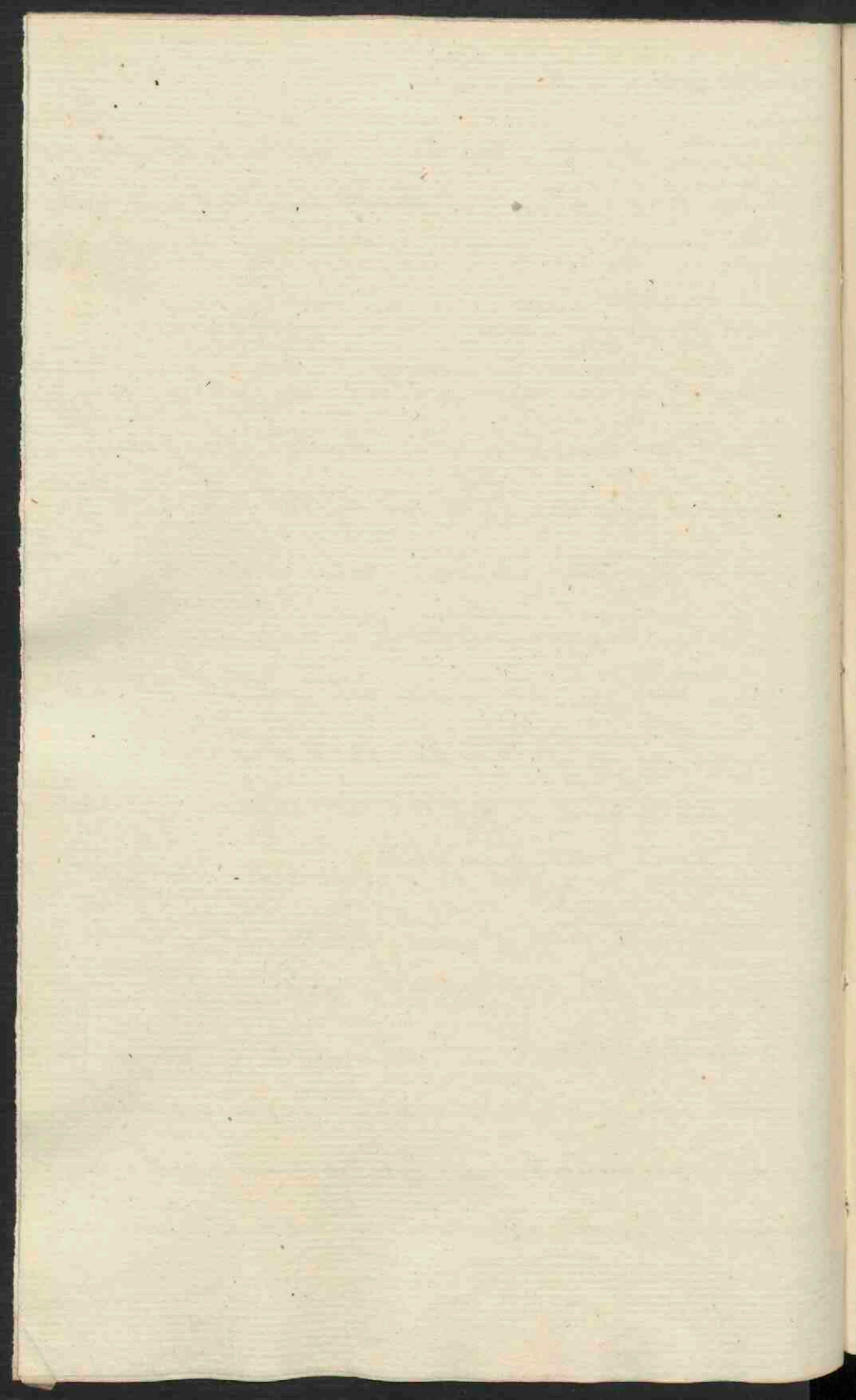
witte rijk bedekt te zijn, en als of er geen zon scheen.
 Daarom heette hij dit het Wintergezicht. Door de gele
 ruiten in tegendeel was alles vrolijk, en als het ware
 dubbelt door de zon beschienen, dit noemde hij het
 Zomergezicht. Langs de posten des vensters had hij even
 zo gele en blaauwe spiegels gemaakt, om het gezicht
 op zijde ook in onderscheiden lichten te kunnen waarnemen.
 Ik kan niet tegenspreken, dat die onderscheiden
 kleuren voor het oog geen onaangename uitwerking
 hadden. Het gezicht op de rivier was zeer mooi.

Van binnen was het verstrakt nog in alle mogelijke
 richtingen met spiegels van gesepte kleuren versierd,
 zo dat men zichzelf en alle voorwerpen tot in
 het oneindige van alle zijden en in allerlei
 licht zag teruggekaatst. Tusschen deze spiegels hangen
 gew. platen, die wel niet groot maar alle mooi
 waren, en zonder uitzondering allen vrouwen aan,
 gericht of gertalten voorstelden. "Le tout des femmes
 de papier, à mon âge il faut que je me contente de cela"

Augustus 25. Pontoise.

ziede mij de eigenaar, mij tenens verhalende, dat hij
 zeventig jaar was; zo oud had ik hem toch niet aan-
 gezien. Nu toonde hij mij dat achter elk der platen
 nog iets verborgen was; dan een basket gemaakte
 bloemen, dan een vrouwenhoofd van pleyster, som-
 tijds zeer niet gemaakt, enz. Soms was ook het
 verborgene van dien aard, dat hij het zelf, de la pe-
 "Hesperis" noemde. Behalve dit was het kamertje
 van binnen nog met allerleihande dingen, als pleyster,
 beelden, bloemen, tempeltjes enz. versierd. Hij had
 ook enige ronde ballen, die naar zeer gepolijst,
 melkleurig marmer geleken; hij waren zeer licht
 en hij zeide mij, dat hij ze van koper mengsel
 van zijne ontbinding, zonder kosten, en in korten
 tijd vervaardigde. Aan het Cabinet was een
 klein vicariant kamertje, waar een bed stond, dat
 op rollen was, en in het Cabinet kande getrokken
 worden; dit kamertje en het bed waren ook met
 spiegels en platen versierd. Dit alles liet mij,

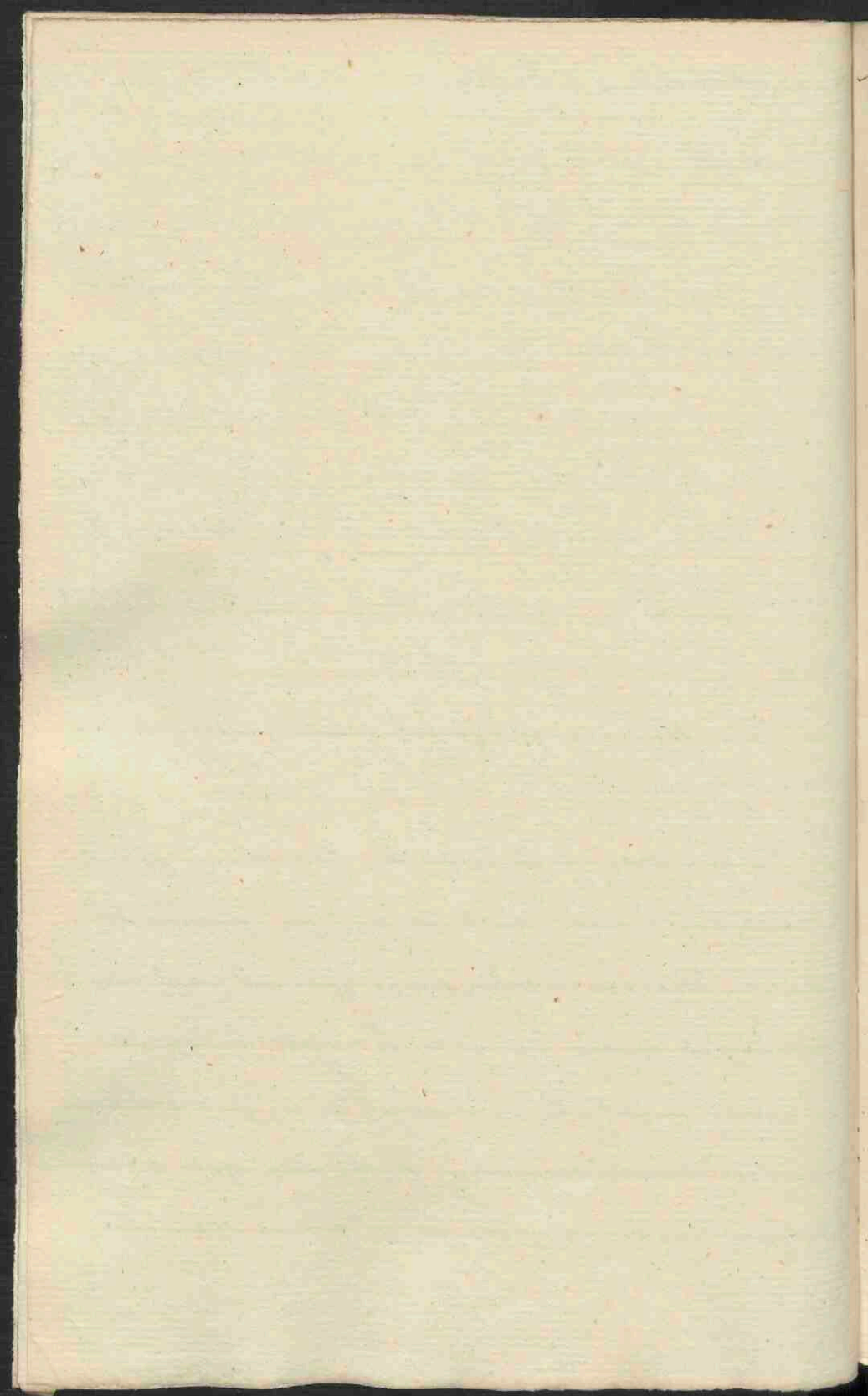

Augustus 25. Fontaine

mij knijffel over ontrent den smaak des eigenaars, ook reide hy my by te verstaan: Souer vous, monsieur, que je n'ai pas toujours été vicieux; mais aujour-
d'hui tout est fini pour moi. Hij verhaalde mij, dat hy nimmer getrouwd was geweest, dat hy te voren een minkel had gedaan, dien hy had laten varen, om zich enkel aan zijn cabinet te wijden, het geen hem jaren lang had bezig gehouden, dewijl hy alles zelf gemaakt had.

Men heeft mij gezegd, dat dikwijls vrouwen het cabinet gaan bezien.

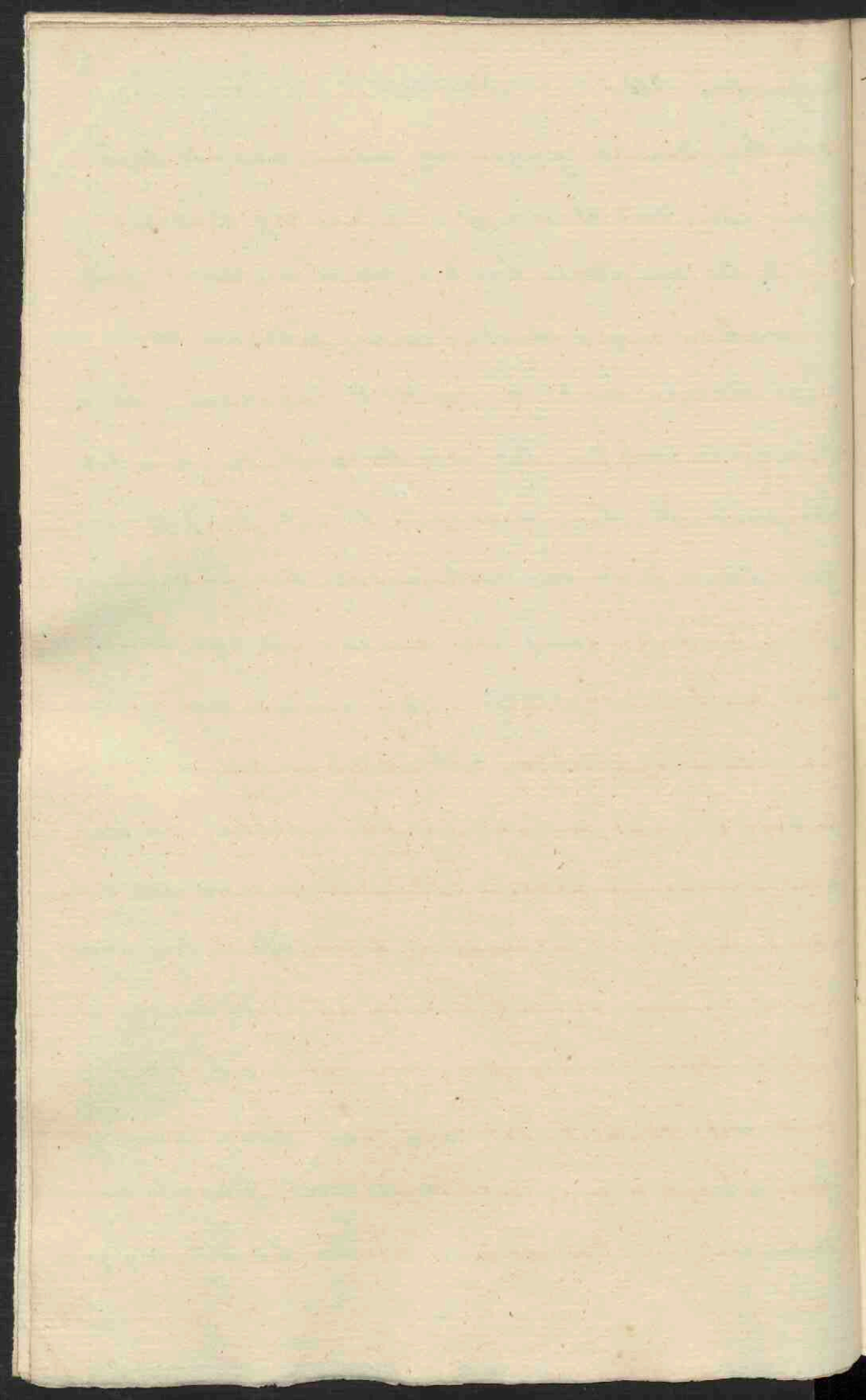
Om drie uren at ik met Van Vaorst zeer goed in 't hôtel de Ronan. Na 't eten zag my gemandaeld naar de Fosse de la ville, maar gedaant werd. Dit was nog al aardig, maar de warmte hinderde. De aantig is lief: beneden danst men, en rondom kan men boven wandelen, en zo alles goed zien. Wy deden nog een wandeling, en gingen saam toe

Augustus 25. Jontoise.

Drinken; daarna gingen wij weder naar de fêste
maar men deed de vroege met den dag eindigen.

In het terugkeren hoorden wij in een groot huis
muziek en zagen dansen; zonder bedenken traden wij
naar binnen, en kwamen op de danszaal. Daar
vernamen wij, dat het een bijzonder bal was, dat
Monsieur Abraham receveur de l'arrondissement
gaf. Alles schikte zich toch door een der hertogen of
finess, die er verwacht was, en ons als zijn kennissen
aan den heer voorstelde. Wij werden zeer vriende-
lyk behandeld; elk deed zich aan, om ons in kennis
te brengen met de vrouwen, die meestal een zeer
goed voorkomen hadden. Ik danste de eerste reis met
M^r. Trupant, die mij bijzonder beschaafd en lief was,
kwam, zij ging spaedig daarop heen. Wij dansten ver-
schieden dansen mede, en tweemaal werd er om an-
zent wil gewalst, dat men zeide daar meinig
gebruikelijk te zijn; men danste steeds Fransche con-
tredansen. Om elf uren scheidde het bal; wij gin-

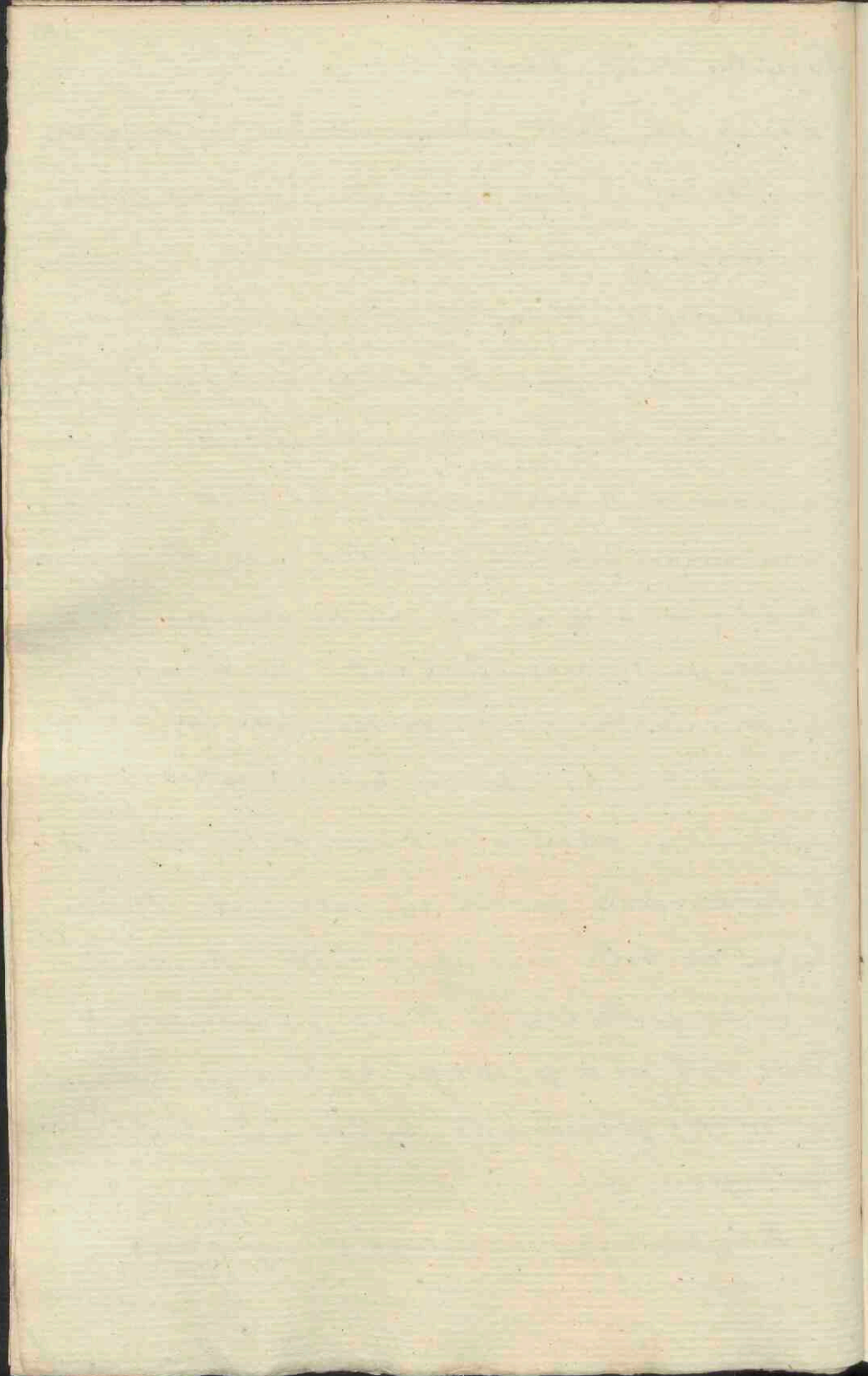

Augustus 26. 27. Emmerg

gen naar ons hôtel, voldaan, altansich, van den afgelo-
pen dag; en na nog lang gepraat te hebben sloepen
wy aangenaam in.

Zaterdag 26. Ik bleef tot tegen den middag niet
van voort in de stad. Te Emmerg was ik 's middags
voogstelingen van een poort van tuingenicht. Een
paar van ons, die vyf maat gedrouken hadden, wilden
saam wechten, zij hadden verschil ik weet niet waerom.
Wij deden het onse, om hen van dit voornemen af te
brengen, en zij vergaarden zich. Een ander, die
gemeend had dat een der partyen niet had gedruft
vermeest hem dit. Daarop haalde deze dadelijk zijn
sabel uit, en begon naar den geen, die hem dit vermeest,
te hakken, welke nu ook zijn sabel trok. Beiden
kregen een lichte wond aan 't hoofd. Anstands
kwam het gehele dorp in beweging; mevrouw de
Heine verband te geknietoten tot dat er een heelmeeester
uit de stad gehaald werd. En hier mede liep dit
malle geval af.

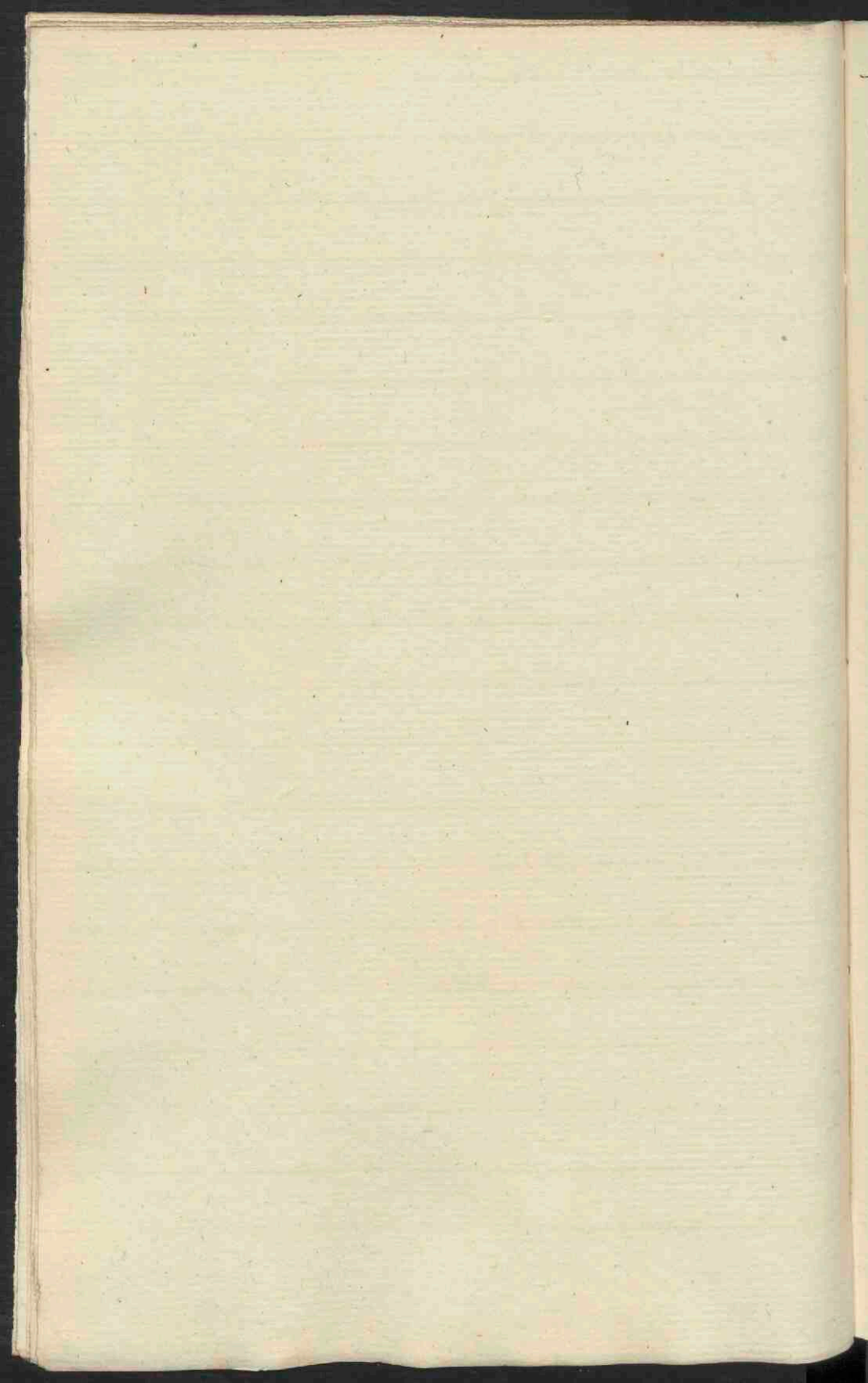
Ik las vier dagen en den volgenden nog al veel in

Augustus 24. Ennery.

De Confessans van Houpeau, waasal over zijn ver-
blyf te Montmorency. Ik hoopte eendwaars eens daar
naar toe te zullen gaan; schoon ik needt vernomen
had, dat het mij na die lektuur zeer tegen hande
vallen, dewyl het kasteel vol traepen lag en zeer
gehanend was, en de tainen vrienden voor de kalle-
fen te weiden, die voor de armen bestemd waren,
zo dat alles vernield werd. Het heeft mij toch
gerispoten, dat de omstandigheden mij verhinderd
hebben, om er naar toe te gaan.

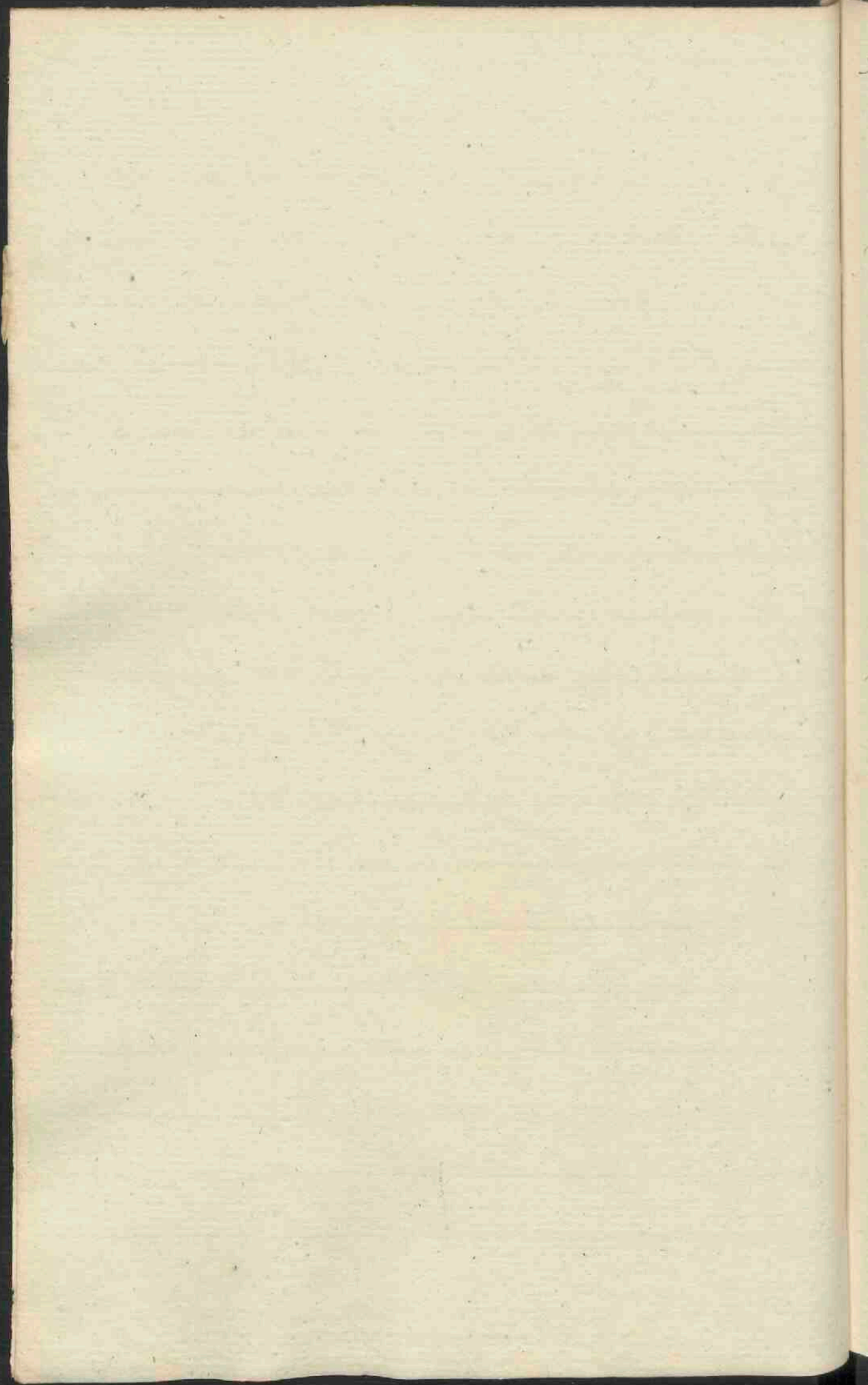
De kamer, waar ik tegenwoordig zat, was zeer lief
gelegen, want het eind eener straat op den hock, waat
ik een zeer mooi gezicht onder anderen op de stad
had. Het huus had te voren aanzienlyker deing-
ners gehad, want de kamer was nog behangen en
er waren stors aan de ramen, zo dat het haelen
lief was, om er te zitten. Wanneer ik op het dorp
was, heb ik er met Houpeau verscheiden aangena-
me uren doorgebragt. Maar behalve dat ik veel

Augustus 27. Evensy.

naar Fontaine ging; zo moest ik veel tijd besteden aan de macht, het oppakken van 't paard, het fannageren enz.

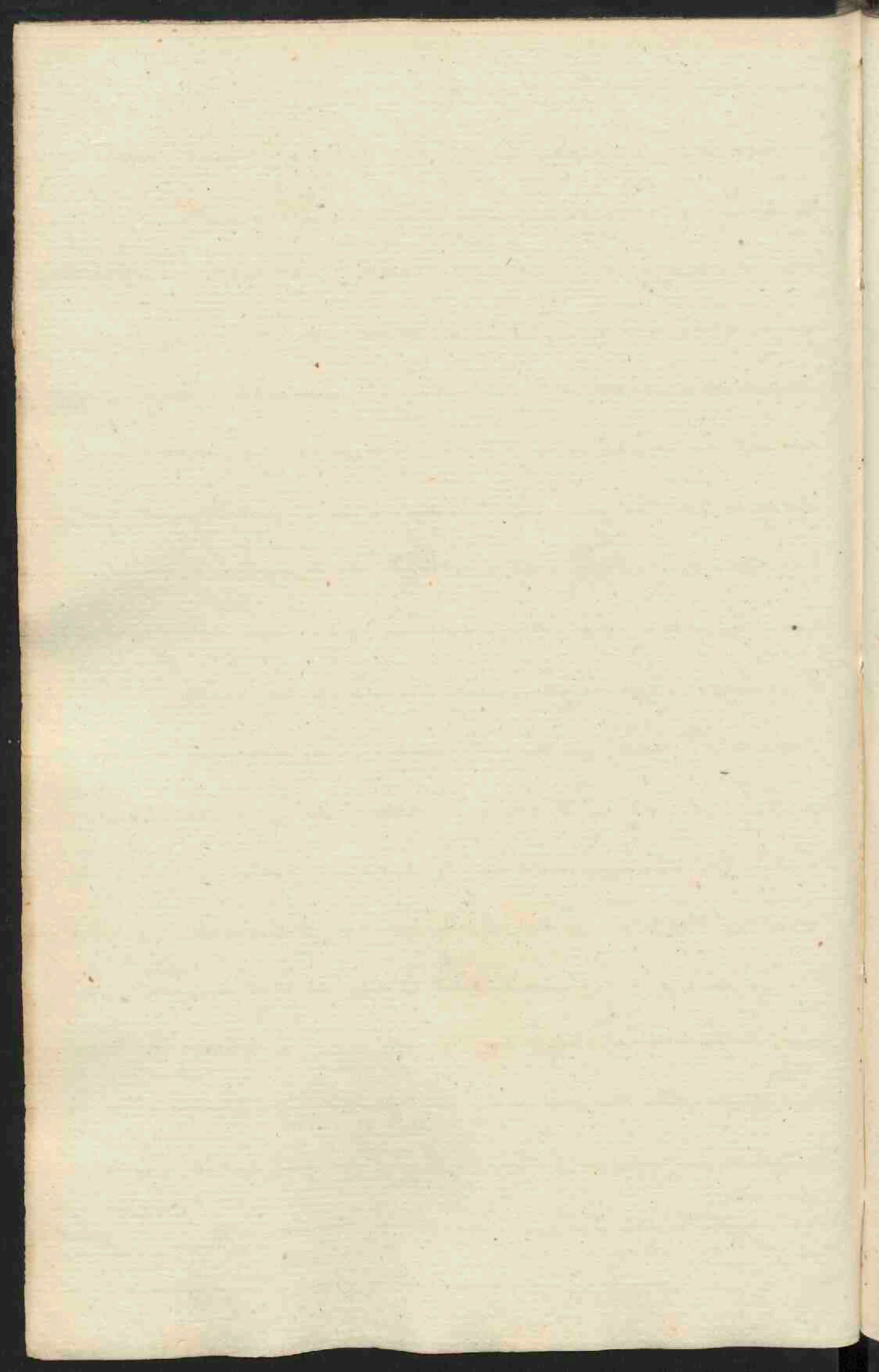
Het fannageren gaf dikwijls wonderne tanelen om aan te zien, en die er niet bij geweest is, kan het zich maatzelyk verbeelden. Elk bracht de vrouw of zoon uit zyn kwartier mede, om het goed te draagen, en die meeren meestal verseld van hunnen ezel, en hier was dan altijd wat mede te doen: men maakte ze los, ging er op ryden, liet ze weg lopen enz. Dan liep de vrouw er achter na, zich beklagende over de behandeling, die men haar, povere arme wandelaar, verscheiden vrouwen, daarmede wat tegen had, menken altijd geplaagd; zo was de arme dame Richot, die men van gierigheid beschuldigde; en mee. zo eens een jonge meisjes onder een troep kwamen. — Dit alles ge-
paard met het bakken van 't vlees, het uitmeten van kant, brandewijn, rijst, enz., het geen al die vrouwen en byzondere putten, manden en flessen kwamen ontvangen, maakte dikwijls zane verstoringen.

Augustus 24. Ennery.

's Avonds kwamen er doorgaans nog al veel voor de herberg van Berthoud zijn zittern drinken; men hoorde daar dikwyls wonderse gesprekken, vooral van sommige genen wanneer zij Fransch spraken en zich somtyds onverstaaubar of tegen hunne meening uitdrukten.

Ik ging ook nu en dan wandelen in het park van 't kasteel. — Het kasteel is een mooi, groot, merkant gebouw van witte gekorven steenen. Het park is nog al mooi en randsom met muren, die men toch niet ziet, door dat zij in de laagte gemaakt zijn, en die dus niets hinderen in het waanen gezig, dat men van achteren heeft, en dat door het heuvelachtige van den grond en de vercheidenheid van de bebouwing zeer afgewisseld is. Er waanen te waanen veel hoge bomen in 't park, die heeft men niet lang geleden gekapt, zo dat het moaritte sienead er nu wan af is: het was niet onderhanden, en voor een groot gedeelte met koren bezaaid. Luige herten, die ook in de muren

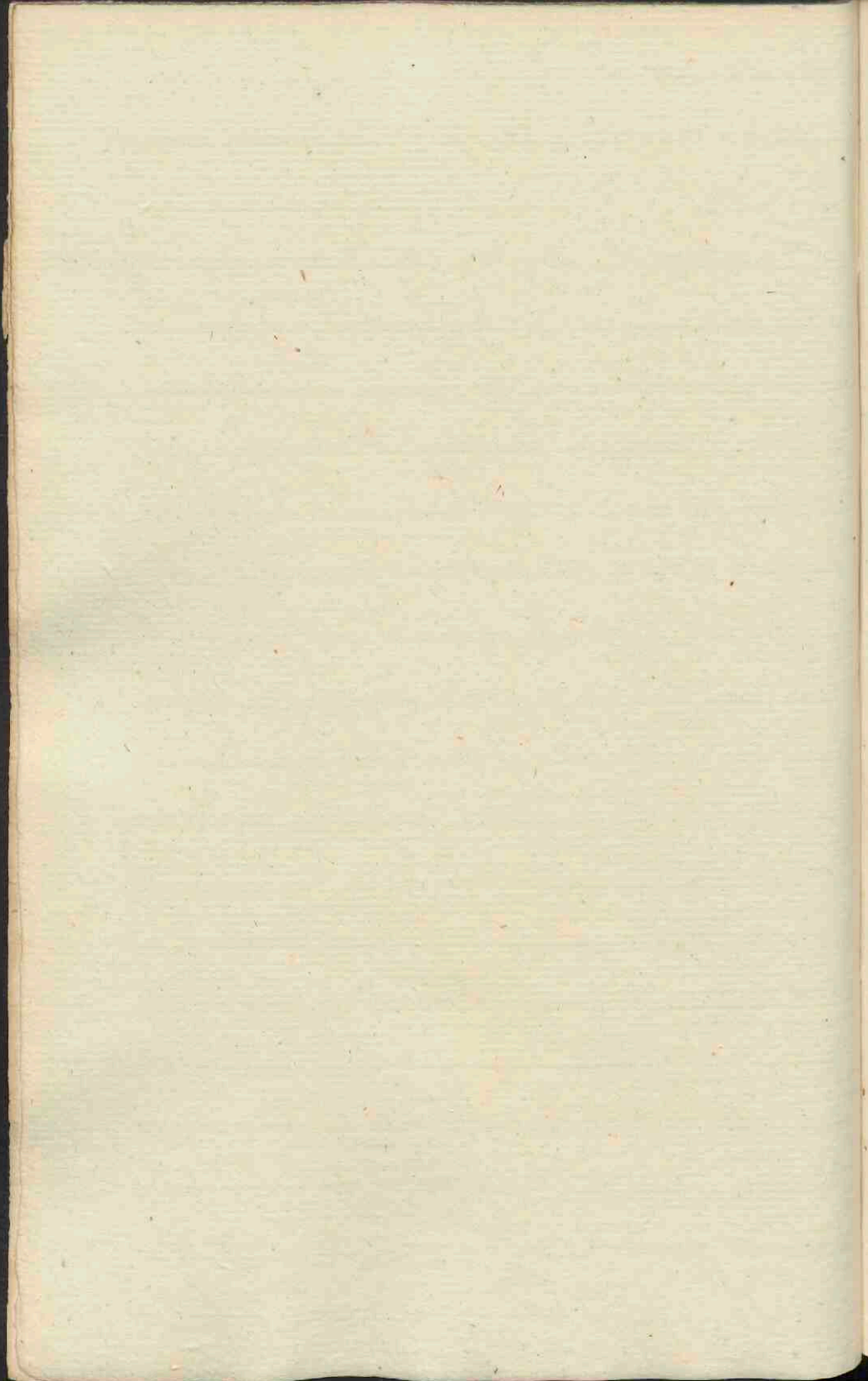
Augustus 28. 29. Loutoise. Ennery.

besloten waren, heeft men nu dat ik nog was geschoten.

Maandag 20. Dien dag reken mij in groot gezelschap naar Loutoise; wij rondew „au grand cerf“, reeds vele officieren, die vrolijk aan het drinken waren. Ik nam weinig deel aan de party.

Na rondgeinwandeld te hebben, en een visite gedaan, vond ik allen in luidruchtige vrolijkheid; wij waten nog lang te praten, en het was zeer laat en danker taen mij heen gingen. Enige officieren vraagten ons een eind ver en het was niet zonder moeite, dat mij eindelijk weder op ons dorp aankwamen.

Dingsdag kwam ik weder op de wacht, en zat ook nog wat op mijn kamer te lezen. Ik las nu en dan hard op; dat had mijn hospes Lion gehoord, en hij verzocht mij, of hij wel mocht komen luisteren, dat ik hem gaarne toestond. Hij sehepte byzonder genaezen in het geen ik las uit Roussseau

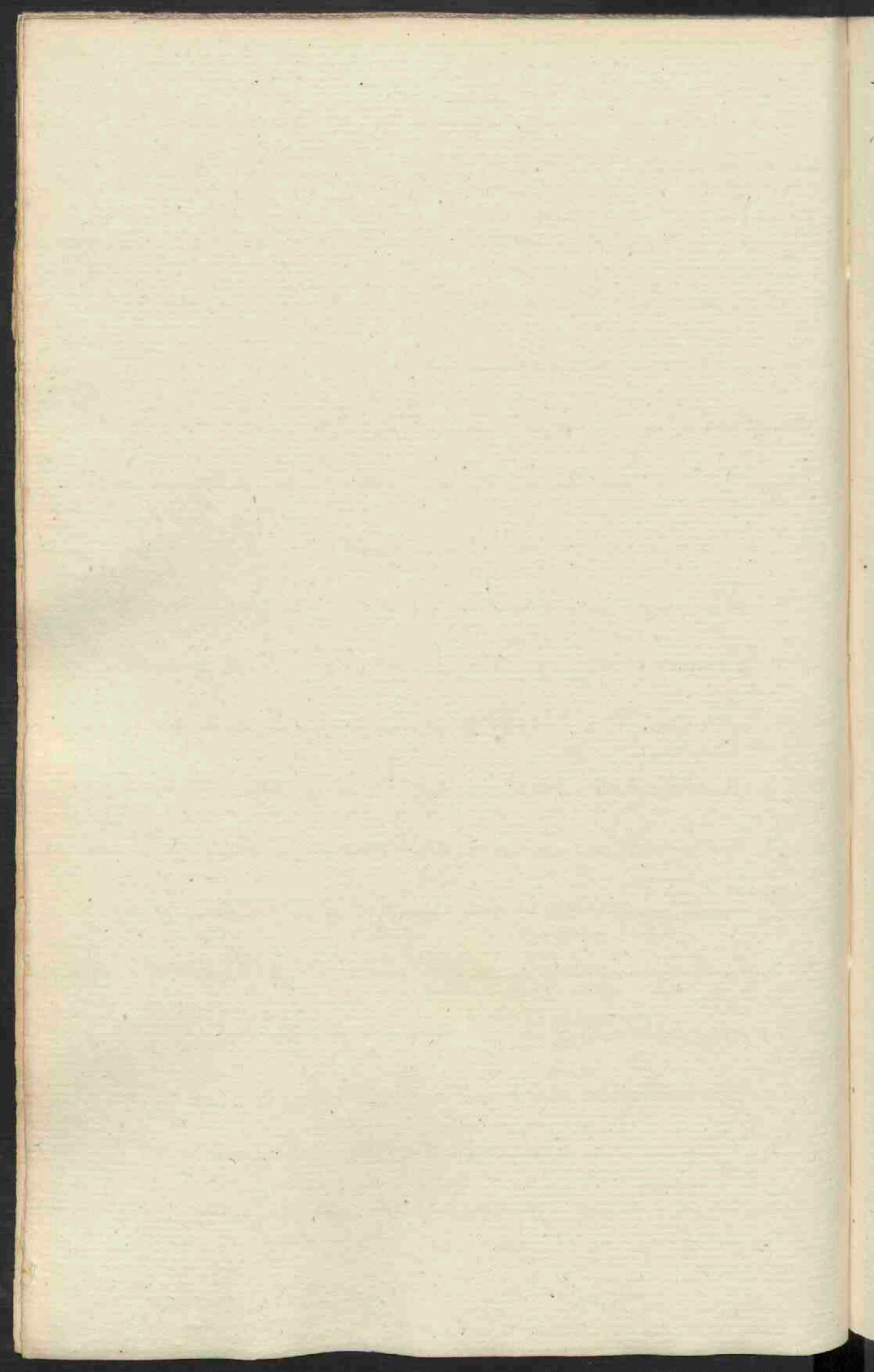

Augustus 30. 31. Ennery

en beklaagde zich zeer niet te kunnen lezen. Zijne
aanmerkingen waren dikwijls zonderling; en meer-
malen herhaalde hy „ha foi, il n'etait pas une
bête, ce monsieur Raafpeau.“

Woensdag 30 augustus. Ik had overloegd, om met
Kerij den volgenden dag naar Montmorency te ryden
zo mij er verlof toe konden krijgen. Toen mij dit aan
den Ritmeester gingen verzaeken, verraste ons deze
met het aanbod, om ons den volgenden morgen
naar Parijs te laten gaan; en natuurlijk namen
mij dit dadelijk aan. Het overloeg was spoedig
gemaakt, het uur van ons vertrek bepaald. Ik
pakte mijn goed op, en maakte beschikking over
de verzorging van mijn paard gedurende mijne
afwezenheit.

Donderdag vertrokken mij om half twaalf op een
karetje naar Sautoise. Daar aangekomen was ons
eerste merk, om op den postwagen van Rouen op Parijs,

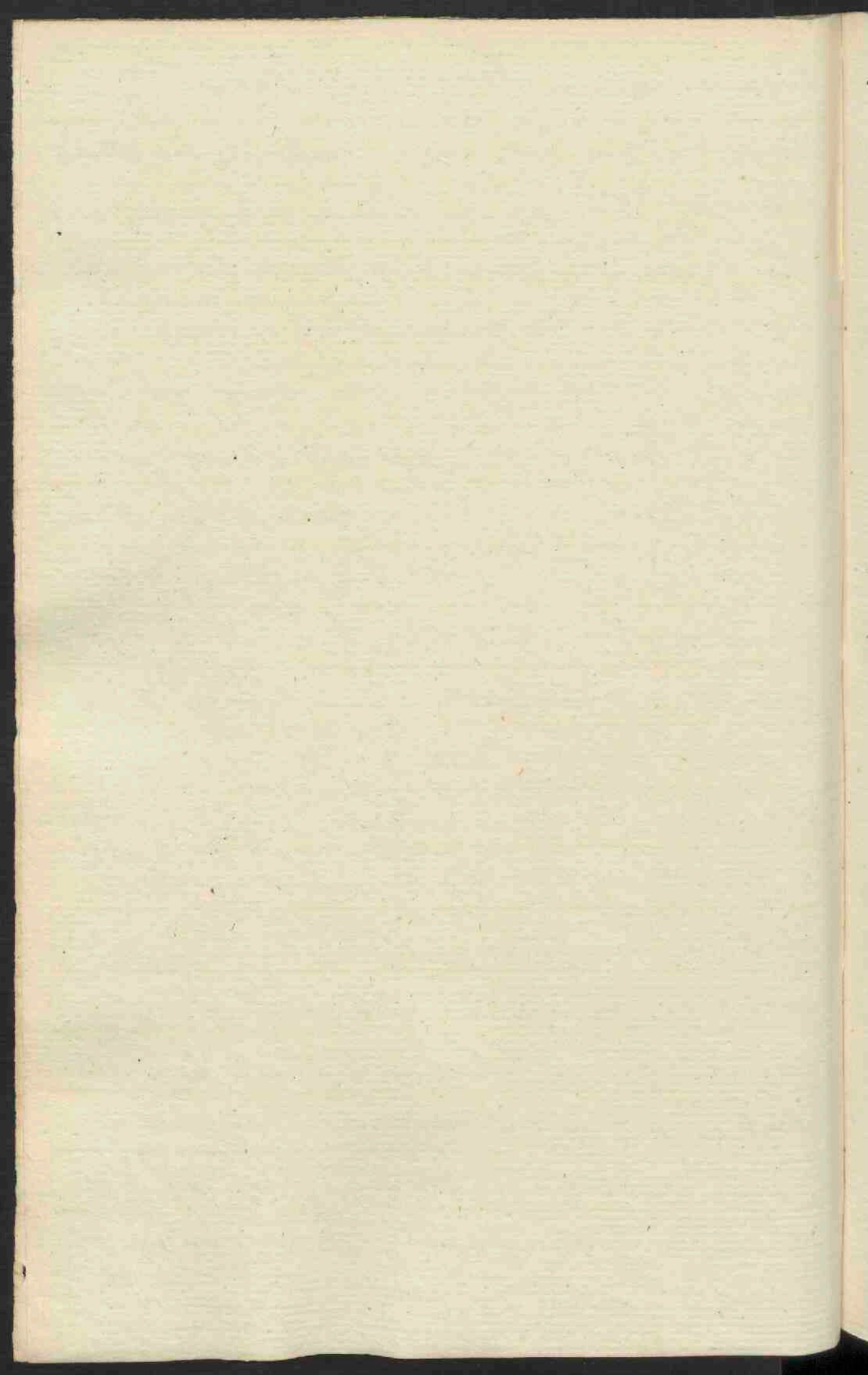
Augustus 31.

Pontoise. St Ouen.

130.

Die om half twee boot Pontoise passeert, een plaats
te bespreken. Toen mij aan 't bureau kwamen, zeide
men ons, zo even order bekomen te hebben, om
ons geen lootjes te geven, dewijl en verhuidering
voor ons vertrek gekomen was. Wij gingen naar
't Grand Cort, waar wij overkelft den Ritmeester
vonden, die ons zeide, dat er Zaterdag versch was,
en wij zo lang ons vertrek moesten uitstellen.
Haemel ons dit te leusstelde, troosten mij ons
met het voortdrijft van onze schip wederom
te zullen halen. Wij lieten de huy met ons goed
terug vryden en bleven in de stad. In het Hotel
de Rouan kwamen J Van Dam, Neits en Op den
Hoof uit Parijs te rug. Wij hielden saam een
vralyk middagmaal: het ontbrak ons aan geen
gesprek, want het geheel verhaal van hun ver-
blijf in de grote stad werd ons medegedeeld.

Na 't eten deden wij een wandeling; het was
kermiss te St Ouen, maar door het aansijn der

September 1. 2. Fontaine. Emery.

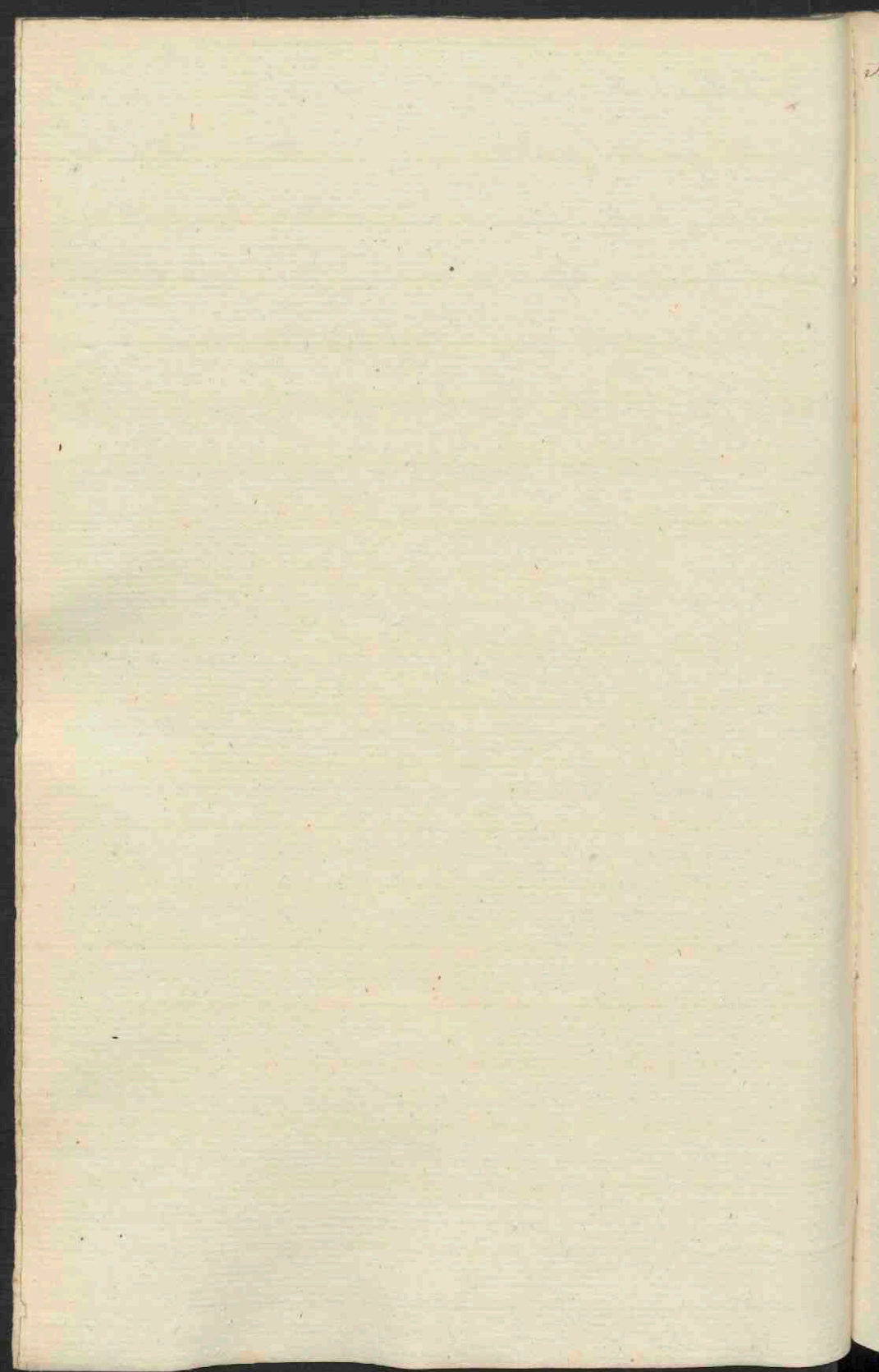
militairen was er byna niets te daen. Het is een klein lief dorpje, even buiten de stad. Men zeide ons, dat in gewone tijden de kermis daar zeer vrolijk en veel bezocht was. Wij dronken daarna saam tee in het hôtel de Rouen, gingen weder wandelen, en sapeerden ook saam aldaar, en bleven er overnachten.

Den volgenden morgen was ik al vragc weder op, en schreef een omstandigen brief naar huis, terwijl mijn kameraden nog in rust waren.

Wij wandelden vast ontbijt weder naar buiten, en ik moest een gedeelte van den dag besteden, om alles in orde te brengen voor den volgenden dag.

Zaterdag 2 September weder mij al vragc naar de reeuw, die gelukkig niet lang duurde, zo dat mij om tien uren meer thuis waren.

Haar alles afgepakt te hebben, en weder met

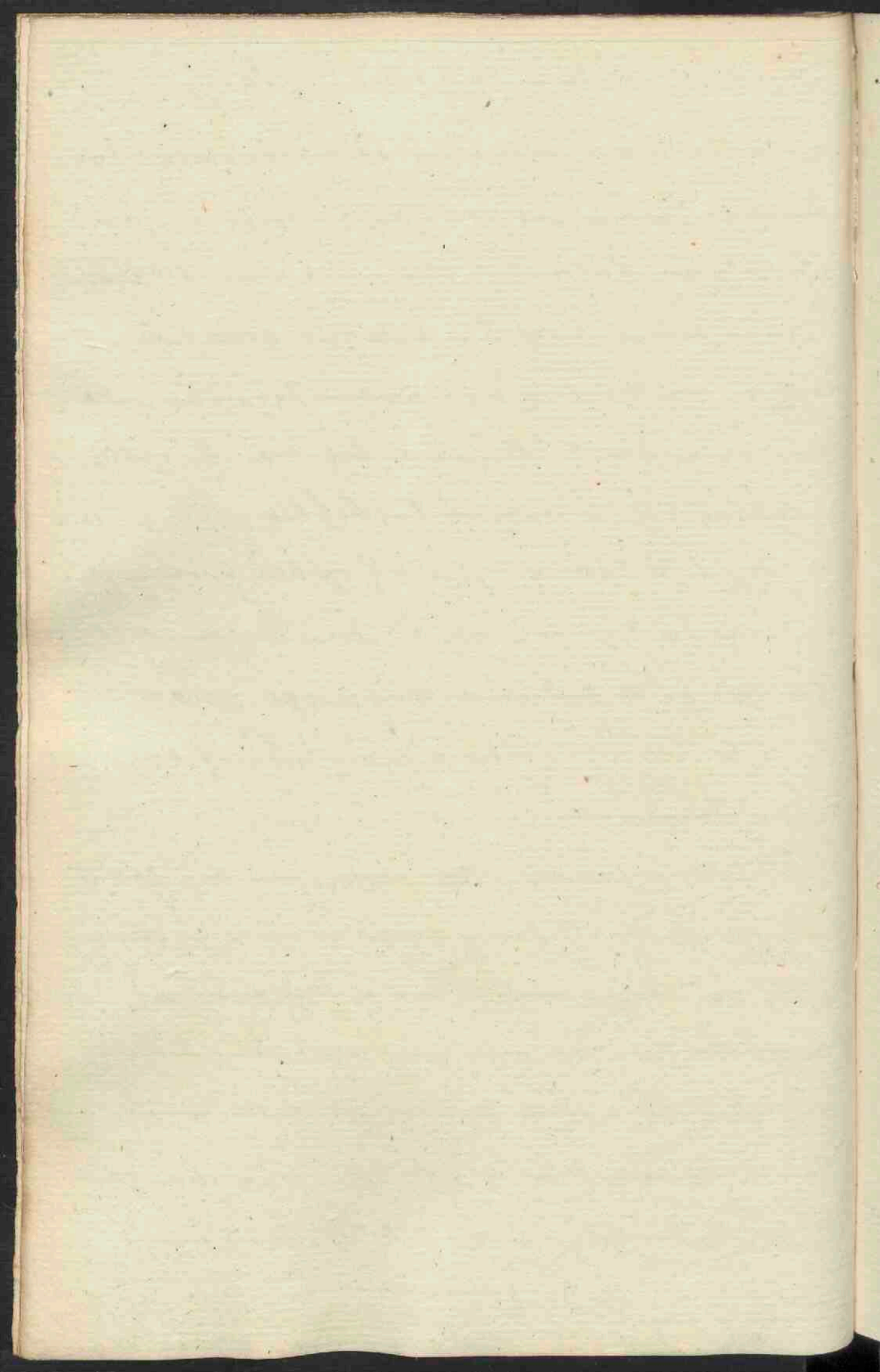

September 2. Pontoise. Saint-Denis. Parijs.

verfrischt te zijn, reden wij op ons karretje naar Pontoise, waar wij voor ons vertrek nog eens intussentusschen halfalers aten. Het veau de Pontoise is bekend voor het beste uit geheel Frankrijk, en wij konden niet anders doen, dan met dien smaak in te stemmen, het was bij uitnemendheid blank, malsch en lekker.

Om half twee gingen wij op den postwagen, en daar die zeer vol was, moesten wij ons met plaatten in de cabriolet vengenaegen; maar wij in de brandende hou en andraaglyk stof agter uit naar Parijs reden.

Behalve Francanville passeerden wij het leuendige stadje St Denis, waar men de nabuurschap van Parijs reeds klaar ontwaart; ook nog enige dorpen, daar wij niet veel van zagen; eindelijk het mozig La Chapelle, en zo kwamen wij aan de Barrière Saint Denis. Wij namen hier een fiacre, die ons bragt naar t' Hotel Vendôme.

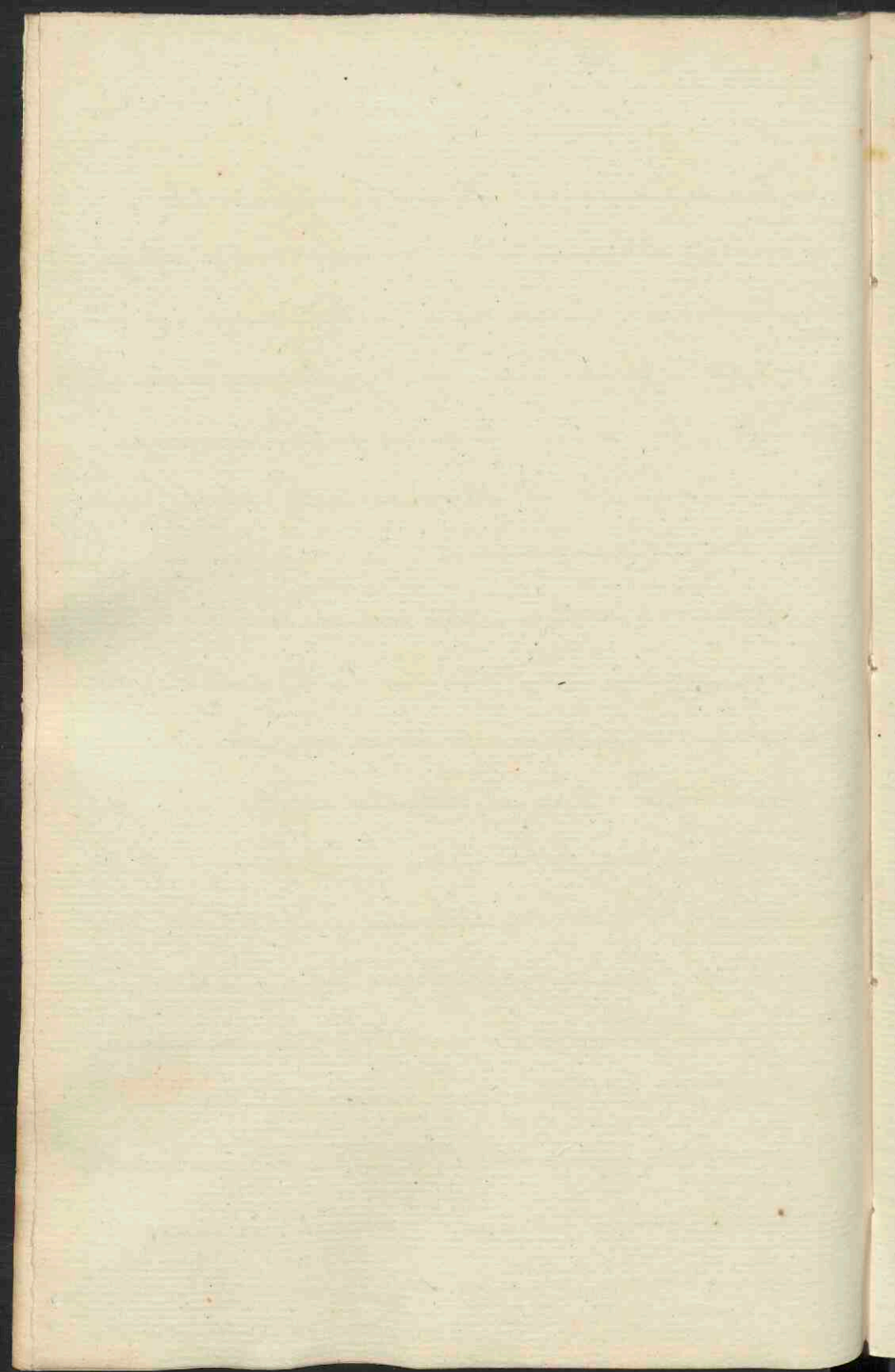

September 25. Parys. Emmerg.

Van den 2 september tot den 31 oktober heb ik in Parys doorgebracht. Daar ik van mijn verblyf alwaar byzondere aantekening heb gehouden, en ik het raadt te, wat ik er gezien, ^{het} elders volkomen beschreeven heb gevonden, zal ik hier dien tijd geheel overslaan, en aenvolgen waar ik Parys verlaten heb en meder naar Utrecht gereisd ben.

Alleen wil ik hier nog het een en ander omtrent het dorpje Emmerg optekenen, en melding maken van twee reizen, die ik er nog geweest ben. De eerste was

Maandag 25 september. Ik reed met Daelman op de diligencie naar Fontenay, waar wij 's avonds in den donkeren aankwamen. Dadelijk wandelden wij naar Emmerg, waar mijne hospiter niet weinig verwonderd waren mij op eens te zien. Ik vond mijn paard zeer verwaarloosd en vernam, dat het dikwijls naar willekens gebruikt wierd. Ik reed dus benestijp in mijn plan, om het mede naar Parys te nemen.

September 25. 26. Ennevy Saint Denis.

Mijn goed had men 'er in de maer gebracht, dat ik veel
maakt had, om het genaegzaam byeen te haeken, dat ik
den volgenden morgen konde uertrekken.

Mijn kerpes Lion kwam mij, waar ik naar bed ging,
met een schaal heerlyke drommen te gemaet, ik woude dit
welk een lief blyt van melmiltendheid, dat 'ij mij daar
door dubbelde goed sonaakten.

Dingsdag reden wy met het aembueken van den
dag op onze paraden weg. Wy hoopten wy al, dat
het niet vadelyk bekende woude worden, maar in dese
loop hebben wy ^{ons} bedrogen gevonden!

Van den weg tusschen Pantone en Sings heb ik boven
neder aantekening gehouden. Wy hielden ons dit maal
enigen tyd te Saint Denis op, en na vooraf ontbeten
te hebben gingen wy de kerk zien, waar de koningen
plagten begraven te worden.

Het is een rees naar gebann. Ledert elf jaar merkt
men, om te meder in orde te brengen, en, 'so men zegg

September 26. Saint-Denis.

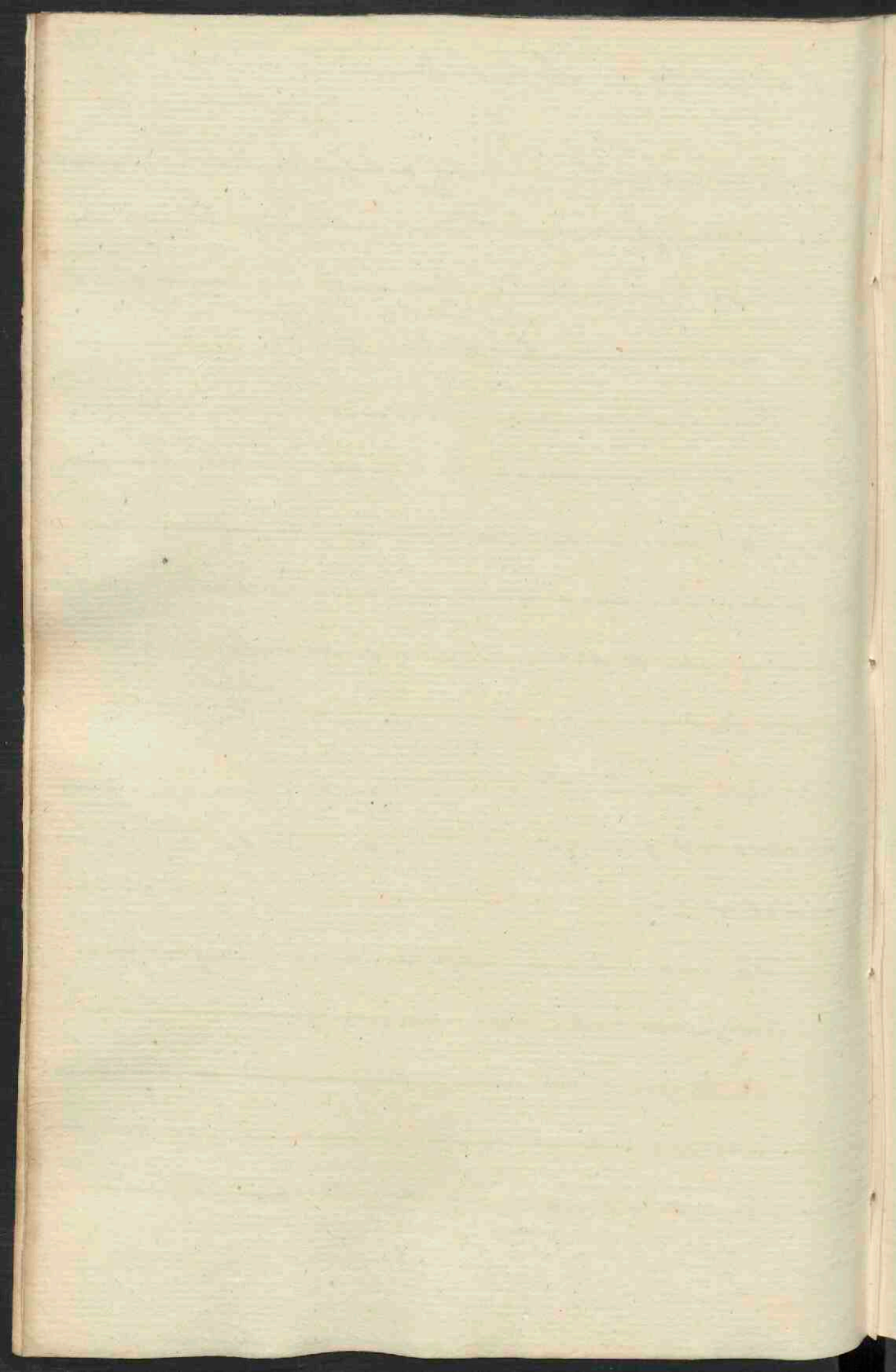
135

wordt zij snijder dan ze ooit gemeest is. Voor den altaar
zijn nu heerlyke trappen van marmer van Carara, die
plagten er niet te zijn. Men heeft ons een mooi
beeld van Karel den Groten door Gais.

Onze lidtman verhaalde ons veel van de graven,
ten in de ommenteling by t opgraven der koningen
gepleegd: hoe men de lijken der vorsten, welke men
te vinden had aangebaen, mishandelt heeft. Op het
kerkhof was de plaats, waar men de lijken saam
in een kuil geworpen heeft, aangeduid door een een-
vondigen grasheuvel met een houten kruis. Men zeide
ons, dat het plan was, om een groentsteek daar op
te richten.

Alles kwam overeen met de beschrijving in den
Conducteur de l'étranger à Paris p 311.

Ik heb veel moeite gehad, om het meghalen van
mijn paard goed te maken, maar het is mij toch gelukt,
om redert met hetzelfde in Parijs te blijven.

October 8. Emery.

136.

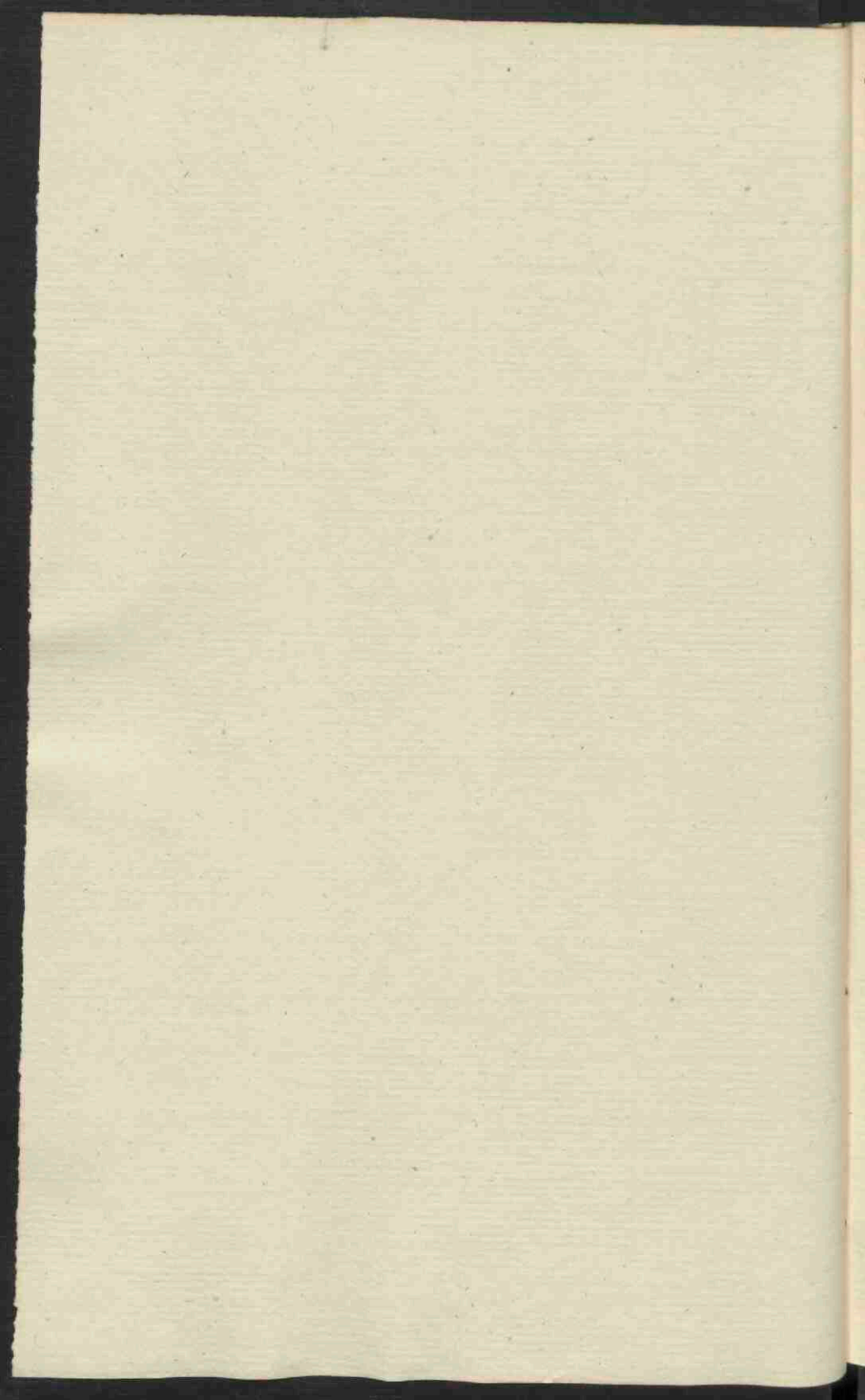
Den achtsten oktober bewik mag eens naar Emery
geueest; de campagnie was den berden verrokken,
ik ging dus het geueit es nog van mijn goed gelaten
had, balen, en affheid nemen van de menschen in
mijn kwartier.

Onderweg at ik te Franconville en vand daar
een brief van huis, die mij neet aangenaam was.

Ik kwam tegen den avond op ons dorp aan, het
was zeer mooi weder. Het was aardig voor mij,
om te zien: Alles had een ander voorkomen gekne-
gen: toen mij er waren, bleef ieder thuis, en nu waren
alle menschen op straat, aan 't kaatsen met ballen,
spelen, wandelen, enz.; zij waren neet vermanderd
van mag, om de ces Heffieurs te zien; allen kwamen
naar mij toe, om mij gaeuen dag te zeggen.

Ik ging heuram de Maire ook mag vaarmel seg-
gen, hij lag kiek te bed van een val, die te gedaen
had, door bosen op een buickelder te klimmen.

Ik milde aan de menschen, maar ik gegeten en gela.

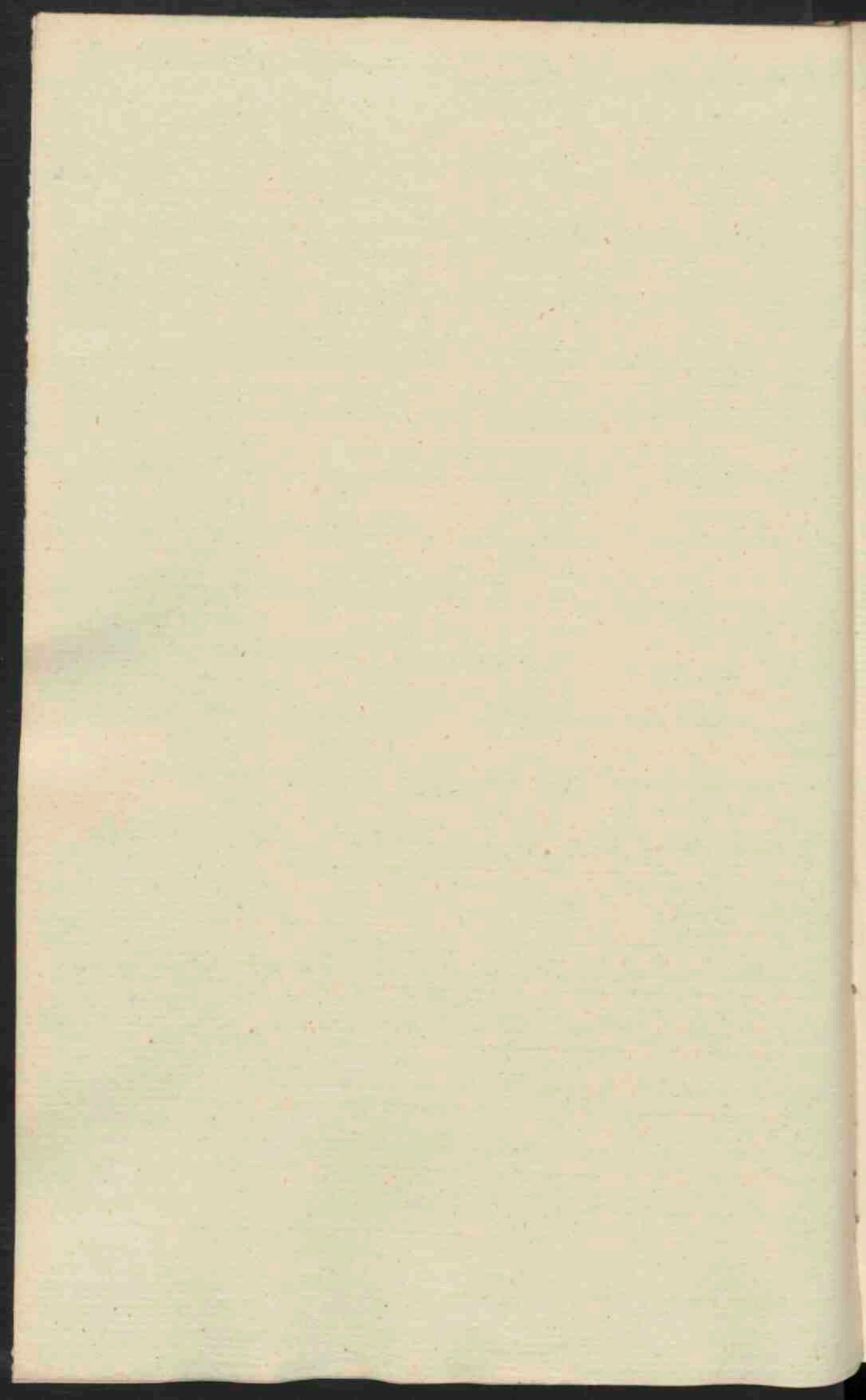

October 8. 9. Emmerij.

134.

pen had een klein partytje van afscheid geven; des ge-
lukte my in de herberg. Lourmes met zijn vrouw
en Guillaume benevens Lion en zijn vrouw kwa-
men daar met mij, en Berthand nam er mede-
deel aan. Wij dronken warm warme wijn en aten
eijerstruif. Dese goede lieden waren zo valdaar,
zij betaanden my zo veel vriendschap, dat ik welken
een genueglyker avond heb duangebragt. Het ont-
brak ons aan geen gesprek, allerhande dingen
maect ik hun vertellen, zij waren ook eens in
Lourges geweest, en vracgen mij naar alles, maect
zij zich daar van herinnerden. Het was een
klein feest.

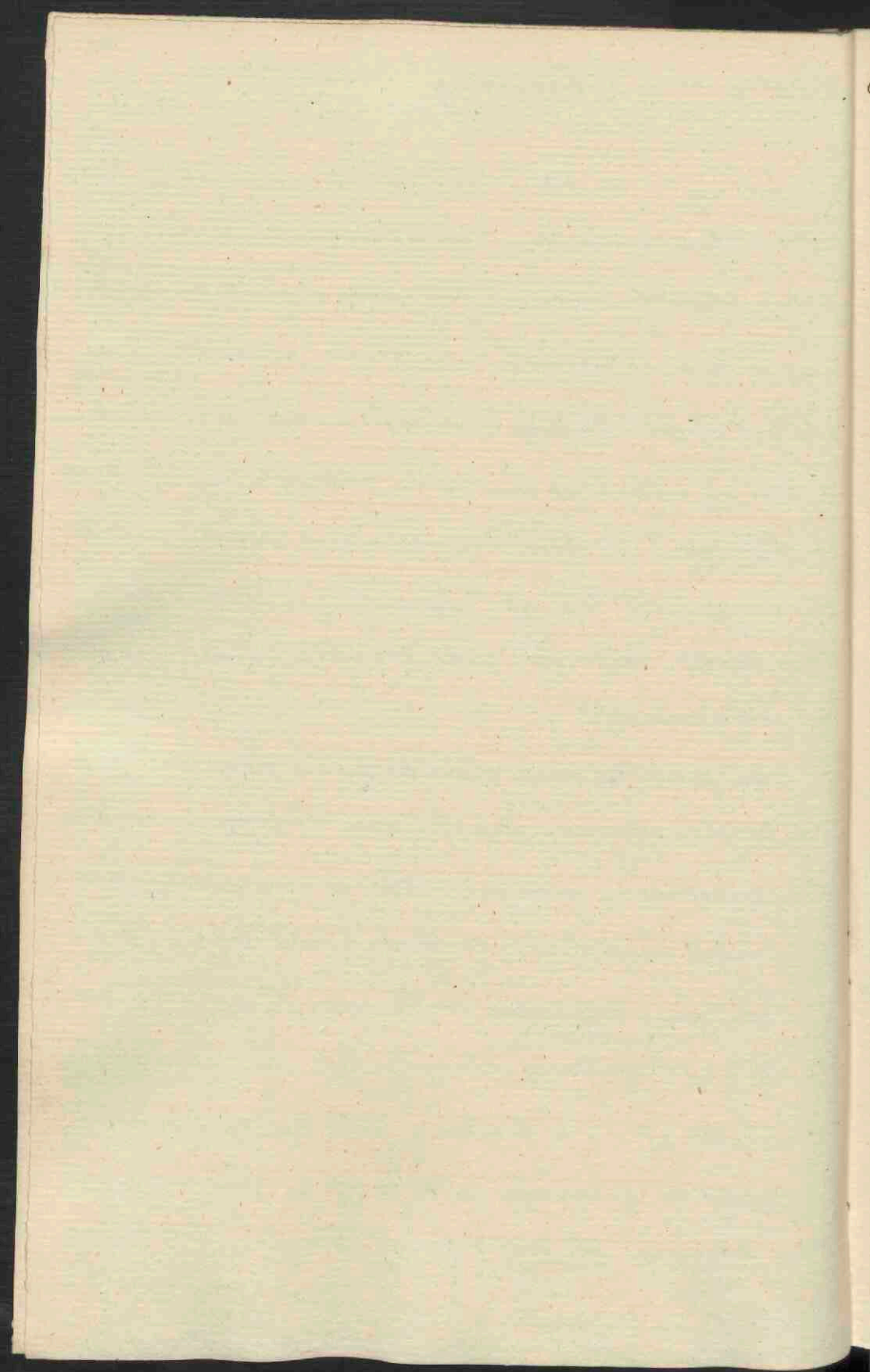
Den volgenden morgen verliet ik Emmerij, en
nam afscheid van dese brave menschen, wellicht
om ze nooit weder te zien. Zij zeiden mij harte-
lyk vaarwel; en velen van het doop kormment
mij nog goede reis menschen.

October 9. Emmerij.

Emmerij is een klein dorp van 5 of 600 zielen; het bestaat bijna enkel van den akkerbouw. Er is een weinig wijnteelt, maar meest voor eigen gebruik; die wijn is rood, en wijn of suiker zeurt, maar toch zeer mel te drinken. De prijs van dazelven was nu een franc de fles, in andere jaren is die dikwijls meer niet of vijf sous. Men bouwt meest tarwe, ook lin. zonne, en veel hennep. De menigvaldigheid van deze laatste heeft gemaakt dat ik ^{ver} bijzonder naar het vernamen.

De grond is niet geschikt voor vlas, en daar, om is men gewoon linnen van hennep te weven. Men zaait ze in mei en altijd op denzelfden grond, vander dat men dien ooit laat braak liggen. Tegen het eind van augustus trekt men de planten uit, en doet er te gelijk de bladeneu af. Men knipt er de wortels af om te branden. Na dat zij gedroogd is, wordt ze gedarscht, en vervolgens acht tot veertien dagen in een slout gelegd, na dat het meer

October 9. Lunenburg.

of minder warm is. Dan wordt ze meder gedroogd en versuulgers gebroken (brise'). Dit geschiedt door een naar toe bestemd werktuig, dat op vier poten staat, en saamgesteld is uit vijf planken naast elkander, waar van de twee buitenste en de middelste onbeweegbaar zijn. De twee andere zijn aan het ene einde met de overigen vastgemaakt; aan het ander einde kunnen zij met een hand, wat opgeligt worden, wanneer men ze nederdrukt schuiven ze tusschen de drie eerste in. Deze beweegbare planken legt men op, en legt dan de hennep op de andere, daarna drukt men de eerste naar om laag. Wanneer men dit verscheiden weeren herhaald heeft, trekt men de hennep tusschen de planken geklemd, enige weeren door. Dit doet men tot dat er eindelyk niets meer van de Zuivere braden overblijft. Mijne huisvrouw heeft mij verhaald dat het de gewoonte is,

October 9.

Emberg.

dat 's winters 's avonds verscheiden huishoudens
 zich verenigen, om hennep te spinnen, men be-
 spaart op die wijs vuur en licht, en heeft ge-
 zelschap; men blijft gewoonlyk tot tegen twaalf
 uren, en men noemt dit "seiller ensemble".
 Het raad wandt door de boenen ter markt ge-
 bragt, en dient om alie voor de lampen (Gamm,
 quets) te maken, ook om enige soorten van ro-
 gels te maeden.

hy dacht dat de hennep hier niet hoger dan twee
 tot drie voet stond, en dus minnaer hangt dan in
 Holland, maar ^{mael} fijnder, en daardoor magelyk
 beter voor linnen. Toek zegt men, dat het lin-
 nen van hennep noodwendig groener, en ook min-
 der sterk van linnen van vlas is.

Men noemt hier de hennep gewoonlyk de la
 filace" maas toek ook wel "du chanvre".

Het nee gaat in deze streken nooit in de ree,
 het blijft dew ganschen zomer daar op stal.

October 9.

Emmery.

De meeste boeren zijn maar hundert van een
 slecht huis, en weinig land; alleen de marine heeft
 een paar fermes van aenscheleng. Algemeen zijn
 de boeren afgemerkt, en zelfs de vrouwen werken
 van hane kindsheid af mede in 't veld; dit be-
 neemt haar natuurlijk alle schoonheid, men ziet
 er byna geen, die er goed uitziet. Men heeft mij
 toch verzekerd, dat in de wijplanden nog sterker
 gemerkt wordt; die toelt verschaft het gaaube
 jaardoor arbeid en laat naar den boer geen rust.

Het is mij voorgekomen, dat de menschen hier
 algemeen goed naar aard waren, en, zo als meest
 in Frankryk, veel bedeed van natuurlijke verms-
 gens. Zij waren veelal nog al godsdienstig, maar
 toch heeft de ommetelling hier omtrent haren
 invloed tot op de dorppe uitgestrekt. Tournier
 met zijn familie ging trouw in de mis, en zijne
 vrouw heeft my wel geklaagd, dat sedert de om-
 metelling de menschen zo ongodsdienstig waren

October 9. Ennery.

gemorden; de krijften langs den weg waren zeer
vermindert, en het spariabeeld aan de kerk te
Santoise, ziede hij, plagt te worden veel inleuscher,
te genezen en andere wonderen te doen; maar
dit had ook geheel opgehouden; gehele familien
waren er ook op het dorp, die minnuli en de mis
kwamen en nooit ter biecht gingen; mijn he-
per Lion hoorde hier toe. Hij verhaalde mij, dat
de cure, als hij ter biecht geweest was, hem tolkens
zulke rotte dingen gezegd had, dat hij eindelijk
er van was afgekeiden, want hij niet l'ete ge-
nueg was, om aan zulke nietigheden enige maas-
de te hechten. In de mis ging hij nog wel eens,
maar dan mandelde hij maar een ander dorp, opdat
de cure niet bij hem aan hris kande komen, want
dit wilde hij niet hebben. De vorige cure was
een schandelyk slecht mensch geweest, en de tegen-
woordige maakte ook weinig merk van zyn dienst.

October 9. Lunery.

Men kan begrijpen, dat dit veel kwaad deed:

Enigen van ons merkten den Curé op, dat hij zyne geboden zo schielijck opreide, dat men ze niet verstaan konde. Considerer, Messieurs, was zijn antwoord, que le tout des prières d'un sou. Toen ik de laatste maal te Lunery was, verhaalde men mij als een grap, dat de Curé, ontvreden, dat hij zo weinig geschenken kreeg, aan de gemeente had aangekondigd, dat hij naar een andere plaats zande gaan. Wel ver van hem, door geschenken hier van terug te willen brengen, was ieder zeer waldaan gemeed; en de Curé ziende, dat zijn poging niet half, moest eindelyk van zelf weder bekend maken, dat hij bleef. En nu krijgt hy niets meer, ziede men, want hy heeft ons willen bedriegen.

Het gehele dorp wordt bestierd door een vrouw, wier man Marie heet. Zij is door het kopen van nationale gaderen zeer rijk geworden, en heeft zich daar

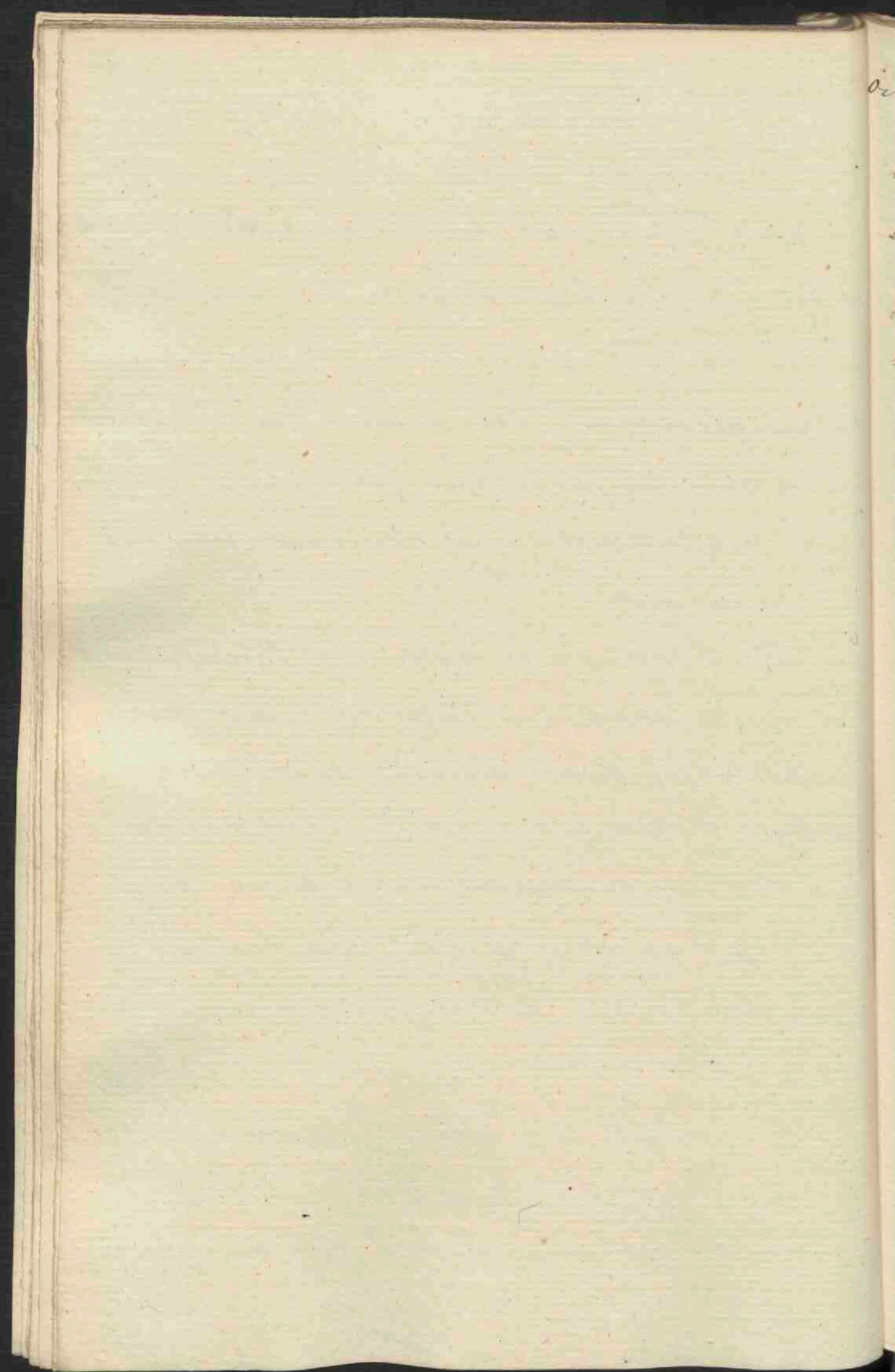
October 9.

Emery

door in het bestuur niet te stellen. Het is een klein,
 ne nurige vrouw, wie de meesterschapheid en kracht
 op het gelaat te lezen is; zo zij een man was,
 zou ze een goed officier worden. Op het doop is
 zij zeer gehaat, om hare onbegrensde heerszucht,
 schoon zij anders weder zeer gedienstig is, want
 zij is bakker, voochvrouw, advocaat, alles, wat
 men maar wil.

Men is algemeen koningsgezind. Ik veronderstelt,
 dat hier toe veel gedaan heeft, dat naar de om-
 menteling het kasteel behoorde aan de hertogen
 de Lepis, die zeer goed waren, en veel voordeel
 aan het dorp aanbragten; terwijl de nieuwe
 graaf Heul er weinig was, en zijne baenen zeer
 korig behandelde. De vrouw Haine was natuur-
 lyk van anders gezellen.

De manuscripte heeft verscheiden jonge lieden van
 het dorp meegenomen, want bijna nooit was er
 een van teruggekomen; evenwel had dit geen ge-

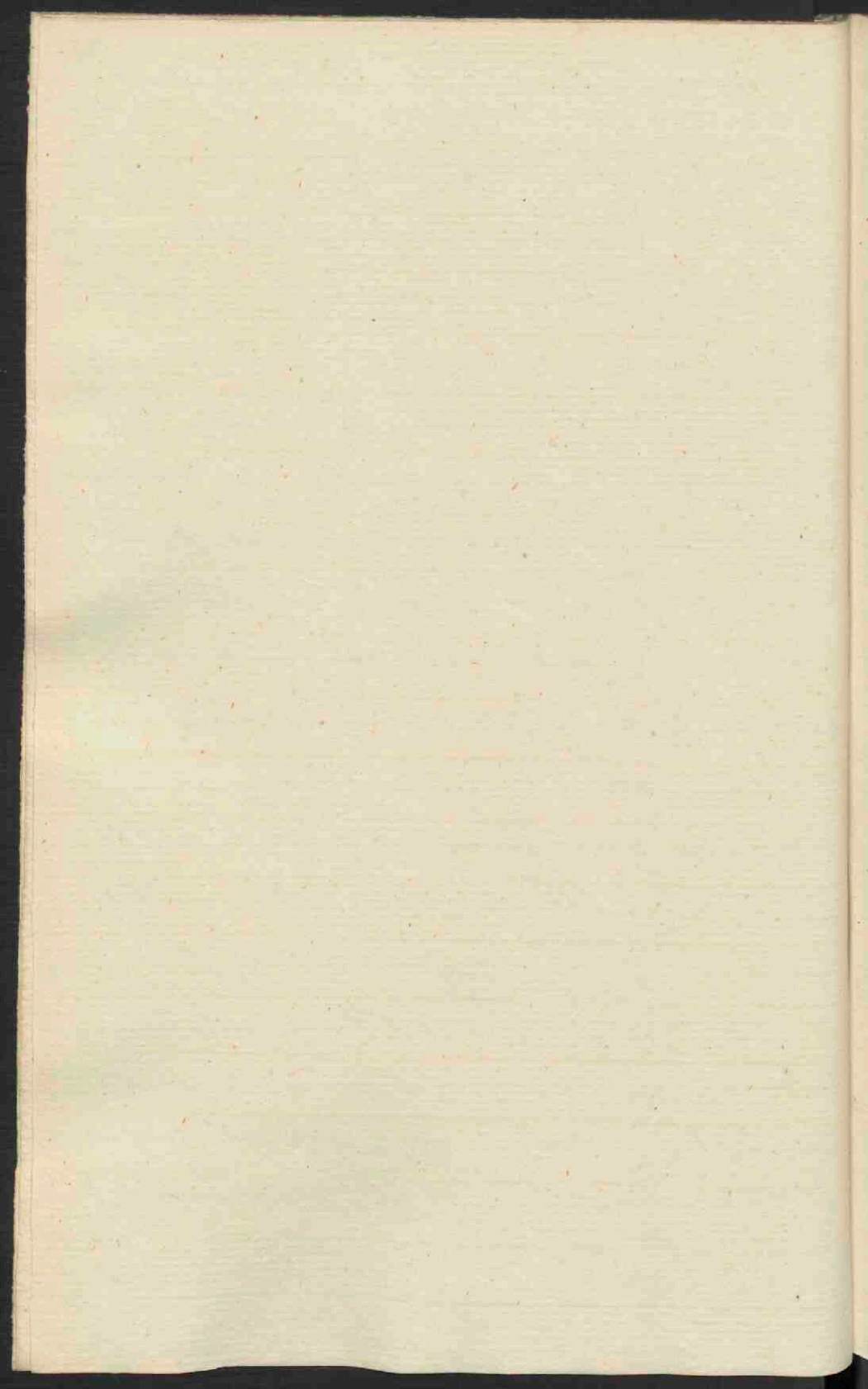
October 9.

Emery.

brek veroorzaakt; in tegendeel, zeide men mij, dat er nog veel eens jongens ongetrouwd bleven, maar geen meisjes; ik vind dit zeer byzonder, maar het sbeen stellig maar te zijn.

Het voedsel en de kleding zijn zeer sober; men eet veel soep, die toch gewoonlijk met rundvlees, gekocht wordt, het spek is niet gewoon bij de boeren. Iets byzonder, in de kleding hebben de vrouwen daar de gewoonte van bonte doeken over het hoofd te spelden, zodanig dat die over het gezicht steken, dit dient, om te voor de zon te beschermen. Het staat wonder. De staarten bij de mans worden hier spel gedragen, maar niet alge-
meen.

Men staakt hier niets als hant, maar men om de omvate zeer weinig op is, daarom staakt men de stricken der luserne oak, en zelfs de wortel, van de hennep, hoe weinig die oak helpen kunnen,

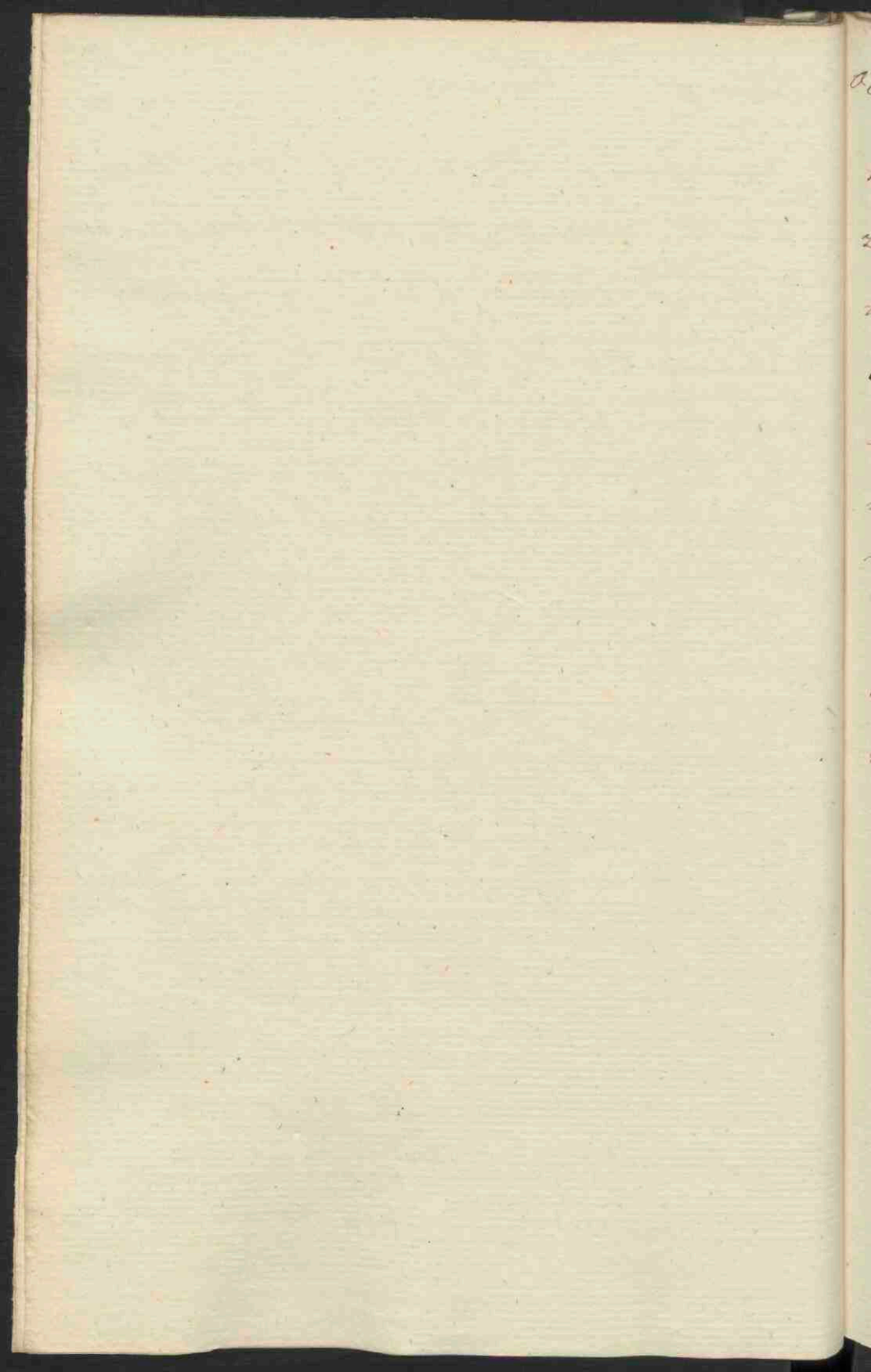
October 9. Emmercy.

De inrichting der hofsteden is even als in België: de meest voor de deur. Ik geloof, dat het hier door kwam, dat de vliegen zo verbaard menigvuldig waren. Elke boer heeft hier zijn erel, maar, mede hij naar de markt gaat, en die ook mede in het land merkt: men geeft die arme dienen zeer slecht eten.

Het is zonderling, zo als hier elk eenen bynaam heeft, maar by by meestal beter bekend is dan by zijn eigen naam. Zijn harses heet Fournier, maar om hem te vinden moet men vragen naar Guillaume l'Allure, en zo is het algemeen.

Te Hermitage, een klein dorpje bij Sautoise, hebben alle menschen geestelyke bynamen, zo als Le Pape, le Cardinal, l'Évêque enz.

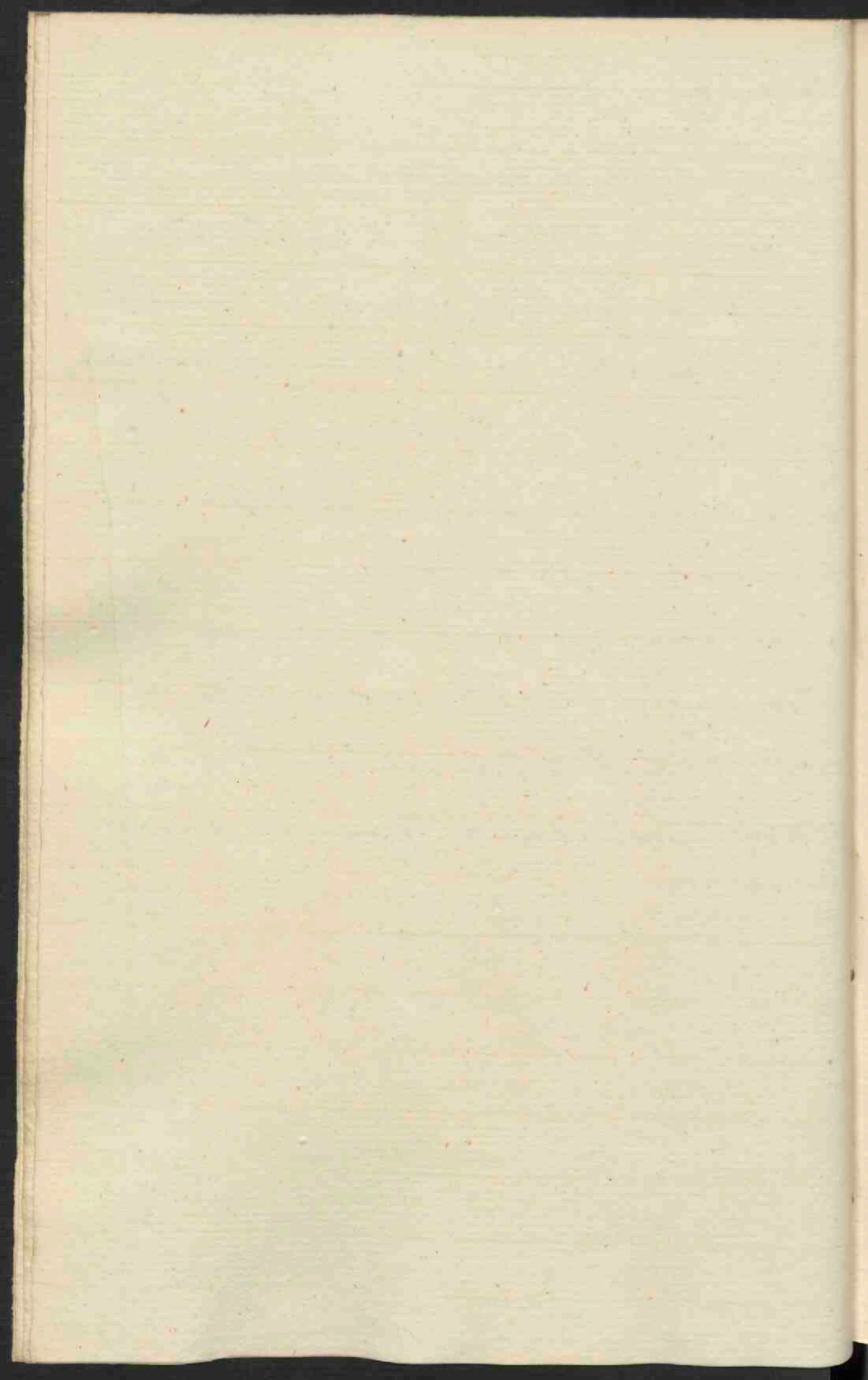
Er was te Emmercy in het vorige jaar een Rus achter gebleven, en door mevrouw de Kaine tot schoenmaker van het dorp bevorderd. Zij heeft

October 9. Emmerij.

hem nu verborgen, en mij hebben hem niet eens te
zien gekregen. Er zijn er op de dorpen hier en daar
meer gebleden, zo ik hoor, die zeer goed Fransch leren,
en handig werken. Op de aannadering der Gealli-
eerden waren zij zeer bevreesd, en zij zijn ook
nog niet veilig van niet eens ontdekt en als
desertours behandeld te worden.

Men krijgt te Emmerij en op de meeste dorpen
in den omtrek veel kinderen uit Parijs, om te
wagten; dit geeft einigen onderstand aan de
hungerlijken, schoon het laan niet laag zij.

October 31. Noengs — (Kerstboek).

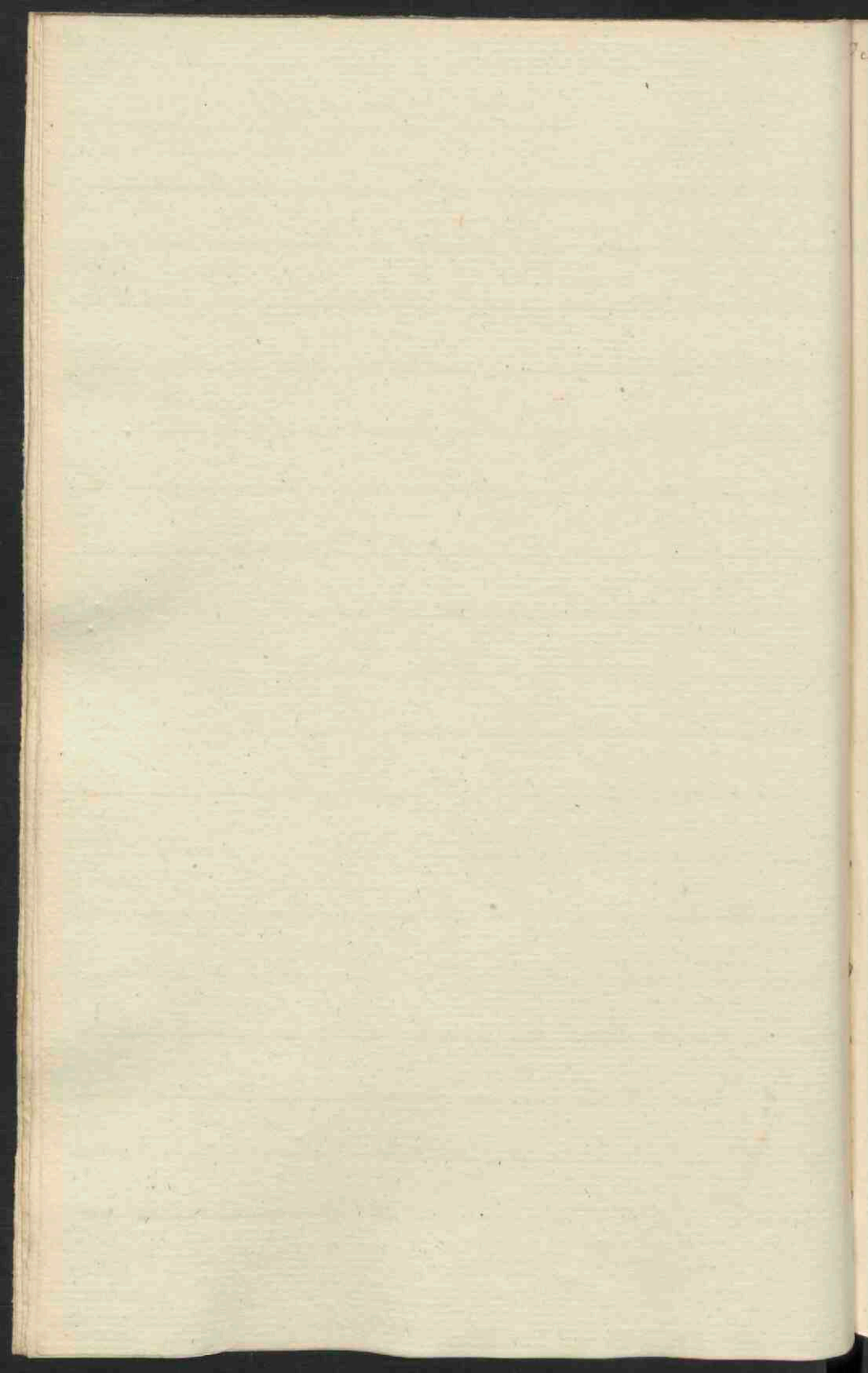
De schilderijen, welke te waren door de Frantsezen uit België waren meggemaakt, had men voor ons gew. vermeerment uit het Museum te Larijs te suggensomen.

Dese merden, op wagens gepakt, werden van een militaire bedekking, uit een Bataillon militia en een Compagnie huzaren beitaande, naar Mont gevand.

Ik nam een gelegenheid waar, omi dien weg niet alleen te maken; en op mijn verzoek werd mij een pas gegeven, waar op ik mij bij die bedekking konde waagen, en met desolve naar België reizen.

Ik verliet ons dingsdag 31 october des morgens om half twaalf de grote stad.

Bij het introyden van de barriere de la Villette, die een der fraaiste is, bezag ik het Canal de L'Ourcq, waar uit de meeste fonteynen water krijgen. Het is een vrij groot vierkant, rondom gemetseld, en tot boven toe vol met water: van weerszijde heeft men reijen bomen geplant. Men vindt er de beschrijving van in t. Mannel. En Voyages à Paris. p 222.

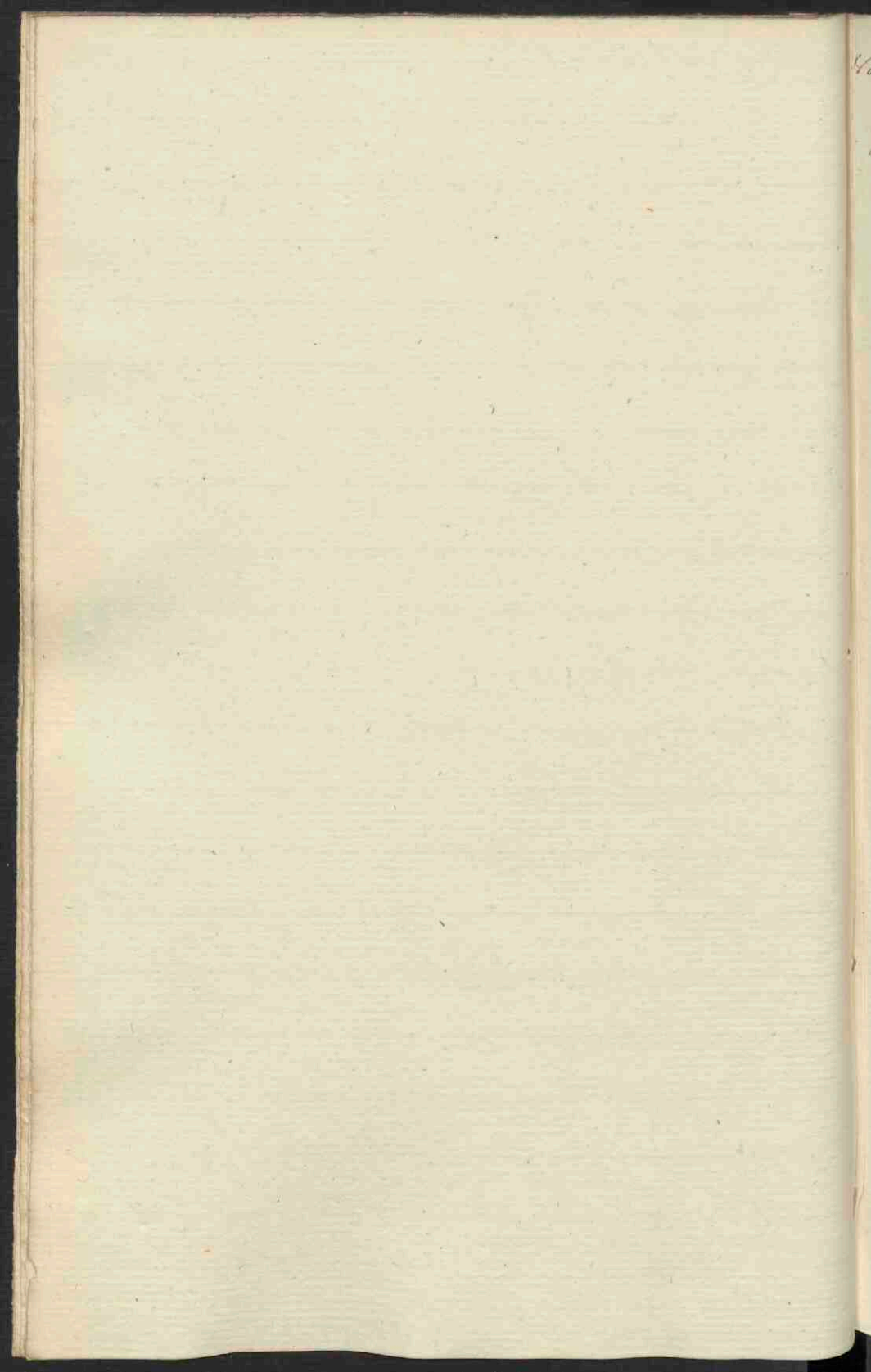
October 21. La Villette, Le Bourget, Vanderlan, Louvre.

La Villette is een klein dorpje, een halve Fransche mijl buiten Parijs, ik heb er, daar het omringen van het Canal de l'Ouseg niet uit van gezien.

Vervolgens ben ik over Le Bourget en Vanderlan naar Louvre gereden 5 mijlen van Parijs. Het zijn alle drie zeer nette marige dorpen. Louvre is het grootste, maar Le Bourget draagt het meeste blyken van de nabylieid der hoofdstad, het is er ook maar anderhalve mijl van verwijderd. Ik zag er een koffiehuis, dat tot opschrift had "Cabinet d'Apollon" en daaronder "L'art embellit la nature". Dit klinkt wonder op een dorp.

Te Louvre heb ik mij bij het volk geraeget; de onverschrokkenste van Heeckeren van Molekaarten heeft mij zeer vriendelyk ontvangen; en ik heb goed kwartier gekregen. Er waren reeds vier officieren der militee, en een dokter. Wij maakten spoedig kennis en allen zeer goed saam. Onze harpet heet Bonami, en zijn dochter is een zeer aardig meisje.

Den volgenden dag meenden wij naar Saclis te

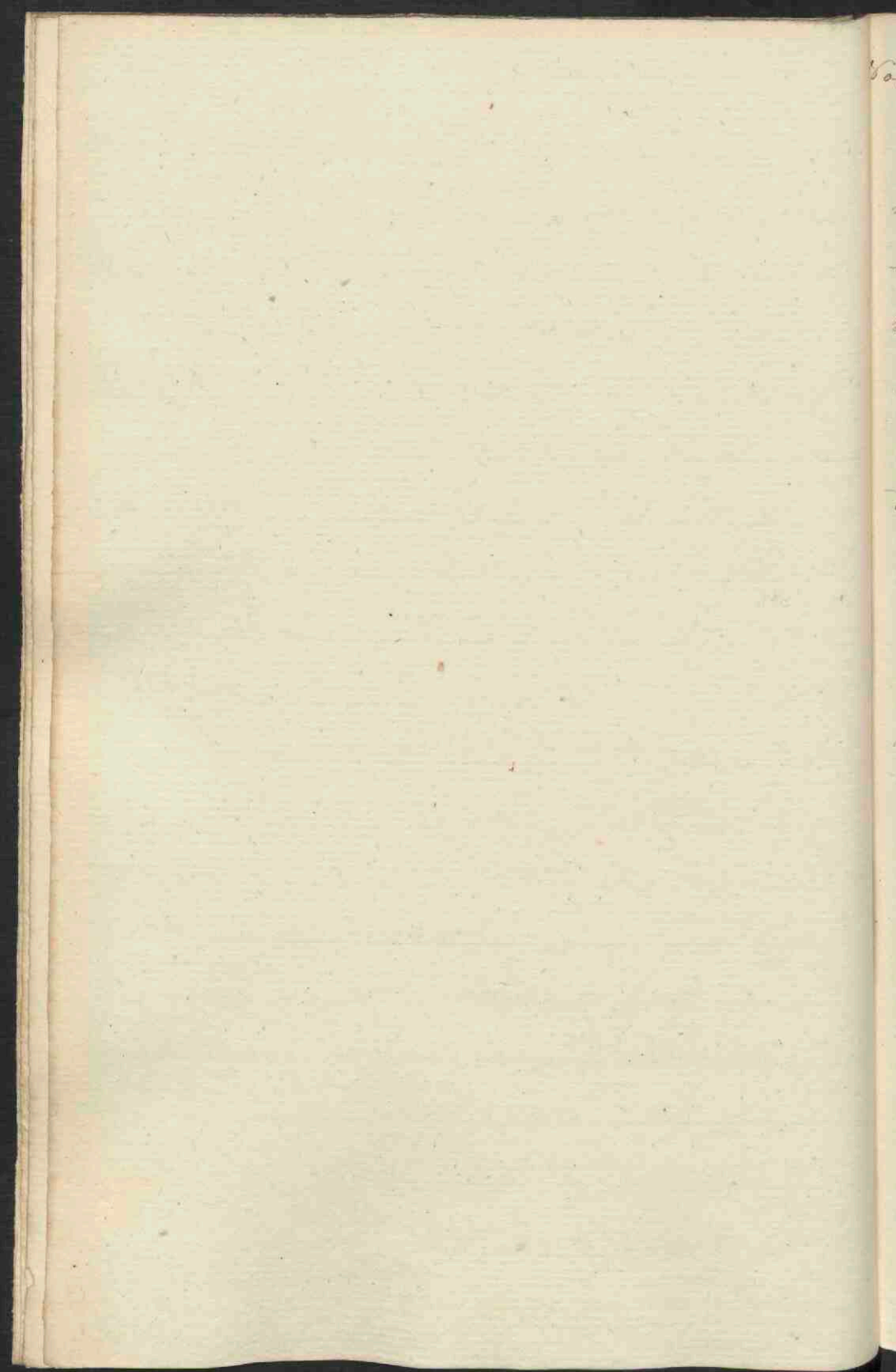
November 1.

Senlis.

gaan, maar wij werden tot Sant. St. Maxence gezonden,
zo dat wij acht mijlen maakten.

Wij passeerden La Chapelle en Lernal, 2 mijlen, een
leef, mooi dorp; Fontarmin, 3 m, veel minder mooi.
Senlis, 5 1/2 m, is een zeer lief stadje, er zijn slechts
4800 zielen. De ligging is verheven, en daarboven zeer
gunstig voor de fraaie gezigten op de omstreken. Het
is te voren een vesting geweest, nu zijn de muren een
zeer lieve wandeling, en buiten de stad zijn ook mooi-
je wandelingen aangelegd. De omstandigheid, dat wij
voor de paart halt hielden, maakte dat ik nog al
goed de stad en de wandelingen konde bezien.
Aan den kant van België is een grote houten paart
waar op aan de ene zijde *parci* aan de andere *felicitati*
stond, diegelijke opschriften, ter gelegenheid van
de inkomst des konings gemaakt, hebben mij
meer gevonden.

Wij passeerden nog het dorp Fleurine, 6 1/2 m, dat een
byzonder leef voorkomen had.

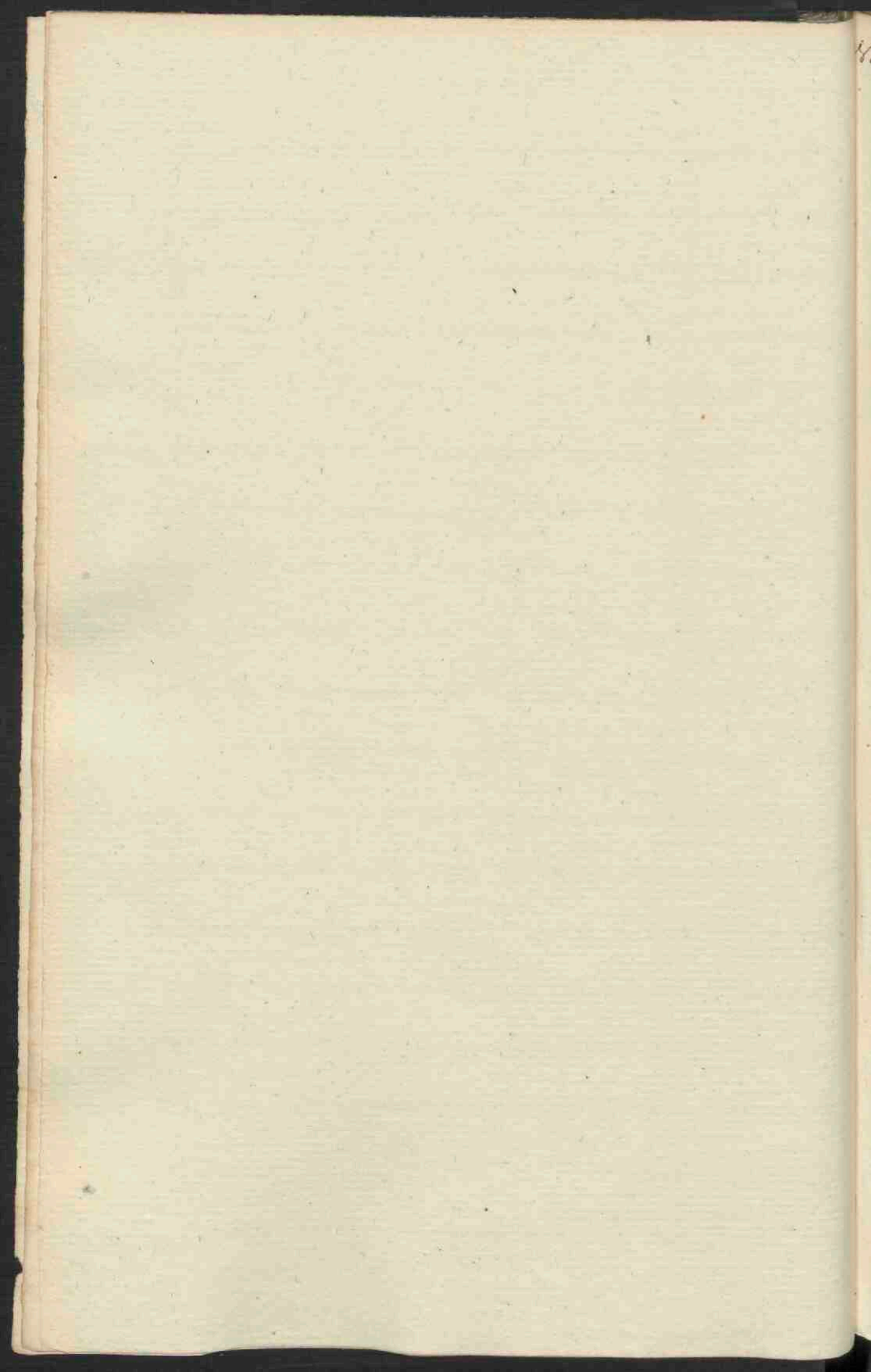
November 1. Pont Sainte-Macence.

De aankomst te Pont St Macence van deze zijde is niet zo mooi als van de andere zijde; men komt hier van de hoogte af, waar men anders tegen aan ziet: evenwel ziet men nog al aardig de stad in de laagte liggen.

Er zijn 2000 inwoners en geen bijzonder mid-
delen van bestaan dan de gunstige ligging. De grote straat is zeer mooi. De brug was nog
ver van hersteld; de inwoners beklagden zich
hierover zeer, ook was het niet zonder moeite
dat onze twee wagens er over kwamen.

Het spijt mij, dat mij te laat zijn aangekomen,
om nog een bezoek bij den heer Villot te Saint-
point te gaan doen, maar de avond viel reeds
bij onze aankomst en is nu zeer donker. Mijn
hospes, die een zeer goed man is, Monsieur Ferre,
heeft mij veel gaeds gezegd van den heer Villot en
zijn huishoud.

Ik heb hier een huzaar voor oppasser.

November 1.2. Sout-Sainte-Madence

Er zijn in deren ontast veel grote kastelen, waar onder sommige van oude adelijke geslachten. Bij Senlis was er een, waar zich een zeer rijke Spanjaard heeft nedergezet, maar zeide mij, dat hij Le Comte Alba heette, en zeer bemind was, omdat hij grote vesteringen maakte. Hier mer van daar was een onder kasteel van Lucien Bonaparte. Een Duc de Rochefoucault heeft hier dicht bij een fabriek, waar acht honderd menschen werken; hij heeft zijn adeldom gansch vergeten, en is algemeen geacht en bemind.

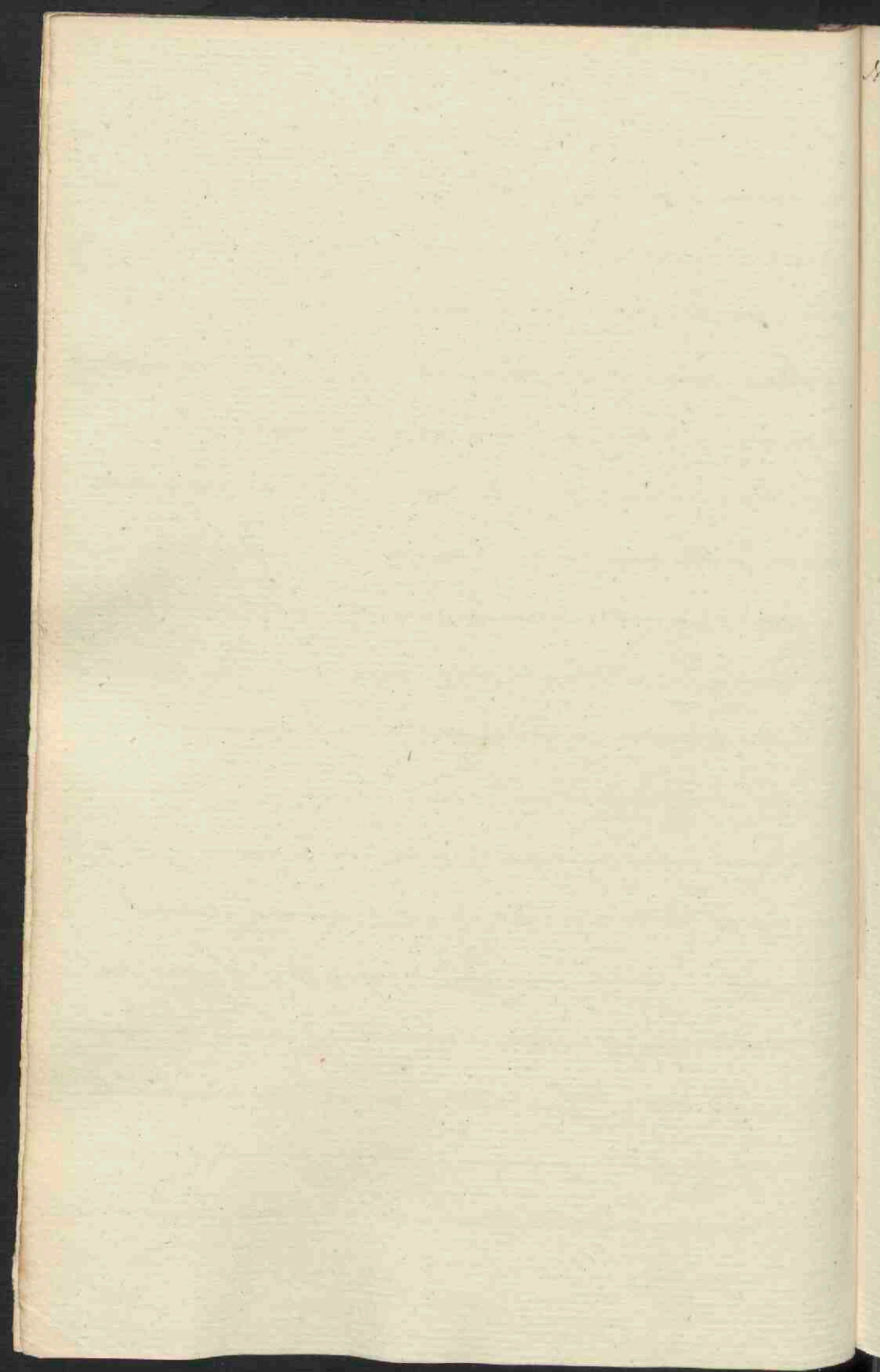
Donderdag 2 november. Dese morgen kwik ik op, zette licht wat later van de troep afgeden, om nog eens op mijn gemak te genieten van het mooie gezicht aan dese zijde van Sout-Ste Madence. Het was een koude herfstmorgen: alles was met witte ruyp bedekt; de zon ging op in dikken nevel, die toch langzamerhand optrok. Van verre zehenen de hemels als wolken. Dit verschilde veel van het waarkomen, dat dese straat had in het midden van augustus, toen ik ze te wonen gezien had. Het bleef toch altijd een

November 2. Gournay.

zeer mooi gezigt. Ik keerde mij verscheiden reizen om,
en beschouwde het met groot genaege. Bij Saint-
Martin, ontneut een uur van Sant, draait de weg
en men verliest het uitgetrekt gezigt. Men
passeert vervolgens Blincourt, 2 m, en Bois-de-Li,
huis, 3 m; alle drie dese dorpen hebben een schriel
voorkomen; men ziet er bijna geen huizen meer. Een
Etre-Saint-Denis, 5 m, is een mooi groot dorp, dat
een zeer welvarend voorkomen heeft.

In een der dorpen stond voor ons lage leene hut
een opschrift met grote letters „A la chauxmière, sou-
logis à pied et à cheval.“

Anderhalve mijl verder, dus $6\frac{1}{2}$ m, ligt Gournay,
gansch in de laagte achter hoge heuvels; wij zagen
het niet voor dat wij er zeer dicht bij waren. Het
is geen onaangenaam gezigt dit dorp in de vallei
uitgestrekt te zien liggen; schoon de plaats, men,
meer men er in is, niet mooi zij. Daar wij er te
voren overnacht hadden was het mij onverschillig

November 23. Couvilly. Roze.

dat men het paardewalk nog twee mijlen verder, naar Couvilly kondt: wij maakten dus dien dag 8½ m.

Tusschen beiden ligt nog Saint-Maur een klein arm dorppje in ene uitgestrekte kale vallei.

Couvilly is vrij groot, maar niet mooi; ik ben er vrij gaed, met den wachmeister Vergeet, die mij veel verhaald heeft van den veldtocht in Harland, dien hij mede gemaakt heeft.

Men heeft mij verhaald, dat taen de legers op Darys getrokken zijn, al de dorpen, die mij nu gepasseerd hebben, verlaten waren. Ik heb de inwoners gevraagd, waar zij taen geweest waren; zij hebben mij gezegd, dat allen de vlucht in de bosschen genomen hadden.

Tans zijn meder meest alle huizen bewoond, maar men ziet toch nog vele sporen van plunderingen en verwoesting.

Vrydag 3 november. Dezen morgen zijn wij over Hornillet, 1 m, Conchy-les-pots, 2 m, en Fio, loi, 3½ m, naar Roze, 5 m, gemaarcheerd. Alle drie

Na
o

November 4.

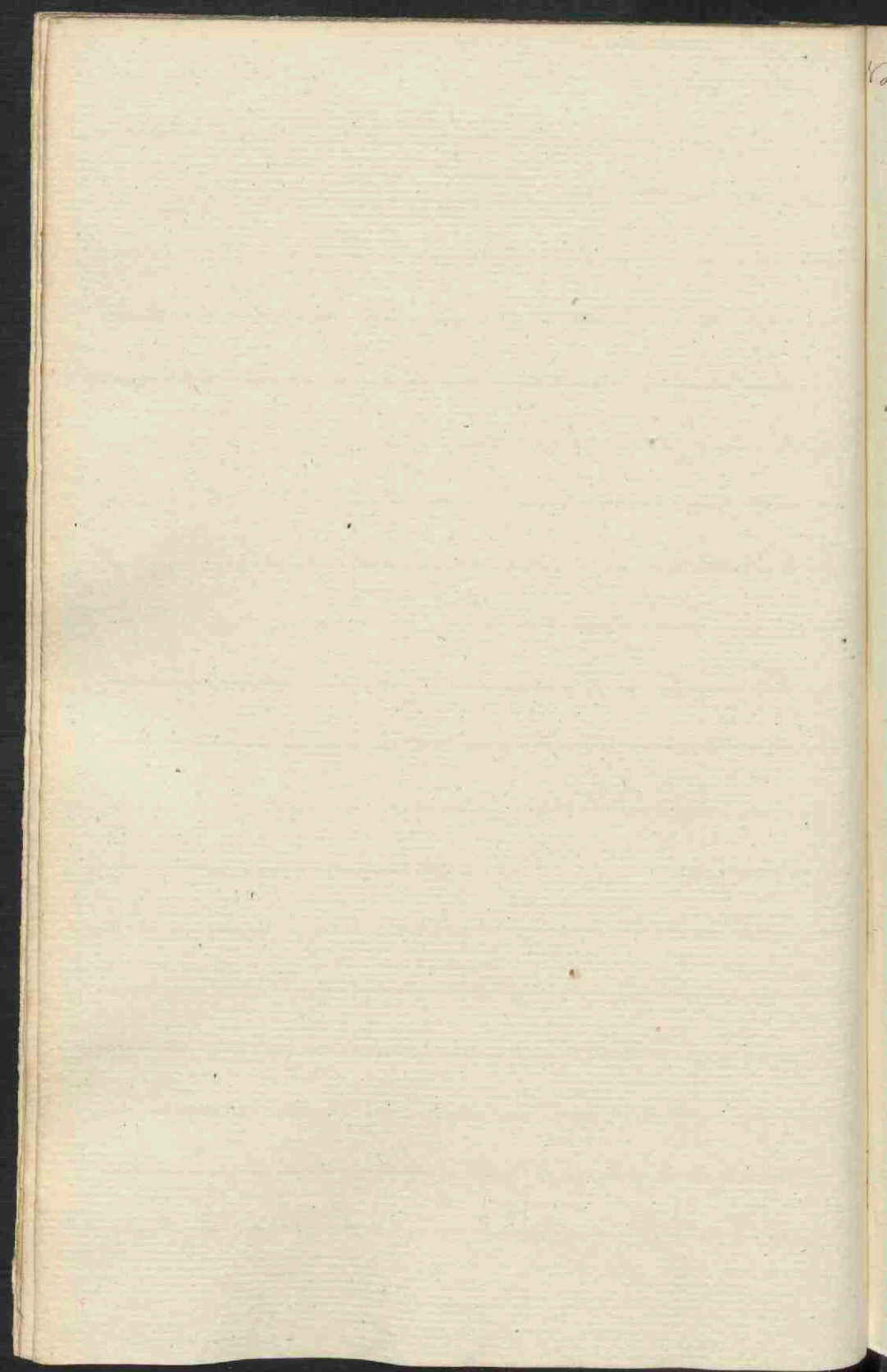
Roze.

Deze dorpjes, die mij passeerden, zien er naar uit, de huizen allen van leem gebouwd. Het laatste evenwel is graat, en er is een kasteel, dat tans niet bewoond scheen te zijn; het lag rondom in grachten.

In Conchy was een barbier, die tot opschrift boven zijn deur had staan „Jai un razeunit.“ ik heb dit opschrift al meer gezien.

Wij blijven hier morgen stil, dus zal ik Page kunnen lezen kennen.

Zaterdag 4 november. Roze had bij mijnen eers-ten doortogt een slechten indruk op mij gemaakt; nu ik het wat beter heb lezen kennen, ben ik hier van enig- zins teruggekomen. De muren van bouwen met balken die zich op alle mogelyke wijzen kruifsen, en dan met stenen en kalk worden vol gemetseld, geeft aan de huizen uiterlyk een zeer lelyk uitzigt. Het schijnt dat men te ver van de steengraeven vermaafderd is om zich medelyks prijs gekouwen steen te bezorgen; maar toch, indien men er maar geen hant tuffen

November 4.

Rogge.

metzelac, zonde gebakken steen en kalk niet zo lelyk staan, gelyk men in onze Hollandsche steden ziet.

Die in Duitsland, en vooral in Smissen, geweest zijn, zeggen, dat die lelyke manier van bouwen daar al, gemeen in gebruik is.

Er zijn hier wel een aantal goede huizen, met enkel steen gevels; maar die ziet men haast niet: zy zijn ondersmetich met een plaats voor de deur, ook zijn sommige door onderwetsche muren bewoond; maar toch de meeste door lieden die rekest de omwenteling zyk zijn geworden.

De plaats heeft veer het voorkomen van melua, vensheid, alle huizen zyn bewoond, en men ziet er geen armen. Het is te voren een vesting geweest, tans zyn er bijna zo veel huizen buiten als binnen de poorten, die bloot tot zeesaad slynen staan, want zy worden nimmer gesloten.

Men heeft gisteren onder een dazer poorten den grond maerten opgraven, om onze wagens te laten

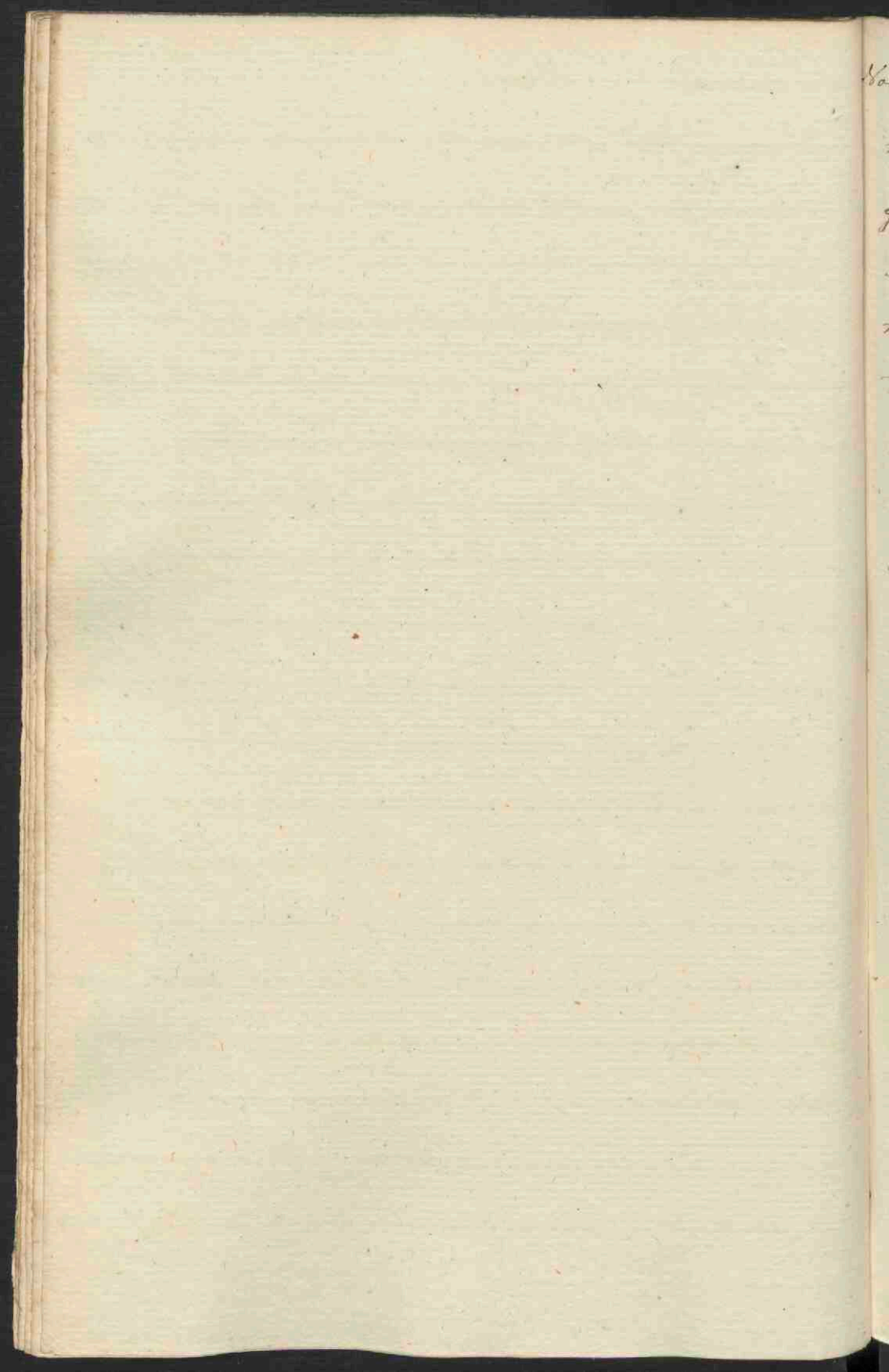
November 4. Reize.

passeren, en toch was een van dezelve zo hoog, dat de paart, die boven gelukkig maar van hout was, een stukken gereden werd.

Dezelfde moeijelykheid doet ons vreesen, dat wy de steden aan den gewonen weg niet zullen kunnen passeren, en daar door opgehouden worden.

De wallen hier leenen een tamelyke wandeling op, ook kan men buiten rondom de stad nog al wat wandelen; ongelukkig is meer en weg tamt zeer ongunstig.

Ik ben in mijne wandelingen ook op het kerkhof te recht gekomen; het is even buiten de stad. Op elk graf stond een zwart granen of houten kruis, met een bord aan hetzelfde, waarop de naam en onderdom van den overledene, met het versak, om voor zyne ziel te bidden, meer niet. Twee kerken op de granen van twee curies maakten alleen introudering. Ik zag sommige derges borden, welke tweemaal goddend hadden; en daar het laatste opschrift begon weg te slypen, kwam het eerste

November 4. 5.

Roya.

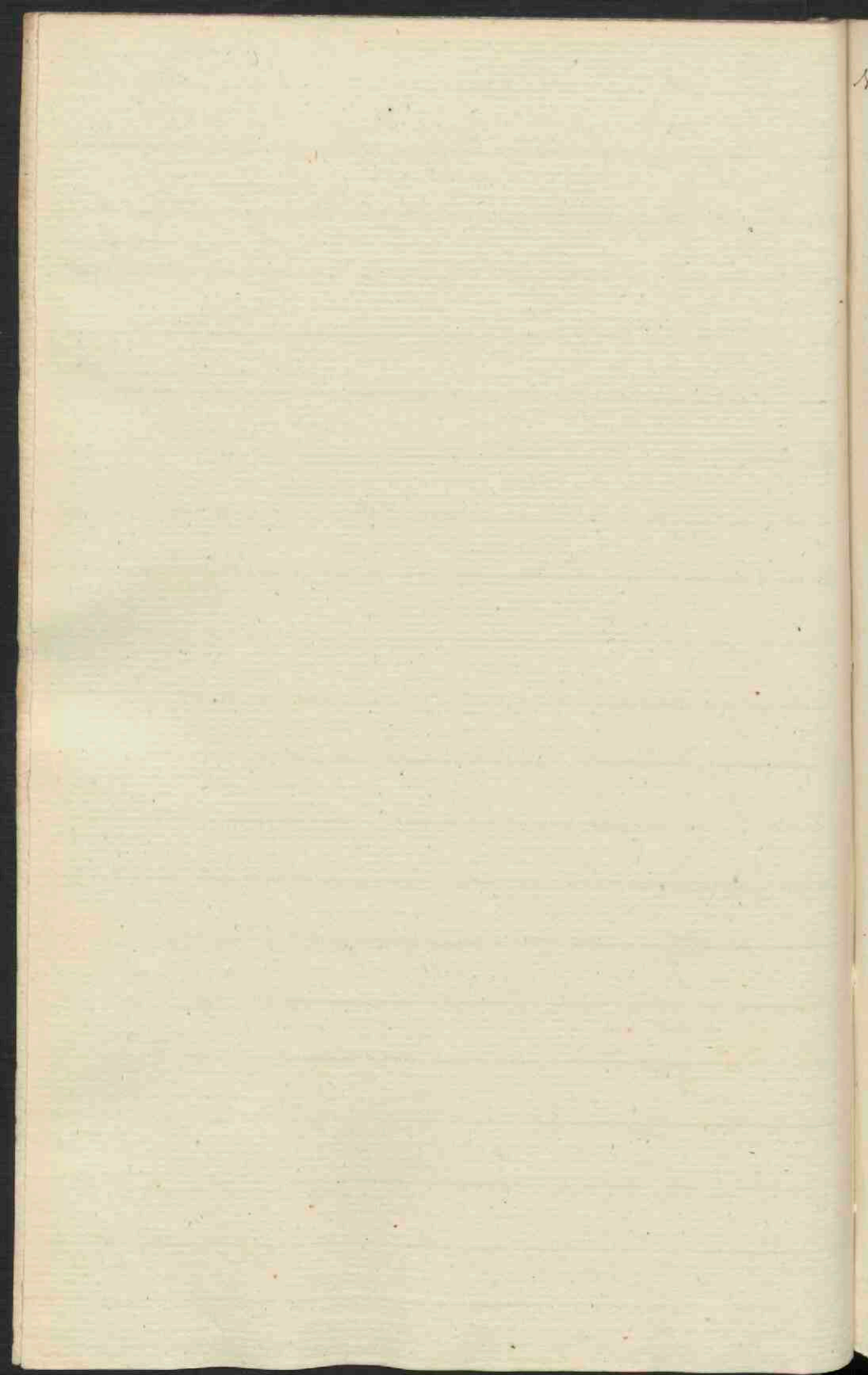
meer baven, zo dat men ze nu beiden door elkander
geschreeven zag, en zo geen van beiden goed lezen konde.
Ik moet niet nalikamen waart door, maar dese op-
merking maakte op mij een treurigen indruk, meer
dan wellicht een mooi grafchrift konde gedaan
hebben.

By het kerkhof staat een klein kapelletje voor
de lykdiemsten, buiten op hetwelke leest men deze
regels.

"Inveni regnum, spes et fortuna, valets;
"Sed me luditis, ludite nunc alios."

Op de poort aan de zijde van België stonden
opgeschreven ter ere van den koning even als te Senlis.
Roya is bekend voor zeer koningsgezind, maar de
dorpen in den omtrek niet; want daar zijn veel
Acquereurs, en die wonden een steun in de regt-
ving van Napoleon.

Zondag 5 november. Zo als men verwacht had,
worden my nog hier opgehouden, en, na men regt,

November 5. Roze

Zullen mij tot woensdag moeten blijven. Daar de
 zonne kunnen mij niet, ook niet door Amers,
 nu is men bezig om de weg naar Saint-Quentin
 in orde te brengen. Des honderd baenen zijn daar
 voor gepreft, en de kuzanen zijn er naar toe, om
 ze aan 't werk te houden.

Het is waarlijk een wandere optogt, daar ik toevallig
 by gekomen ben. Tien ontzachelijk zware wagens,
 met onschatbare stukken beladen, vergezeld van twee
 honderd soldaten. De baenen alom aan 't werk, om
 ommeen weg in orde te brengen; de poorten uitge-
 graaven. Tien, twaalf, en somtijds tot twintig,
 paarden voor elken wagen gespannen. Alles
 loopt uit naar mij langz komen; ieder vraagt,
 ieder verneemt, wat tack die optogt betekent.
 Het is als of wij de schatten der Franschen megnar-
 den; evenwel is het slechts ons eigen goed, dat wij
 terug brengen.

De verdragging op mijne reis naar huis is mij juist

November 5

Roye

160

niet aangenaam; maar het kan niet anders, dus
maakt ik maar zien, dat ik den Tijd goed daar kom.
De wegen en het meeser zijn te slecht, om mij
van de stad te verwijderen, anders ging ik eens in
den omtrek wandelen. Gelukkig had ik mijn koffer
poste-restaure hier naar toe gehouden, zodat ik
boeken en papier heb. Mijn koffer, die mij den gan-
schen dag niet lezen en schrijven, heeft needr opge-
merkt, dat hij niet geloofde, dat de militaire-stand
mijn gewoon beroep was. Hy is een kuppel man,
en geeft mij goed eten en goed vuur; maar onge-
lukkig kan hij niet lezen of schrijven, en zijn gesprek
kan mij dus geen zeer kostelyk tygeverdryf opleveren.
Hy is een kleine traiteur en het is in huis vervaardigd
zo zindelijk als in Holland. Zijn naam is Landriot.

Zo hij mij zegt heeft Roye geen andere bronnen
van bestaan dan de ligging aan den groten weg,
en een vyf drakke korenmarkt. Er zijn een aan-
tal renteniers, maar meest van nieuw opgekomen

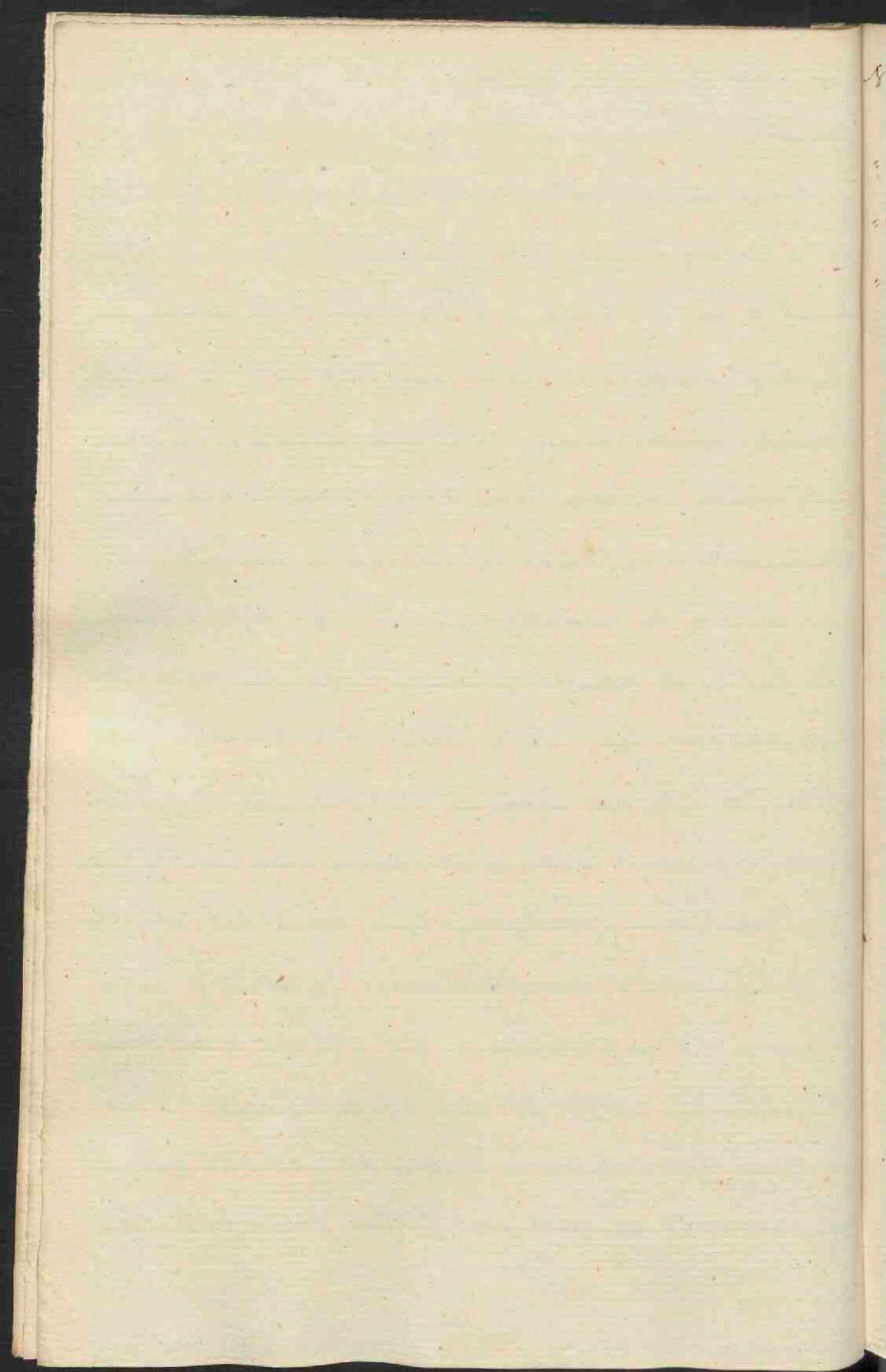
November 5.

Roze.

161.

Familien.

Dezen morgen bewik in de kerk geweest, die is nog al mooi, maar verschrikkelijk vuil. De priester las aan de gemeente een preek, naar uit een gebonden boek: de vergadering was nog al groot. De gehele inhoud der redeverasing was ene aanmaning, om Ziekmisfen te laten duen voor de afgestorvenen, die in het zagevuur waren; en in de verander. stelling, dat de naartbestaanden man alle zijne haarders in de pijniging waren, was het nu en dan zeer aandoenelyk. Ik mensilde u te kunnen zond. leiden, seide de redever, in die halen van smart en smelling, en u daar unen vader, unen moeder, unen kinderen, unen echtgenoot, in het brandende vuur te kunnen laten aanschouwen. Zij kanden u toe, waepen: gy angexaeligew, wy hebben u al onse bezittingen achter gelaten, of: gy wilt oecens als wat gy hebt aan ons nalaten, of met ons delen, en nu wilt gy niet ene kleine part van die,

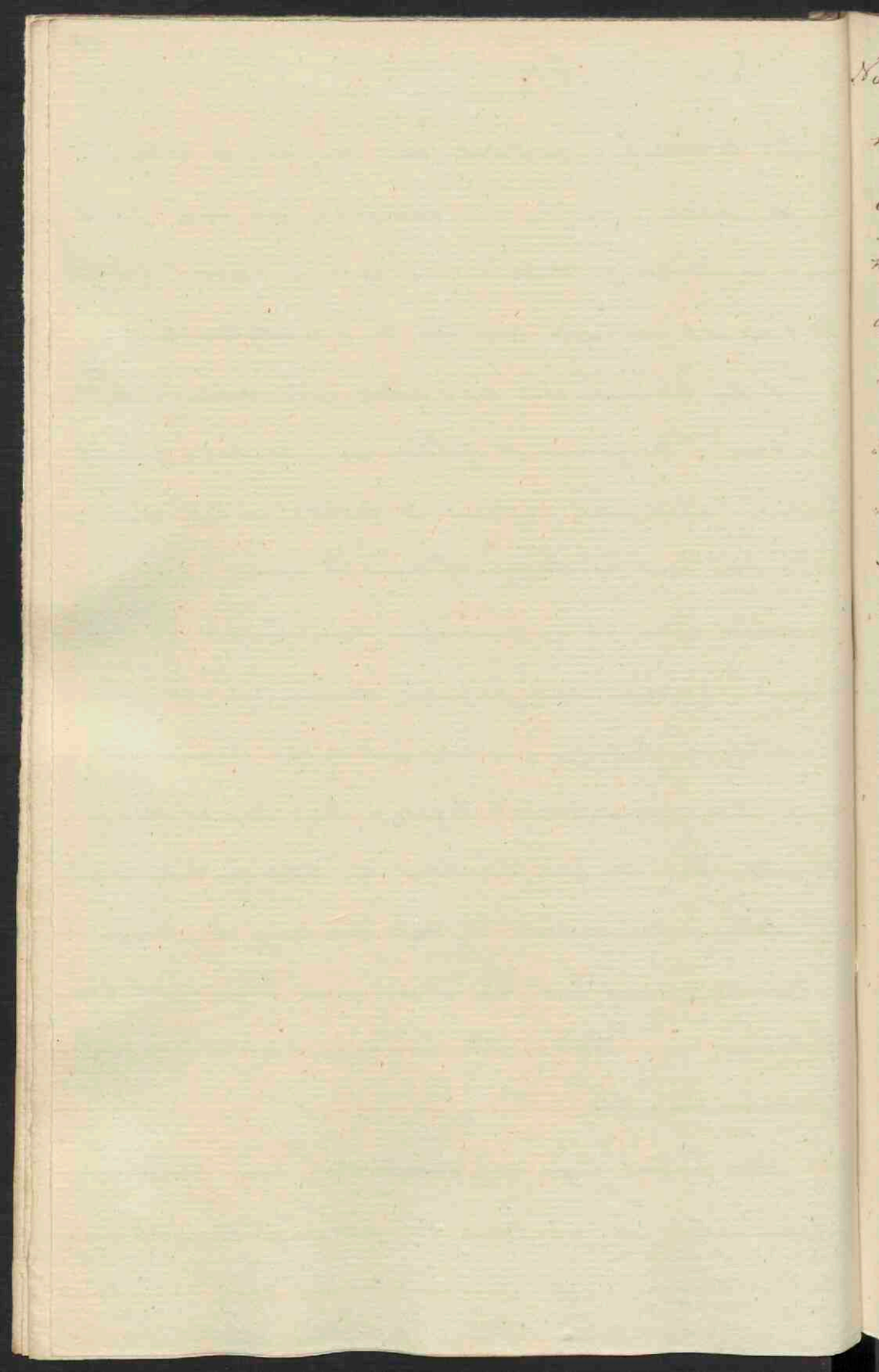
November 5.

Rogge.

zelfde berittingen opoffenen, om voor ons te laten bid-
den en misfen lezen, en ons daardoor uit deze folle-
king in de ewige zaligheid te doen overgaan! enz.

Ik verantwoordigde mij, dat de geesteliken zulke
middelen aanwendden, om enig geld magtig te
worden. De gemeente scheen van al deze schrik-
beelden niet veel indruk te hebben, want een
goed deel zat te slapen of rond te zien. Thans
komende sprak ik er van aan mijn hospes en zijn
vriend; zij zeiden mij, dat die aanmaningen hun
zo dikwijls gedaan werden, dat er de kracht af-
ging, dat men ook wel begreep, dat het de beurs
van den priester was, die hem zo veel ijver en vaar-
het belang der Daden, en dat het nog te beken-
zoude meten, of dat hij er iets meer van wist dan
anderen. — Bijna alle zondagen wordt er nu
de mis gepreekt.

Mijn hospes heeft mij gezegd, dat men hier alge-
meen betreurt een Curé, die onlangs gestorven is,

November 5. 6. Roze.

hy heeft mij een mooie trek van hem verhaald.
 Een man, naar wien hij Dinsend franken geleend
 had, kwam, kort voor den dood van den cure; bij hem,
 om intotiel van betaling te vragen, dewijl hij er
 niet toe in staat was. Dewijl gij niet in staat
 zijt te betalen, zeide de cure, zo is het beter de schuld
 te vernietigen dan uit te stellen. Hy nam het hand-
 schrift en verbrande het.

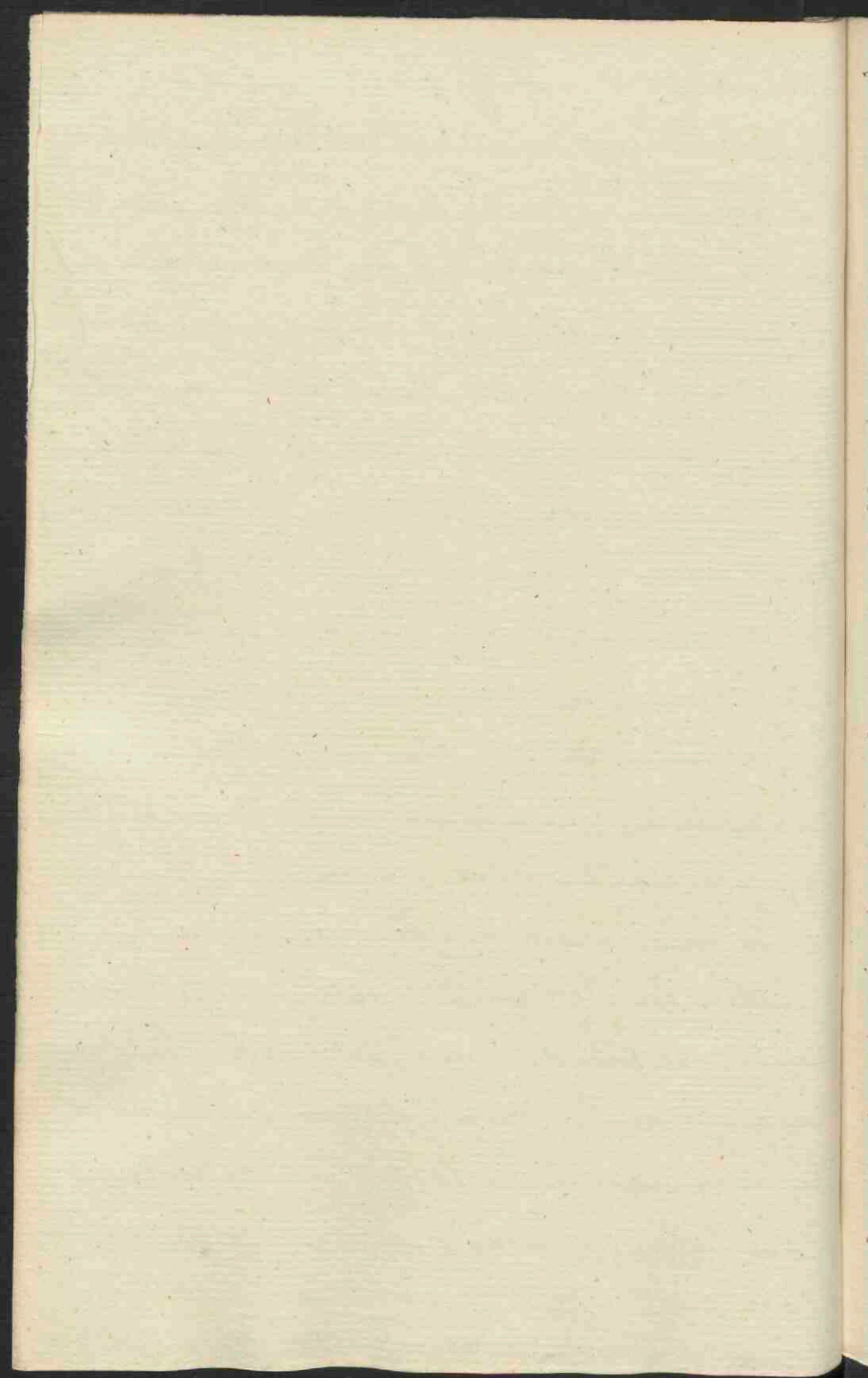
Het is niet te verwonderen dat zulke een gees-
 telijke betrouwd wordt.

Over mijne dier is een zeer goed kaffiehuis, maar
 hij nag al eens toevankomen; dat is een grote toe-
 flugt in zulk een klein plaatsje.

Er zijn noch geen vier duizend inwoners.

Maandag 6 november. Hedew was het markt-
 dag, maar, daar de meeste paarden door de Pruis-
 sen, en zes hondert baeren door ons, in het merk
 gesteld zijn, was de markt zeer weinig levendig.

Mijn oppasser is mede geweest, om de baeren aan

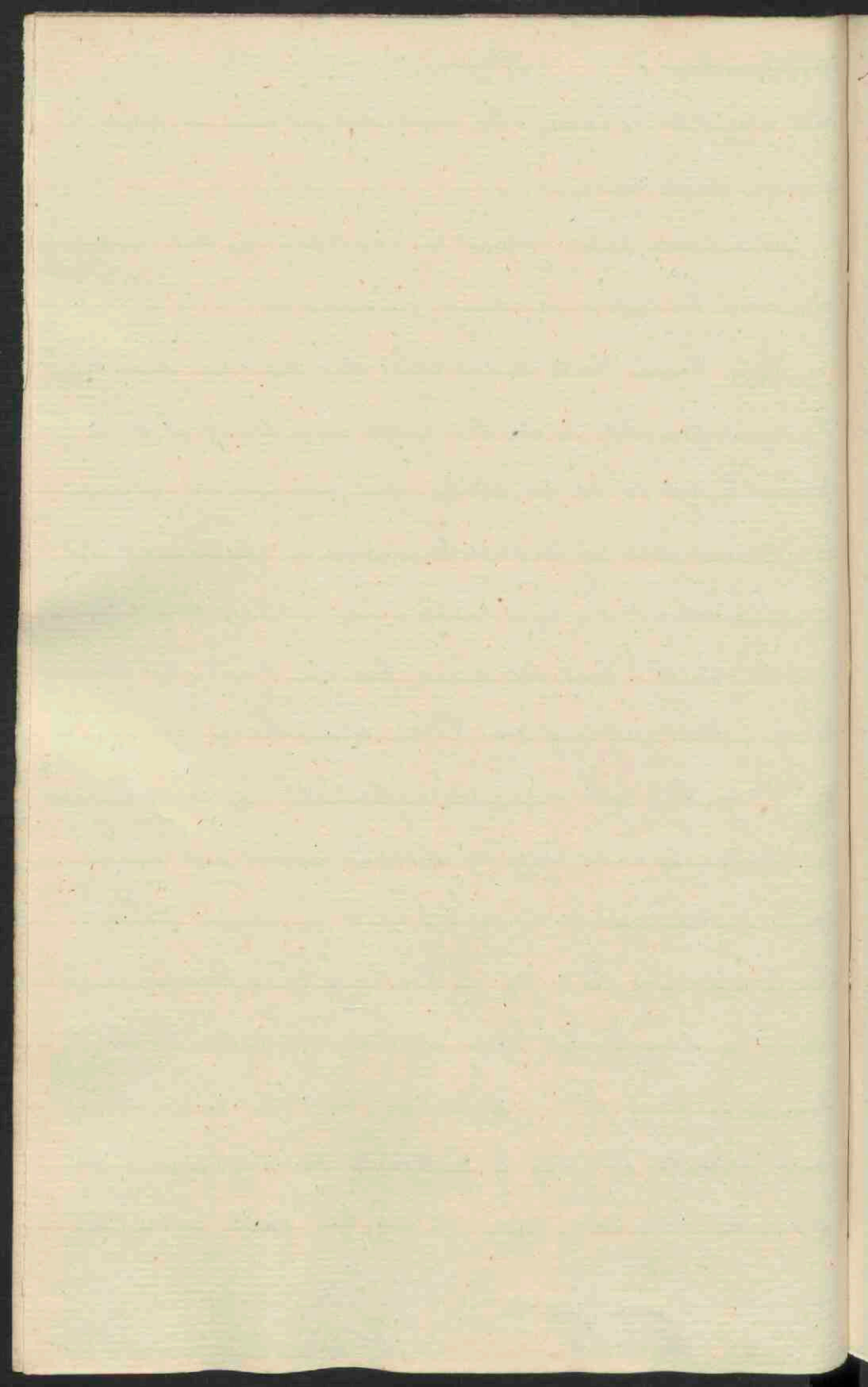
November 6. Noye.

het merk te handen; hij zegt, dat er nog al eens slaag gevallen is.

Ik heb veel katten leren en aantekenen; dit maakt, dat mij de Tyd niet lang gevallen is.

Mijn hospes heeft mij verteld, dat zijn huis hond zes duizend franken kost, dit heeft mij benestigd in de gedachte, dat er in dit stadje veel melvaren is. Want dit huis is niet op de markt, maar in een straat, die er op uitkomt: er zijn maar twee vertrekken beneden, maar van het voorste voor konken dient, en twee boven, benevens nog een klein slaapkamertje.

Er is hier alle avonden Assemblée van de waarna, me lieden uit de stad; zij bestaat meest uit oude dames; men speelt er wieth, enz. om enige lout. Een der dames had een en twintig sous verloren; dit was een ongehoord ongeluk: zij zeide, dat zij een frank in haar beurs gestoken had, en waarlijk niet gedacht had, nog te zullen te kort komen. Men gebruikt er niets; men komt om half negen en

November 6. 7. Røye.

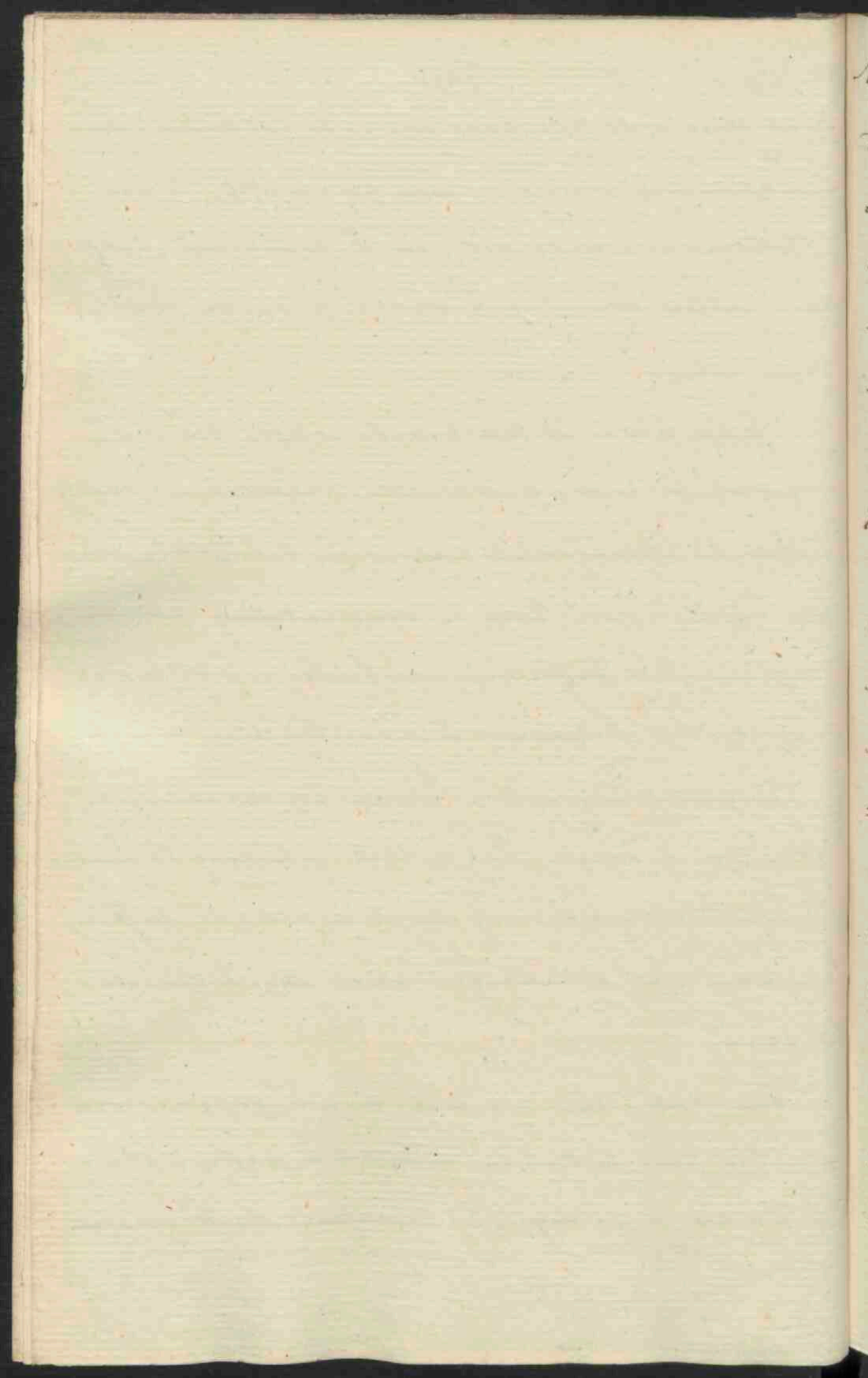
gaat tegen half tien naar huis. Bij het komen en
heengaan, zegt men niemand goed en dag. Enige
officieren zijn er geweest, en ik konde wel half
lief hebben, om er ook eens te gaan, om de gel.
te zien.

Ik heb heden het gasthuis bezigtigd. Het is een
vrij goed gebouw, er is beneden plaats voor dertig
zieken, die afzonderlyk slapen; en boven zijn veer-
tien oude lieden. Voor de ammenteling was er
nog een; dat heeft men verkocht, om de inrich-
ting van het blyvende te verbeteren.

Dinsdag 7 november. Deken dag heb ik nog te
Røye voorgebragt; het is toch gelukkig de laatste.
morgen vertrekken wij, 's ocht naar Guisars,
om van daar overmorgen naar Saint-Quentin
te gaan.

Myne boeken zijn my wel te pas gekomen, om
den tyd door te komen, want het weder is slecht.

Wij zien hier dagelijks Drensfische Landwees, enz.

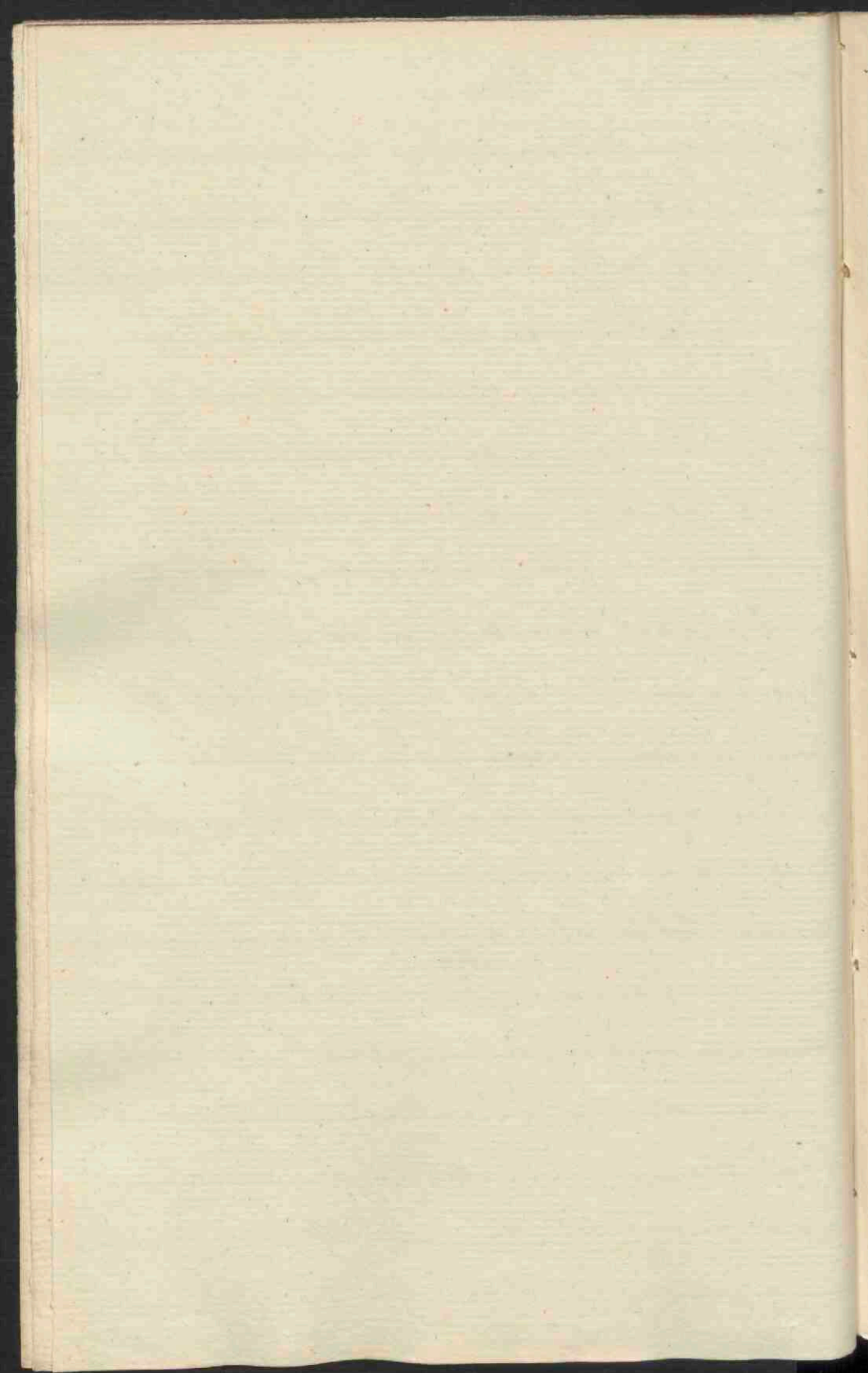
November 7

Rage

voorkomen. Zy zien er allen heerlijk nieuw gekleed uit, en het gevalg van wagens, paarden, ja tot koeijen toe, is zeer groot. Zo men zegt, ze, men zij laken mede, om zich nog eens op nieuw te kunnen kleden; of dit waar is, weet ik niet, maar zeker nemen zy veel mede, dat ik niet geloof dat zij er in gebracht hebben.

Er zijn hier geen bedelaars; mijn hospes heeft mij gezegd, dat wanneer men er vindt, die naar Amiens gevoerd en daar in een werkhuus gebracht worden. Volgens hem is het daar zeer ongezond, en worden er de armen slecht genaeld; zodat de meesten, die er naar toe gaan, spoedig sterven. Indien dit zo is, moet de inrichting zeer slecht zijn; ook is het onredelijk indien men ze allen zonder onderscheid opsluit.

Men heeft mij hier verhaald, dat rondom Saint-Quentin zes en dertig dorpjes zijn, maar zo veel protestanten (Huguenots) als roomkenen zijn;

November 8 Reglise. Noyon.

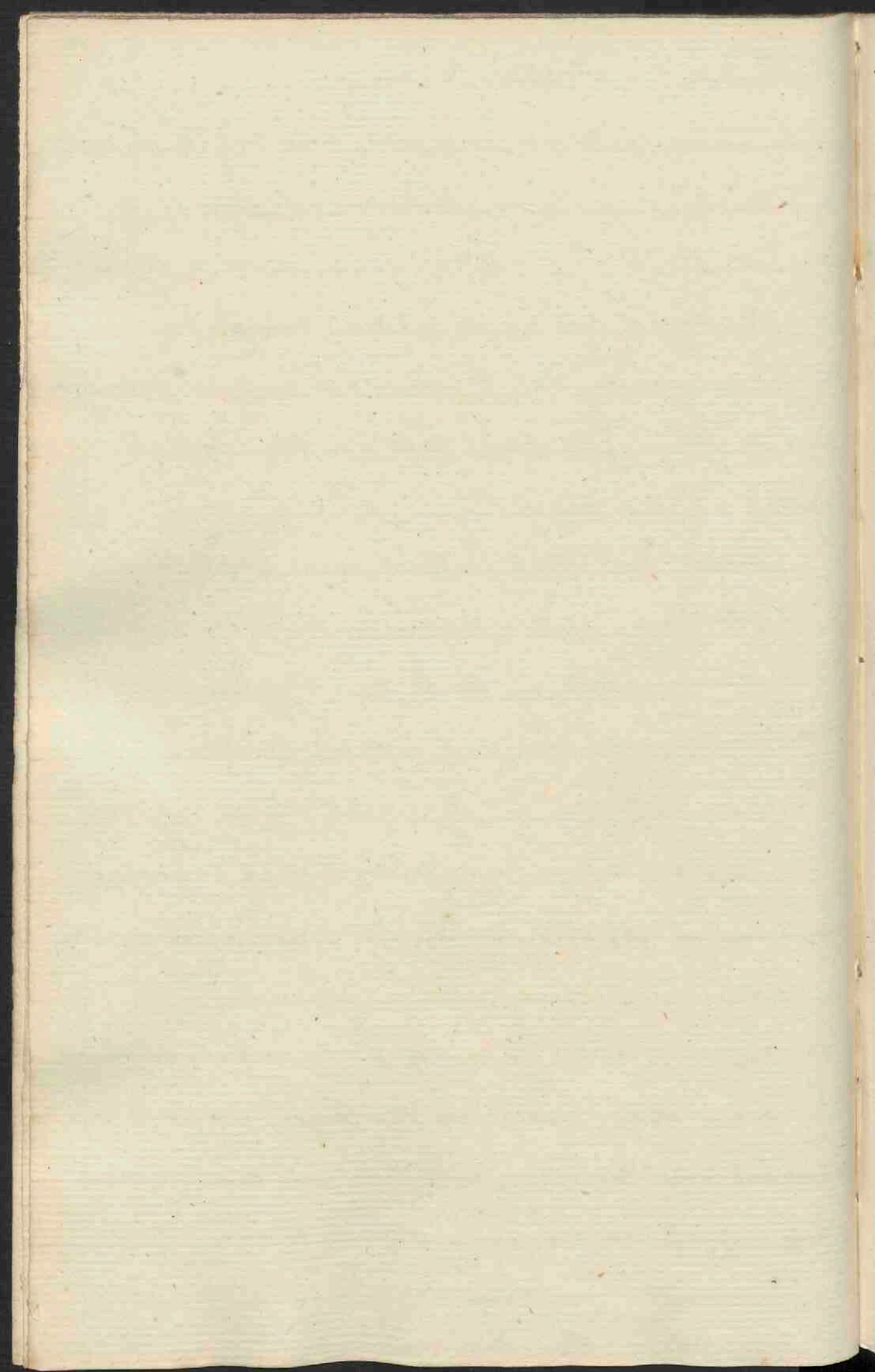
men raamt te Tolèrèr, en reeds voor de aanneming hadden zij vrijheid, om godsdienstverering te handlen.

Woensdag 8 november. Dieren morgen zijn mij langs den weg, die met zo veel arbeid in orde gebragt was, op Noyon getrokken. Voor een klein gedeelte slechts was het straatweg.

En mijl van Roye passeert men Reglise, een vrij goed dorp; verder liggen er langs den weg geen dorpen, maar rechts en links ziet men er verschieden. Men passeert ook een vrij uitgestrekt bosch.

In het eerst was het land vlak, maar wat verder op wordt het zeer heuvelachtig, hier en daar heeft men mooye gezigten, die nog veel mooijer zijn zoudten indien het zomer was.

Noyon, de geboorte-plaats van Jan Calvijn, is een lief klein stadje, wat groter dan Roye; het heeft een blijvend voorkomen. De kerk is zeer mooi; het gewelf is gaaf van gehouwen steen gebouwd.

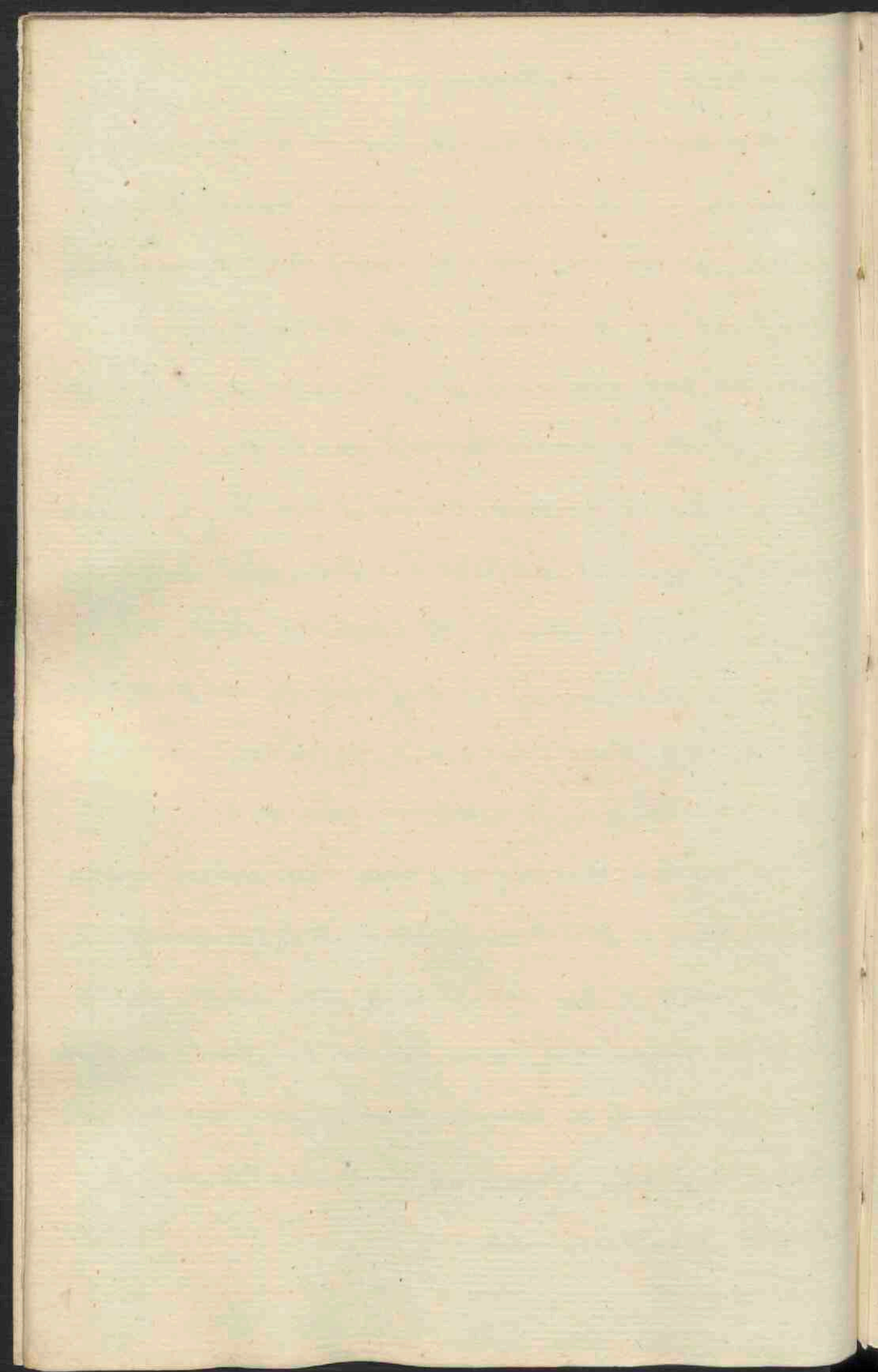
November 8. Hagon.

Op de markt staat een fontein, die altijd water geeft, zij is vrij mooi. Er waren opschriften op gesteld ter ene man den koning; deze waren nog zeer frisch en er schenen oude letters door. Toen ik daar na zag, was er een man naast mij, die, daar om lagchende, mij zeide dat die opschriften in korten tyd zo dikwijls veranderd waren, dat het niet meer mogelijk geweest was het ene behoorlyk uit te wifsen, om er een ander in de plaats te stellen.

De poorten waren zo laag, dat de wagens niet veel moeite buiten om maesten rijden. Ik vond daar door tyd om de stad vrij goed te zien.

De wallen zijn ene vrij lieve wandeling, want hier en daar is het land rondom schilacnchtig.

De wagens zijn tot Gusear, drie mijlen verder, gereden; maar veel van het volk is links en rechts van den weg op de dorpen gezonden. Wij zijn een kleine myl van Hagon af, links van den weg te Crisolle gaan overnachten.

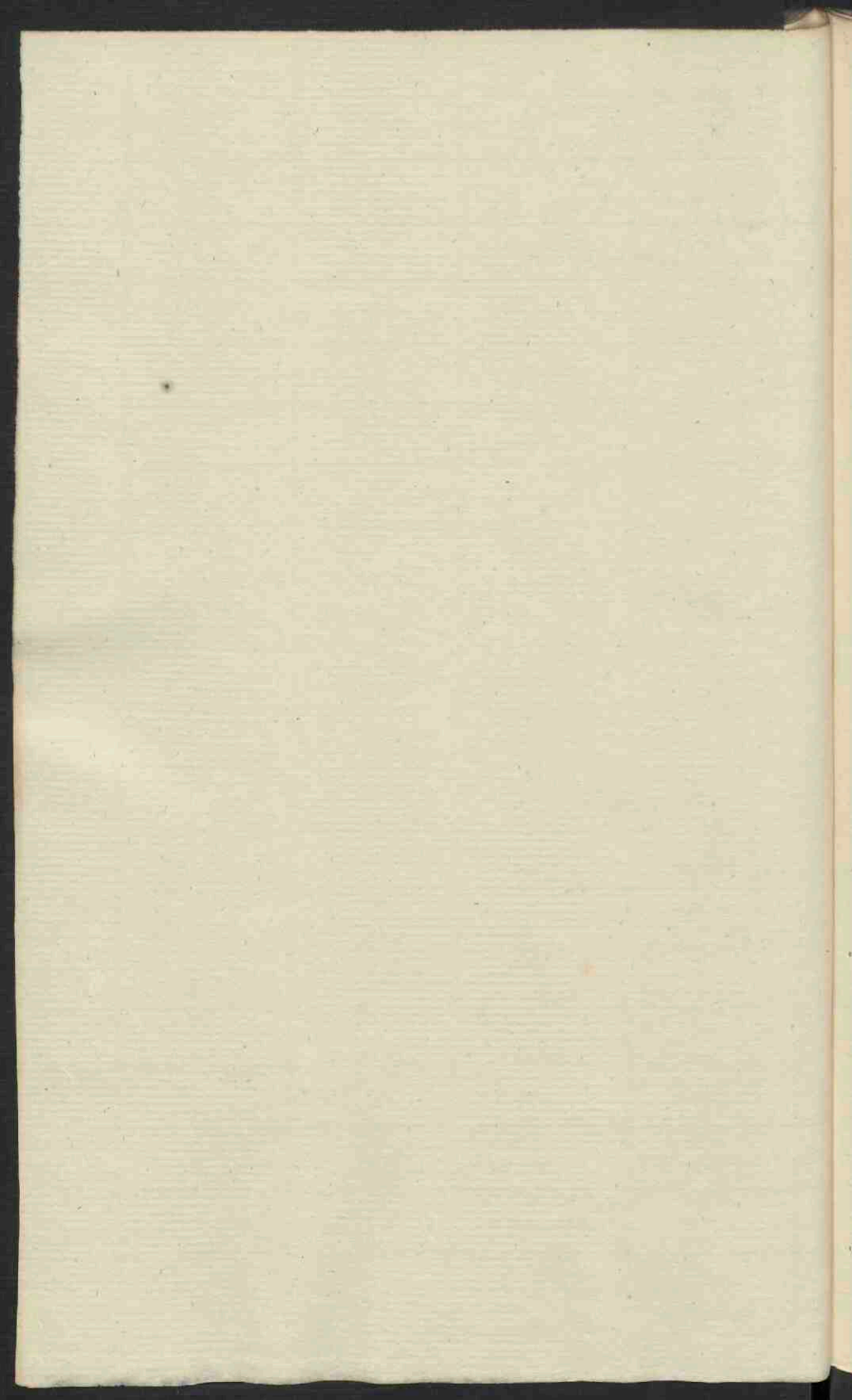
November 8.

Crisolle.

169.

Dit dorp is niet groot, er zijn omtrent honderd
huizen; ik ben met mijn oppasser en den wachtmeester
vergees op de Ferme Sainte Christine by Eloy Dermo,
gny, er zijn maar twee fermiers buiten hem op
het dorp; want men heet alleen Ferme ene grote
boeren hofstede, om't een of de bewaarder die in
huur of in eigendom heeft. De naam van mijn
hospes is eigentlijk Marvin, maar, zo als op de meeste
dorpen, heeft ieder een bynaam, waaronder hy beter
bekend is dan onder zijn eigen naam.

Het is treurig om te horen, hoe men hier misken-
veld is door de Pruisen. Hier in huis is alles aan
stuk geslagen, en linnen, klederen en al wat ver-
naesbaar was mede genomen. Bij hunnen eer-
ster doortocht hadden zij het vrij wel gemaakt,
daarom had men geen vrees; maar dit maal
hebben zij alles geplunderd, de menschen mishandeld,
wagens, paarden enz mede geroofd. Mijn hospes

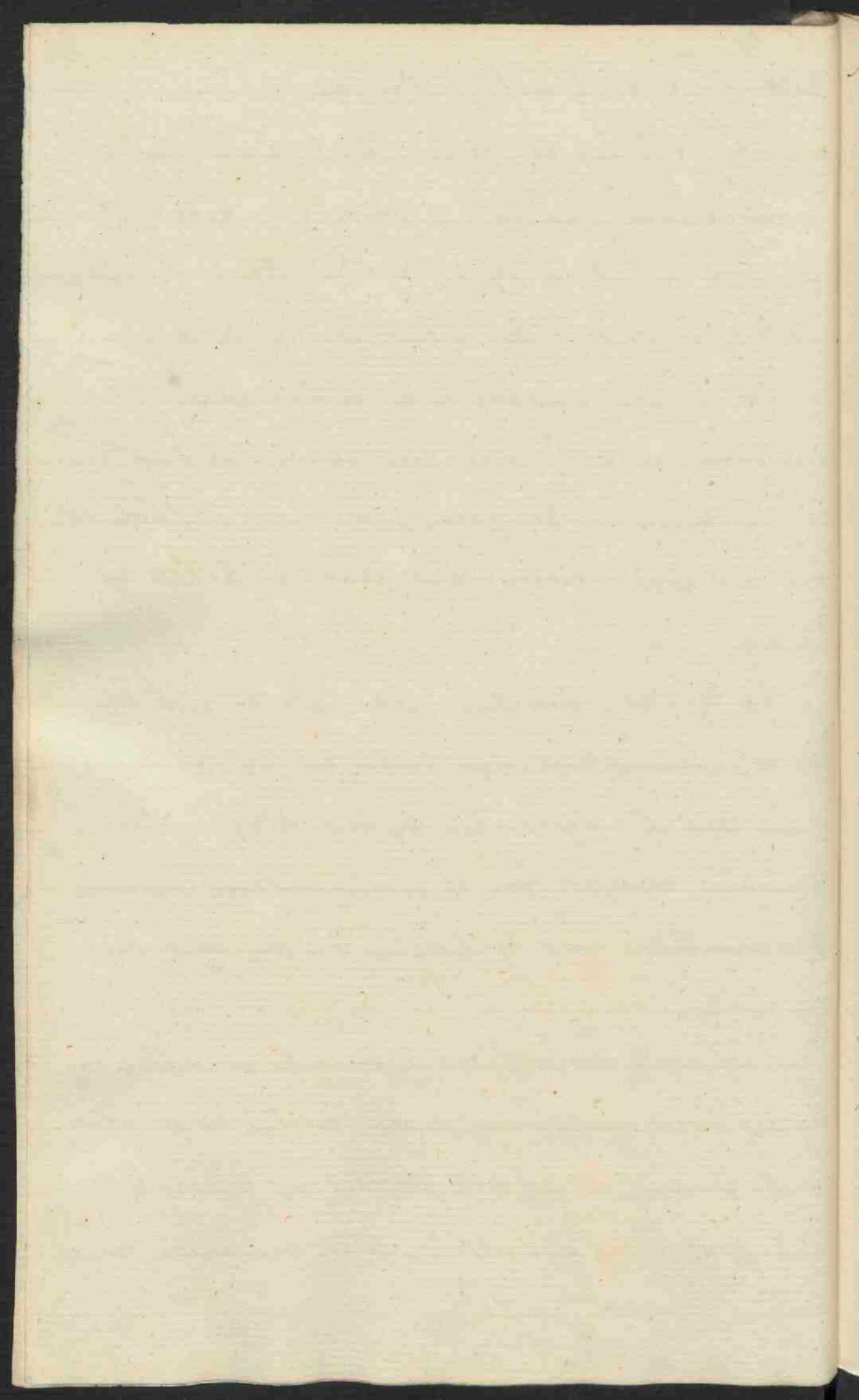

November 8. 9. Crisolle. Guiscar.

zeft, dat hij zich het verlies van zijn gaud en de mishandeling van zijn persoon nog getroust, nu het hem gelukt is, Zyne dochter, die een lief zacht meisje is, uit hunne handen te redden; zy was by den pastoor in de kelder geflucht. Vele vrouwen en meisjes zijn schandelyk door hen mishandelt. Het getal paarden, + welk zy van dit dorp alleen hebben mede genomen, bedraagt zestig.

Op hunnen terugtocht gedragen zy zich nu beter; evenwel zegt myn hospes, dat hij menschen zonde dat ik enige weken by hem bleef, en hem daardoor bevoogde van de menigvuldige onaan- geneemheden van militairen, die hij niet ver- staan kan.

Donderdag 9 november. Reeds voor het aantreken van den dag was ik op weg naar Guiscar; het had den ganschen nacht geregend, en nog hield het niet op. Guiscar is een doring, dat er vrij gaud uitkijkt; er zijn verscheiden bruten,

November 9. Guiscar. Ham.

171.

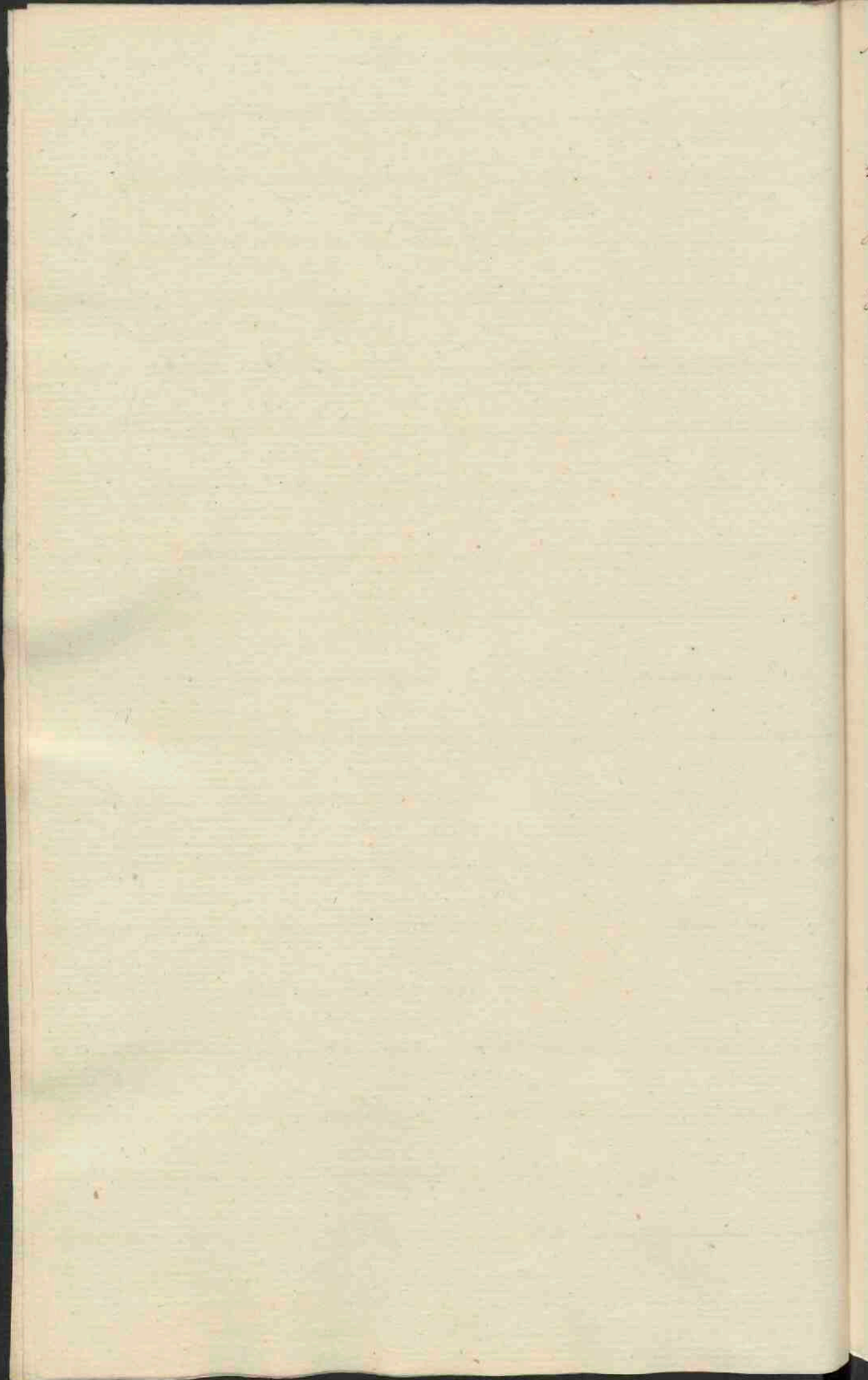
plaatsen, onder anderen een groot kasteel, + geen daar de
mederne van den graaf D'Harmond-beenoemd wordt.
Men heeft mij verhaald, dat hier en elders, rondom Hoyon
verschenden aantikyalke families wonen, die 's winters
in de stad komen en daar een zeer ganden kring van
omgeving vormen: velen derselven hebben bij de omme-
teling Parys verlaten, om hier vergeten te leuen.

Ham ligt $2\frac{1}{2}$ m. van Guiscar; tusschen beiden passeert
men Golancours, een klein dorpje.

Wy kwamen te Ham om half tien aan, maar de
poorten moesten zeer diep worden uitgegraven, want
buiten om konden wy niet de muren nergens
heen; dit werk duurde tot des avonds half vyf.

Wy vermenigden ons gedurende dien tyd in een kerker
buiten de poort; voor het eerst zonden wy hier
een kagchel en steenkolen; dit was een teken dat wy
de kalemgaen begonnen te naderen.

Ham is een zeer klein stadje, dat mij veel minder
beviel dan Hoyon. De kerk heeft behoord tot ene oude

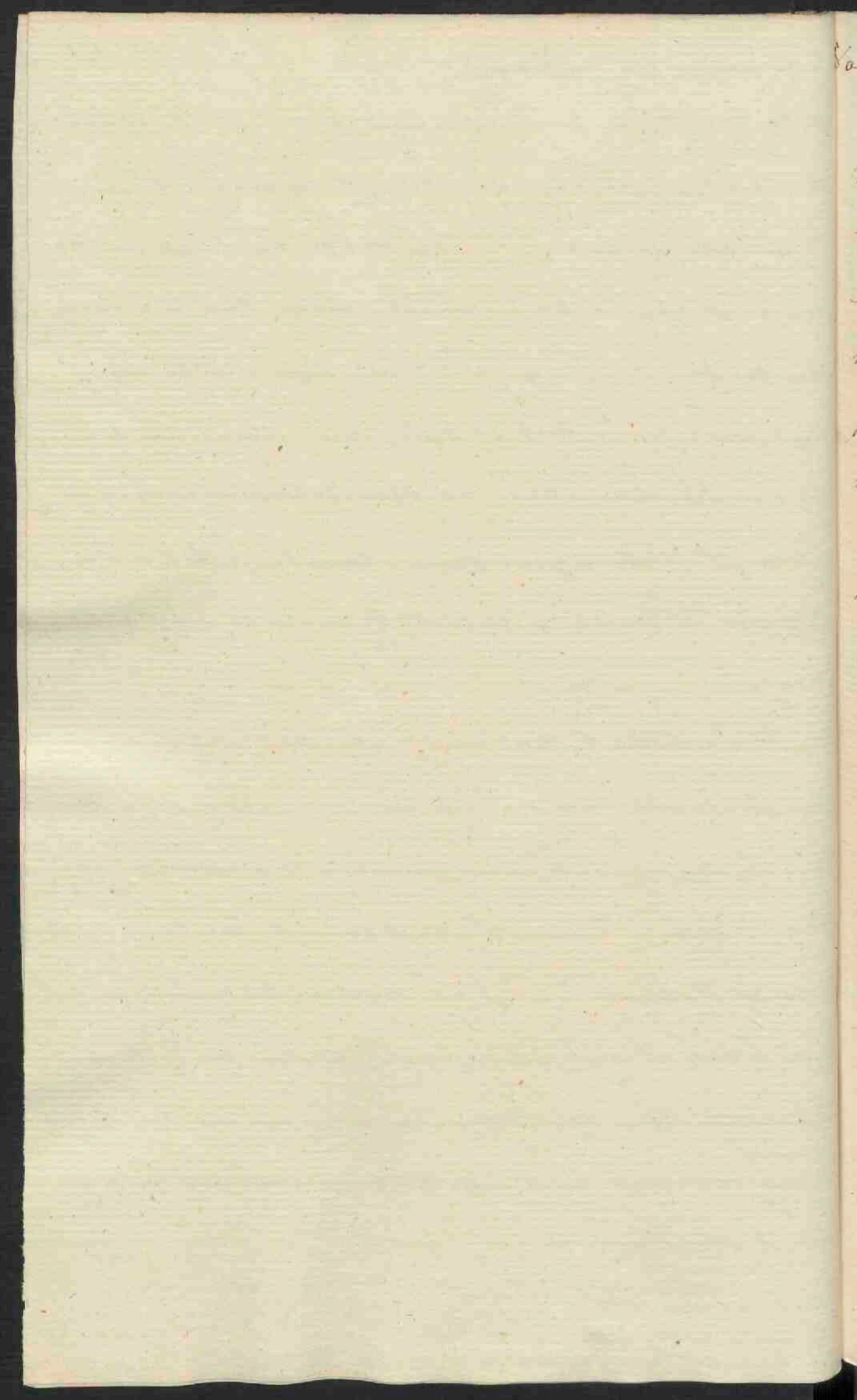
November 9. Nam.

172.

abby van Sainte Genevieve, zy is mooi, maar ook al
zeer vuil en slordig: het altaar is byzonder fraai,
gansch van marmel. De wallen zyn lelyk, en het
gezigt is er ook veel minder mooi dan te Hayon.

Bij de poort, die my inkwamen, ligt aan de rechter
hand een zeer oud fort of kasteel met torens. In den
tyd van Napoleon viende het voor staatsgevangenis; en
waren tot tachtig gevangenen; want dient het voor
kazerne. Ik ben er op geweest, maar er is niets aan
te zien.

Toen eindelyk de wagens door de poorten waren, was
het zeer donker, wy moesten toch nog naar Saint-Quen-
tin, vyf mylen verder; den ganschen dag regende het.
Ik need een goed eind alleen voor uit; om wat vroe-
geraan te komen. Hier kwam het mij te pas,
dat ik nog al veel verrewen naar buiten kon: ik reed,
toerde te tegen den regen en wind in, en het geluk
te mij daar door het onaangename van den weg ge-
heel te vergeten.

November 9.

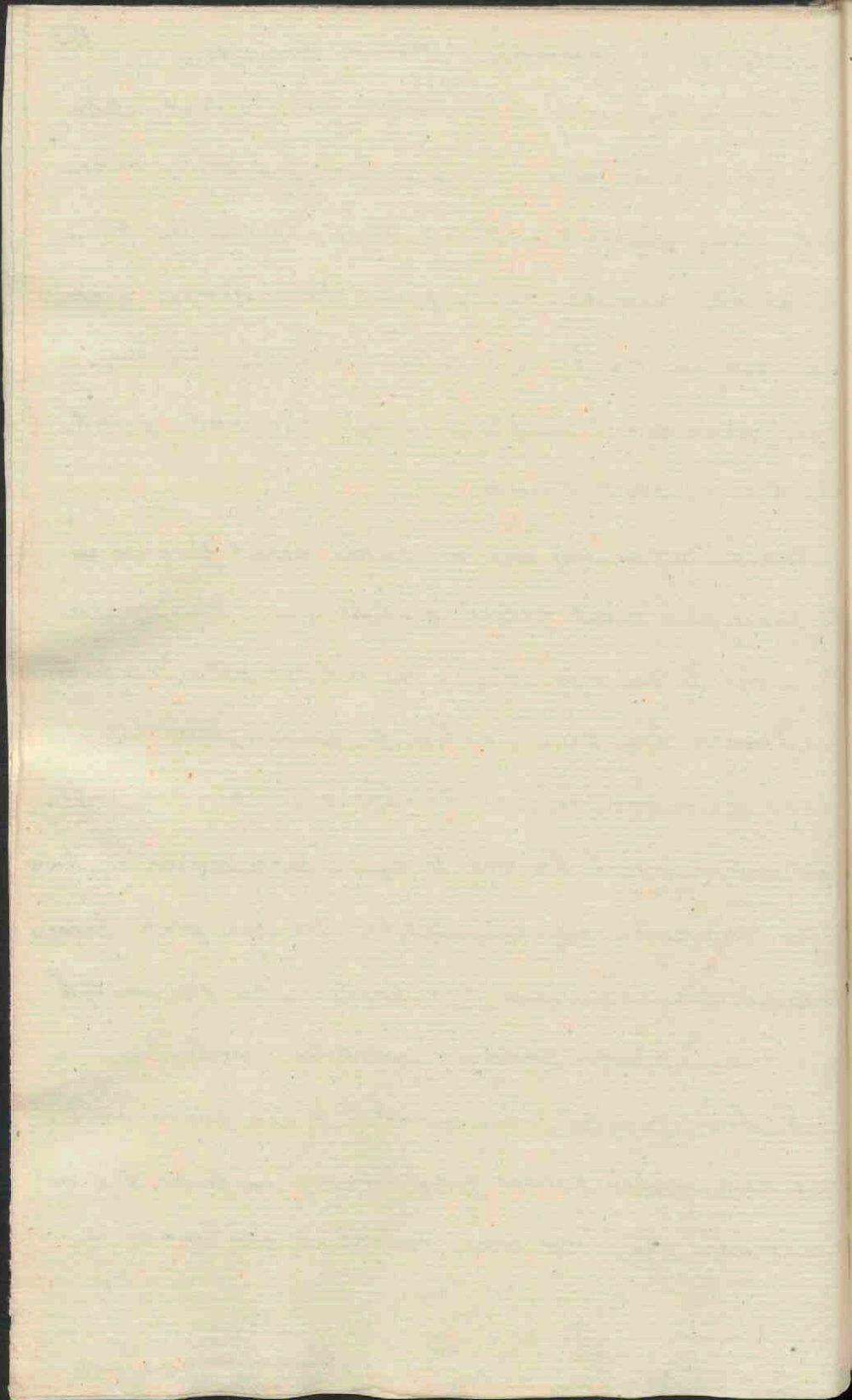
Roupy. Saint-Quentin.

173.

Verder op ontmaakte ik den dokter van de landmiltie,
die ook vooruit reed, en mij vervolgden naam ooren
weg. Men passeert ontrent half weg tusschen Ham
en Saint-Quentin een mooi groot dorp Roupy. Het
was zo glad vrom de slik op den steenweg, dat mijn
paard eens geheel uitgled en op "ijde mel; gelakt",
hij bezorde ik mij niets.

Op een zagen mij een verboord groot gebout en
de verte, het melk geheel verlicht was. Wat nader
komende telden mij tachtig vensters allen verlicht.
Mij konden ons geen denkbeeld maken, wat dit
was: het scheen in den donkeren, die ons omringde,
mel een betoerde kerkeel te zyn. Toen wij er by kwam,
men vernamen wij eindelyk, dat het een grote katoen
fabrick was, maar nu vier honderd, en gewoonlyk
mel zes of acht honderd menschen werken.

In Saint-Quentin vernamen ik, dat het paardervalk,
nog drie mijlen verder gaan moest, en daar het nu
reeds over tien uren was, besloot ik, om maar te

November 9. Saint-Quentin.

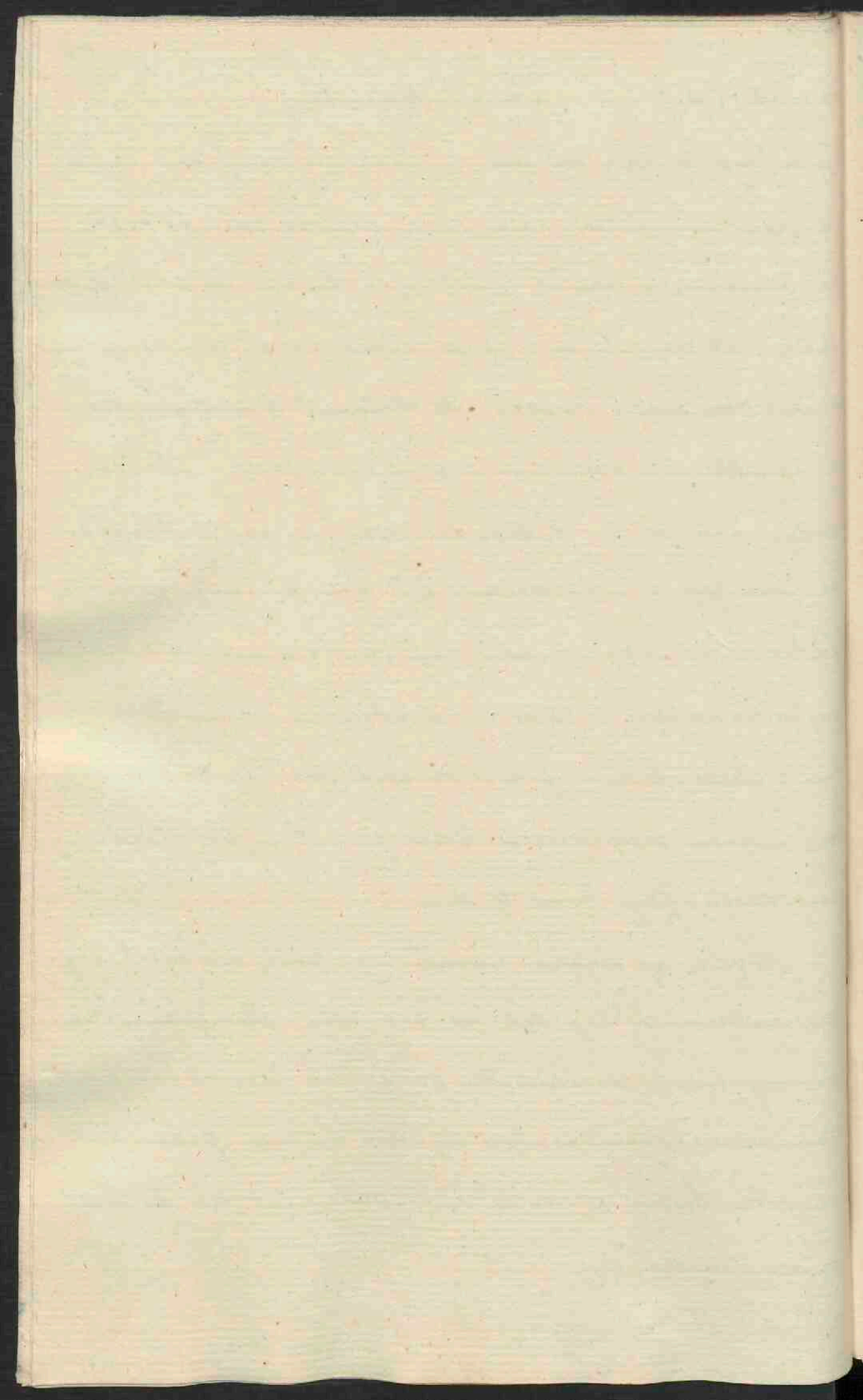
blijven. Ik vraag naar de beste herberg; een heer meent
 mij het Hôtel d'Angleterre en Hôtel-Dame, in de
 laatste zoude ik, nu men zeggen het duurste zijn.
 Daar in de eerste geen plaats wijsing ik naar
 Hôtel-Motre-Dame. Ik word en een soort van table,
 d'hoor, maar ik duidelyk plaats van naam. Het eten
 was slecht. Het gezelschap bestond uit veertig
 meest knoplieden, een kolonel die telkens zaid, dat
 hy soldaat geweest was, en die dit taak niet schaeft
 te zeggen, om het te doen vermoeden. Het ge-
 sprak was natuurlyk politiek, en schoon ik er
 weinig deel aan nam, werd ik op de Franse ma-
 nier dan een reeks van vragen mede erin gebruikt.
 Een der gasten, die wenne my het beste sprak, was nog
 een edel jacobyne. hy scheldt op Napoleon, op Alexander,
 op al de konsten. Het was aardig, om te hooren, met
 haer veel uitsprekendheid by een gevoelen verdedigde,
 dat needr zo veronderd schijnt; ik heb zelden met meer
 vrees en uitdrukking een stelling hooren verdedigen,

November 10

Saint-Quentin.

vooral was hy tegen den adel „Les hommes qui n'ont eu que
 „la peine de naître“. Tegen mij was hy zeer beleefd,
 het megnemen van de schilderijen keurde hy zeer af,
 maar dat, zeide hy, was mijn schuld, niet, een militair
 maect zijn orders volgen. De kolonel bevestigde dit,
 en staafde het met zijn eigen voorbeeld. De ja-
 cobyn namde de Hollanders zeer, maar beklaagde
 ons, dat wij by deze gelegenheid een koning gekreegen
 hadden; want hy meenakte teich „qu'un portrait un
 „pauvre seigneur de tous ces medins de rois.“ Hier om-
 trent hebbe ik hem gerast, en zeide, dat wij zeer te vre-
 den waren met anren koning, en hem volbracht
 niet verlangden, kuyft te zyn.

Ik vloep op mijne marsch zeer goed, en bleef nog
 den volgenden dag tot na het eten. Het gereschap
 had mij zeer in vrenderschap genomen: toen ik na 't eten
 zande nigggaan, dronken zy allen op mijn gezondheid,
 en allen kwamen mij de hand geven tot den kolonel
 en den jacobyen toe.

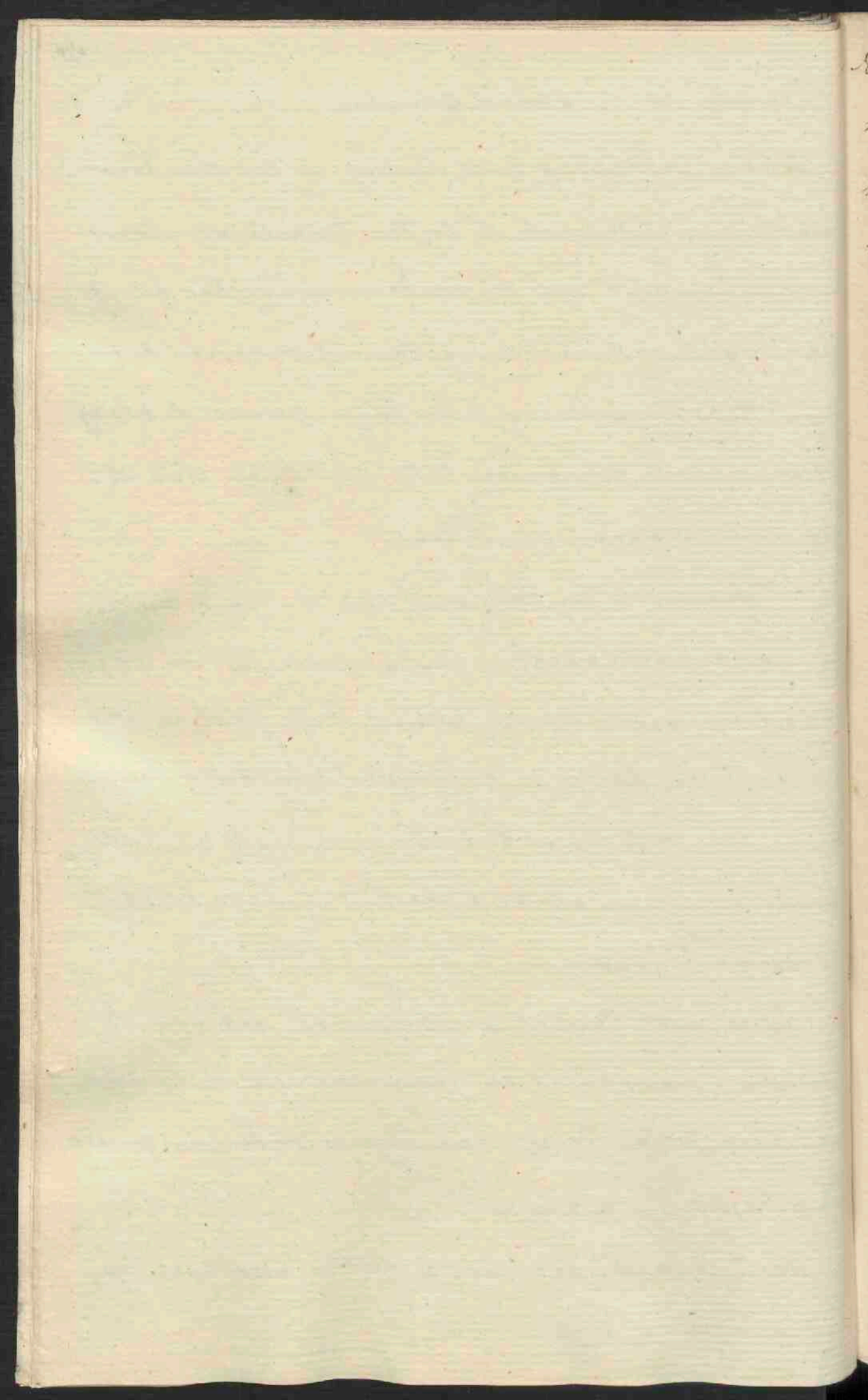
November 10. Saint-Quentin.

Het was vrij moorig in de herberg en het eten zeer zwaar; want ik meende te zullen betalen als elders, maar ik hiet niet over te ureden; maar het graat was mijne verwondering, toen ik vernam, dat mijne gehele vertoring met mijn paard bedraeg 39 sous (noch geen gulden) de goedkoop had ik het noch nergens gevonden.

St-Quentin is een stad van tien Duitseu vielen; zij is op een zeer oneffen grond gebouwd, en er is niet ene recht swaize straat. De kerk is een der mooiste Gattische gebouwen van haar soort, en is hier ook voor bekend; zij is niets vernallen, maar even min als al de kerken in dere streken kindelyk gebonden.

Er is veel handel in St-Quentin, ook veel fa., bricken, waaronder de voornemste is die van den heer Jolly. Er zijn veel nieuwe rijken en gevolg. Lyk Napoleons gezindten.

Het is jammer, dat men de mallen niet wat op.

November 10. Saint. Quentin (Kanaal) Bellicour.
maakt, zij zouden een lieve wandeling kunnen opleve,
nen; men heeft er hier en daar een zeer mooi gezigt,
maar het is bijna niet mogelijk om ze te passeren.

Het kanaal, dat naar de stad genaemd wordt,
loopt langs derelue. Het is bestemd om de Schelde
met de Oise, en daar deze met de Seine te vereenigen.
Het loopt van Kamerijk naar Chauny. Men heeft
mij gezegd, dat het niet aan het doel beantwoordt,
veelal de bronnen, die te voren bestonden, en die
men berekend had, dat het van water zoude voor,
zien, nu hebben opgehouden te lopen, en er nu slechts
diepte is voor zeer kleine vaartingen.

Ik ben naderhand by Maniere over het kanaal ge,
wezen; daar had het zeker niet meer dan drie vaart
water.

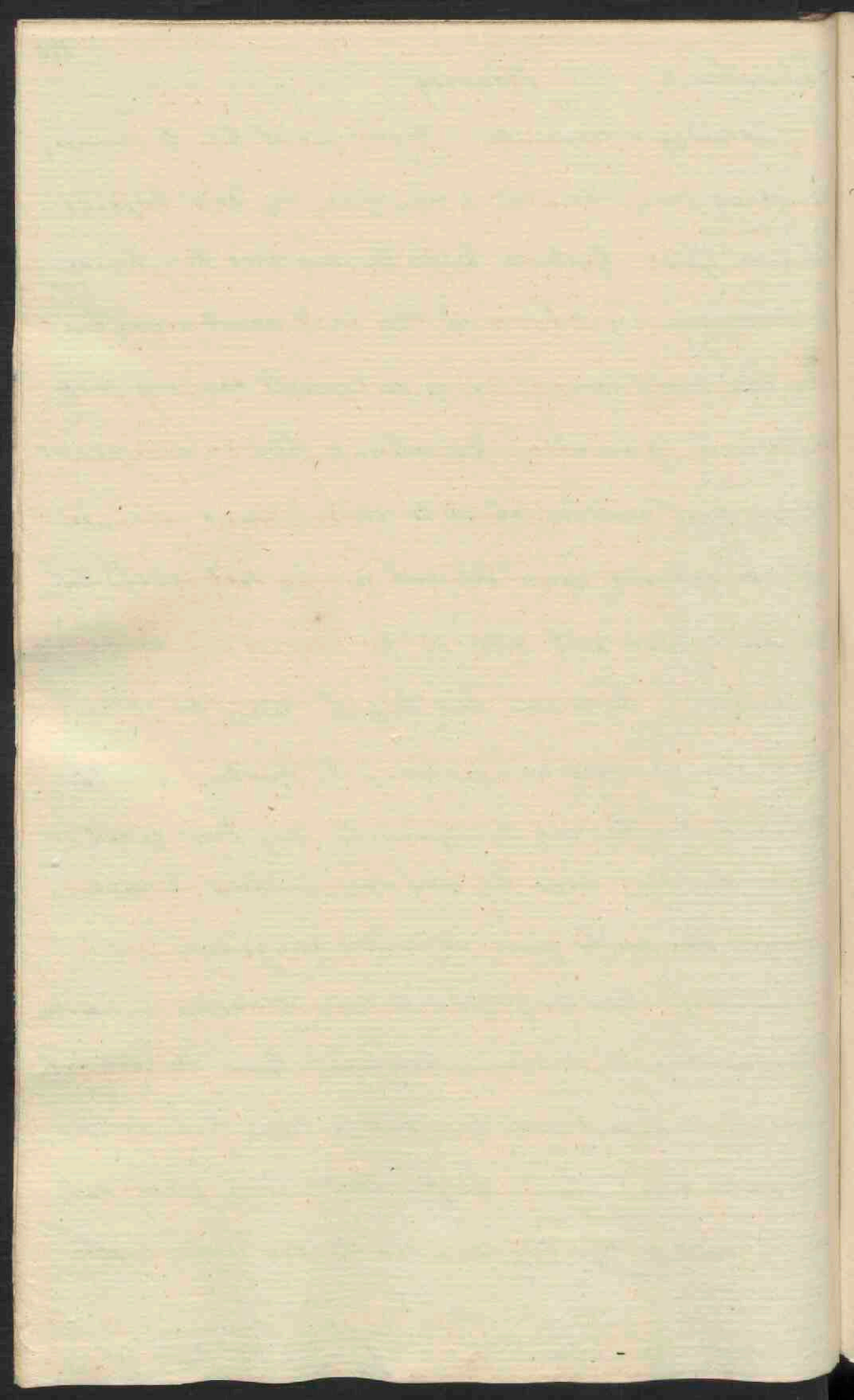
Om half drie ben ik van Saint Quentin gereden,
drie mijlen naar daar ligt Bellicour, een groot, mooi
dorp. Daar vernam ik, dat de kuzenen naar
Nourray waren, een halve myl rechts van den weg af.

November 11.

Kourroy.

Zaterdag 11 november. Neben heb ik hier te Kourroy
vrijdag; mijn kwartier is very goed, bij den Adjoint-
maire Grin. Gisteren heeft hy my met den kleine
outrangen en schoon ik very laat aankwam, had
hy zijn middagmaal er op uitgesteld, om my niet
alleen te laten eten. Hy schijnt hier in een groot
punt van wellerendheid te stellen, want wanneer
ik iets gebruik, moet het ook ry, hy doet altyd me,
de, en schijnt zich zelfs in de haereelheid naar my
te richten. Hy is een zeer huych man, die alles
doet, om het my aangenaam te maken; hier toe
behoort, dat hy my den goanschen dag door gesel-
schap houdt; daar hy very dom is, kan ik niet
zeggen, dat zulks juist byzonder aangenaam is.

ken heeft hier de gewoonte van staarten en witte
slaapmutsen te dragen. Monsieur Grin, die dit ook
doet, vermondert zich zeer, dat in mijn land die ge-
woonte geen plaats heeft, niets kask staat net-
ter en beter in zyn oog dan een helder witte muts.

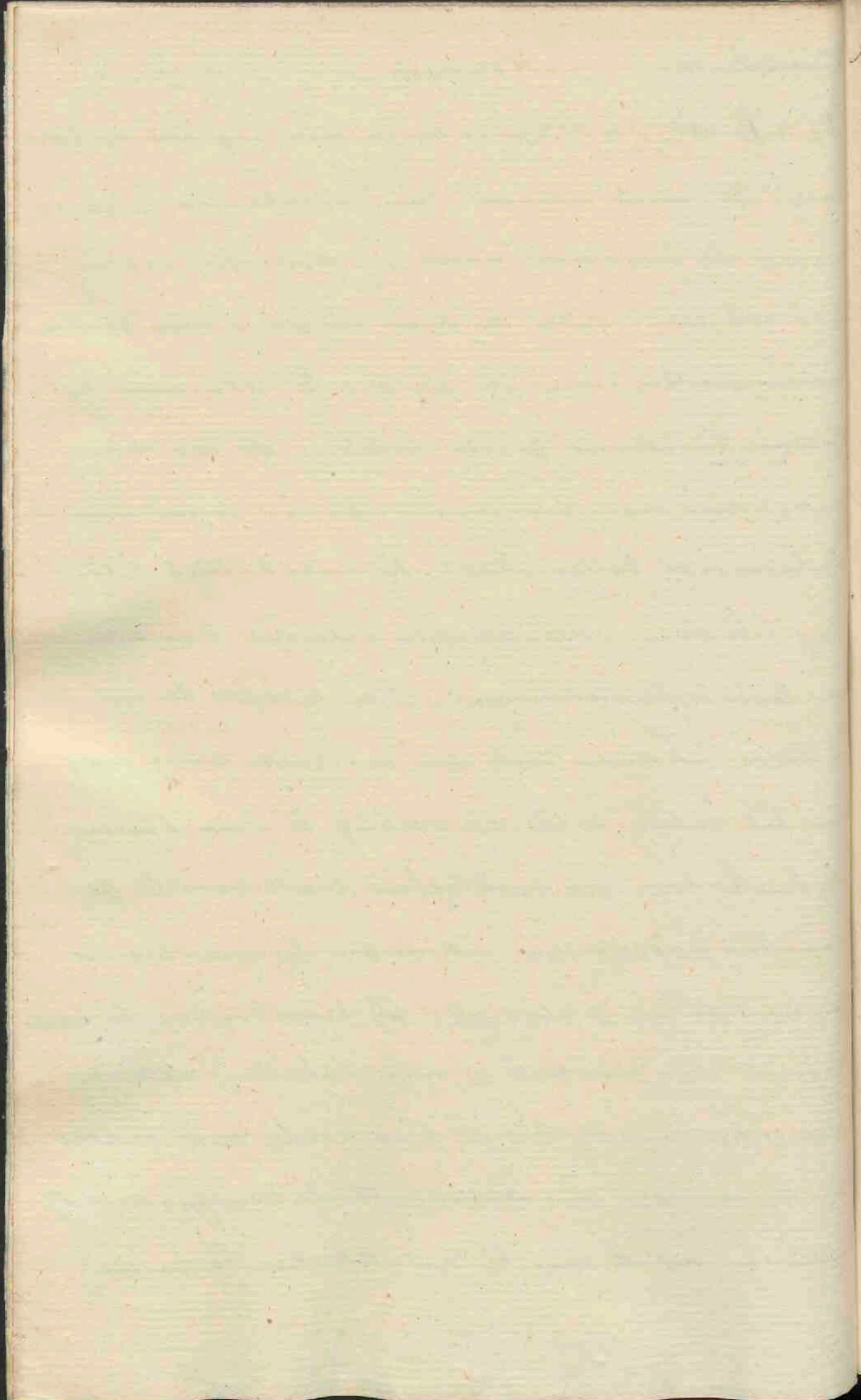

November 11.

Nourroy.

149

Hij is fermier, en er zijn er buiten hem nog vier op het
dorp. De meeste inwoners zijn fabrickanten, waaron,
der vele, die voor eigen rekening arbeiden; maar
toch ook een aantal, die voor rekening van grotere
lieden werken, even als wij dit te Reunand bij
Cateau-Cambresis gezien hadden. Wy zijn raam
wezen zien naar het weven van een soort van
netdoek of kataenenkant, die maakt men hier
veel. Te voren maakte men hetzelfde van vlas,
en toen heette het linow. Men weefde dit in
kelders; de man zeide mij, dat zulks nodig was
om het kataen zacht en vochtig te daen blijven.
Hy dunkt diezelfde vochtigheid moet voor de ge-
zondheid nadelig zijn. De man, bij wien mij dit
zegeu, was een protestant, hij zeide mij, dat hy grote
begeerte had, om zich in mijn vaderland neder te
zullen; hij wenschte, dat ik hem soude onderrichten
of hij daar een goed bestaan soude vinden; en zelfs
wilde hy, dat ik hem bij zyne aankomst soude

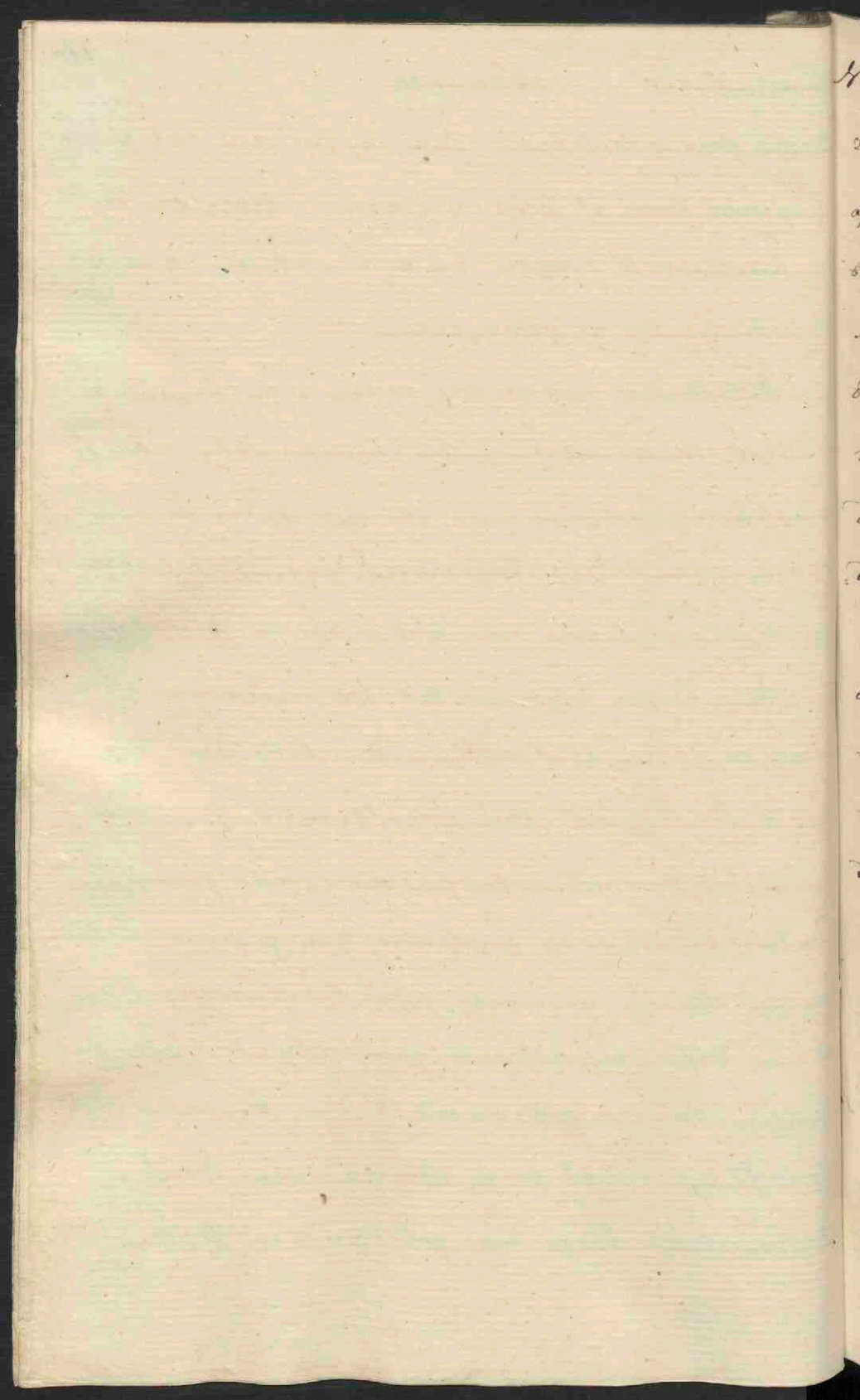
November 11. Vrijdag.

zaaken voort te helpen. Daar hy hier een mel gesteld
man was, doret ik hem niet aansmaedigen om die
verhinking te wagen, hoe gaarn ik hem anders
van dienst zoude geweest zijn.

Het dorp is nog al lief, er zijn zesen honderd in,
waner, waerander vyftich hervormden. Als ge,
waantlik, zeide men mij, dat het gaede lieden
waren, maar zees Kapalicus-gezind. Te Ange,
court, een mijl van hier, hebben zij een predikant.

Mijn hospes zegt mij, dat het onbegrijpelijk is,
zo als in dezen onttrek de zeden bedarven zijn
sedert het kanaal van Saint-Quentin gegraven is.

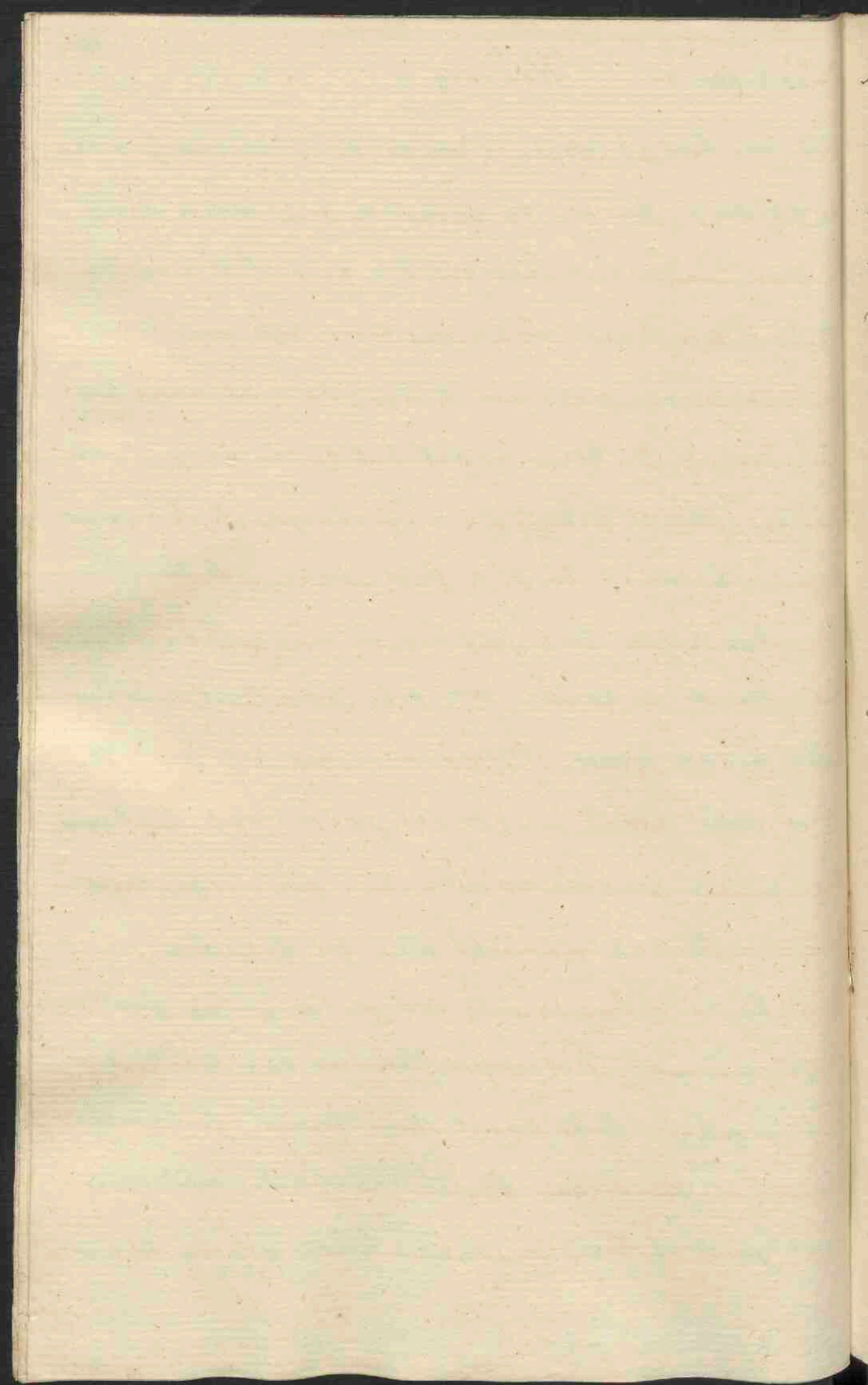
De menigte vreesdelingen, die er aan gemerk
hebben, of die er bij geplaatst zijn geweest, hebben
overal kennis gemaakt met baenenmeisjes, en
het is algemeen, en ook geen schande meer, dat
meisjes, zonder getrouwd te zijn, kinderen heb-
ben. Er zijn overal jonge Spanjaarden, Fransen,
Luzen enz. Enige zijn getrouwd, en hebben

November 11. Hourroy.

Zieh van hier gevestigd, zo zijn er hier twee Spanjaarden op dit dorp, van een, die heelmeeester geworden is, heb ik bij mijn hospes ontmoet. In den omtrek is nog een Pruis en een Zweed. Sommigen leuen ook met baer-
dochtens zonder getrouwd te zijn; toen ik mijn ver-
wondering te kennen gaf, dat op een dorp zulke
dingen plaats hadden, zeide mijn hospes, "O, monsieur,
Depuis le canal tout se fait, - hormi le bien."

Mijn hospes heeft mij het een en ander van zijn
akkerbouw verhaald. Alle drie jaar laat men het
land braak liggen. Indien men het zeer goed ge-
neest heeft, plant men er dat jaar wat koolzaad,
dat in july gazaaid en in november uitgeplant
wordt. Somtijds gebruikt men het braakland ook
voor banen, die men aan het roe geeft en fane-
latter noemt. Het eerste jaar na dat het land
braak gelegen heeft, zaait men tarw, het tweede
keer in plaats van hauer zaait men mel eens
met gerst of luxerne; maar ander graan baamt

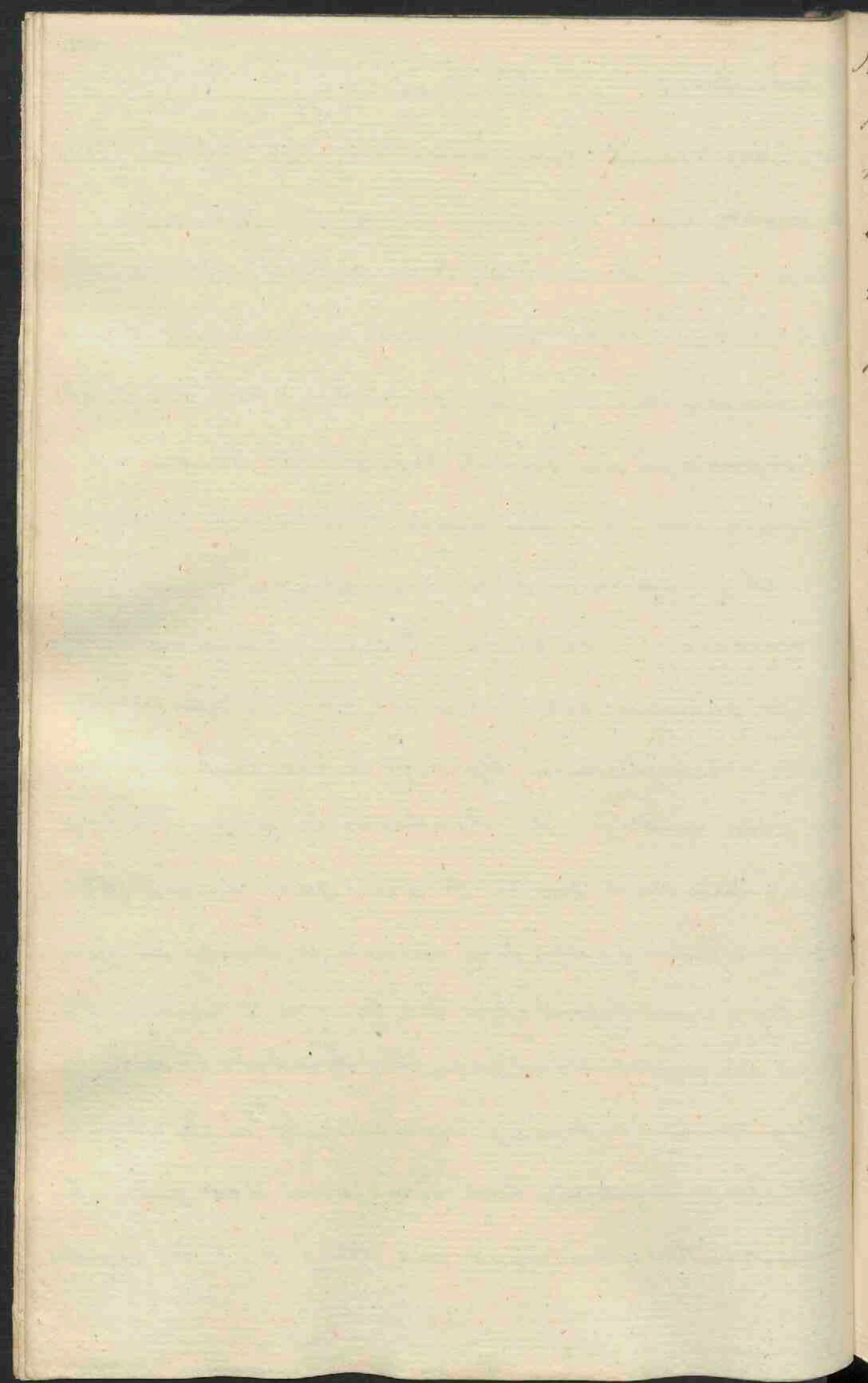

November 11. Haurroy.

men gewoonlijk niet, dan alleen wat rog om lient te maken want daarvoor beugt het tarwestro niet.

De zaaityd is in oktober, dit maakt dat het land er nu weder veel aangenameer begint uit te zien dan voor enige weken; toen stond het in stappels en nu begint overal het koren uit te komen, het geeft een mooi licht groen geeft.

Men heeft hier drieërlei werktuigen, om het land te bearbeiten. De gewone Franche plaeg met twee gelijke raden, dere meet de aarde naar welke zijde men wil; men beplaeft er het land recht op en neder mede. De Brabandsche plaeg, die een groot rad heeft, dat in de voor gaat, en een klein dat er naast gaat; dere meet de aarde altijd over ene zij; men begint dus het land in 't midden en gaat zo voort rondgaande; somtyds is dere plaeg zonder raden; men noemt ze Brabant. Het derde werktuig heet Benois, en het gebruik Benoiten. Het is een soort van plaeg met een spitelen,

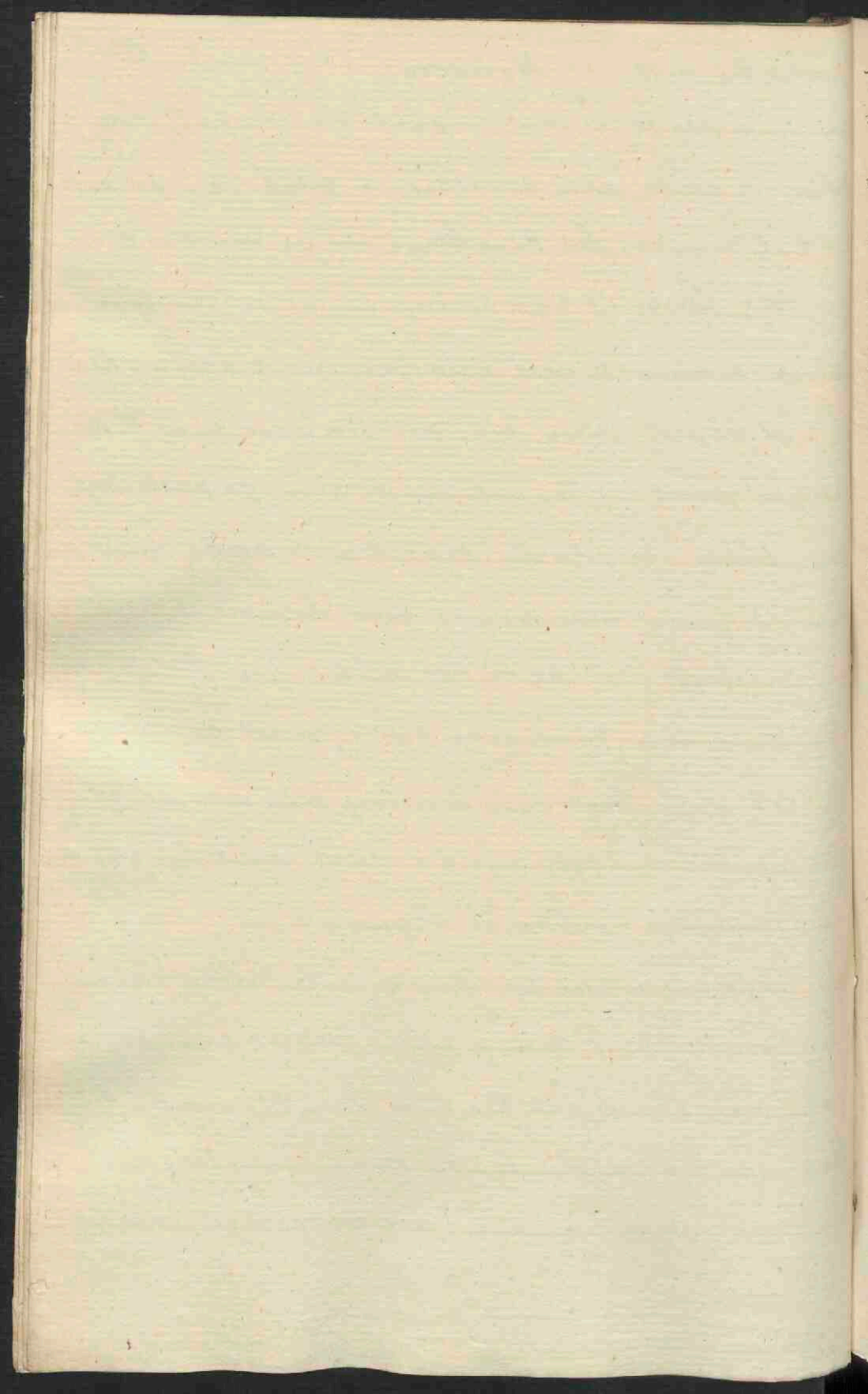
November 11. 12. Houtroy.

103.

zinkt in den vorm van den punt van een pijl; deze
neemt de aarde aan meestersijde te gelijk. Men bedient
er zich van, om het braakland nu en dan om te
merken; het gaat niet zo diep als de mezentlijke
plaeq, maar ook veel schieliker en makkelijker.

De akkers liggen meestal niet rond voor het
aflopen van 't water, ook zijn er geen greppels tuf-
schen beiden. In plaats daar van maakt men
met den plaeq, wanneer het land begraaid is, een
voor slingereud door den akker heen. Het graan
komt in deze voor even als er naast op, maar
in het graan ziet men den loop van derelne ge-
tekend, dat somtyds wonder staat, want zij zijn
in allerlei bichten en figuren.

Zondag 12 november. Den ganschen nacht was er
een verschrikkelijk leven geweest; toen ik smorgens op-
stond vernam ik, dat het twee Irenissen waren, die
gekomen waren, om hoijen, brood, haver itro enz.
te requireren. De Maire had den ganschen nacht

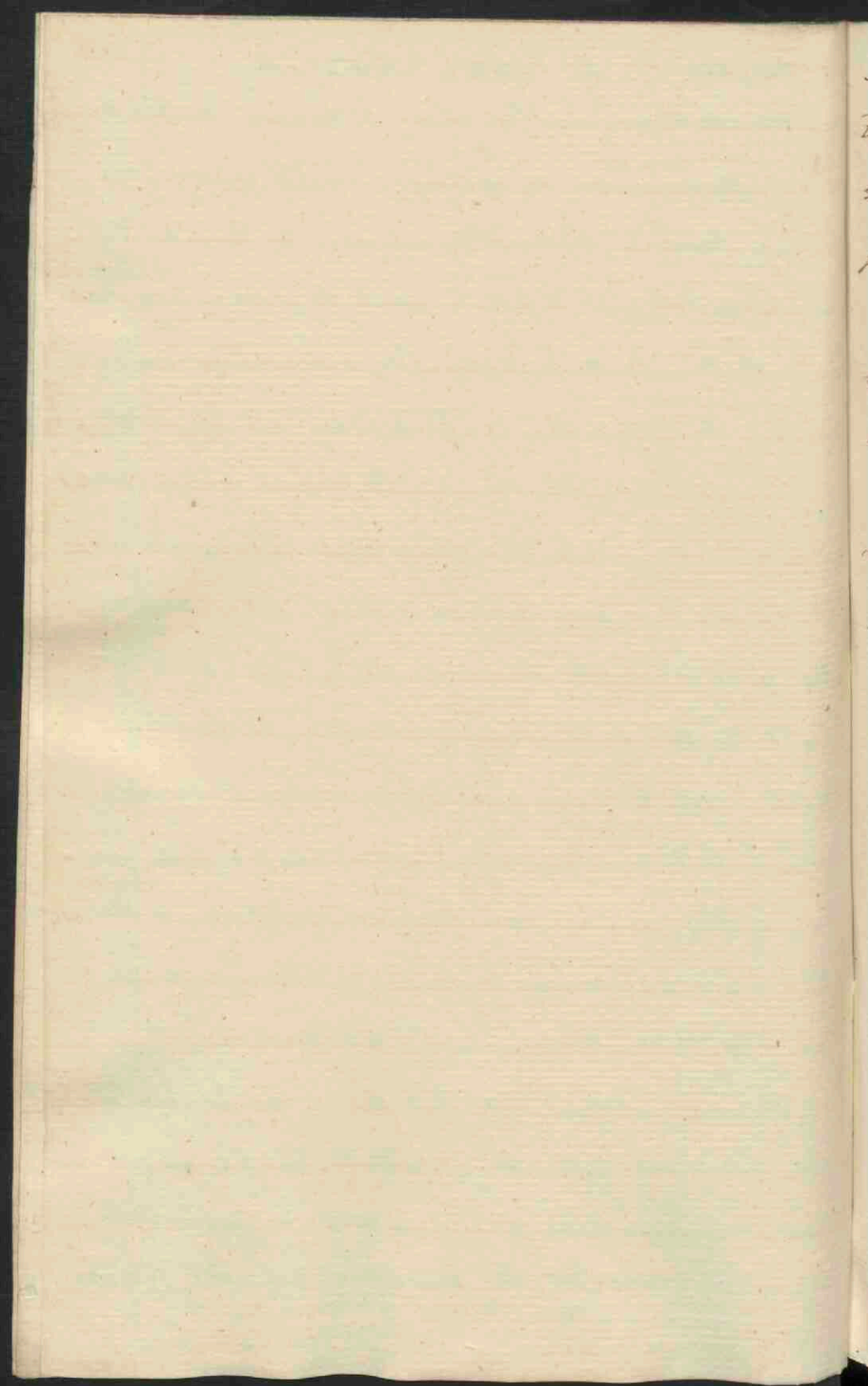
November 12. Le. Catelet. Manière.

moeten rondlopen om het byeen te krygen, zo dat de twee afgesnooden, al spoedig met het gevraagde zonden kunnen aertrekken, immers zo hun de vrommenschap dit niet belette, want zij hadden toen met hem beiden reeds de vijfde fles brandewijn onder handen. Zij reiden van de Landmeir van Hees te Lijn.

Van Hamoray ben ik over Bellicourt naar Catelet gereden. De weg is hier niet bestraat, maar met steengruis hard gemaakt, het geen in den zomer zeer goed is, maar nu met bij ons veel plaatsen slecht, zo dat er al weder veel baken hadden moeten werken, om hem drinkbaar te maken.

Van Le Catelet tot Hamerijk ontmoet men geen dorpen van Manière, ontmoet een mijl van de stad af. Men vindt wel enige herbergen en hoeven langs den weg, zo als Bonari, maar een post is.

Op einigen afstand van Manière is het gezicht intmuntend mooi. men komt van de hoogte af en ziet een uitgestrekt land voor zich, overal wel be-, maard en bebouwd. Het spreekt mij, dat het jaarge-

November 12 Maniere. Kamerijk.

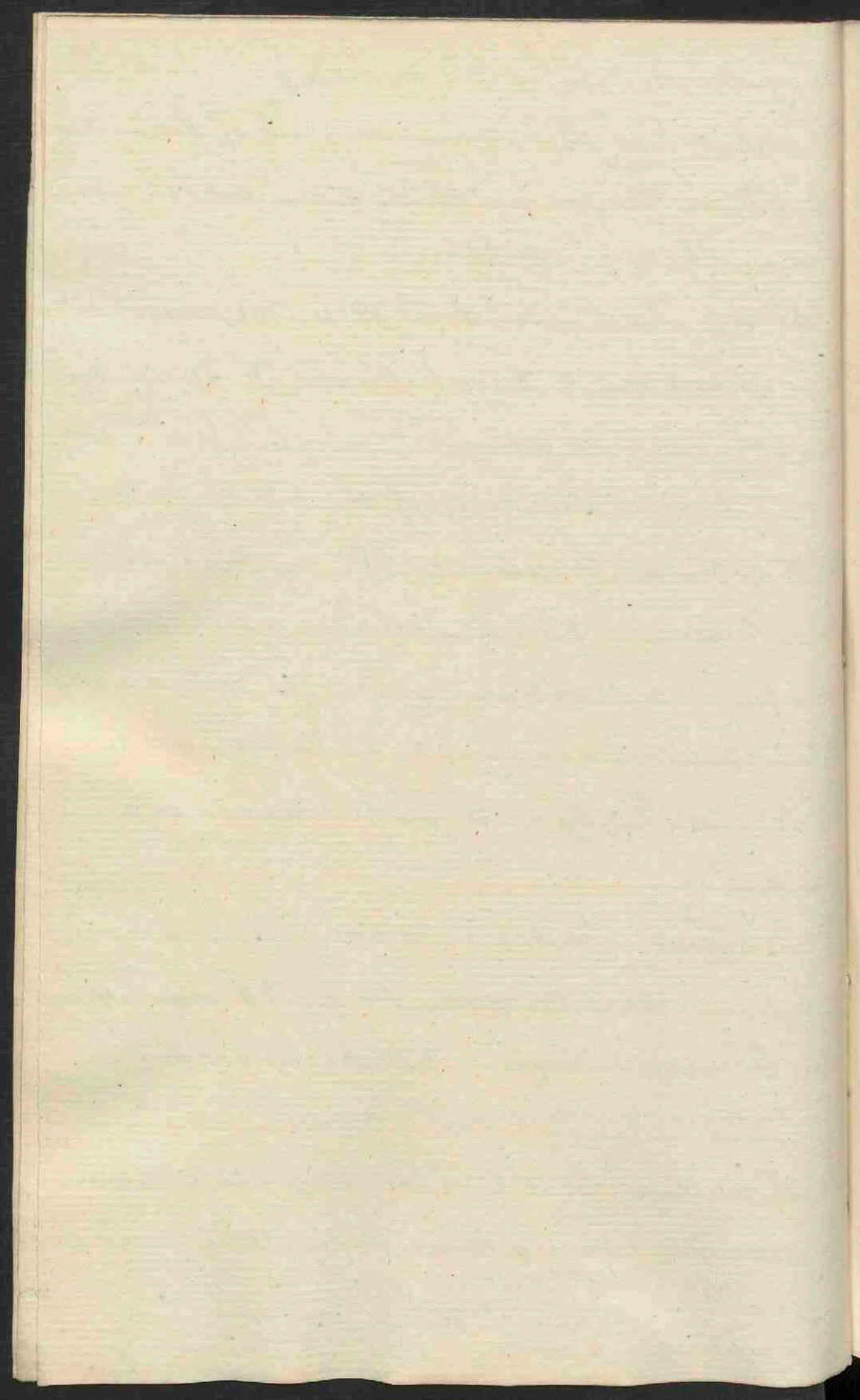
Tijd niet mat gunstiger was; evenwel troef het weder
zeer goed, en het pas opgekomen graan gaf een mooi
je graene kleur aan de akkers.

Maniere is een mooi groot dorp, dat es needs veel
beter uitkiet dan de Fransche dorpen: de huizen zijn
van steen en beter gebouwd.

Men bespeurt hier duidelijc een overgang tot
de Nederlanden: de gelaatstrekken zijn niet recht
Fransch meer; de kleding is ook needs geheel anders,
men ziet de grote kataeven mantels, en de saeken over
het hoofd geslagen en onder de kin toegeknoopt, zo
als dit algemeen bij de Belgische vrouwen in ge-
bruk is.

De meesten merden in de voorsteden van Name,
zijk, die zeer groot zijn, gelege; het gelukte mij in de
stad huizen te krijgen. Ik ben nu hier zeer goed in
een herberg over de heek van St. Sepulere.

Levert Lang heb ik zulk een mooge stad niet gezien,
ze is zeer net en fraai gebouwd, er zijn 15,000 inwoners.

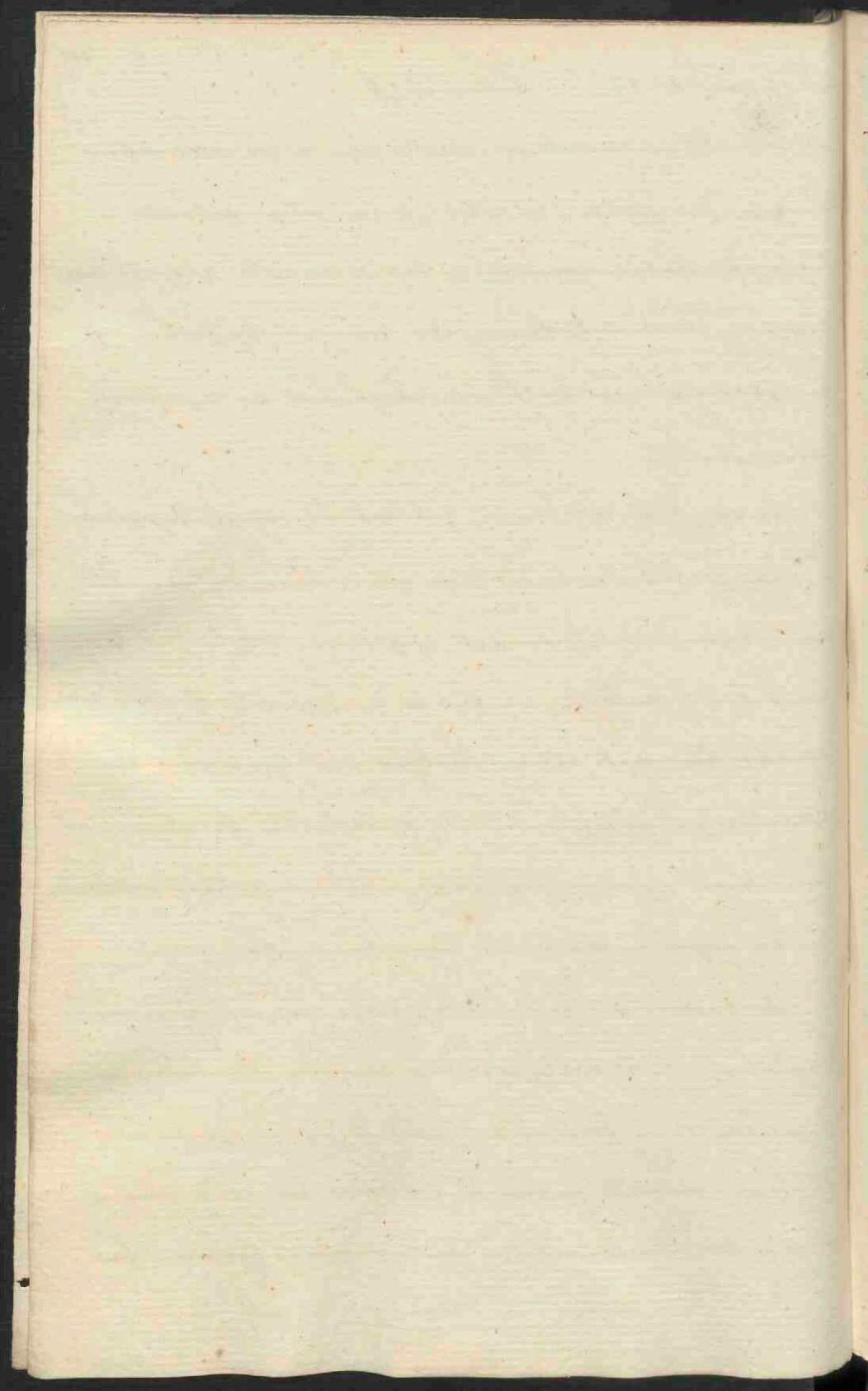

November 12. Kamerijk.

De markt en verscheiden straten zijn bezet met schone
huizen. Het stadhuis is uiterlyk een mooi gebouw.
Het is pas kennis geweest, zo dat de markt nog vol met
kramen staat. Ik ben in een zeer gaed koffiehuis ge-
weest, maar veel volk was; ik vond er onze meeste
officieren.

Er zijn twee kerken in gebruik; die van St Sepulchre
en van St Aubert, beiden zijn zeer mooi, en van bin-
nen zeer kindelyk en met opgesierd; ook hier is het
reeds geheel anders dan in de Fransche steden; men
maakt hier reeds, als in Belgie, veel merk van den
uitwendigen godsdienst. In de kerk van Saint Sepul-
chre waren mooie schilderen, welke barochts verbeelden,
en die men er zeer licht voor konde aanzien.

De Cathedrale is in de Fransche ornamenteling af-
gebroken. De overblyfsels van Fenelon, die daar in
begraeven was, heeft men overgebracht in de kapel van
St Agnes, waar ze in een kist boven aarde staan, be-
rems het grafbeeld, dat op zijn graf gestaan had.

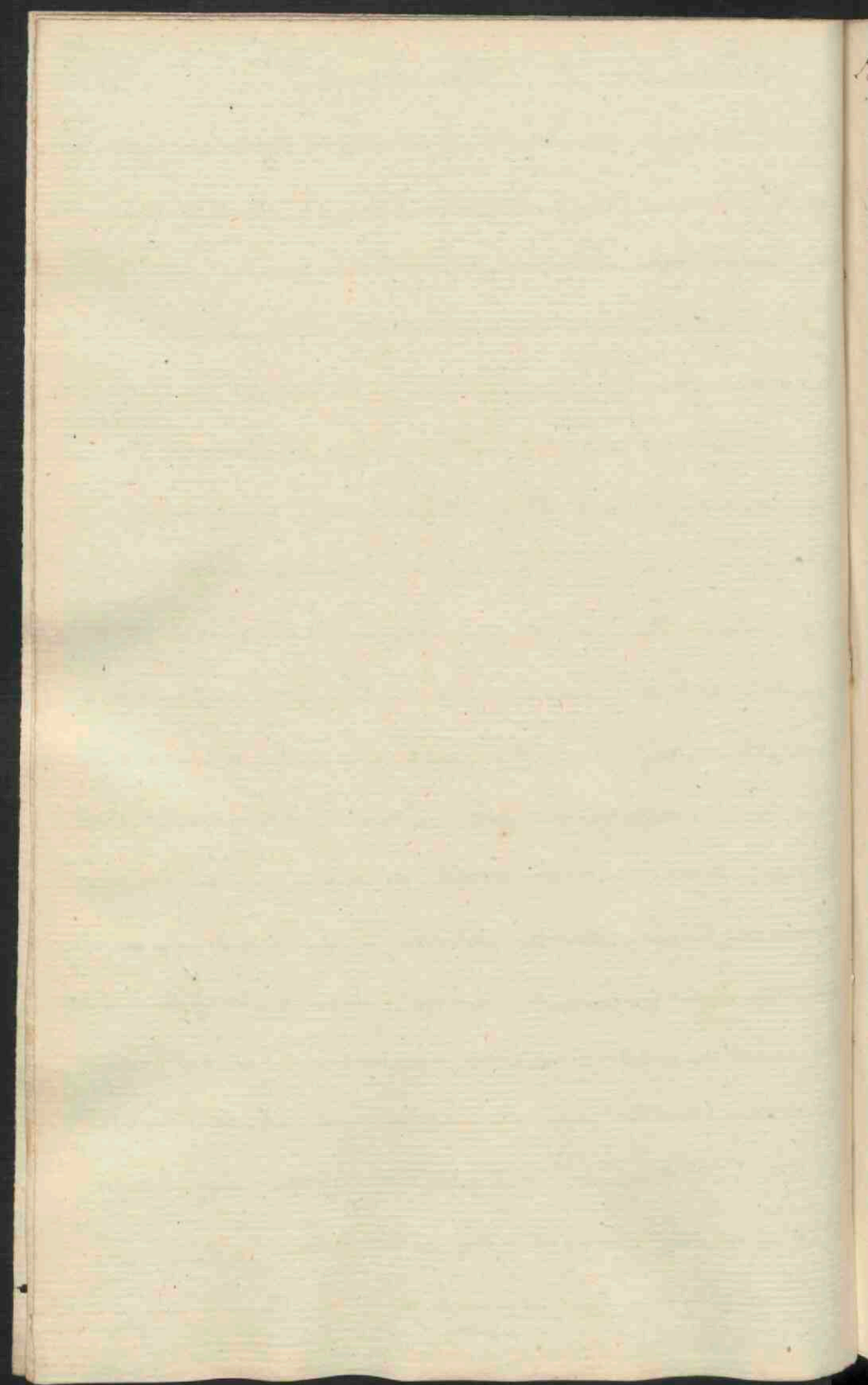

November 12. Kamerlyk.

107.

Ik vond die wijze van dezelve te beheren zeer onvaagzaam; mij dunkt men had te kunnen begranen met een eenvoud. wig grafchrift tot zyne gedagtenis.

In dezelfde kapel bewaart men ook de Grafstambe van Francois van der Burgh, welke te voren mede in de Cathedrale plaats te staan. Deze is even als Fene, Lou aartsbisshop te Kamerlyk geweest; hij was van Gend geboortig, en is in 1644 gestorven. Naast de kapel van St. Agnes is een gesticht van heere, bestend om van honderd meisjes, die onbemanniddele zyn, ene opvoeding te geven. Men heeft het getal op negentig maeten verminderen. Zij blyven er gedurende acht jaren, worden geknisst, geroed, gekleed en on. vermeren; wanneer zij er uitgaan wordt haer nog een uitzet gegeven. Er zyn vier geestelyke karlers, die het opzigt hebben en onderwys geven. De kinderen maeten zyn van Kamerlyk, Le Catena, d'Or, en van Catillon. Men heeft mij gereys dat dit ge. Hecht zeer goede dienstbaeren opleest.

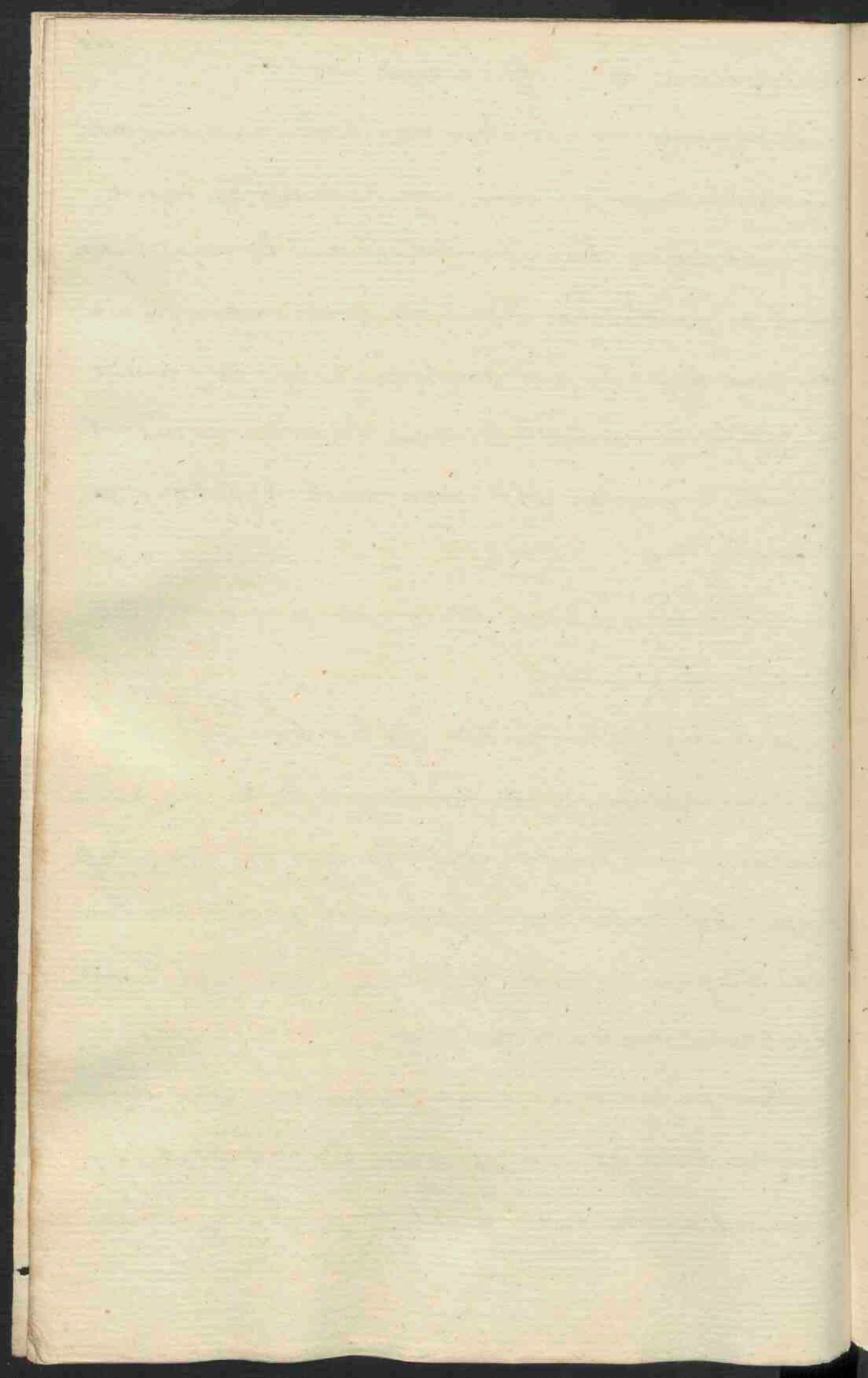
November 12-13. Kamerijk, enz.

De inwoners zo veel als de stad hebben reeds een zeer Belgisch uitzicht en men ziet duidelyk ^{dat} zij eiyent, lyft niet tot de Franschen behoorden. Eeuwvel wilden die ik gesproken heb, dit niet toestemmen; zij waren met hart en ziel Franschen, zeiden zij; en uit den toon, die in het koffiehuis heerschte, meende ik zelfs op te merken dat men sterk Napoleont-gezind is.

De vesting ziet er sterk uit, met dubbelde mullen en grachten.

Maandag 13 november. Ik heb Kamerijk zeer laat verlaten, omdat ik eerst nog in de kerken geweest ben; binnen de twee uren heb ik toch den traep ingeslaald. Het weder was afschuwelyk slecht: aanhouden slagregen, hagel en storm; en men had den my zeven mijlen te maken.

Men passeert een aantal plaatsen: Ecauldoune, 1 m. van Kamerijk, een gewoon Fransch lelyk dorp; Treu, 2 m, een mooi groot dorp. Een m. verder

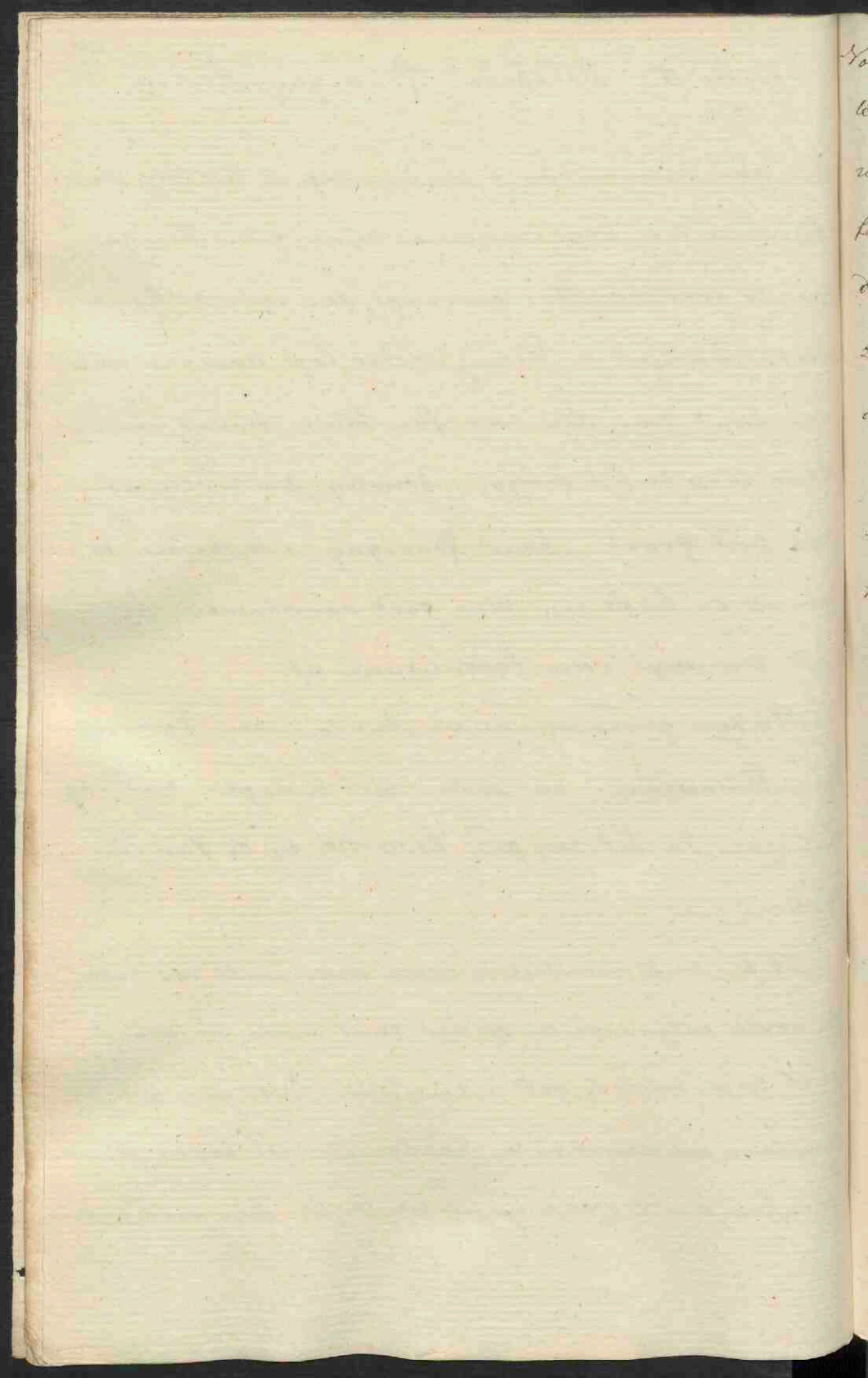

November 13. Bouchain. Pourvigny. Anzin

ligt aan de linker kant van den weg de vesting Bou-
chain; zo men zegt, wonen er bijna geen burgers,
zij is zo door hoogten omringd, dat men er bijna
niets van ziet. Weinig verder ligt aan den ande-
ren kant van den weg Lieu-Saint-Amand, een
klein dorp, zo het scheen; Dauchy, 2 m. verder, is
ook niet groot. Maar Pourvigny, 1 m. verder, is
groot en heeft een zeer goed voorkomen, het
ligt een mijl van Valenciennes af.

Wij zijn gekomen naar Anzin, een kwartier
van Valenciennes, en zullen hier morgen rustdag
houden. Ik heb zeer goed kwartier bij de familie
Gele.

Ik heb reeds verscheiden dagen opgemerkt, dat men
de aarde uitgraaft en op het land verbrand, om de
aard naar mist te gebruiken; men heeft mij gezegd,
dat men dit aarde in de huizen mist tot brand gebruik-
ken kan, om de onaangename lucht. Men noemde ze

November 13. 14. Auxin. Valenciennes.

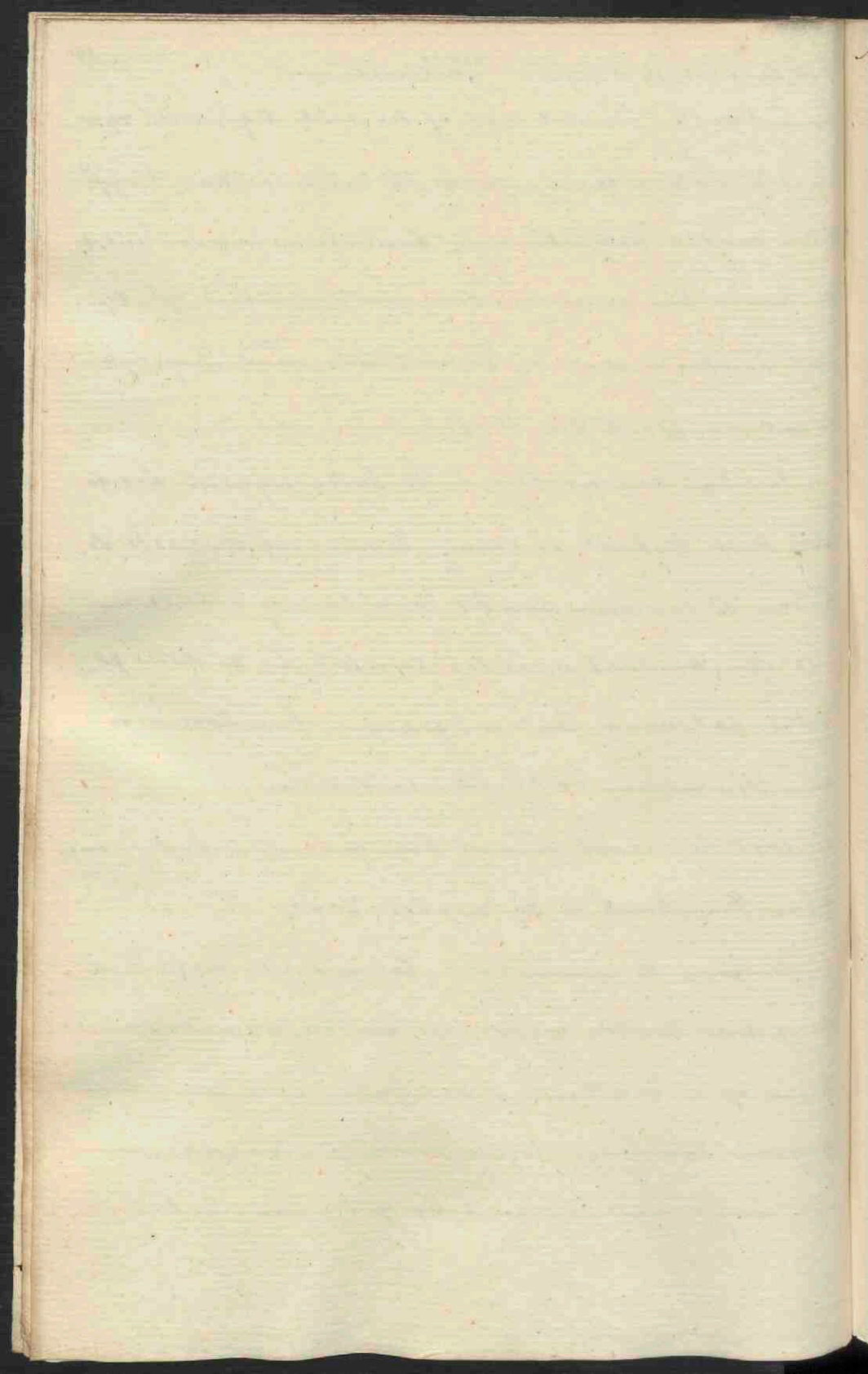
terre-kouille. Ik weet niet of dit reeds begrepen zijn van de kale-mijnen; maar ik zoude er aan twijfelen, omdat kalenatoh niet bruikbaar is voor mest; die waarde had er anders zeer veel gelijkheid op, zij zag donker zwart en de asch was rood; hoogelijk is het een soort van turf.

Hier zijn mij middelen in de kalenmijnen, het gehele dorp bestaat er van. Zou men mij verhaalt, te haren al de mijnen van dit dorp, en mag verscheiden uit den omtrek, aan een Sociëit die ze voor gemeene rekening laat uitgraven. Cambacères is een voornaam deelhebber in dezelve.

Voor het eerst vind ik hier gekanten koper, ook al in Frankrijk is zij zonder zout.

Dinsdag 14 november. Valenciennes heeft zich lang niet willen overgeven, en heeft nu en dan ook hevig op de geallieerden geschoten; er is een kogel gegaan door mijn tegenwoordige slaapkamer.

Men heeft men een veldslag getroffen; zodat er

November 14.

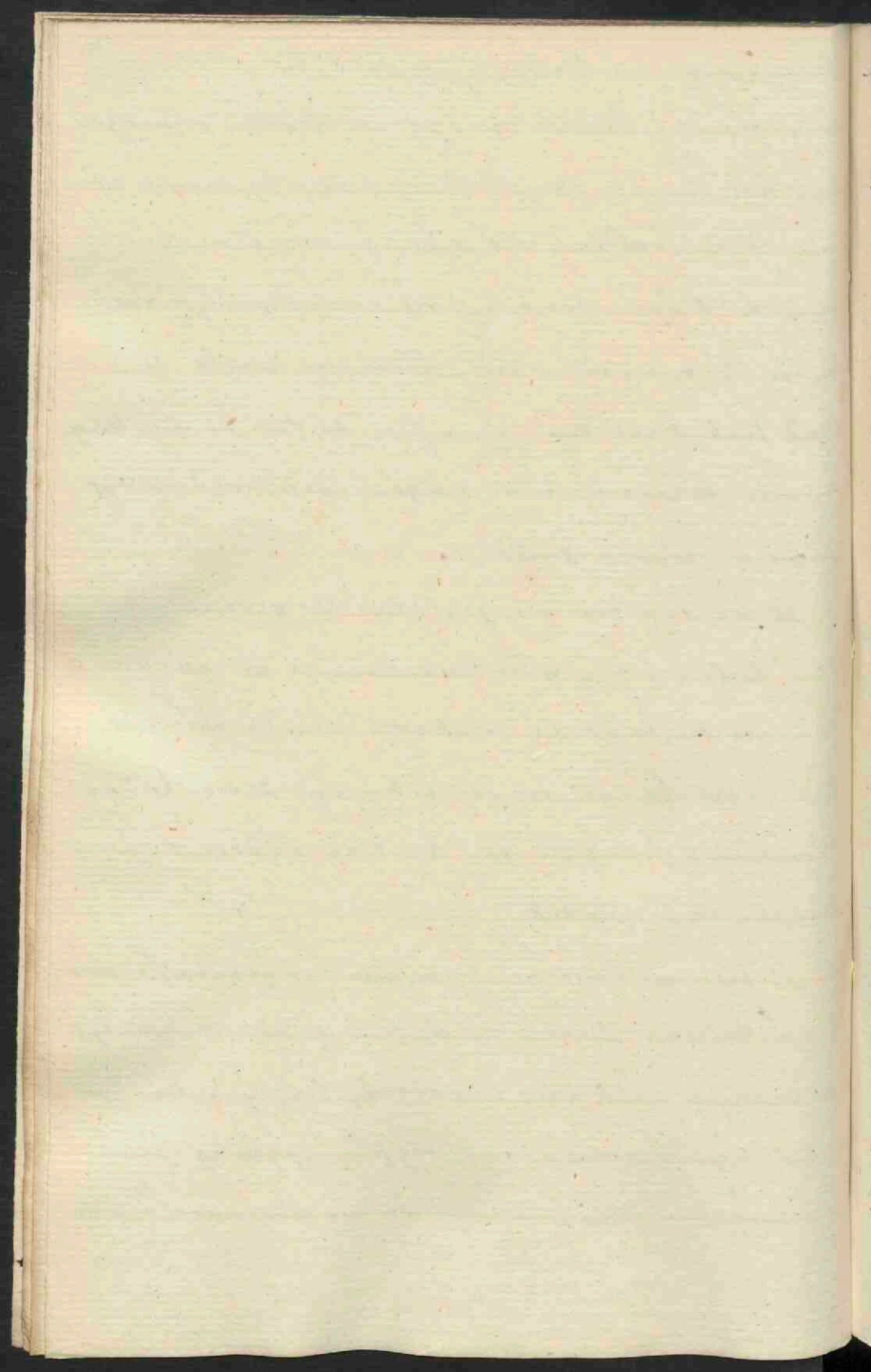
Valenciennes.

191

geen vyandeligheden meer plaats hebben; er mogen ook wel Fraansen aantrekken, maar zij mogen er niet overnachten; dit is een groot bezwaar voor de daarpen banden, die er natuurlijk zeer in de te onneden zijn. Eendaags wordt de stad toch bezet door Franfzen, die tot de bevestiging armee behoren en er volgens den vreden vijf jaar verblijven zullen.

Ik ben er dezen morgen naar toe gegaan. De stad heeft een vrij gaed voorkomen, de markt is mooi vierkant en de straten zien er gaed uit. Het getal der inwoners bedraagt 20,000. Er zijn verscheiden fabrieken van kant en andere voorwerpen van opschik.

Ik heb met veel genaezen kennis gemaakt met myn Collega Boca, hij heeft mij zeer vriendelyk ontvangen, en ik heb 's middags by hem gegeten. Zyn vader was een man van vijf en negentig jaar, die nog heel gezond en wel by zyn vermoegen was.

5 November 14.

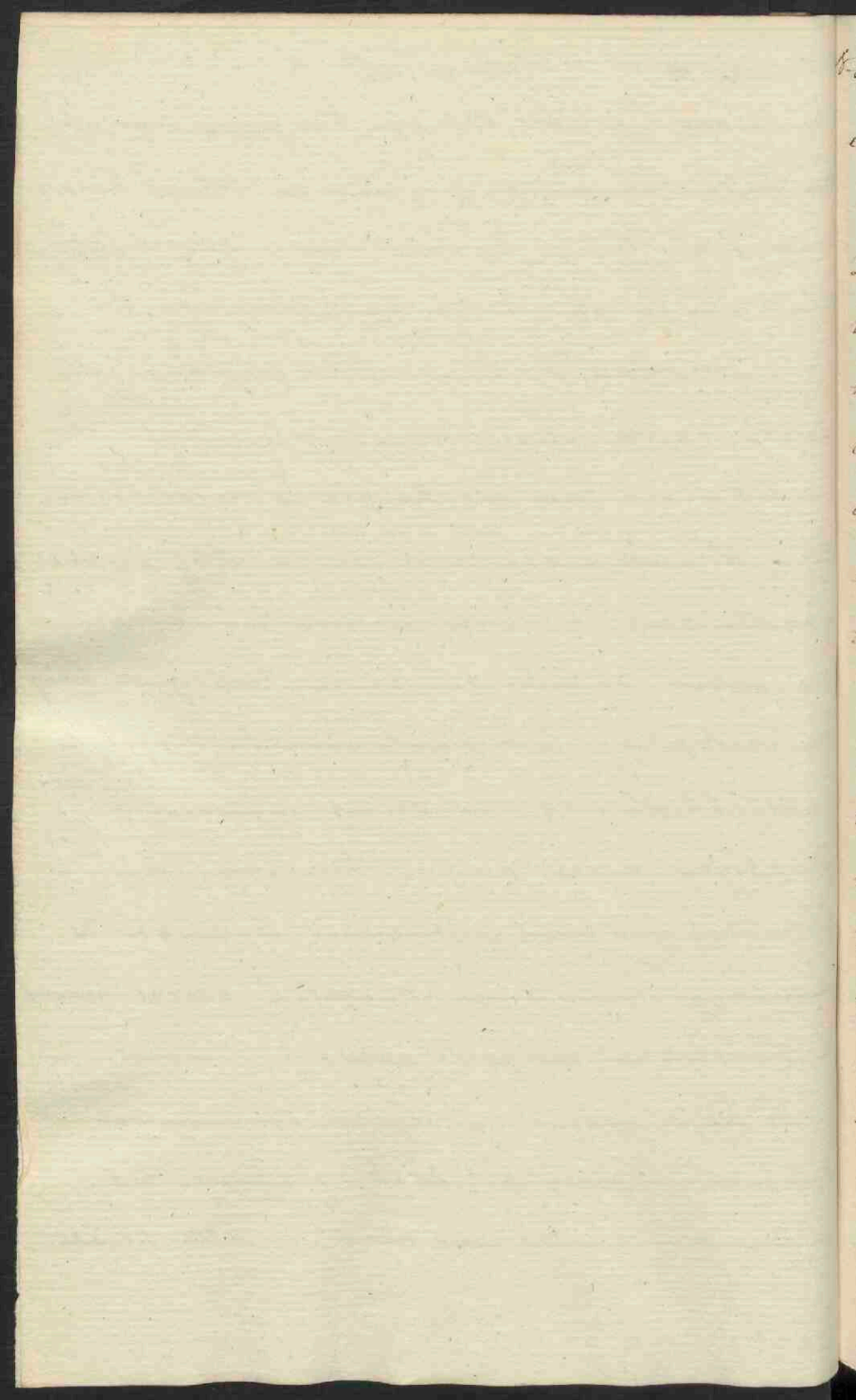
Valenciennes.

19.

Het kwam mij voor, dat zijn huisgesin recht op
zijn Hollandsch was, zijne vrouw en talrijk kroost
waren zeer lief. Hij heeft mij nog veel ver-
haald van de schandelijke handelwijze van het
Cour prévôtale der Javanen, het geen anders Nieuw-
paleis daar gevestigd was.

Ik ben met hem het Hospice général mezen
zien. Niimmer zag ik zulk een prachtig gesticht
van dien aard; het heeft het voorkomen van
een paleis. De zalen zijn ruim, lichtig en hoog
van verdieping. Er is plaats voor alle magelyke
ongelukkigigen. voor vandeligen, mezen, ge-
brekkigen, onden, blinden, krankzinnigen.
Allen zijn goed gehuisvest en wel verzorgd. De
inrichting scheen zo goed magelyk; overal heerscht
te zindelykheid en gaede orde.

De kapel, schoon zeer eenzijdig, is een der
schoonste en prachtigste, die ik ooit gezien heb.
De bouw is uitnemend mooi, en alle sieraden

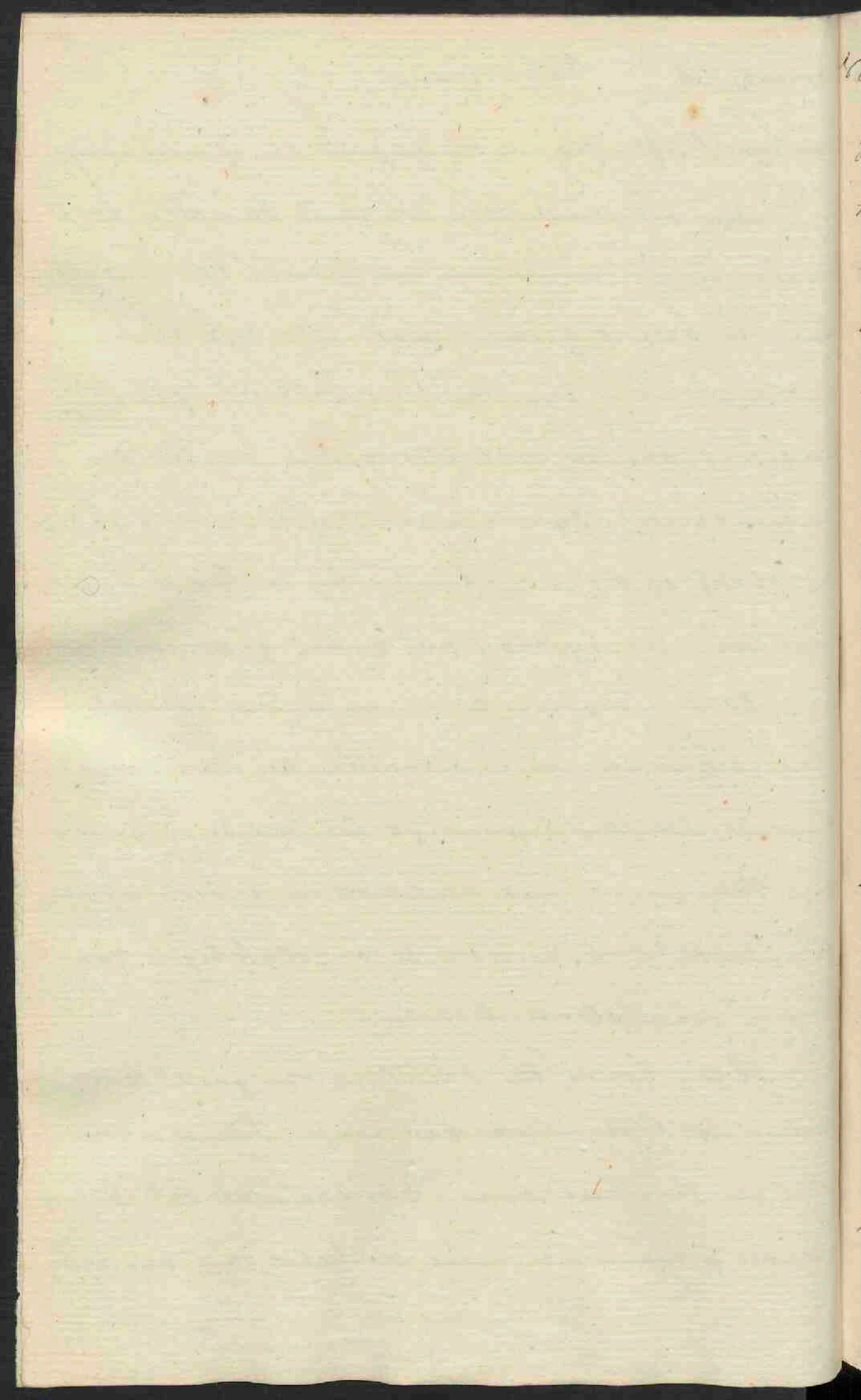
November 14. Valenciennes.

en opschriften zijn nieuw gepast en eeuwvuldig.

Men betreurde zeer den dood van den heer Desfontaines, welke een voornaam voortlander van het hospice gemeent was; zeer rijk zijnde, had deze man zijn leven en fortuin geheel toegewijd aan de verbetering van het lot der ongelukkigen. Hij was maar vijf en veertig jaar, en stierf van ene ziekte, die hij in het hospitaal daar het bijstaan van zieken gekregen had.

Het deed mij aan te vermenen, dat men dit heerlijk gebouw wilde gebruiken tot kazernen voor de Pruisen; waarlijk het doet de inwoners van Valenciennes niet veel extraen, indien zij om de soldaten te huisvesten de ongelukkigen van hunne schuilplaats beroven.

Ik ben hier in het vaderland van grote toneel, spelers. M^{te} Clairon was van Conde, Talma is van Poix een dorp niet ver hier vandaan, en M^{te} Duvernois is van Saint Paulve een halve myl van hier,

November 14. 15. Valenciennes. Auxin.

geboortig. Deze laatste is van allengeringsten af-
komst, zij heeft in haar jeugd stenen en kalk bij
het merkwalt aangedragen. Wèderhand heeft zij
als vrentmaagd gemeest in een huis, waar men
mel eens liefhebberij kommedie speelde; op haar
verzoek stond men haar samtyds toe een rol mede
te spelen. Eindelijk kwam zij in een inderwinkel
in Parijs, waar de dichter Legouvé haar taevallig
hoorde versen opzeggen. Hy vond dat zij zo veel
aanleg had, dat hij haar zinnen invloed bemerk-
te, dat men haar op het toneel de proef liet
nemen. In zo is zij nu de eerste van het Fran-
sche theaterspel geworden.

Woensdag 15 november. Auxin is een groot mel-
renend dorp, er zijn bij de vier duizend inwoners. Het
is gebouwd als een stad; al de huizen in lange straten
naast elkander. De verschrikkelijke kolen damp maakt
dat alles zwart ziet, zo mel de baken als de gezels;
dit staat zeer lelijk. De straten zijn onbegaanbaar

No

November 15. Aurin (Stoomwerktuigen)

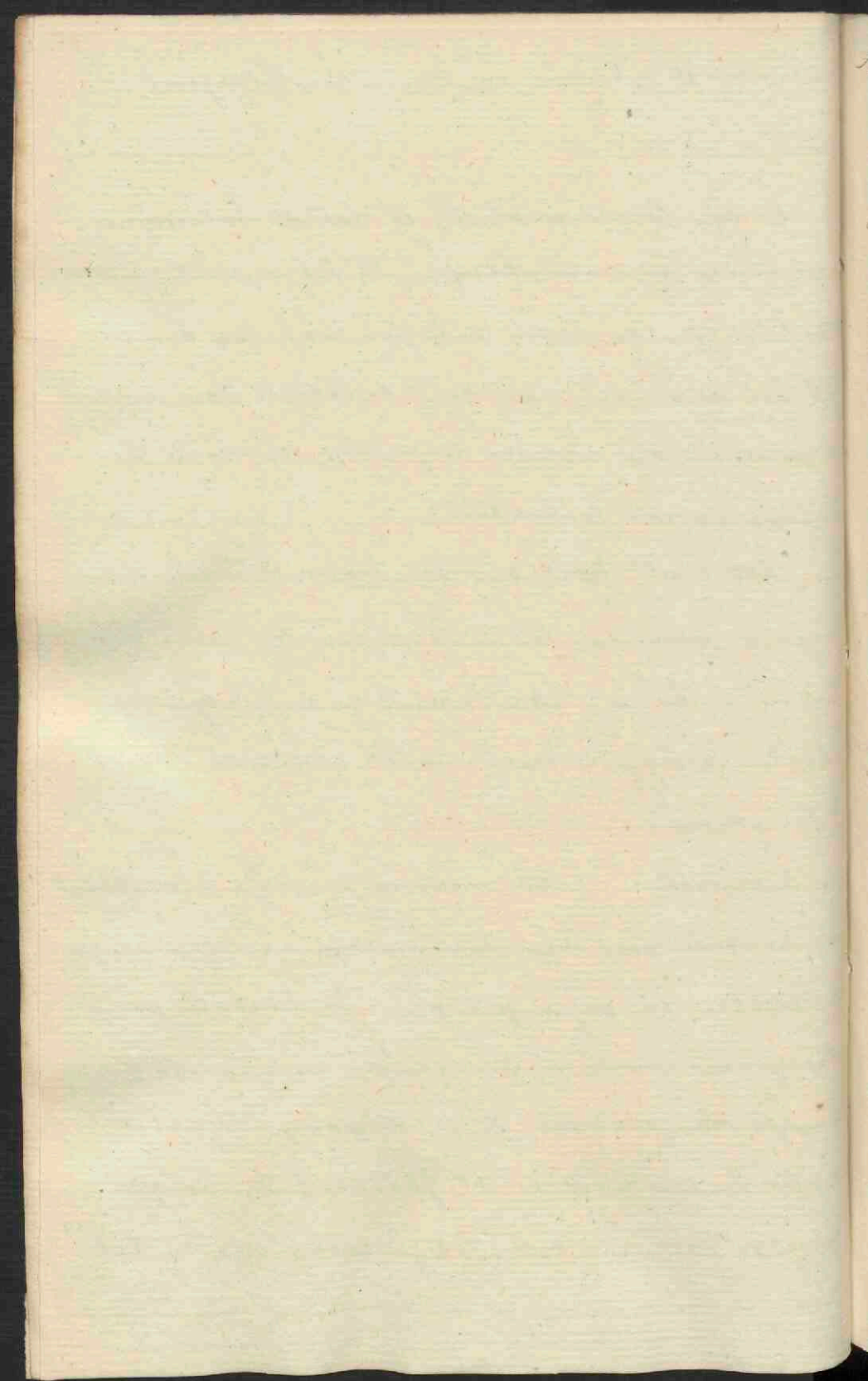
mil.

Er zijn hier, even als bij de meeste kolenmijnen, verscheiden stoomwerktuigen. Ik heb er gisteren een meeren zien en dezen morgen nog een ander.

Ik heb er nu een vrij goed denkbeeld van, en wil beproeven om er voort mijzelven ene korte beschrijving van te maken.

Het eerste dient, om het water beneden uit de mijn te pompen, het andere, om de kolen naar boven te halen. Men noemt ze in 't algemeen machina-a-fen, de eerste wordt ook wel Lampe-a-fen genoemd.

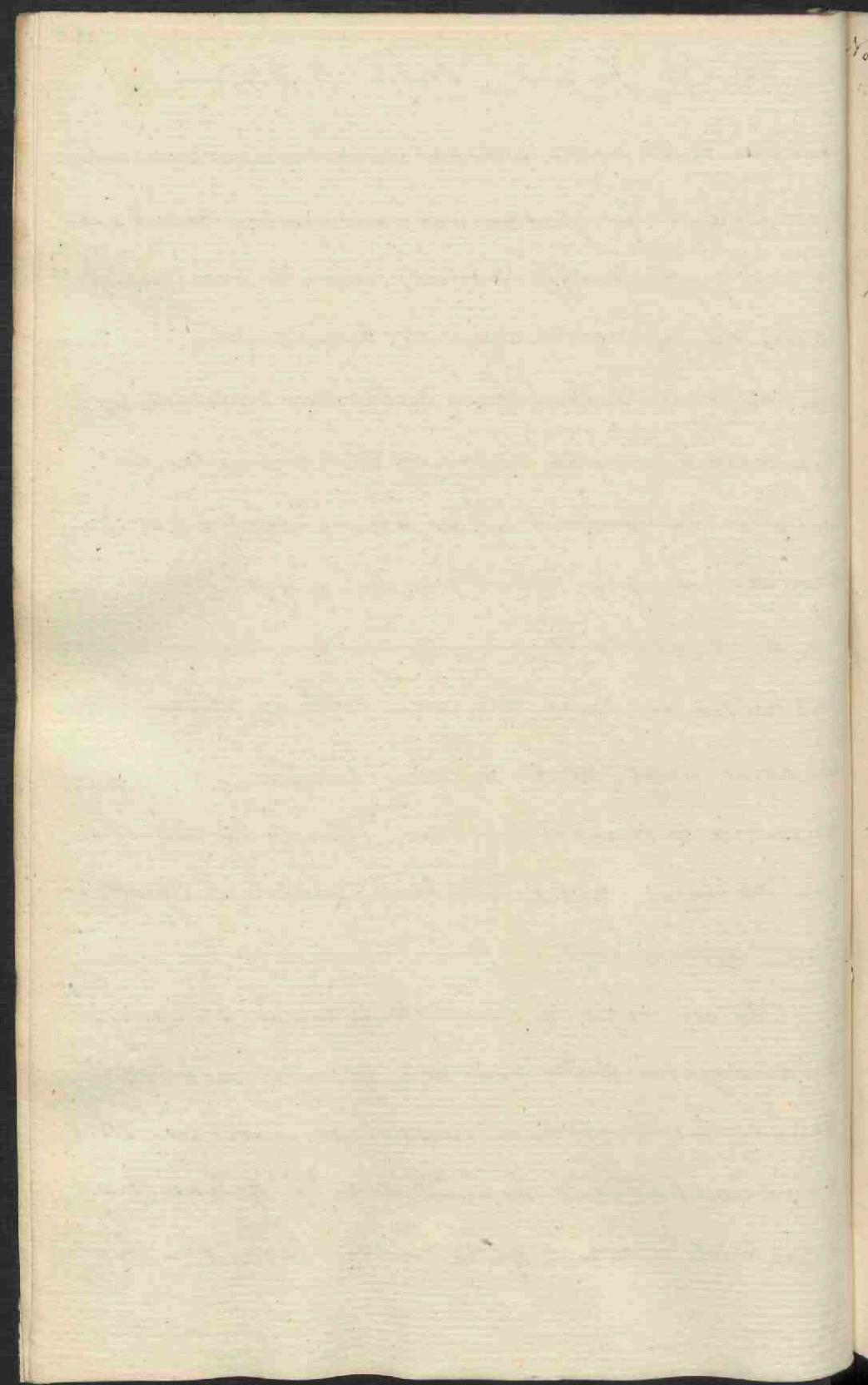
Het eerste. Het water in de mijn is omtrent elf honderd voet diep; daarom zijn er negen vergaderbakken, en negen pompen. De laagste pomp brengt het water in den eersten vergaderbak ter hoogte van 120 voet; de tweede pomp brengt het water in een anderen vergaderbak ter hoogte van 240 voet, uit dezen vergaderbak wordt het

November 15. Antzin (Stoom-merktuigen)

Door ene derde pomp gebragt in euen mienmen ver-
 gaderbak ter hoogte van 360 vaet, en zo tot boren
 toe. De zuigers (seaus) van alle dese pompen
 gaan op en neder door de kracht van een zwa-
 ren balk of balans aan welks ene uiteinde zij
 zijn vast gemaakt, zodanig dat wanneer dat
 uiteinde der balans naar boren rijst al de zu-
 gers der pompen naar om hoog getrokken wor-
 den, en bijgevalg de pompen merken, en wanneer
 dat zelfde uiteinde van den balk of balans naar
 beneden gaat, al de zuigers der pompen naar
 beneden gedrukt worden. Dit op en nedergaan
 van die balans geschiedt door middel van den
 stoom op deze wyse.

In een duur toe bestend gebouw staat een
 grote metalen ketel, voor een gevelte met water
 gevulte, het welk door middel van een zeer sterk
 vuur aanhoudend kokend wordt gehouden.
 Deze ketel is overal yerloten, en laat den water,

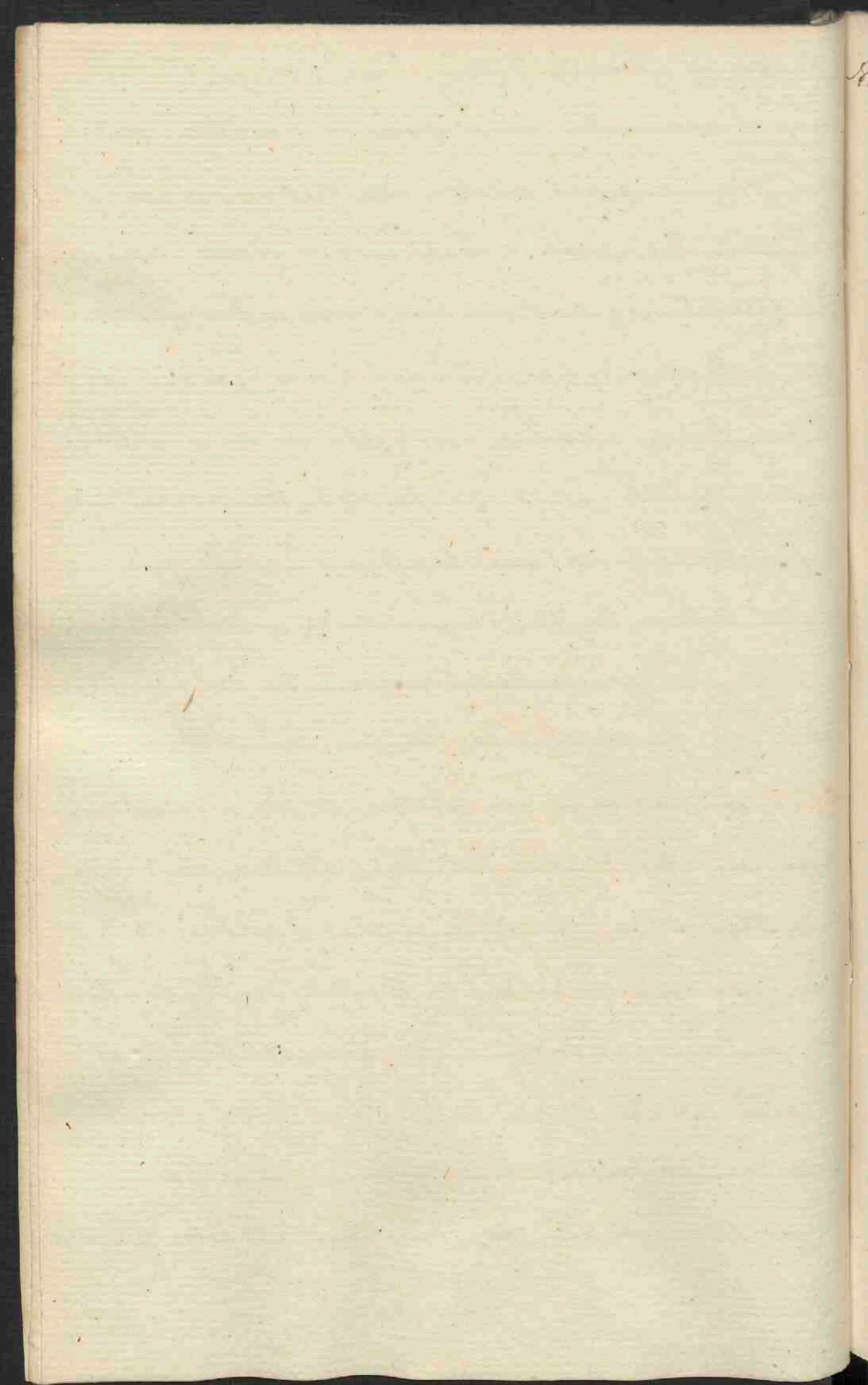

November 15 Arden (Stoom-werktuigen)

Stomp of stoom alleen door ene pijp in een ander, daar, nieuw staande, groot metalen vat, reservoir genaamd, overgaan. Dit reservoir heeft door middel van een pijp gemeenschap met een zeer groten cilinder, mede van metaal. In dezen cilinder is een soort van zuiger, piston genaamd, aan welke een zware ijeren staaf is gehecht, welke ijeren staaf van boven vast is gemaakt aan het ander uiteinde van de grote hantel balans, die de pompen op en neder doet gaan.

Wanneer deze piston beneden in den cilinder komt, opent zich de gemeenschap tusschen het reservoir en den cilinder onder den piston; te gelyk sluit zich de gemeenschap tusschen den ketel en het reservoir.

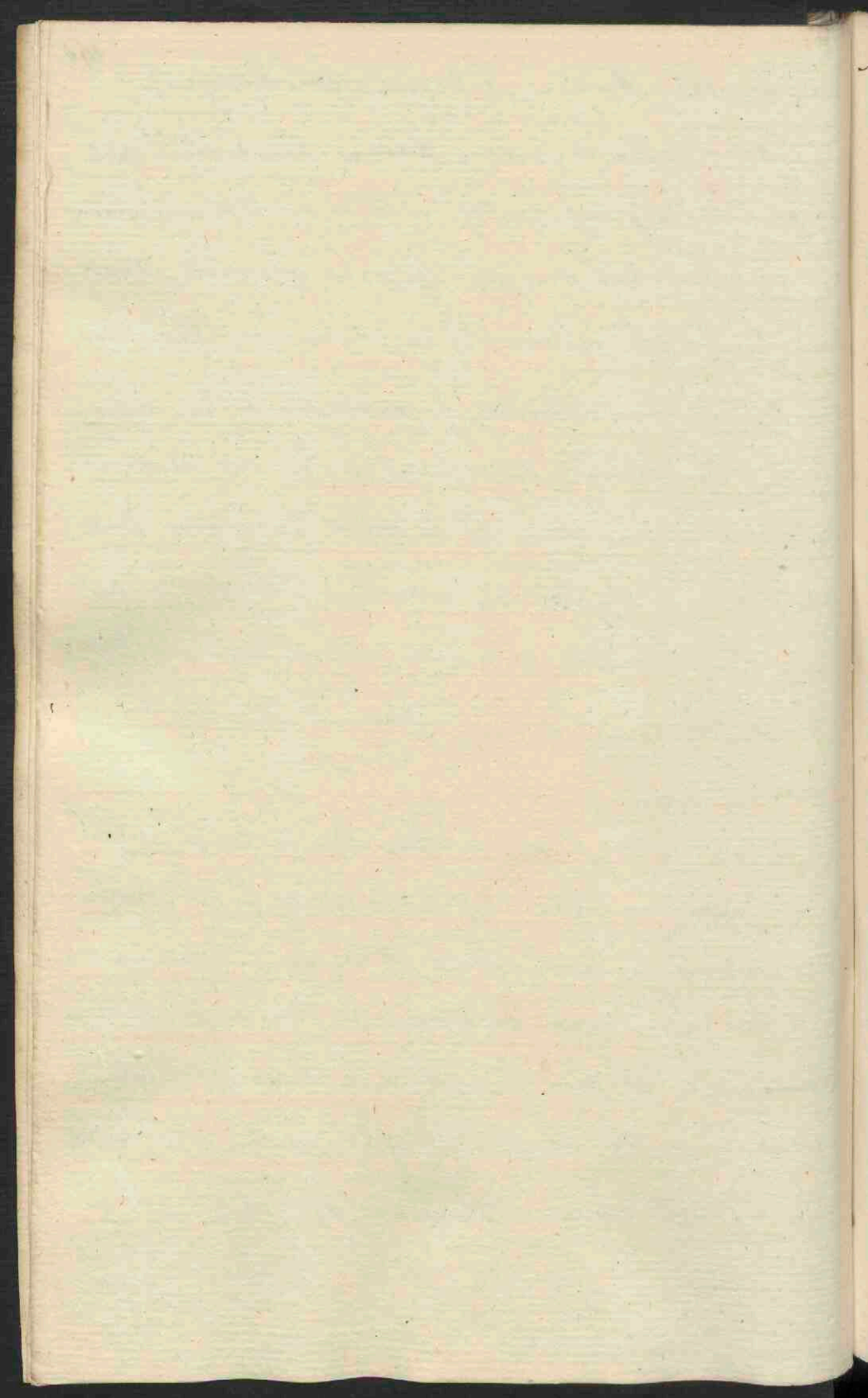
De stoom, die zeer zwangepert is in het reservoir, spreidt zich nu uit in den cilinder en drukt den piston naar boven. Hierdoor wordt nu dit uiteinde van de grote balans ook naar boven gestaten; en dus het ander uiteinde, waaraan de zuigers der pompen vast zijn, naar beneden gedrukt.

November 15. Anzin. (Stoomwerktuigen).

Maar zo dra de piston boven komt, sluit zich de gemeenschap tusschen den cilinder en het reservoir en er opent zich een gat sonspape genaamd, maar door houd water in den cilinder stroomt. Hierdoor wandt de stoom verdicht, er ontstaat in den cilinder een luchtdruk; dit veroorzaakt, dat de piston door de drukking van de buitenlucht naar beneden daalt. Hij doet dus ook dat einde van de baan naar beneden gaan, en het ander einde, waar aan de ringen der pompen vast zijn, naar boven rijzen.

Zoodra nu de piston beneden komt sluit zich de sonspape, waardoor het houd water in den cilinder stroomt, en opent zich de gemeenschap die uit het reservoir de stoom in den cilinder laat komen, en de piston rijst dus wederom omhoog, en de ringen der pompen aan de andere zijde worden weder nedergedrukt.

November 15. Anzin. (Stoom-Werktuigen).

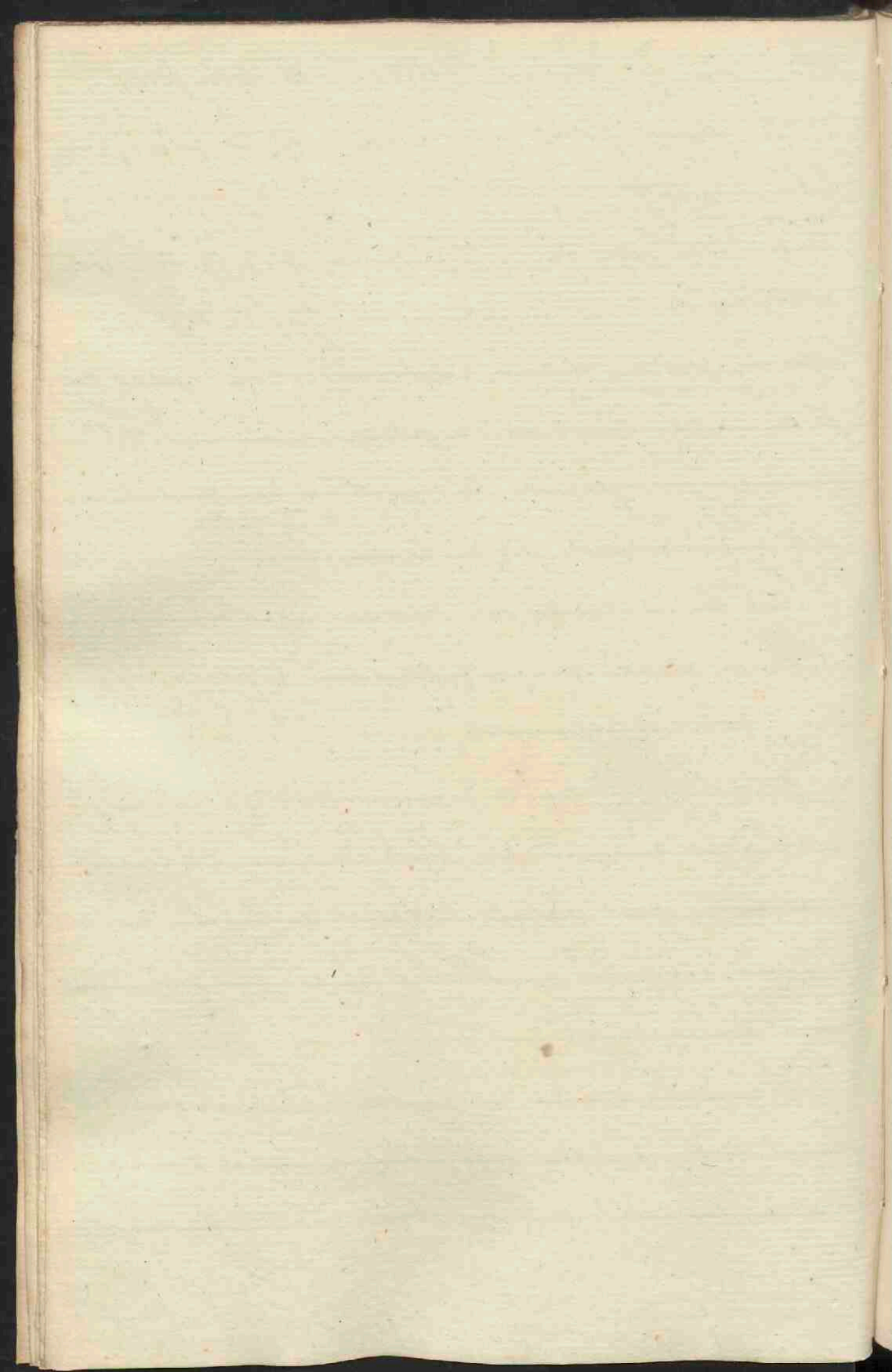
Deze beweging heeft zonder enige tusschenpauze aanhoudend plaats.

Het nederdalen van den piston wordt nog zeer beswaard, door dat, wanneer dezelfde omhoog is door een kleine pijp eenzekere hoeveelheid stoom boven den piston in den cilinder wordt gelaten; maar deze hoeveelheid is zeer gering. De pijp, die te doorkant, sluit zich meder zodra de piston beneden is.

Het koude water, dat telkens in den cilinder stroomt wordt van zelf door een bypomp langzamen weder uitgepompt.

De reden, waarom de gemeenschap tusschen den ketel en het reservoir zich sluit, wanneer de piston naar boven moet rijzen, is opdat de kracht niet te groot zoude zijn en het niet meer stoom verbruikt worde dan nodig is.

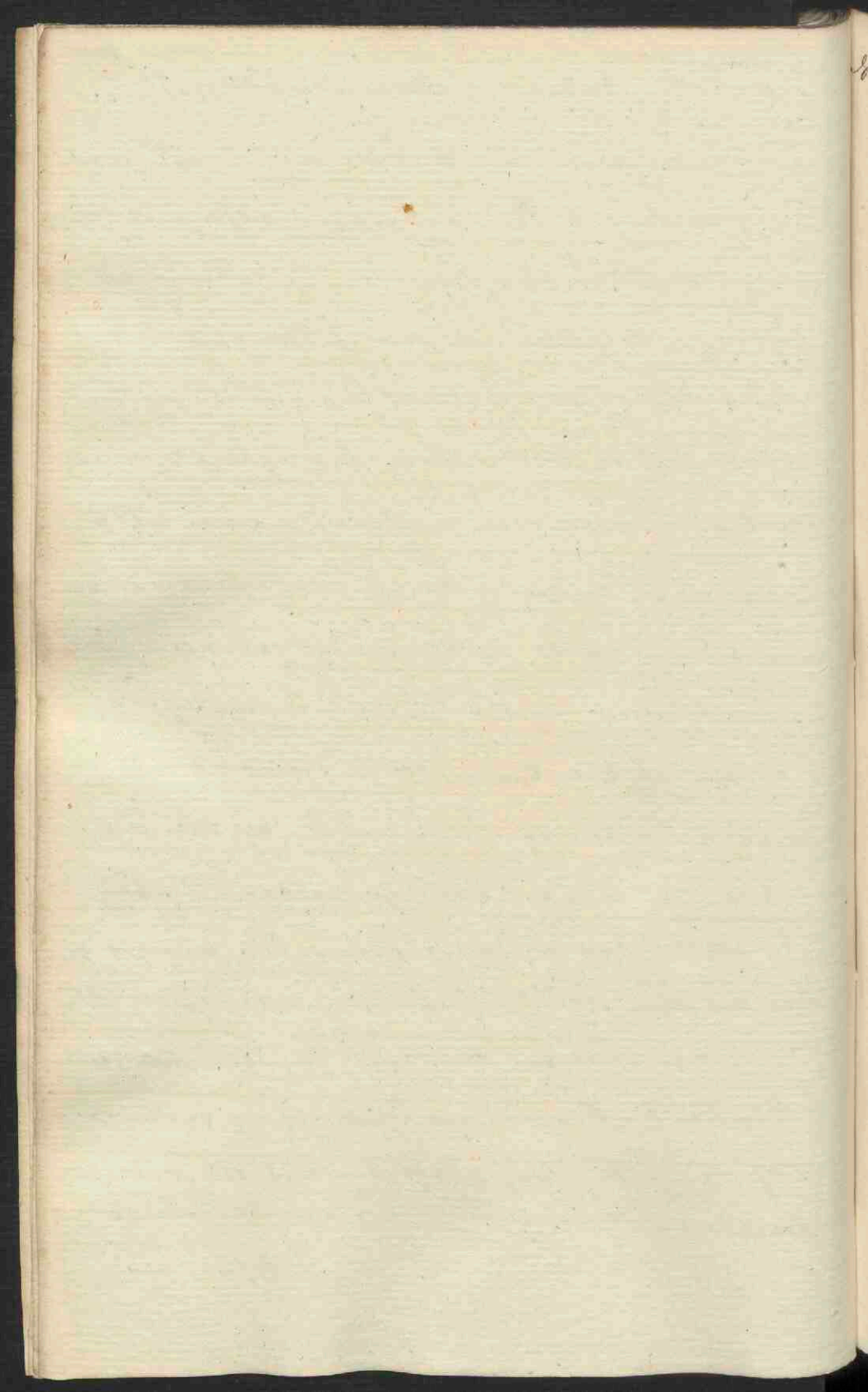
Het water wordt in den ketel steeds op dezelfde hoogte gehouden door regelmatig zo veel in dezelfde te laten lopen als door den stoom verbruikt wordt.

November 15. Antien. (Stoomwerktuigen)

Het andere, gezicht om de kolen uit de mijn naar
 boven te halen, is hoofdzakelyk van dezelfde inrichting,
 namentlyk de katel, het reservoir, de cylinder en
 de piston in dezelve. Maar er is hier geen balans
 die op en neder gaat: de staaf, die aan den piston
 is, vedelt zich in twee andere beweegbare staven,
 welke twee raden doen ronddraagen, naar welke
 zijde men wil; ontrent zo als aan een schaarslippens,
 wegen het rad wordt in beweging gehouden. Deze
 raden brengen meder andere in beweging,
 en die eindelijk de trom / conife / waar om de
 tonnen gewonden zijn, aan welke de tonnen
 met kolen, die men optrekt, zijn vastgemaakt.

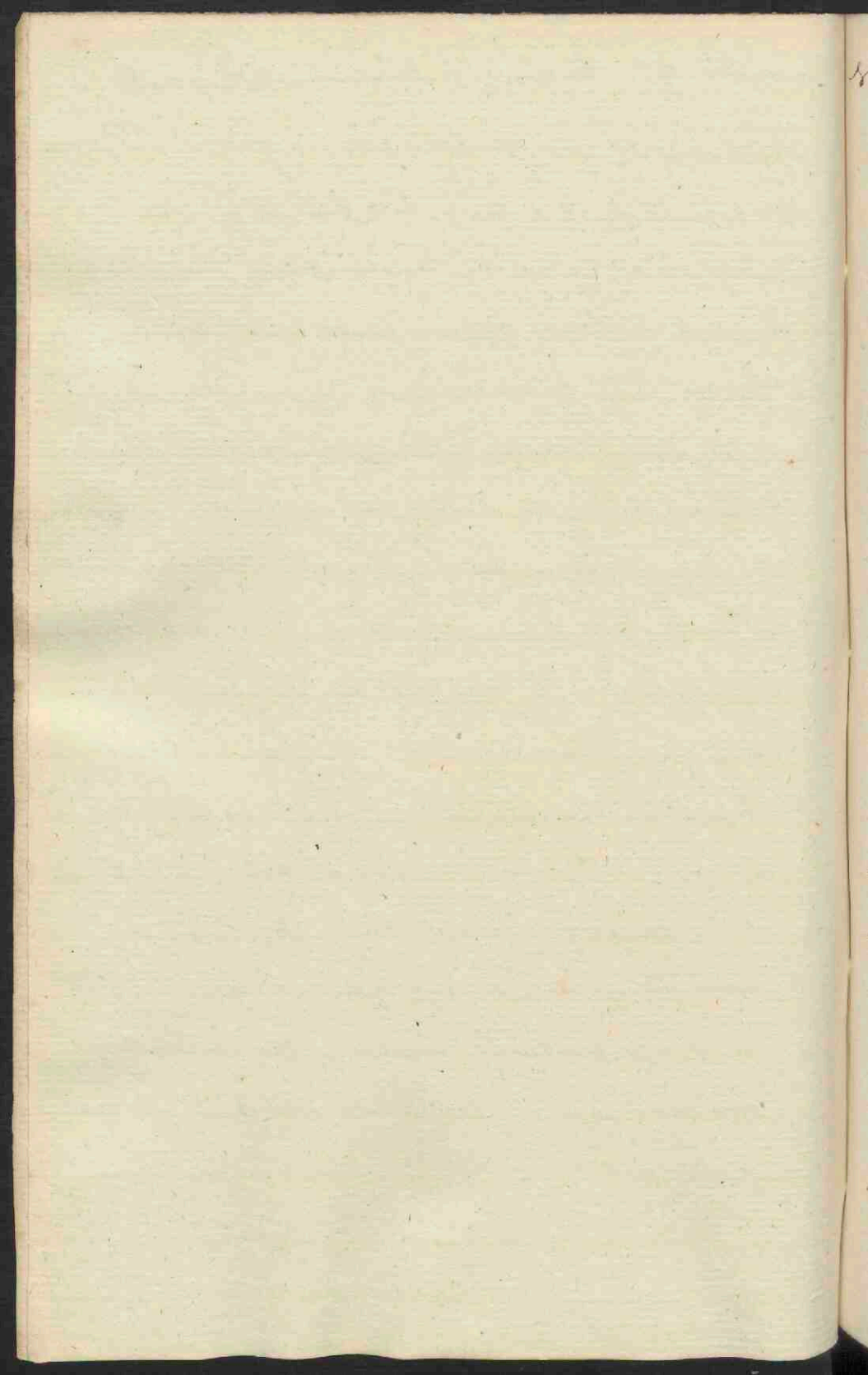
Er was hier nog een groot ijzeren rad, hetwelk ge-
 heel op zich zelf stond, en zich alleen met een der me-
 kende raden verenigde door zijne tanden. Men zeide,
 dat hetwelke dreunde, om eens in beweging zijnde door
 dezelfde voort den loop en de snelheid der raden
 te bevaarden.

November 15. Anchin (Stoomwerktuigen)

Hijs mer van het werktuig was een gat of put, waar in een zwaar gewicht hang, het geen mede daer het werktuig naar boven en beneden ging. Dit drende, zo men mij reide, tot tegenwigt, en was zeer nuttig, om de werking te bevorderen.

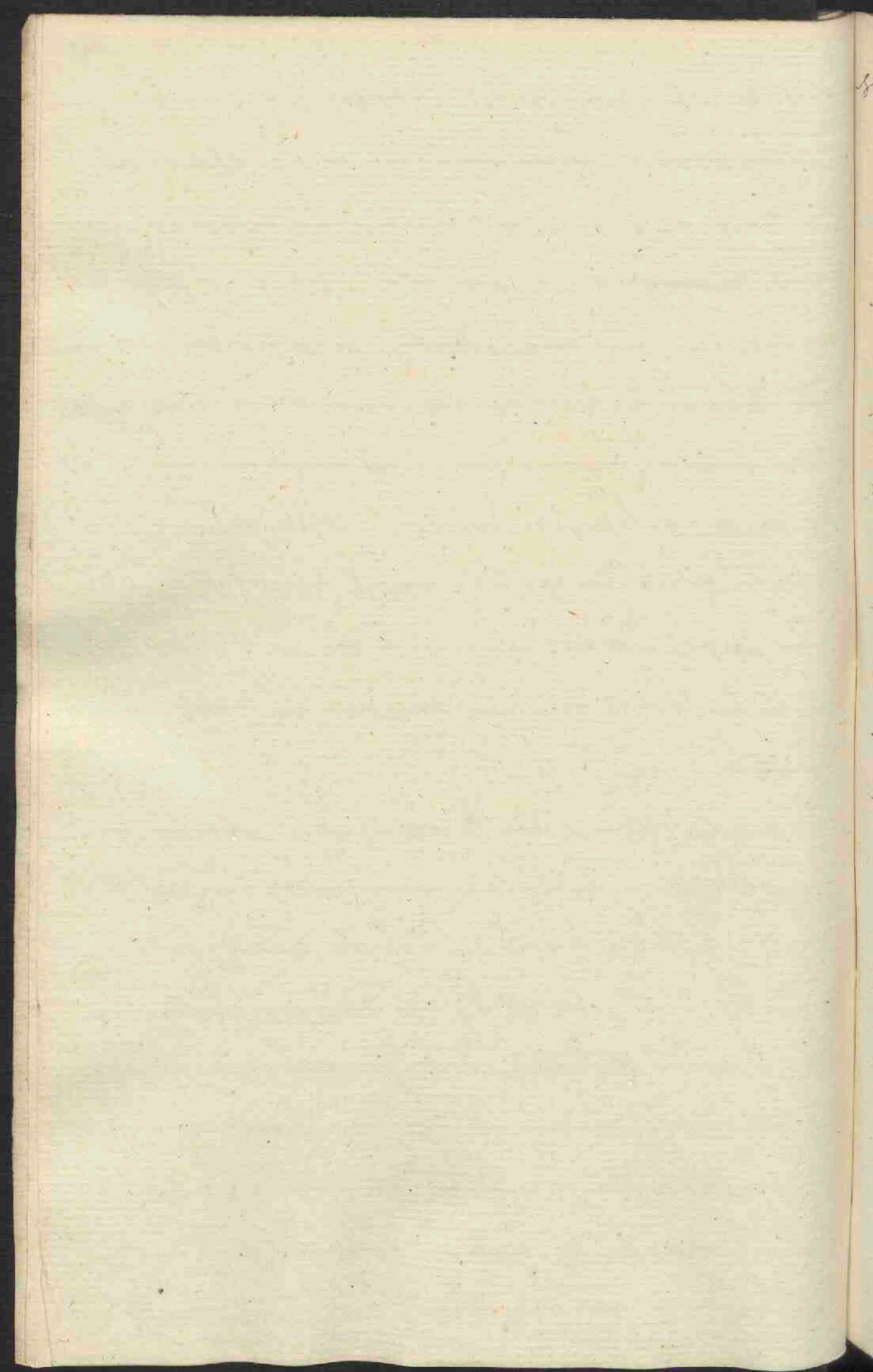
De Hoorn was de ketel vyftien voet hoog; men hield het water ter hoogte van vier voet in dezelve; wanneer het hoger kwam, was er een kraan, om het te daer meglapen. De man, die het vuur aanskoude, reide mij, dat hij 32 1000 man, en acht uren daags werkte. Men kan zich geen akeliger werk voorstellen, en het loon kwam mij dus zeer gering voor; maar er behoort ook slechts kracht geen kunst toe. Hij heeft mij noch gezegd, dat er vijf grote wagens met koelen daags verstoekt worden. Het werktuig was daar even als het eerste, dat ik te Anchin gezien heb.

November 15. Saint-Saulve. Quevrain.

Onze bestemming was heden Quevrain; ik reed alleen voor uit, want de wagens hadden een moeijelyk eend, en zy op den groten weg waren. Het eerste dorp, dat ik doorned, was Saint-Saulve, de geboorteplaats van h^o Duchesnois, het is een klein arm dorpje, even buiten Valenciennes. Konvain, een halve mijl van de stad af, is een vrij goed melkveend dorp. Quevrain is een tamelyk groot dorp, dat uiterlyk een delyk voorko-
men heeft, het ligt omtrent drie mijlen van Valenciennes. Ik vernam hier, dat wij naar Bouffon maesten.

Tusschen Quevrain en Bouffon passeerde ik de Perronne belgique, Ik verheugde mij, meder in het vaderland te komen; maar het was zulk slecht meder: vanhoude regen en sneeuw, en ik was zo doornat en versteren van de koude, dat ik op dat oogenblik weinig vat-
baar was voor aangename indrukken; zo dat een goed, warm vuur my op die plaats moeijelyk meer plezier konde gedaan hebben.

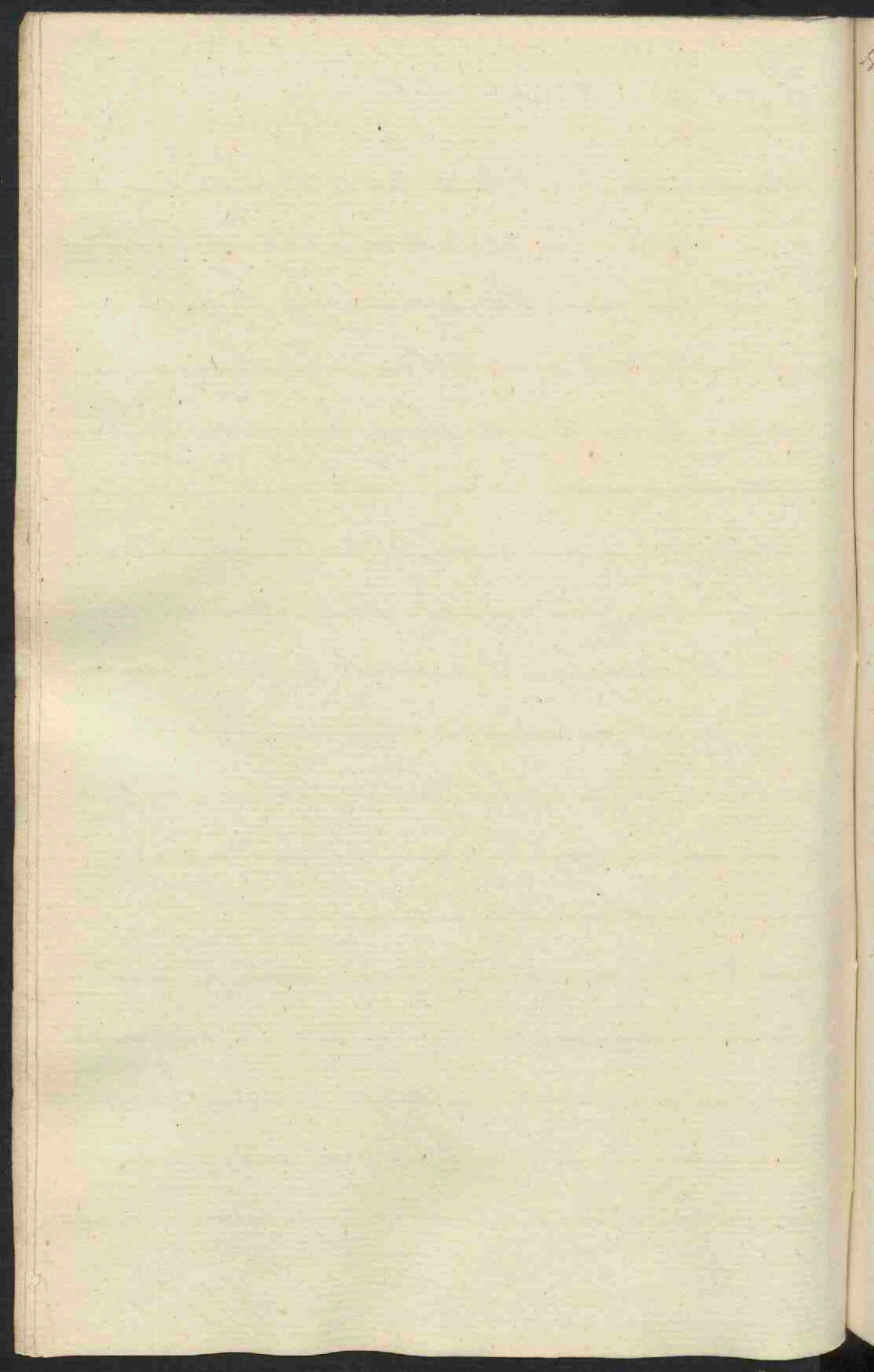

November 15. Bouffon. Hornu.

Bouffon was mij bekend; het is een mooi groot dorp; de afstand van Quierccain is twee grote mijlen. Men zand mij naar Hornu, waar mij te varen zo lang verblijf gehouden hebben. Mijn kwartier is dit maal bij den Heer De Gorge, waar toen de Ritmeester gemeest is.

Ik ben hier zo goed mogelijk, het zijn zeer vriendelijke menschen, die een yaden beschaaften toon hebben; merveant vooral weet allerleijst te praten. Indien ik niet op weg naar huis was zoudde ik zeer gaarn enige dagen hier vertaeren. De heer is met mij, en als ik morgen wegga, komt de luitenant Burma ook hier.

Ik heb al meermalen, en dezen middag nog en 't byzonder opgemerkt, hoe spoedig het ongemak van enige uren in nat en koude te rijden onergaat; zoudde heft men zich niet wat gedroogd, en Isquake, lijk gegeten, of het is als of er niets gebeurd was;

November 16. Hornu.

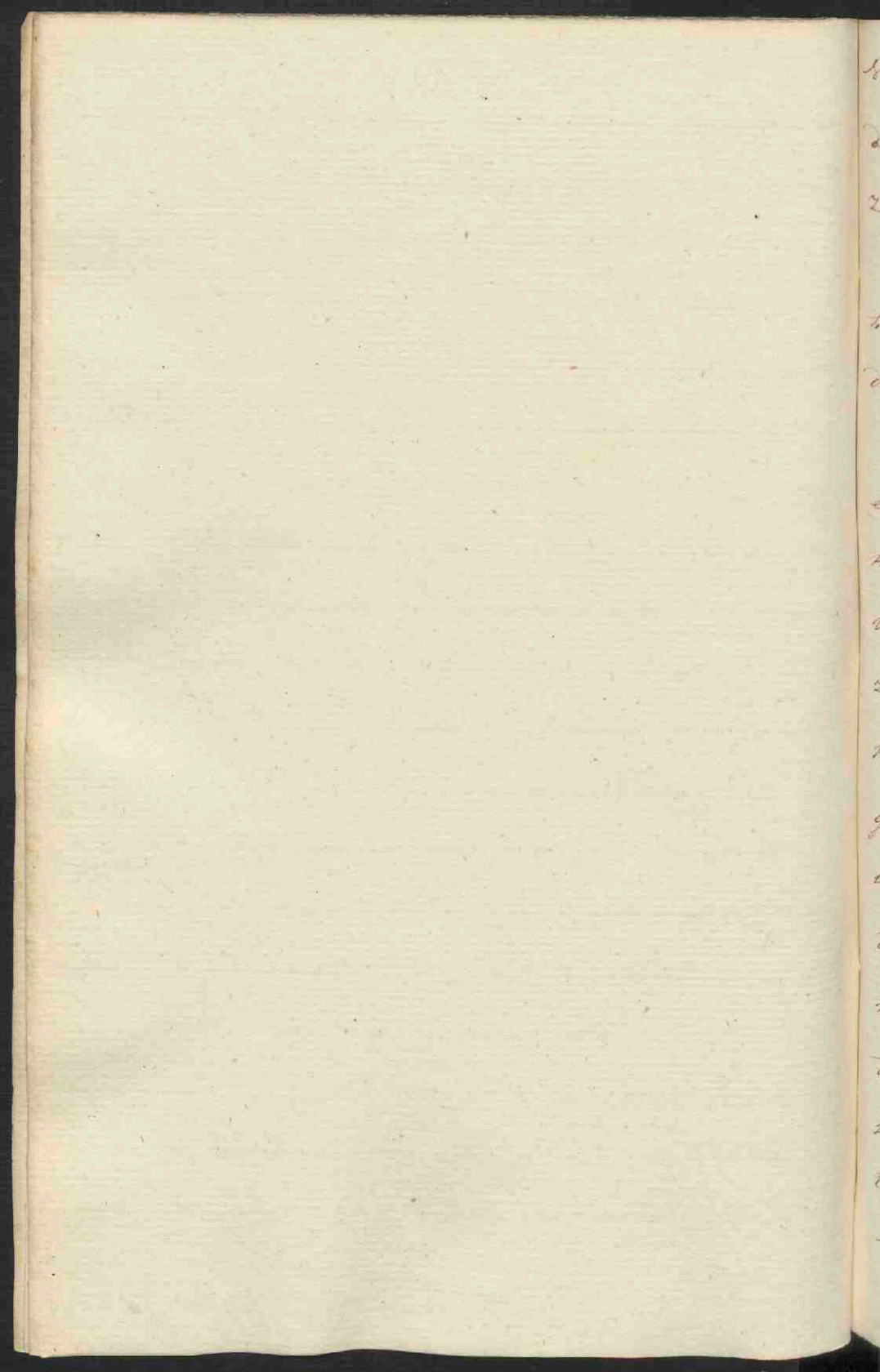
264.

en ik verbeelde mij zelfs, dat het voolijk en gezond
maakt, om nu en dan eens zulke kleine ongemakken
ken te hebben; allans ik heb nooit beter geelopen, met
meer smaak gegeten, ^{ik ben nooit} en op den duur nergenaegder ge-
meest dan op dese terugreis.

Donnerdag 16 november. Dieren morgen heb ik mijn
anden hospes en den heer Voillier meteen opzaken, zij
manen veert vriendelyk; veel menschen kwamen er
geelopen, om mij goeden dag te zeggen, en om mij
te verzaken hun compliment te maken aan degenen,
die bij hen in kwartier gemeent waren: wij hebben
dus hier geen kwaden naam nagelaten.

De bedekking gaat niet verder met de schilda-
ryen, maar maect naar Frankryk terugkeren; he-
den vaert men de schilderyen naar Mont, en dan
zullen ze met een Belgiesch corps verveeld in
Brussel worden ingebraagt.

Ik heb dus diesen morgen van de officieeren, die
te Hornu waren, afscheid genomen, en ben tegen

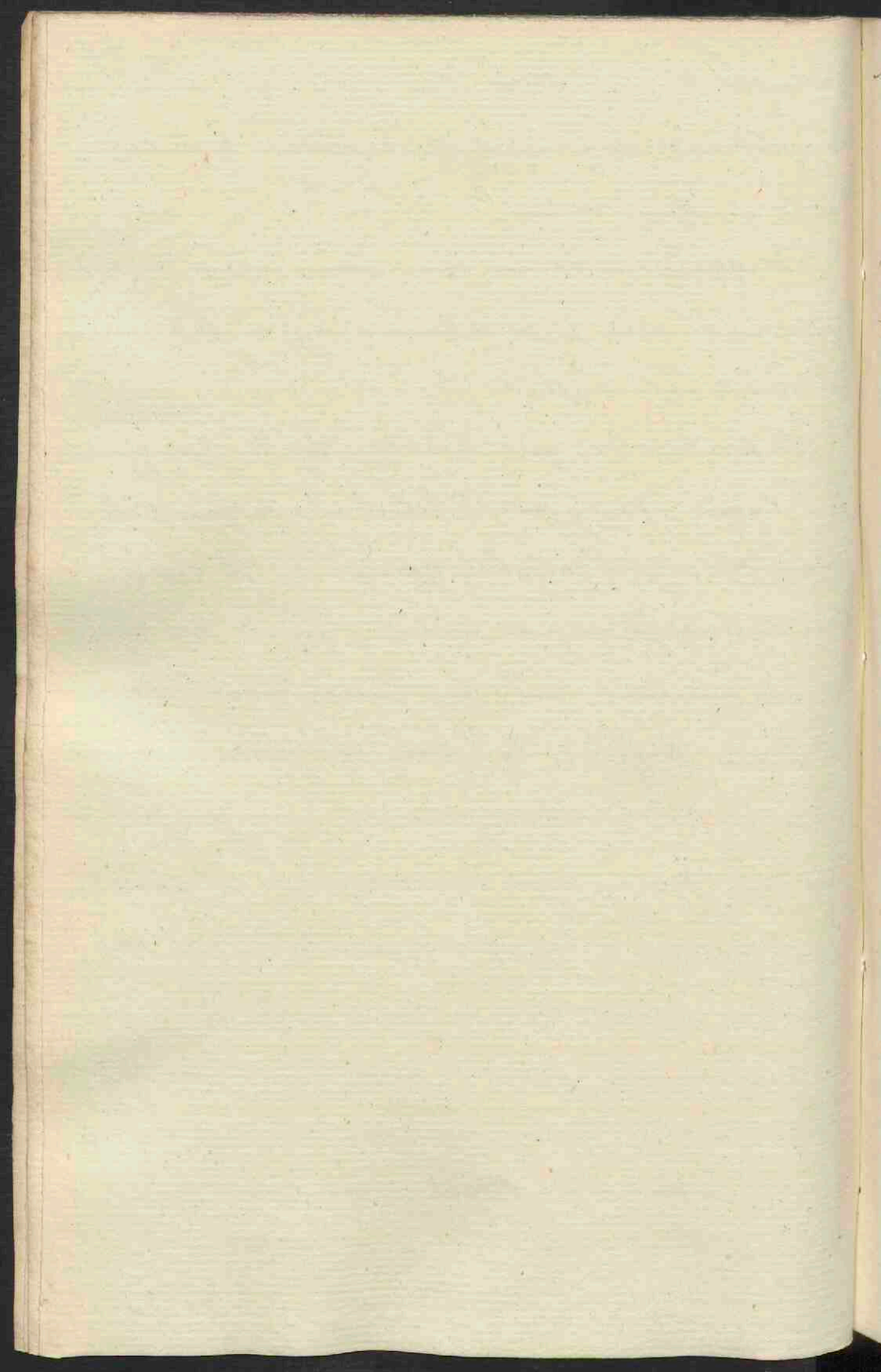
November 16. Mons.

205

den middag naar home getrokken; voortaan zal ik nu alleen reizen.

De afstand van Hornu naar Mons is twee en een halve mijl; men passeert Quaregnon en La Gemappe, die ik ook reeds kende.

Ik heb hier vrij goed kwartier bij een heer Galliam, een looier. Dezen avond heb ik met de gehele familie, die nog al talryk is, gescepeerd. Ik heb een vrij belangrijk gesprek met hen gehad. Het zijn, zo mij voorkomt, zeer brave lieden, maar echt roomsche Belgieers. Zij wisten zeer weinig, wat de gevoelens der protestanten waren, en wilden gaarne uit mij daaromtrent iets vernemen. — Onder anderen vroegen zij mij, of wij ook stelden, dat men niet dan in onze kerk kan zalig worden. — Ik zei, de hand van neen, dat wij zulks niet wilden beslispen, dat zij zelfs meenden, dat diegenen, welke ter goeder trouw dwalen en braaf leven, geen eeuwige straf zullen ondgaan, omdat zij ge-

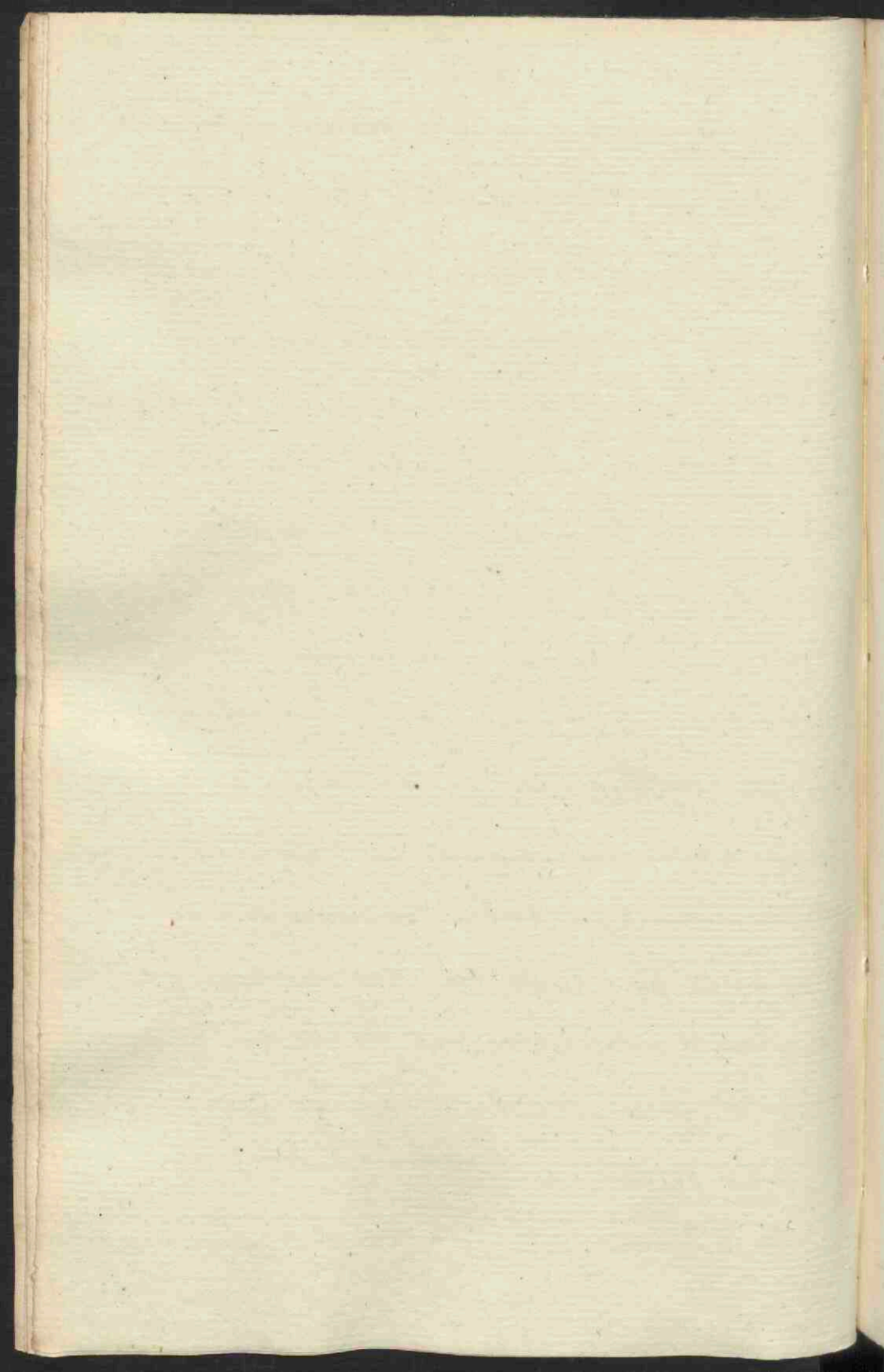

November 18 Nons.

206

dwaald hebben. — Dit trok zeer hunne opmerk.,
zaamheid. — Ik vroeges bij, of zij mel wisten,
dat meer dan twee derde der menschen geen Chris-
tenen zijn, dat van de Christenen mel de helft geen
katalieken zijn; en dat immers onder die geen, mel-
ke katalieken genaemd worden, vele geen echte
katalieken zijn? — O dit was buiten twyffel,
zeiden zij, maar het eerste hadden zij nooit zo be-
dacht. — Nu kunnen wij ons niet voorstellen,
zeide ik, dat „Le ban Dieu“ al die menschen naar
het eenwig vuur zoude verwijzen, in zo ver
zij niet beter gemeten hebben. Elk volgt de be-
lijdenis van zijne ouders, daarom zijt gy kato-
lic en ik protestant. — Dit stemden zij toe.
Daarom vermenen wij, dat die in zijn geloof
maar leugzaam leeft, en opneegt godsdienstig
is, zalig zal worden.

Deze denkbeelden waren hun zo nieuw, en valde,

November 16. Mons.

207.

den 20 van hunne menschlievende gezindheid, dat
zij allen elkander aanraken, en de een voor den
andereen uitroep, "Vraiment c'est bien charitable."
"En vérité, c'est très raisonnable" enz — En volg-
de ene stille, en al spoedig bedacht zich de onde-
heer, "Mais pourtant il se peut y avoir qu'une
seule église catholique, apostolique, romaine!" —
Ik wilde den braven man in zijn geloof niet aan-
randen, en zeide hem, dat ik maar bloot verhaald
had, wat onze stelling was, dat ik wel wist, dat
zij van ander gelooven waren, en dat ik dit niet
wilde bestrijden. — Het was mij blykbaar, dat
bij hem allen het katholiek geloof met hun hart
en menschlievendheid in strijd was. Ik spraker
niet verder over. —

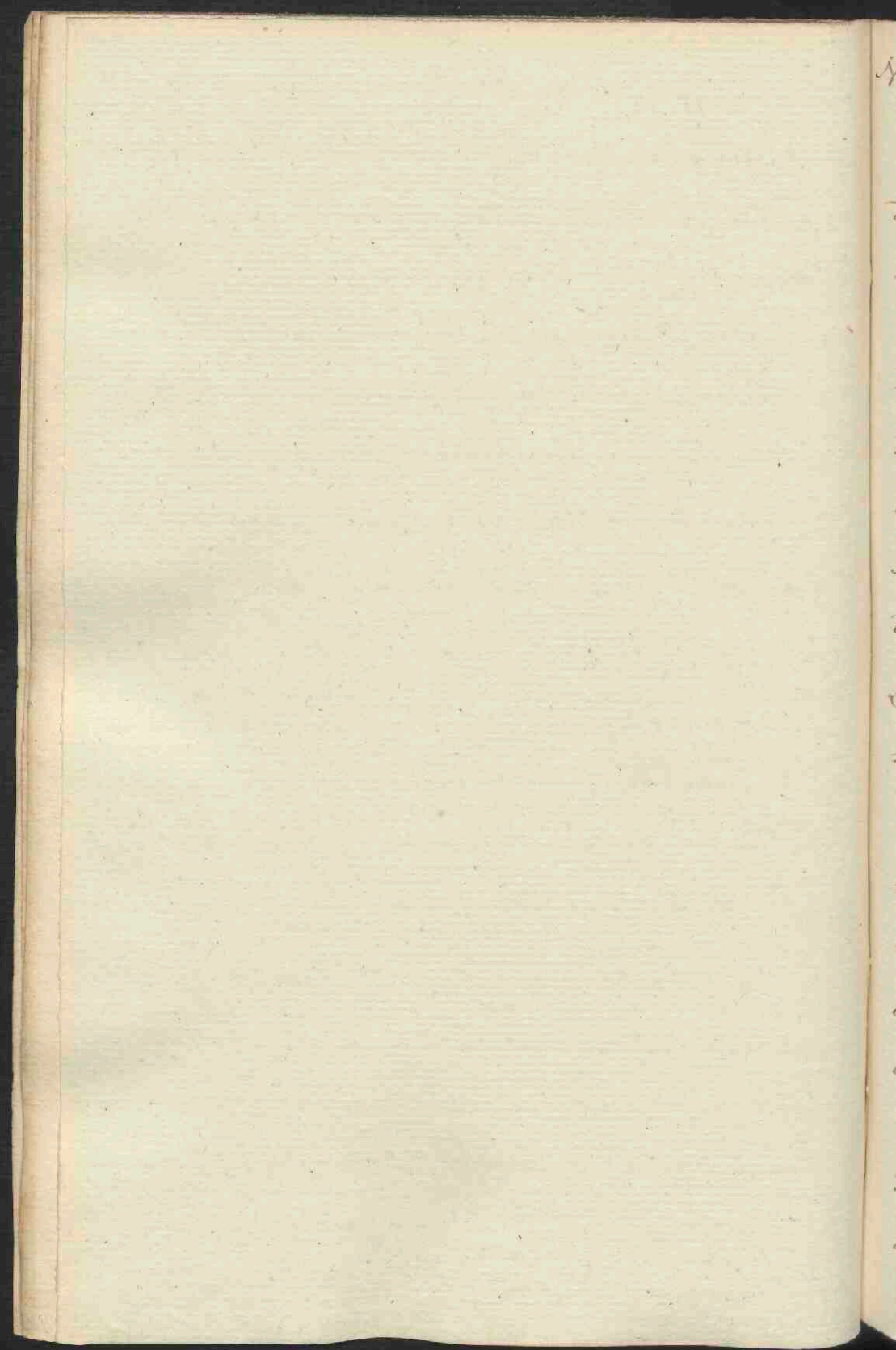
Van de stad heb ik dit maal niets gezien; ik
kende ze ook reeds genoeg. Mevrouw De Gorge
heeft mij gezegd, dat zij in verre na 20 vrolijk

November 17. Soignies. Braine-le-Comte.
 en aangenaam niet is als Valenciennes en Ryssel;
 dat er veel adeltrots is, die in den omgang zeer
 hinderen.

Vrijdag 17 november. Van Mous passeert men
 eerst Nimi, een klein dorpje, zeer dicht bij de
 stad; vervolgens komt men aan Meriere, ook
 een naardorp. Twee uren van Mous ligt
 Castiau, dat is mat beter. Een uur eerder passeert
 men Soignies, een vrij welvarend klein stadje:

Hier ontmoete ik den oversten Van Heekeren,
 die de dekking der schilpaerzen gekonincen,
 deed heeft, en nu met verlof naar Holland
 gaat. Ik ben met hem naar Braine-le-Comte
 gegaan; wij zijn saam in de Zwaaen gelogeed,
 en dezen middag heb ik met hem gegeten.

Braine-le-Comte is een boung, dat er zeer
 welvarend intriet, het is zes uren van Brussel
 en vier van Mous.

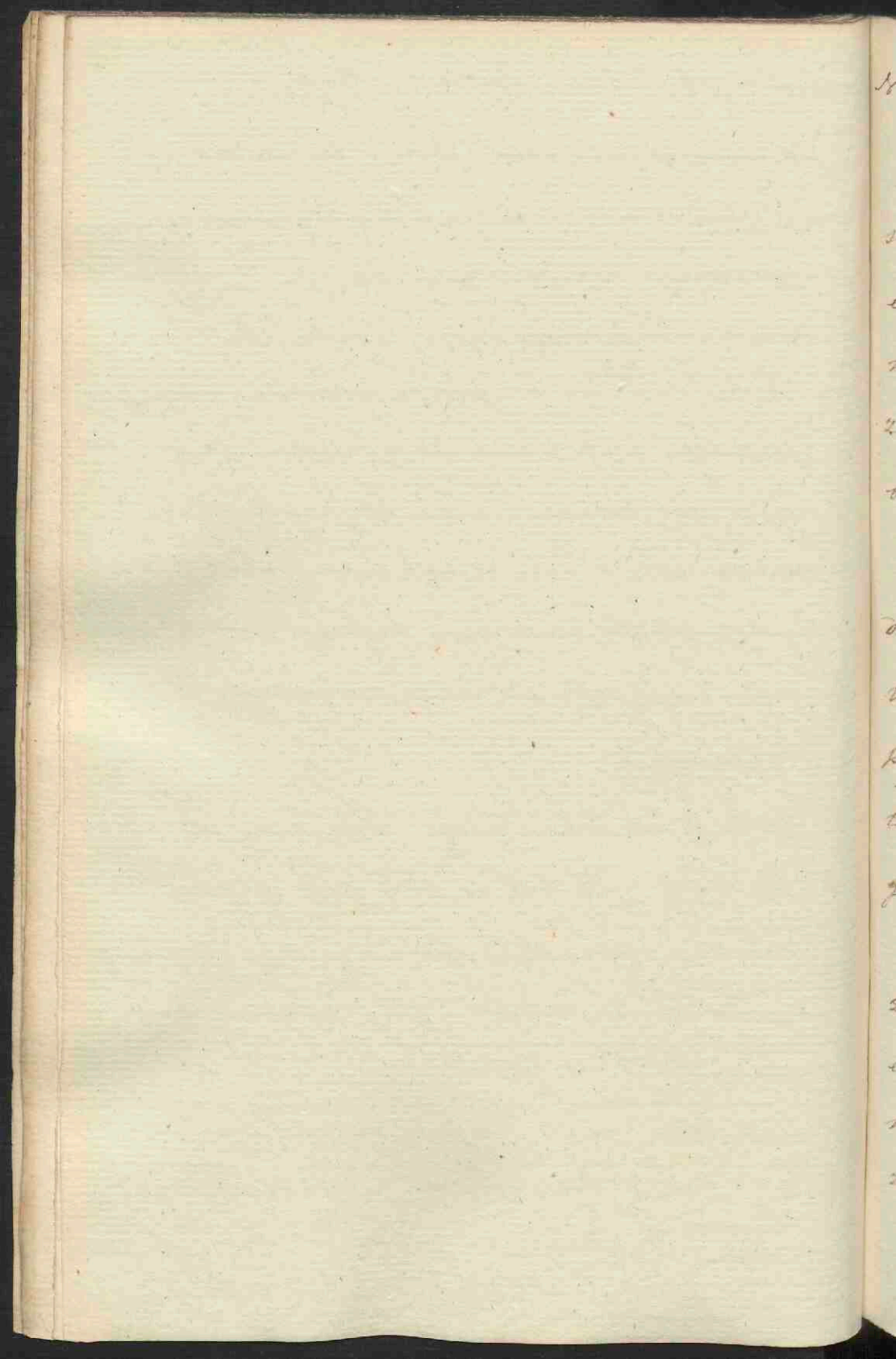
November 18. Tubise Halle Brussel.

Zaterdag 18 november. Daar de overste schiedlykes
van ik naar Holland reist, heb ik dezen morgen
vraag afscheid van hem genomen.

Schoon mijn reiswijzer maar tot Hall ging,
ben ik evenwel tot Brussel doorgereeden. Men pass.
siet op dien weg verscheiden dorpen. La Genette,
een uur van Braine, is een klein plaatsje. —
Tubise een uur verder is ook niet groot; dit is
de laatste plaats, waar men Fransch spreekt. —
Lembek, een half uur verder is ook een klein
nietig dorpje.

Halle is een klein stadje, drie uren van Brui-
ne-le-comte; ik heb er vrij goed gegeten; het
ziet er zeer welvarend uit, en is nog al groot
onder de kleine stedjes. Men verstaat hier
algemeen de beide talen.

Van Halle naar Brussel passeert men Sint-
Dieters-lieke, Petit-Bégar, en Anderlecht, alle
drie kleine dorpen.

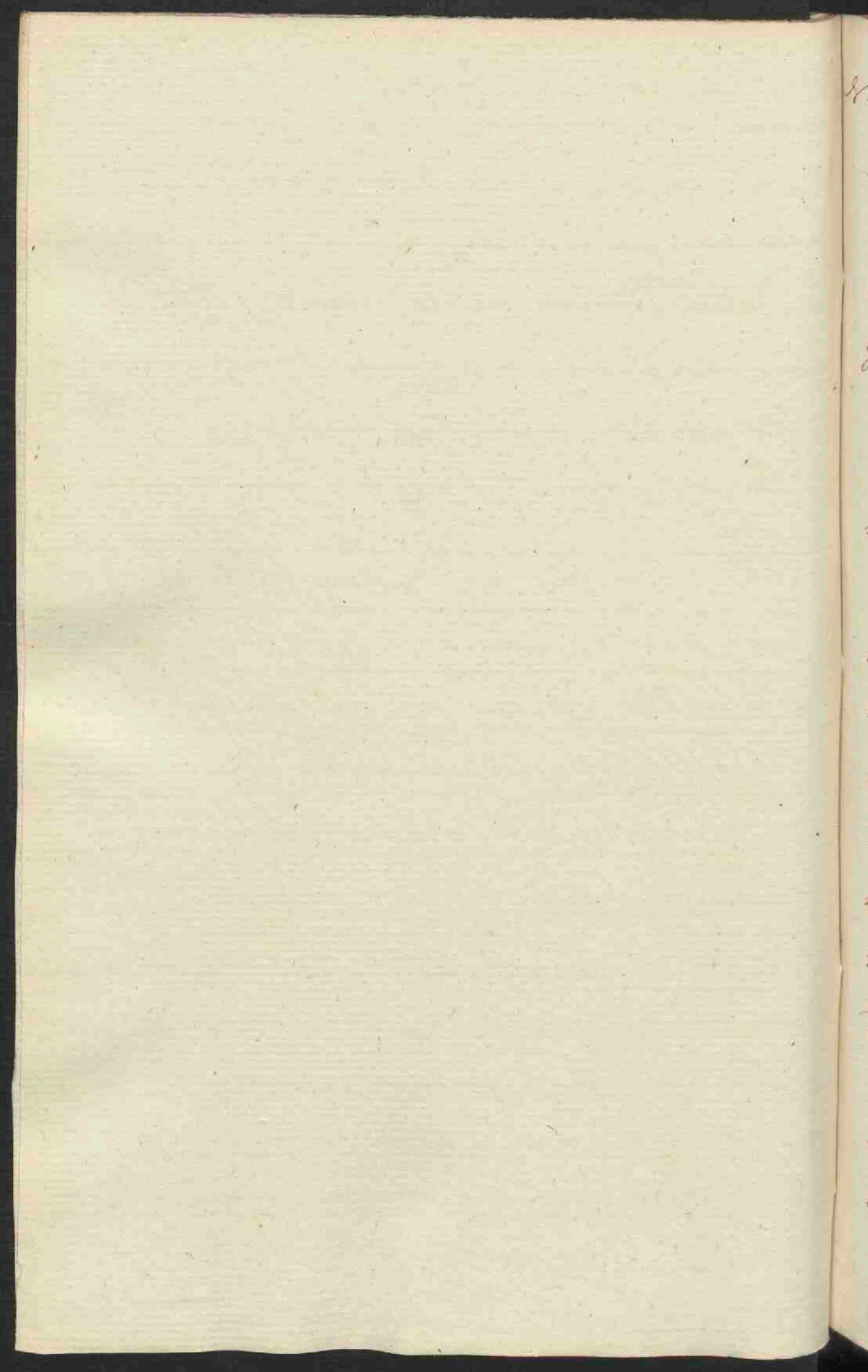
November 19.

Brussel.

Zondag 19 november. Ik had mij de vorige reis stellig voorgenomen, om niet meer aan de Mainie een billet te gaan vragen, daarom heb ik dit maal maar voor eigen rekening kwartier ge-
 nocht. Ik ben nedelyk wel in het Hôtel de Luxem-
 bourg, rue de l'escalier.

Ik heb dezen dag nog al gelegenheid gehad, om de stad te zien; maar ik ben half-zicht van verkenningheid. Dezen morgen heb ik in het park gewandeld, het was er byzonder praech-
 tig, men zag er onder anderen zeer-mooije Eu-
 gelsche vrouwen.

De twee voornaamste kerken heb ik nog eens willen zien. De Cathédrale of Ste Gudule, dese is een mooi eenvoudig Gothicus gebouwt, zij is zeer met en men heeft ^{ze} van binnen licht rood geverwd; dat staat zeer vrolijk want er is anders weinig licht. — Die

November 19.

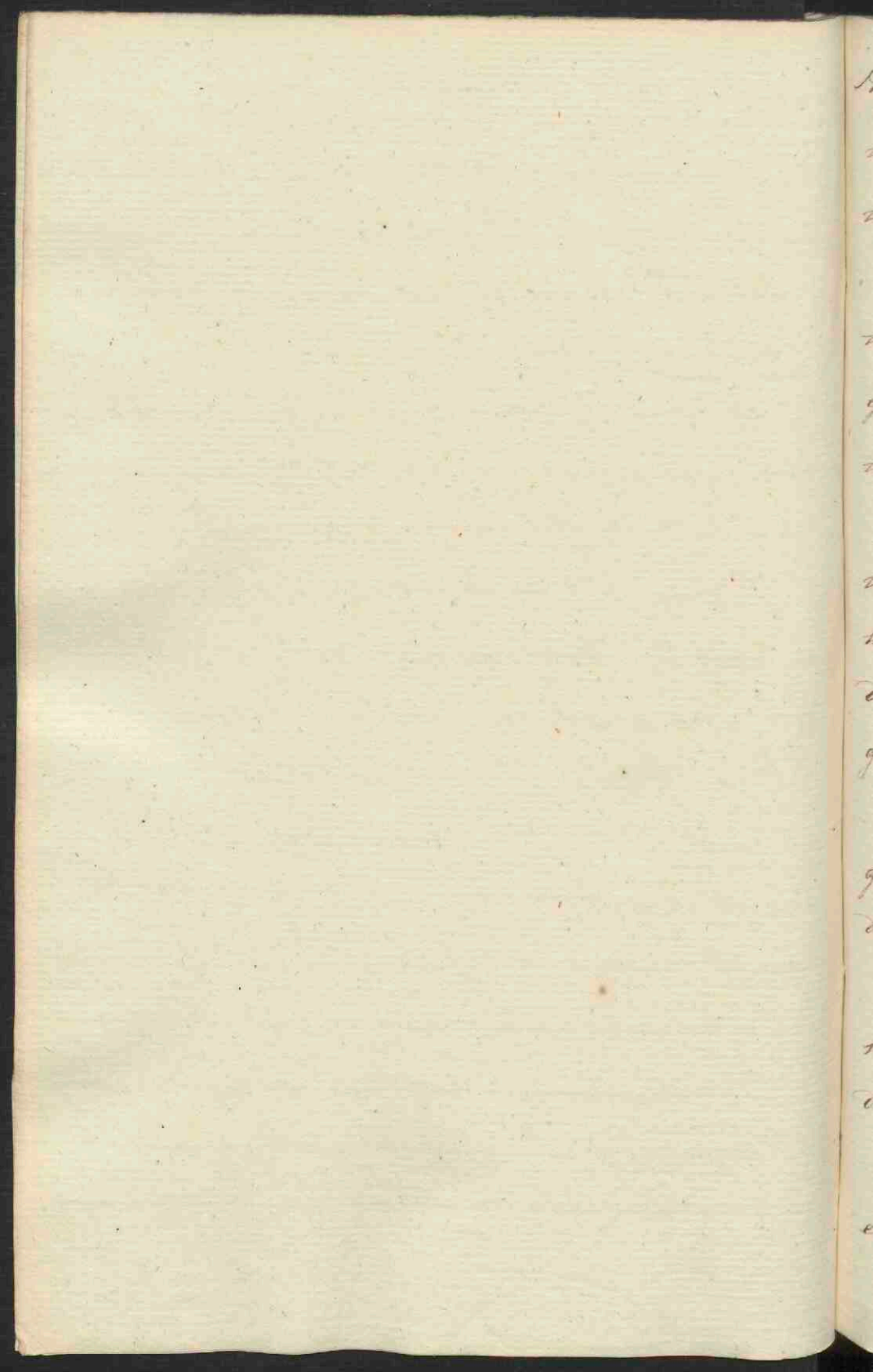
Brussel.

van Saint Lambert op de Kleet-rijale. Dere is gansch
nieuwermetich, in den form van een reyt kruis, zij
is niet groot, maar zeer net en vol smaak, van
Grieksche bouwwoord.

Ik heb ook het stadhuys gezien, uiterlyk is dit een
zeer mooi gebouw; van binnen zijn er grote zalen,
maar die niets bijzonder merkwaardig opleveren.

Ik ging in 't Hotel de Flandre eten, en vond
daar den heer Kattenburg, Intendant van finan-
cien, met zijne vrouw en juffrouw Smellengre,
bel uit 's Hage. Wij ontmoeteden ons toevallig
's avonds meder in den Schouwburg, maar naer-
hand de heer Suermund uit Utrecht met zijn
vrouw en zwager ook in dezelfde lage kwam,
was allen Hollanders zaam.

De Schouwburg is lelijk en morsig, zy is veel
te langwerpig rond gebouwd, niet goed versierd,
en slecht verlicht; maar zy kan tamelyk veel.

November 20 Brussel.

menschken bevatten. Men speelt de vijf gace de teembour
nocturne, en jacondal.

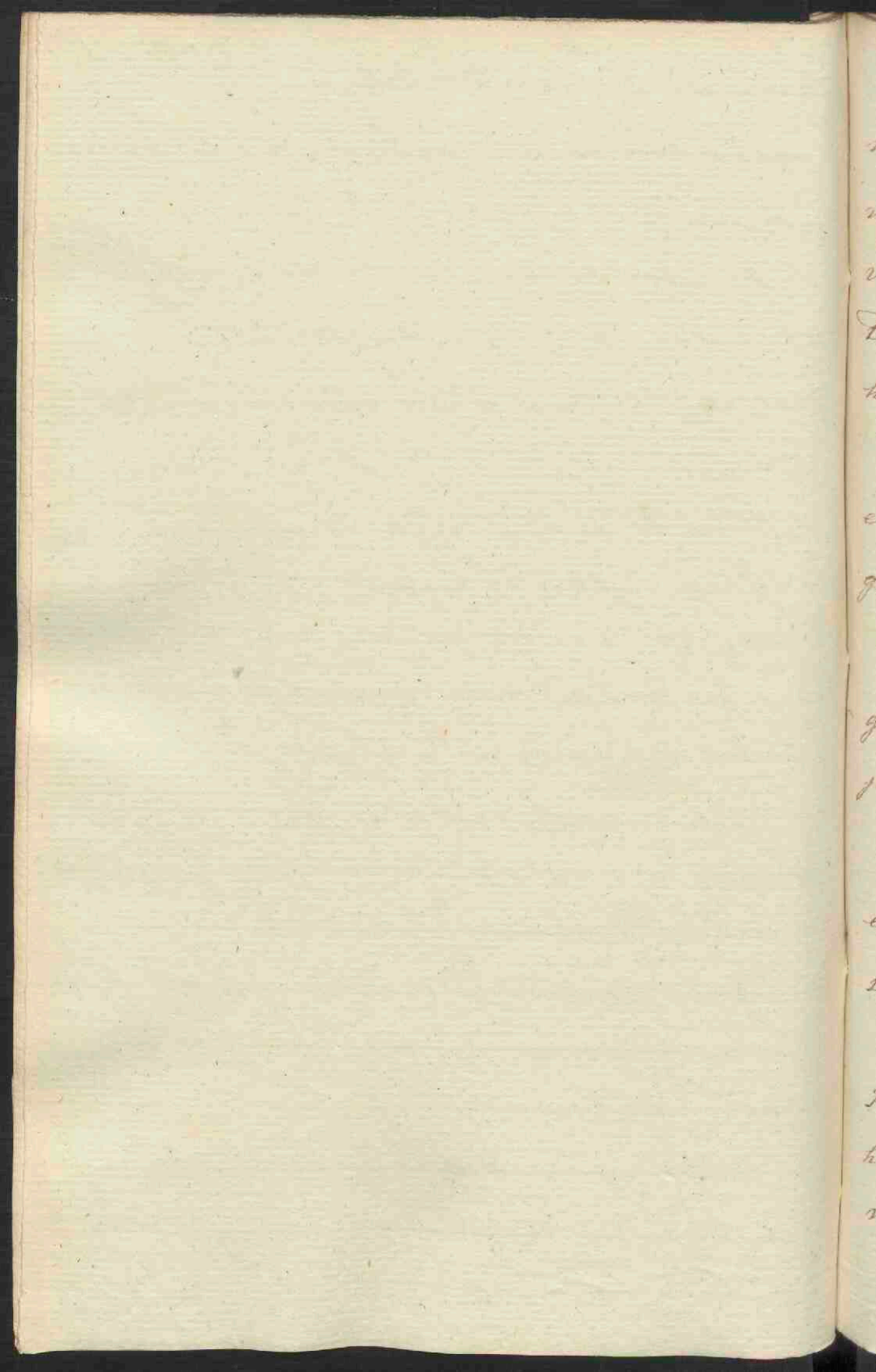
Maandag 20 november. Omdat ik gisteren
niet volkomen wel was, ben ik heden nog hier
gebleven, het geent anders mijn voornemen
niet was.

Ik heb het museum nog eens mezen zien; er zijn
verschieden stukken, die mij veel plezier gedaan
hebben. Er was een beeltenis van den koning
door Van Bree van Antwerpen, ik kan niet zeg-
gen, dat ik die zeer mooi vindt.

Ik ben uergeeft aan de werksaal van Paling
gewest; men zegt, dat die een mooi portret van
de koningin gemaakt heeft.

Derren morgen zijn de schilderijen uit Larys
hier aangekomen, men was zeer verheugd over
verzeelver aankomst.

Ik ben weder in 't Hotel de Flandre mezen
eten, waar men de heer Suermont met de fa,

November 20. 21. Brussel.

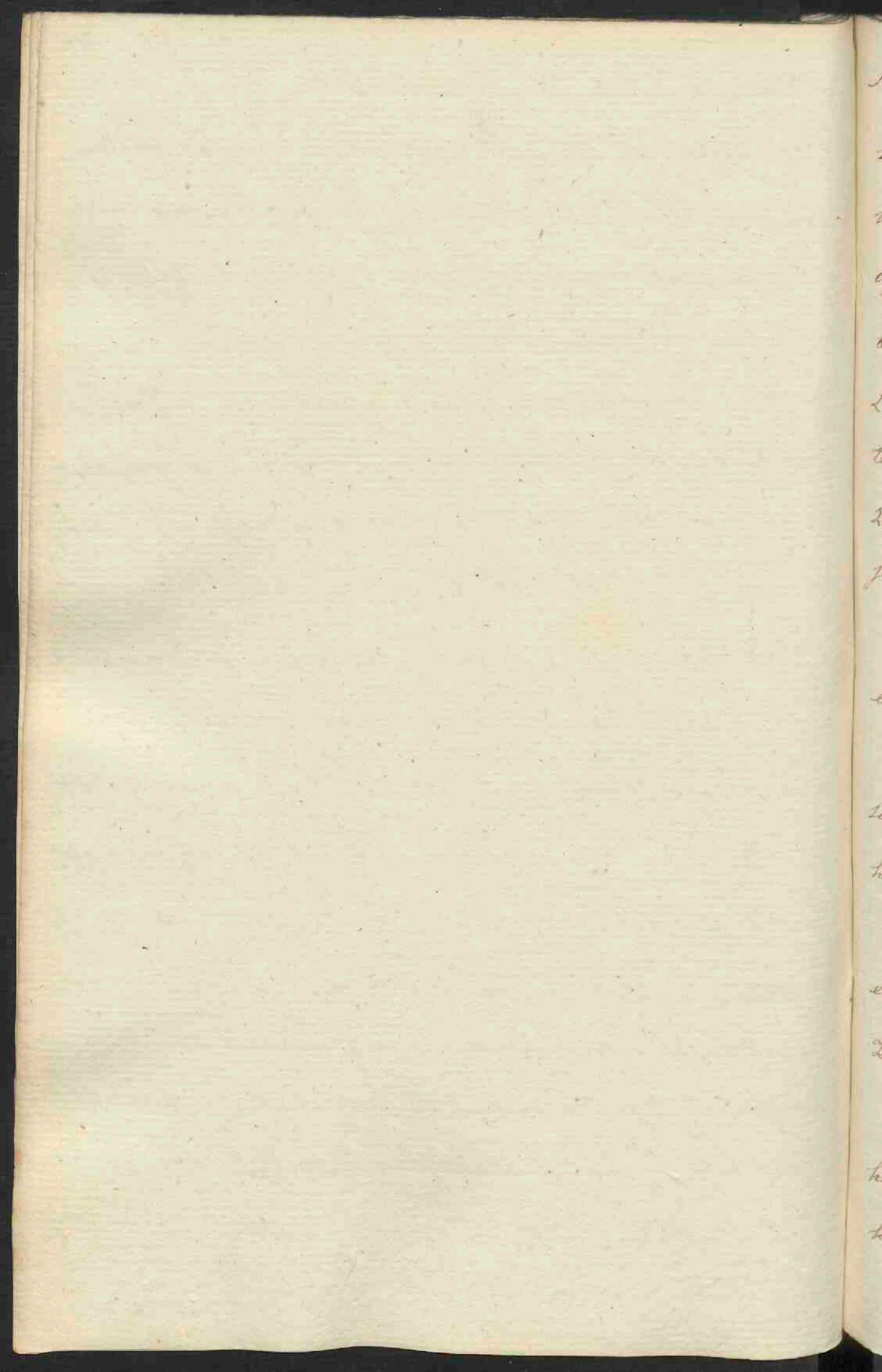
milie Twist uit Rotterdam ookat. Onder de gasten was ook een Vlaamsch doelman, Leulen van Stievelde, die veel gezien had en ons braaf heeft verteld; het deed mij plezier te ontwaren, dat hij zeer voorouren kanning was.

Ik ben na t eten nog in t koffiehuis geweest, en nu ga ik vroeg naar bed, om mijn reis morgen meder voort te zetten.

Het spijt mij wel, dat ik niets van den omtrek gezien heb, maar meer en weg benevens het jaargetyde maakten dit volotrek onmogelyk.

Dingdag 21 november. Ik heb de schade van een dag meder ingehaald, door in eens van Brussel naar Antwerpen te rijden.

Men kan geen moayer weg hebben dan dien van Brussel naar Antwerpen; hy is overal goed onderhouden en heeft op veel plaatsen het voortkomen van ene wandeling. Bijzonder mooi is de eerste

November 21. Vilvoorde. Mechelen.

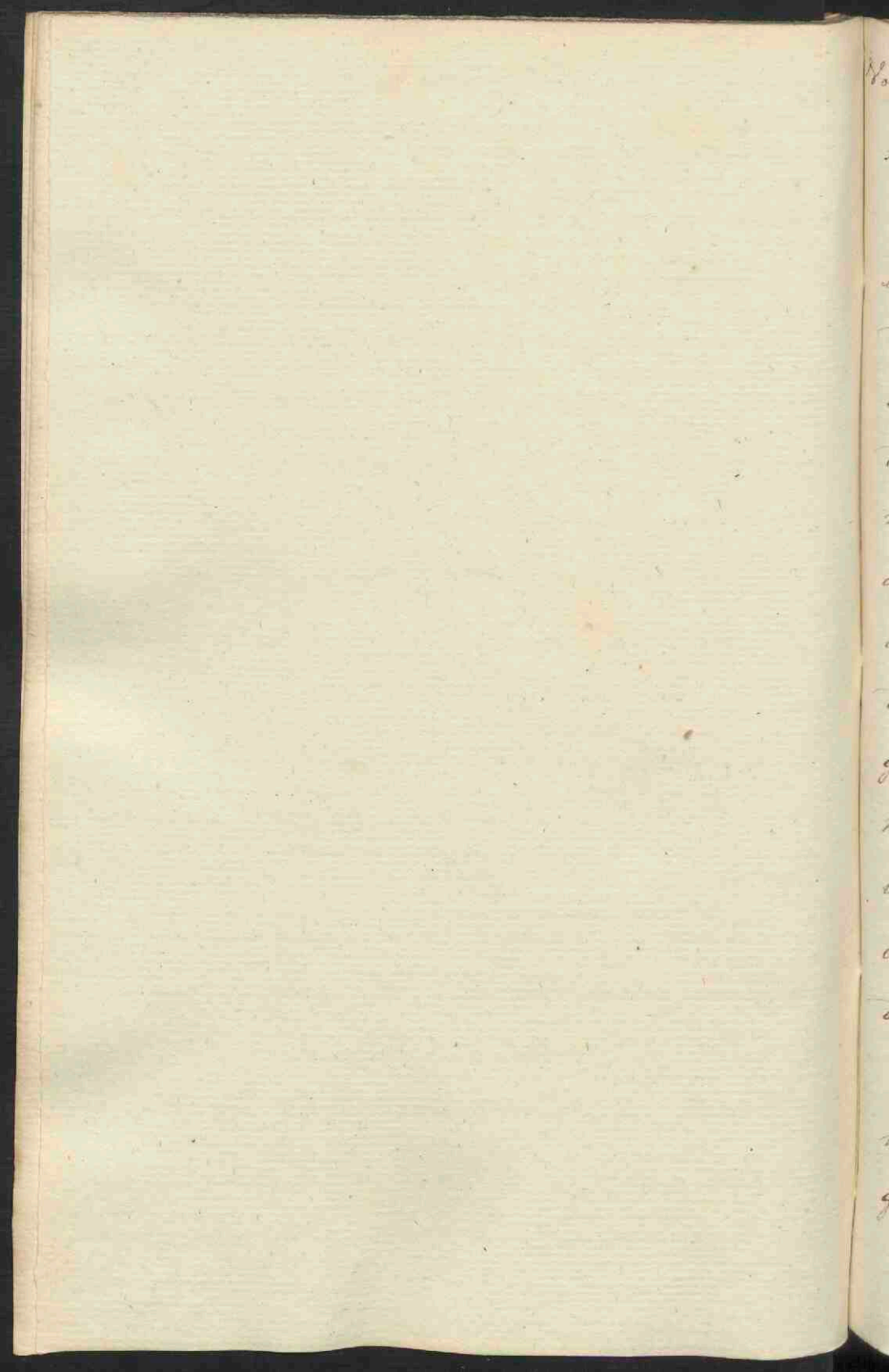
helft tot Mechelen: men rijdt bijna drie quarschen
 weg langs heerlyke buitenplaatsen rechts en links
 op kleine heuvels gelegen. Omtrent drie kwartier
 buiten de stad ligt ter linker hand het kasteel
 Laken; het spreekt mij wel in de nabijheid gemeent
 te zijn zoudt het helve te zien: de Tije en het Lij
 zoen lieten het mij nu niet toe. Een klein dorp
 je daar by gelegen draagt denzelfden naam.

Een half uur verder passeert men Lembeek,
 een vrij goed dorp.

Vilvoorden, een klein stadje, ligt half weg tus
 schen Brussel en Mechelen. De grote gevangen
 heb ik de vorige reis gezien.

Vervolgens passeert men Eppigem en Lemst,
 elk op omtrent drie kwartier afstand; het
 zijn beide middelmatige dorpen.

Mechelen bewik tot maal slechts voorgeleden;
 het beviel mij op het uiterlyk meder zeer goed;
 het heeft wel het voorkomen van een oude

November 24.

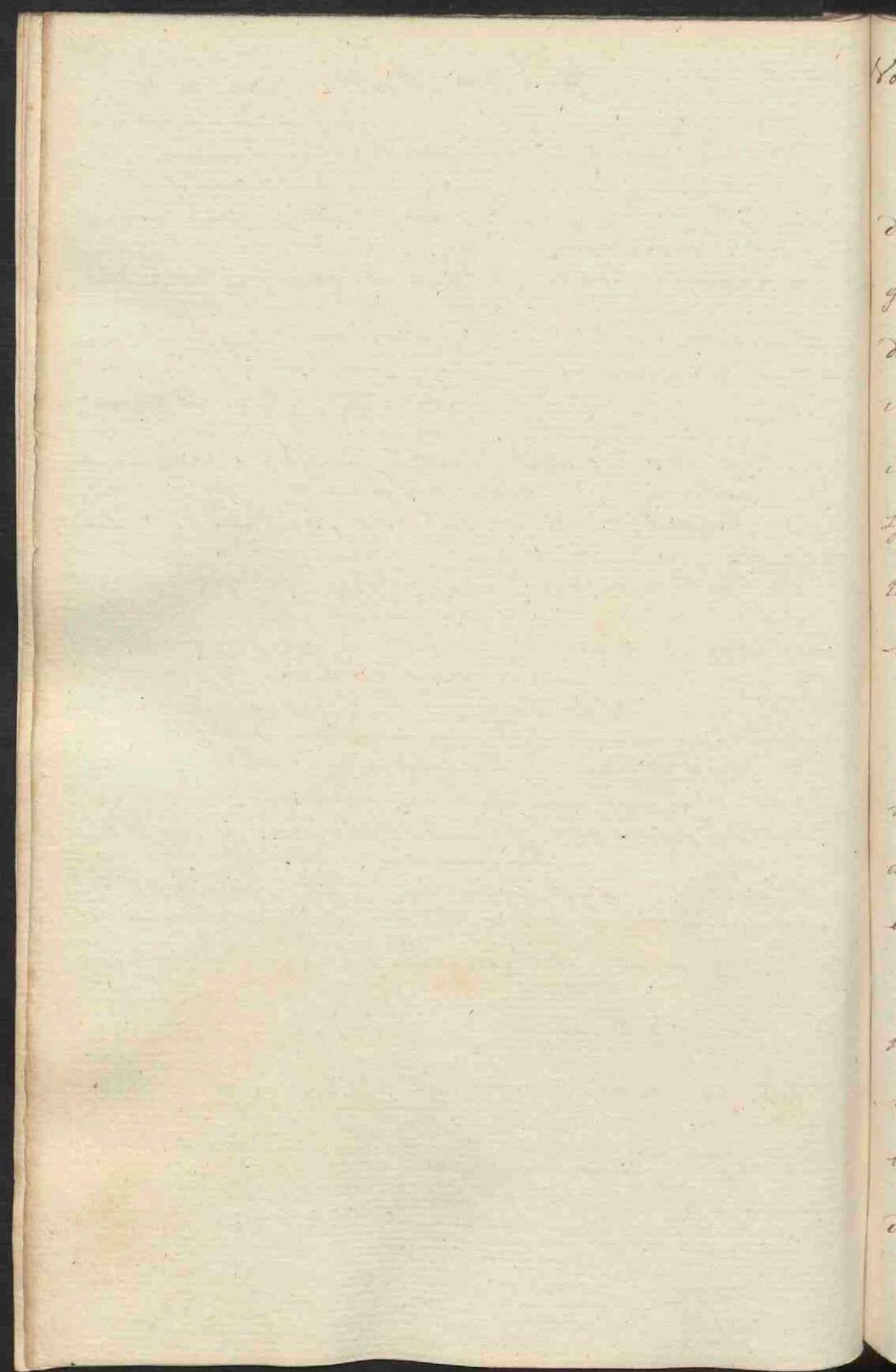
Mechelen. Antwerpen.

215.

stad te zijn, maar is toch zeer net en vralijk.

Na buiten de poort van Mechelen wat gerust
en gegeten te hebben, zette ik mijnen weg me-
der voort. Het eerste dorp, dat men ontmoet,
ontrent een uur van de stad af, is Walein,
dit ziet er vrij gaed uit. Daarna passeert
men Contich, twee uren van Antwerpen, dit
is een uitmuntend mooi dorp. Waarloo, een
uur van gezegde stad, ligt maar voor een ge-
deelte aan den weg, het heeft ook een zeer
gaed voorkomen. Berchem, slechts op een
kwartier afstand van Antwerpen, is ook een
uitnemend mooi dorp. Alle deze plaatsen
overtreffen ver de Franche dorpen zo als men
die meest ontmoet.

Ik ben naar weder voor mijn eigen reke-
ning in een herberg gegaan, om niet ver-
geefs tijd en moeite te verliezen.

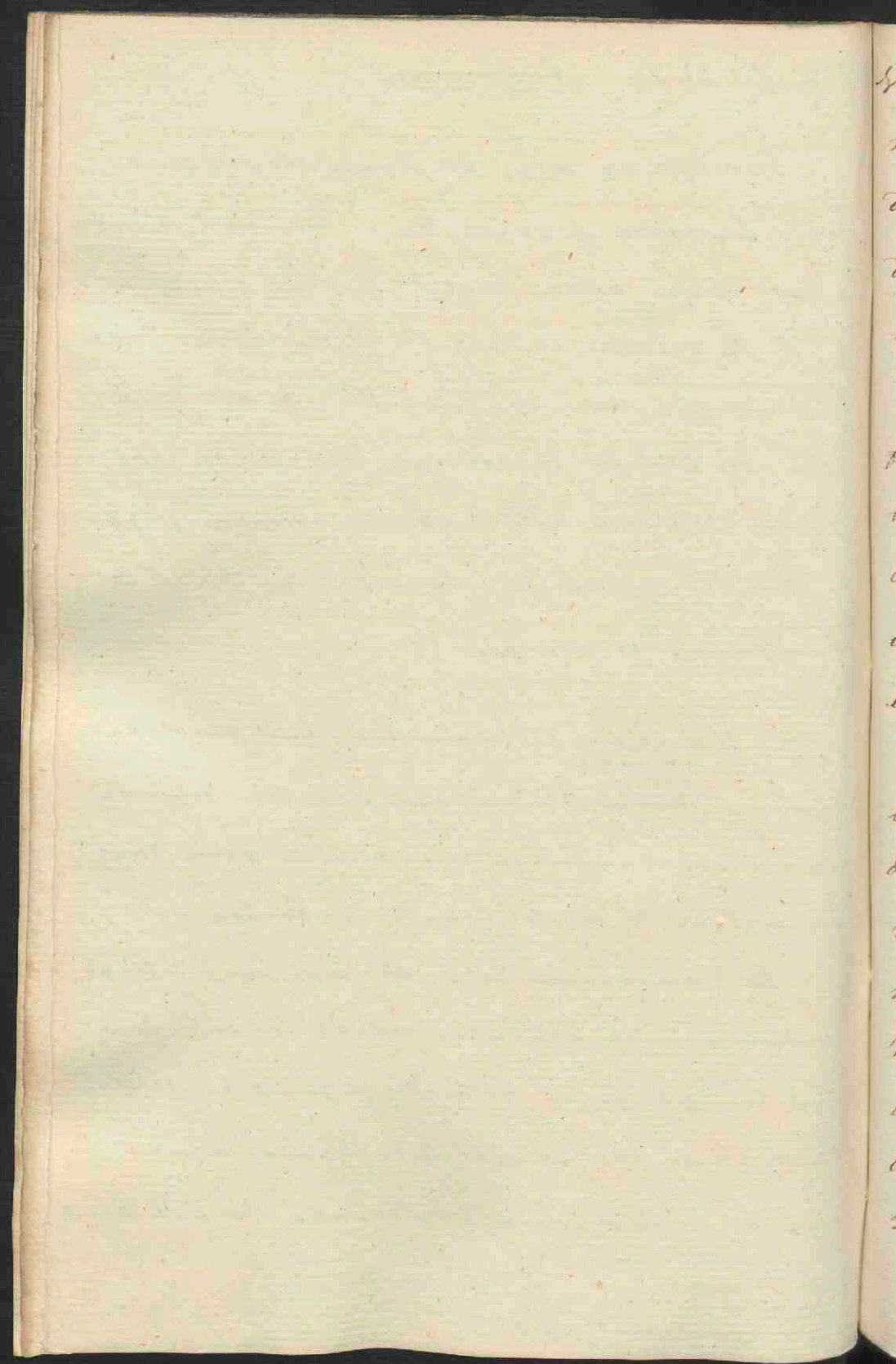

November 21. 22. Antwerpen.

Daadelyk na myne aankomst bewoort naar den Schouwburg gegaan; die is hier veel minder groot, maar netter dan te Brussel. Men speelt de de Sie voleuse, en mag een klein stukje daarvan den naam van vergeten heb. De actrice, die in de Sie voleuse de rol van het meisje had, speelde zeer goed. Ik herkende hier even als te Brussel verscheiden toneelspelers, die ik te Amsterdam gezien had.

Woensdag 22 november. Den ganschen morgen heb ik besteed, om met een leidman al het merkwaardige dorer stad te gaan zien; en wel in de eerste plaats de kerken.

De Sienenvrouwe-kerk, die vooreen der fraaiste van Europa gehouden wordt, is een heerlyk schoon, groot, Gothiesch gebouw, in vollen luister; men kan ze niet zien zonder bewondering. Verscheiden schildersgen, die uit Frank.

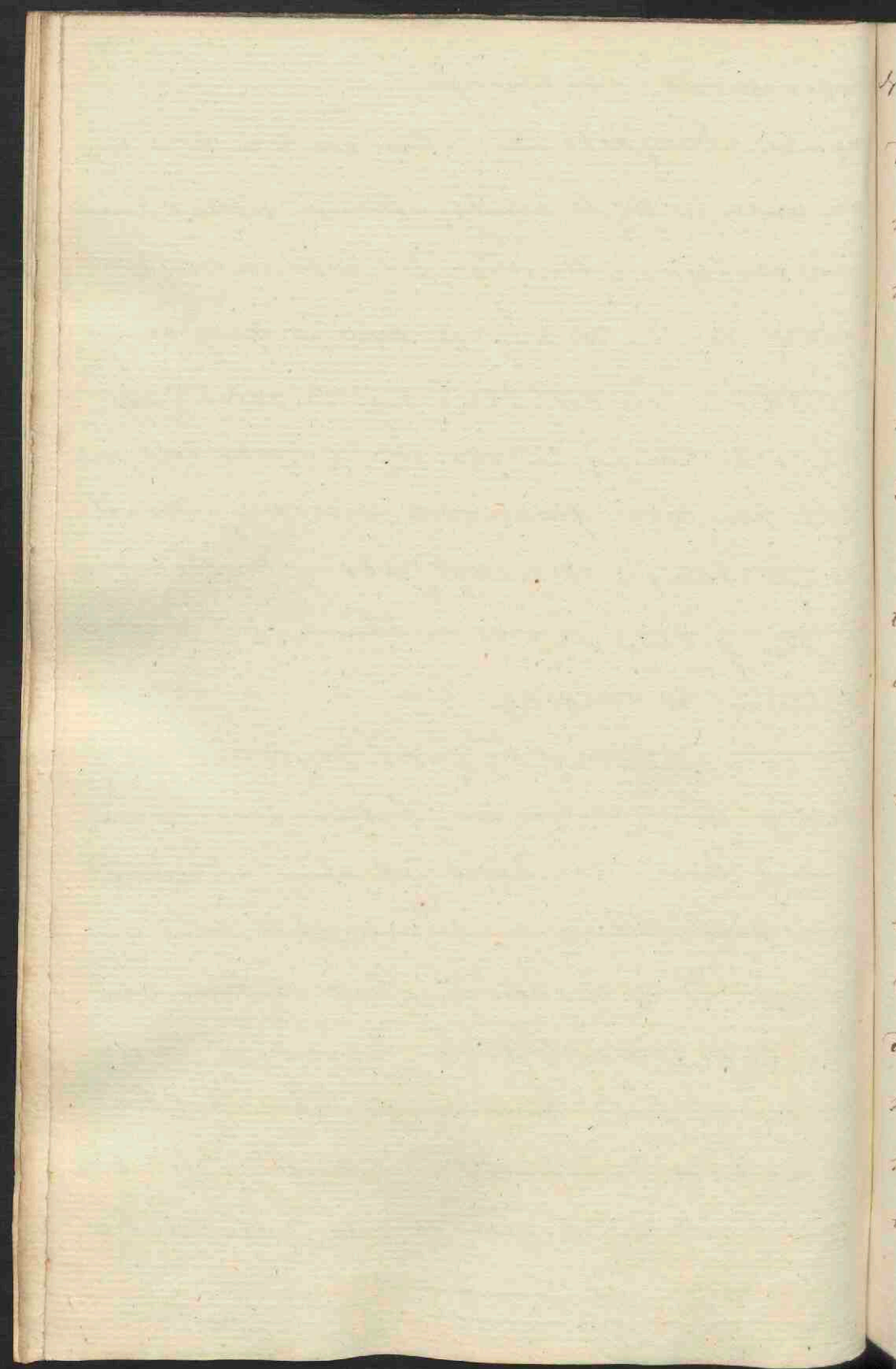

November 22. Antwerpen.

rijk zijn teruggekomen, behoren in deze kerk, om
der andere en de beraende afnemering van't kruis;
deze stukken zullen aan dit uitsluitend ge-
bouw nog een belangrijk Lieraad terug geven.

Aller in deze kerk stemt met de goddiens toe-
kening der Roomschen overeen, en deze doet zich
hier van hare glansrijkste zijde zien: men is
onwillekeurig met eerbied als doordrongen
in een gebouw, dat zo volkomen tot plechtige
erendienst is aangelegd.

Er waren nog enige schilderstukken van
belang. Twee stukjes van Rubens: Jesus met de
doornen kroon, en Maria; ik vond in beiden
veel uitdrukking, en meende er de hand des
meesters in te herkennen. Twee stukken van
Van Dyk: de bruiloft van Canaan, en Jesus
in den tempel. Twee van Bakker: Sint-Fran-
ciscus, en de Hemelvaart van Maria. Alle deze
zag ik met groot genoege; en zeker maken

November 22 Antwerpen.

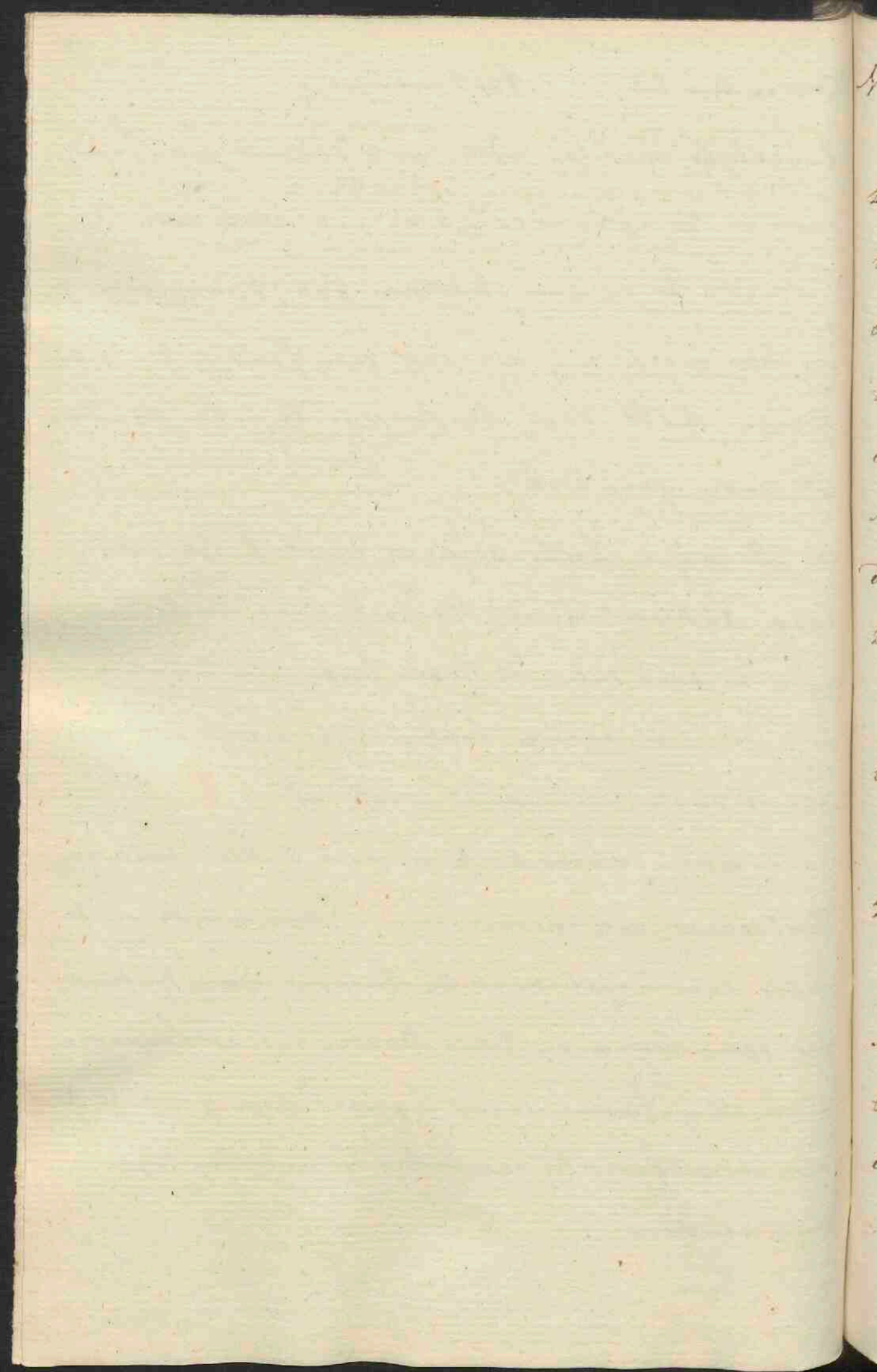
Dergelijke stukken veel meer indruk, wanneer men ze zo afzonderlijk in ene kerk ziet, dan wanneer ze in een Museum zijn zaamgedrongen.

Men meer mij als iets zeer fraais het marmeren beeld van Ambrosius Capello, door een Italiaan gemaakt.

Zo mij de koster zeide, is de kerk 411 voet lang, 248 voet breed, 78 voet hoog, en de dom in 't midden 148. De toren heeft 684 trappen.

De overige kerken zijn meest vrij mooi maar vallen toch bij de eerste af.

De Sint-Jakobs-kerk is veel te veel met balustraden enz. versierd. Men vindt in de zelve een kapel voor de familie van Rubens, die daar begraven ligt. Boven het altaar is een stuk van Rubens, waar hij met zijn gansche geslacht is afgebeeld; maar het is niet van zijne beste stukken.

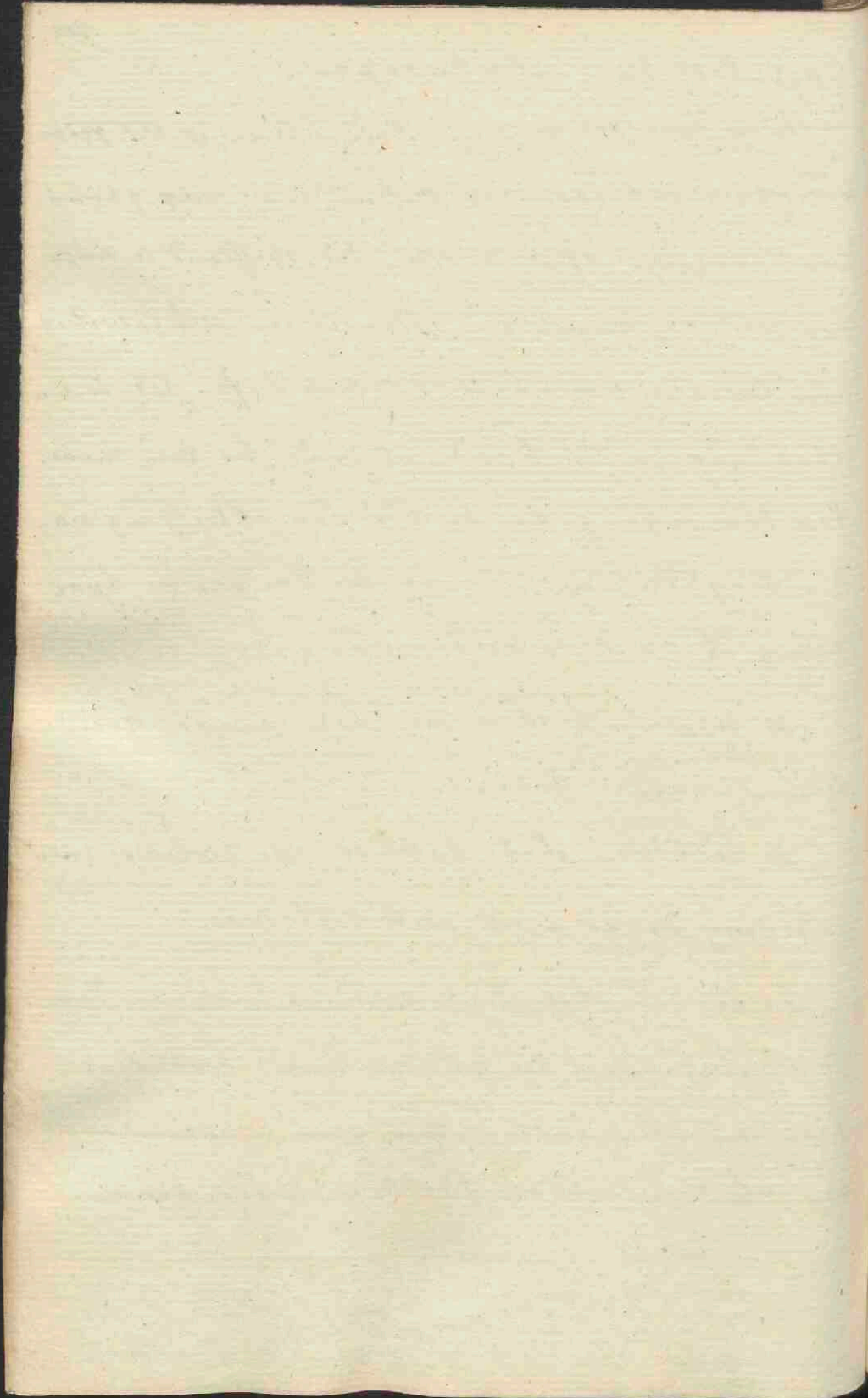
November 22. Antwerpen.

In de kerk der gemeynen Predikheren is het geheel te der kerk, dat naar hen bestemd was, nog gansch van't overige afgescheiden; dit mistoond in mijn oog zeer. Boven den altaar is een schilderstuk van Cornelis van Selt, die nog leeft; het is een afneming van't kruis; ik vond het zeer mooi. Aan den ingang der kerk is ene afbeelding van den berg Calvarien, met beelden van de apostelen; ik vond er niets moois aan.

De Jesuiten-kerk is zeer net, maar is geen bijzonder mooi gebouw.

De kerk van Sint-Andries was gesloten; men zeide mij, dat er niets in te zien was.

In die van Augustinus was een stuk van Van Bree: Augustinus, die gedoopt wordt door Arnobius; dit maakte op mij geen bijzondere indruk, mij dacht ik had beter stukken gezien.

November 22. Antwerpen.

De beurs is ledig en niet groot.

De mooiste plaats van de stad is de Place de Mees, zij is zeer ruim en bezet met uitmuntend schone huizen; het is eigentlijk maar een keer brede straat die naar hand meer smaller wordt.

Ik heb ook de werken gezien, die Napoleon voor de haven had laten aanleggen; zij bestaan in twee bafins, het kleine bafin dicht aan de rivier, waar mede het gemeenschap heeft door middel van sluizen, welke het water beletten met de ebbe af te loopen. Het ander bafin is zeer groot; men komt in hetzelfde door het kleine, maar mede het gemeenschap heeft door sluizen. Dit laatste was bestemd om een vloot van oorlogschepen te berotten; er lagen nu een groot aantal koopvaardij schepen. De kaden zijn nog niet afgewerkt.

Aan 't eind van het grote bafin was men begonnen, om twee grote dokken te maken voor 't herstellen van oorlogschepen; dit werk zal waarschijnlijk niet worden voortgezet. Er staan verscheiden gebouwen, die ook

November 22. Antwerpen.

tat de marine behoord hebben.

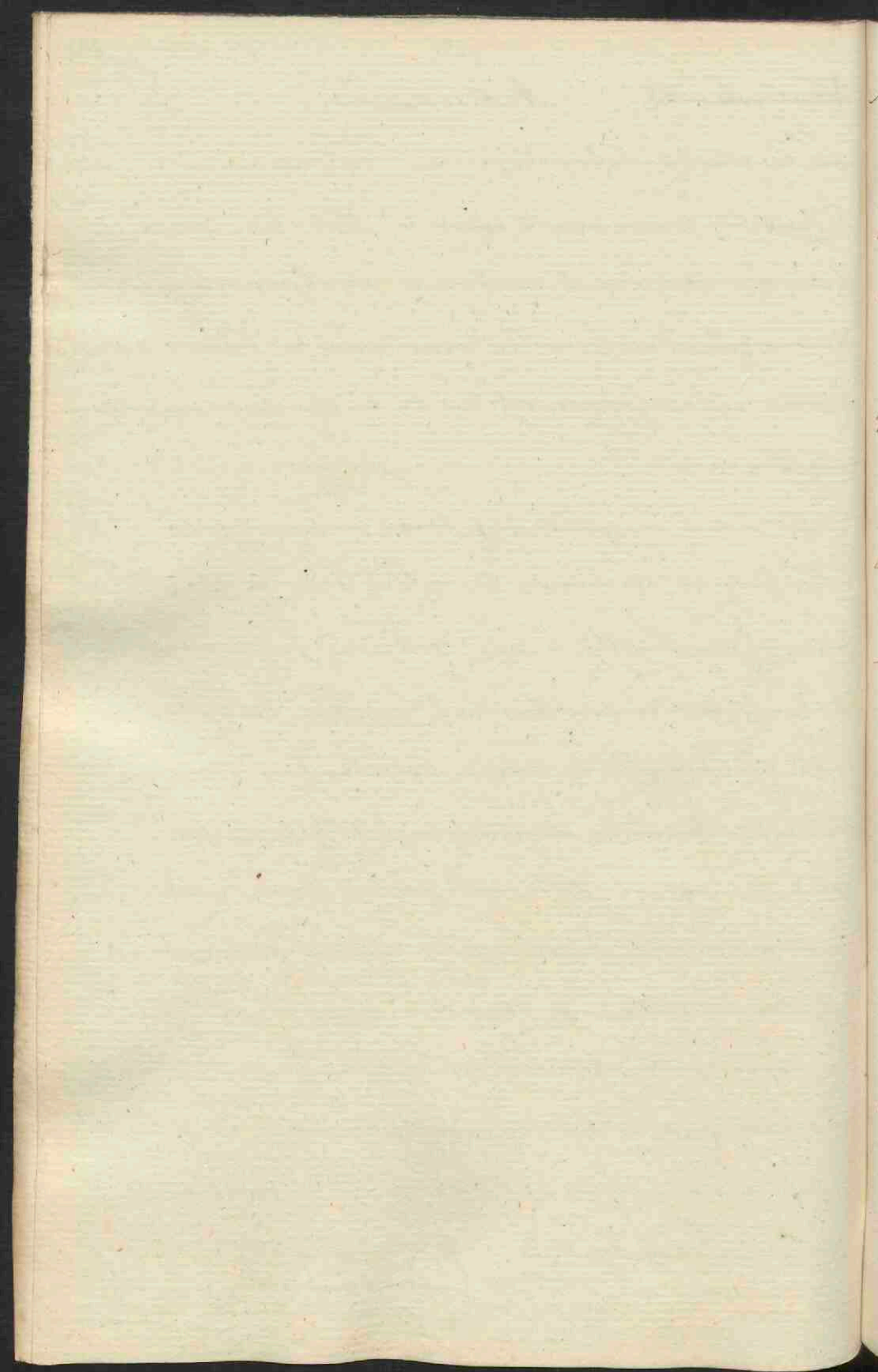
Langs de rivier aan 't einde der stad, meerdan een kwartaal ver, was de werf voor oorlogsvaartuigen; deze is geheel verlaten: de vaartuigen die onder handen waren, zijn weggenomen; en er wordt niet meer gewerkt.

Tot mijne verwondering staat er bijna geen goed huis aan de rivier; het scheen even de slechtste buurt van de stad te zijn; ook was het nog maar onlangs, dat de weg bestraat was, en men begon, men had kadew te maken. Het was toch het plan onder de Fransche regering, om de gebouwen hier onder een genet tamelijk goed te laten maken, men was op enkele plaatsen hier mede begonnen.

De schelde is voor de stad zeer mooi, maar toch niet zo breed als de Maas voor Rotterdam.

Op het fort is het bagne der galvoslaven, ik heb niet afgebrak het verblijf van onbezigt en ongeluk gezien.

Er waren nog bijna duizend mannen, die allen het

November 22. Antwerpen.

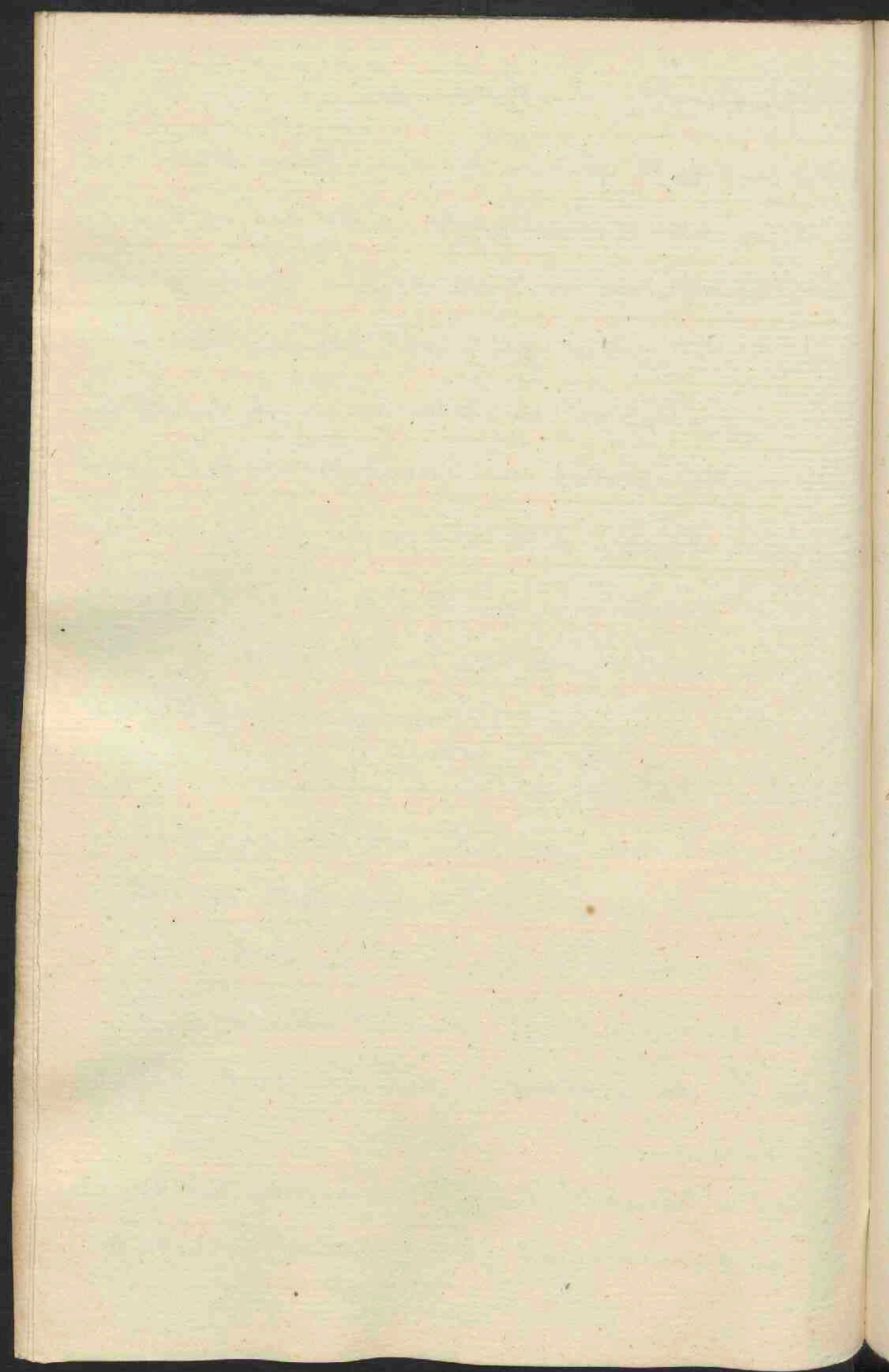
rade pak en de ketenen draagen. Sedert dat er aan de haren niet meer gemerkt wordt, zijn zij bijna allen zander enig werk, en blijven dag en nacht aan dezelfde plaats gekleisterd. Enigew zaten te spinnen, om nog iets te verdienen. — Mij dunkt het is geen goed overleg, om deze ongelukkige menschen geheel in ledigheid te laten leven.

Ik heb verscheiden zalen doorgegaan. Het aanbouwend nimmelen der ketenen, en het bleek, maar uit, zegt dezen menschen doet een verschrikkelijke indrukking; men kan zich niets ateligers verbeelden.

Slechts zeer meeningew, wier tijd bijna om was, waren ongeketed, maar anders waren zelfs de zieken aan hun bed met een ketting vast gemaakt.

Men zeide mij dat het voedsel enkel bestaat in gekookte bonen of erwten, nimmelen geeft men hun iets anders.

Onder de Franschen waren er verscheiden Dofften, Majors en Generaals, als ook menschen, die megens

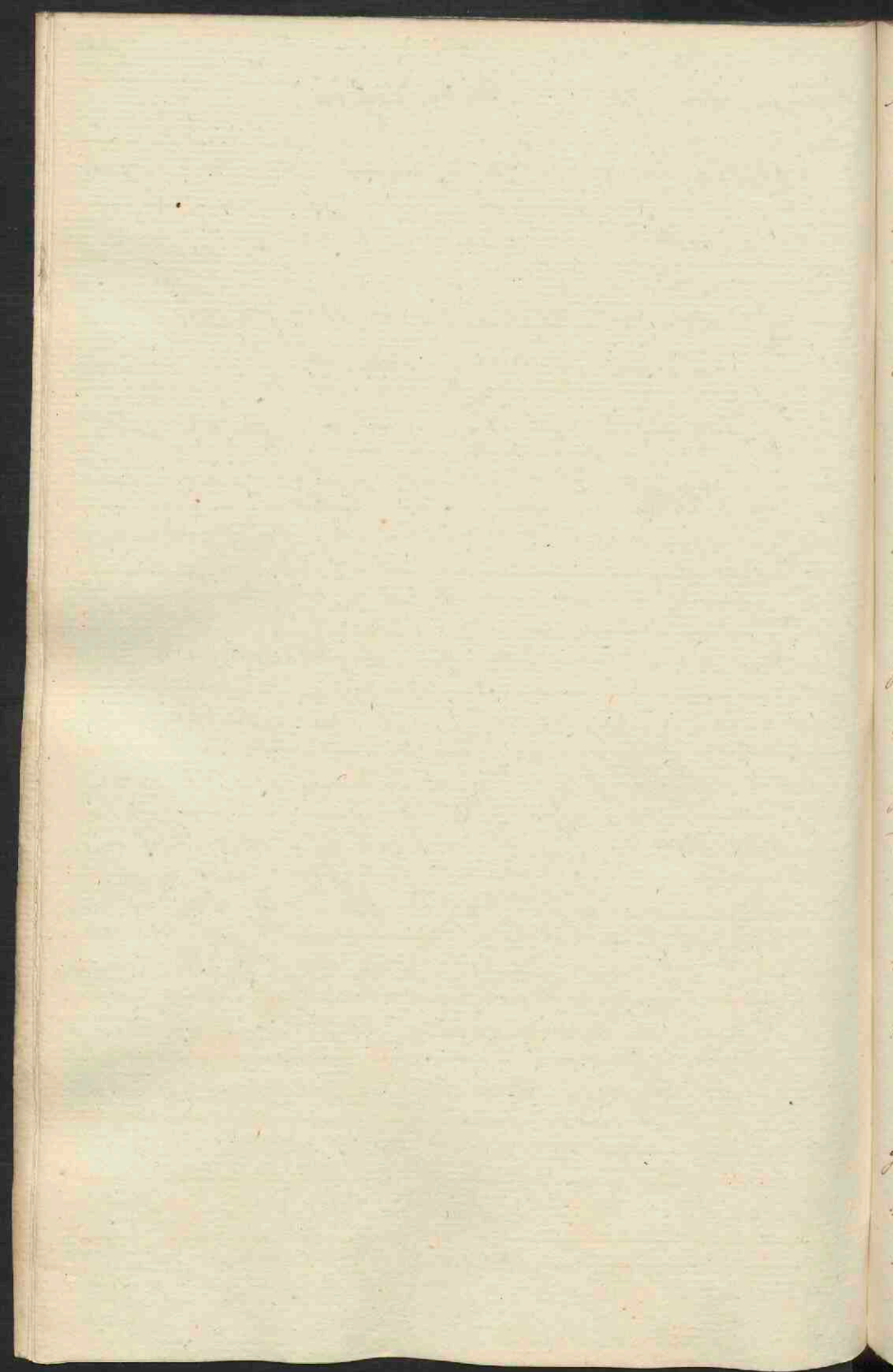

November 22. Antwerpen.

smakkelhandel nooddadelijk waken; nu zijn er geen
zodanigen meer.

Het Museum bevat niet veel stukken van belang,
het was nu toch ook niet in orde, dewijl een gedeelte
door de Engelsen was ingenomen, om godsdienstaa-
fening te handlen; de schilderijen waren uit die zaal
weggenomen en stonden nu elders, door elkander
op een grond. Ik zag meer mij vier stukken van Otto
Van Veen; de leeraar van Hubert; ik vond ze
zeer mooi; — een stuk van Hubert zelf: Maria met
Jozef en Joram, beviel mij zeer meening. Er was
een stuk van Teniers: het bezoek van Elizabeth en
Maria; ik weet niet of de koning het mooi vinden,
maar de handing en 't gelaat van Maria beviel
mij bijzonder; de verlegenheid, over hareu toestand, en
tevens het genoege, dat haarde woorden van Eli-
zabeth deden, waren, zo mij dacht, uitnemend wel
uitgevoert.

De Akademie voor Teken - Schilder - Bouw - en Beeld.

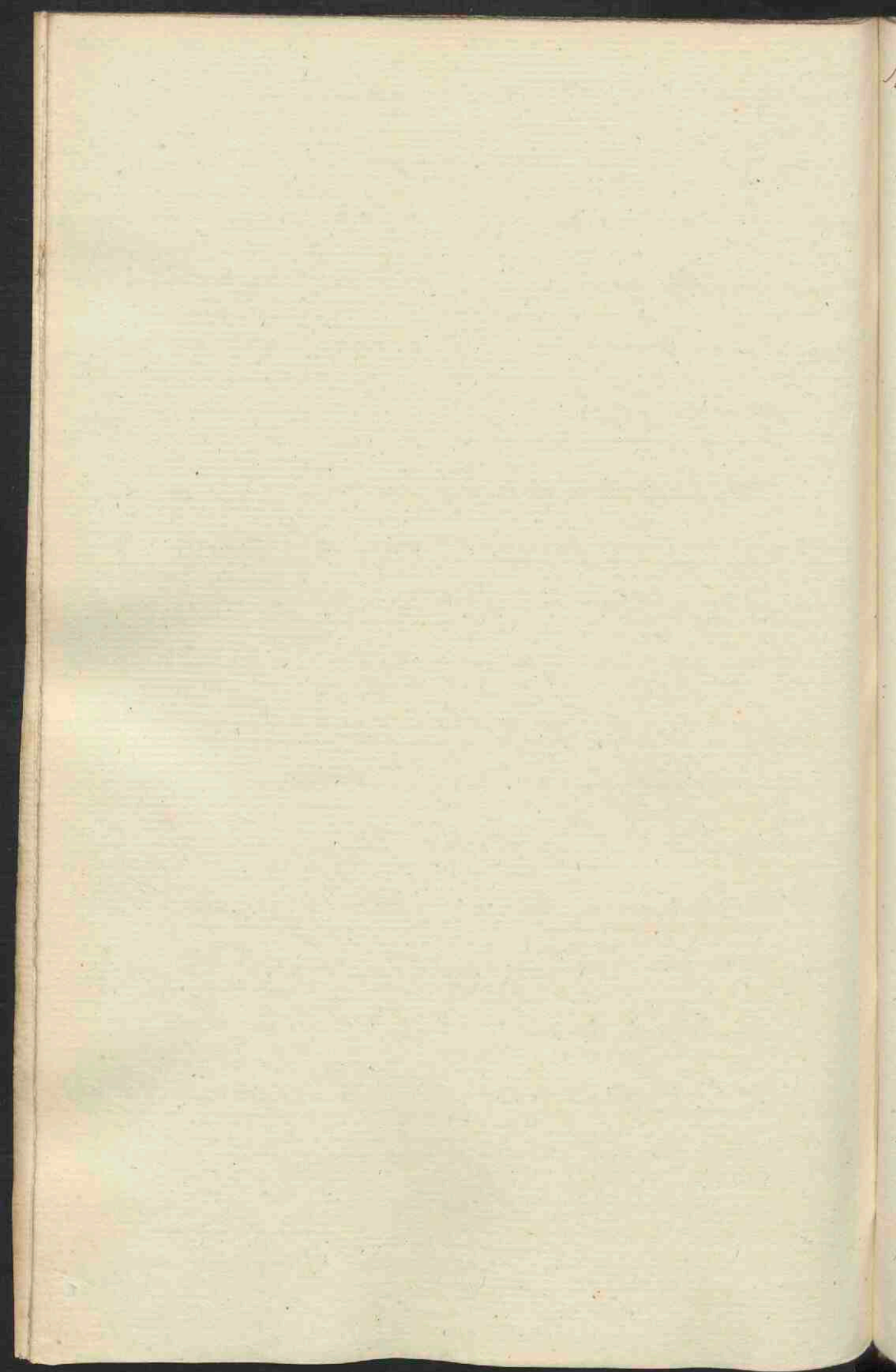

November 22. 23. Antwerpen

houw kunst schijnt hier te blacijen; er zijn voor elke
soort van onderwijs ruime zalen, waat alle avonden
voor niet les gegeven wordt; het aantal leerli-
gen is zeer groot, en hunne vorderingen zijn
zeer aanmerkelijk.

Men heeft mij ook nog vertoond twee grote
littende boecken, gemaakt van bardpapier, ge-
naamd den Reus en Reuzin. Bij plechtige gele-
genheden worden deze, met nog veel diengelyke za-
ken, door de stad op wagens vervoeren, tot groot
genuegen der burgers van Antwerpen. Er zit
dan iemand binnen in deze poppen om, het hoofd,
dat beweegbaar is, heen en weder te draagen. De
reus is, zo men zeide, in 1534 vervaardigd, de
reuzin is veel jonger.

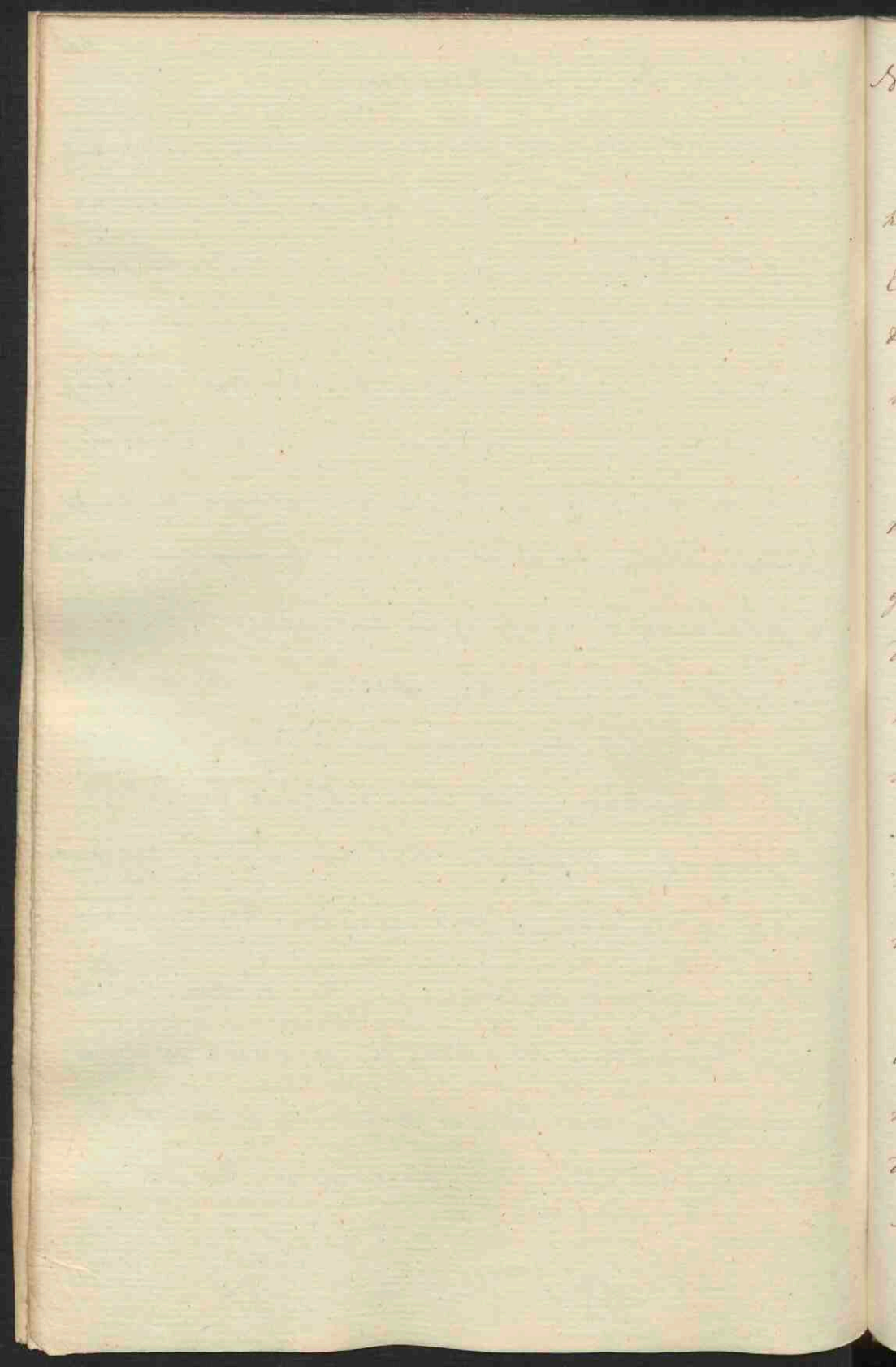
Donderdag 23 november. De staltknecht had mij
geroep, dat Westmeel maect drie grote euen van Ant-
werpen was, hier op had ik mij onnasceukend verlaten,
en ben tot Amec euen in de stad geblenen, in de

November 23. Antwerpen

gedachte van tegen den dankeren te Westmirel te sul-
len aankomen; maar dit is mij zeer tegengevallen.

Gisteren avond, en dezen morgen heb ik de Antwer-
penaars in het Kattiekini veel horen spreken over de
schilderijen, die uit Frankrijk gekomen zijn. In Brussel
zet men verlangt men, dat ze niet weder in de kerken,
maar gezamenlijk in het Museum aldaar zullen ge-
plaatst worden; het heeft men den koning voorgesteld,
en gedurende de raadpleging daaronder, staan ze
nog ingepakt te Brussel. Hierover is men in Antwer-
pen wakkend; het was wonder, om te horen, hoe men
op de Brusselaars scholdt. Er is ook, zo ik hoor, altyd
een grote afgunst tuschen deze twee steden. Uit beide,
heeft men een commissie naar den koning gezan-
den; en men vande te Antwerpen, dat de koning veel
groter tiran dan Napoleon zoude wesen, zo bij de
schilderijen, die door Rubens zelf voor homme kerken
geschilderd waren in het Museum te Brussel liet
plaatzen.

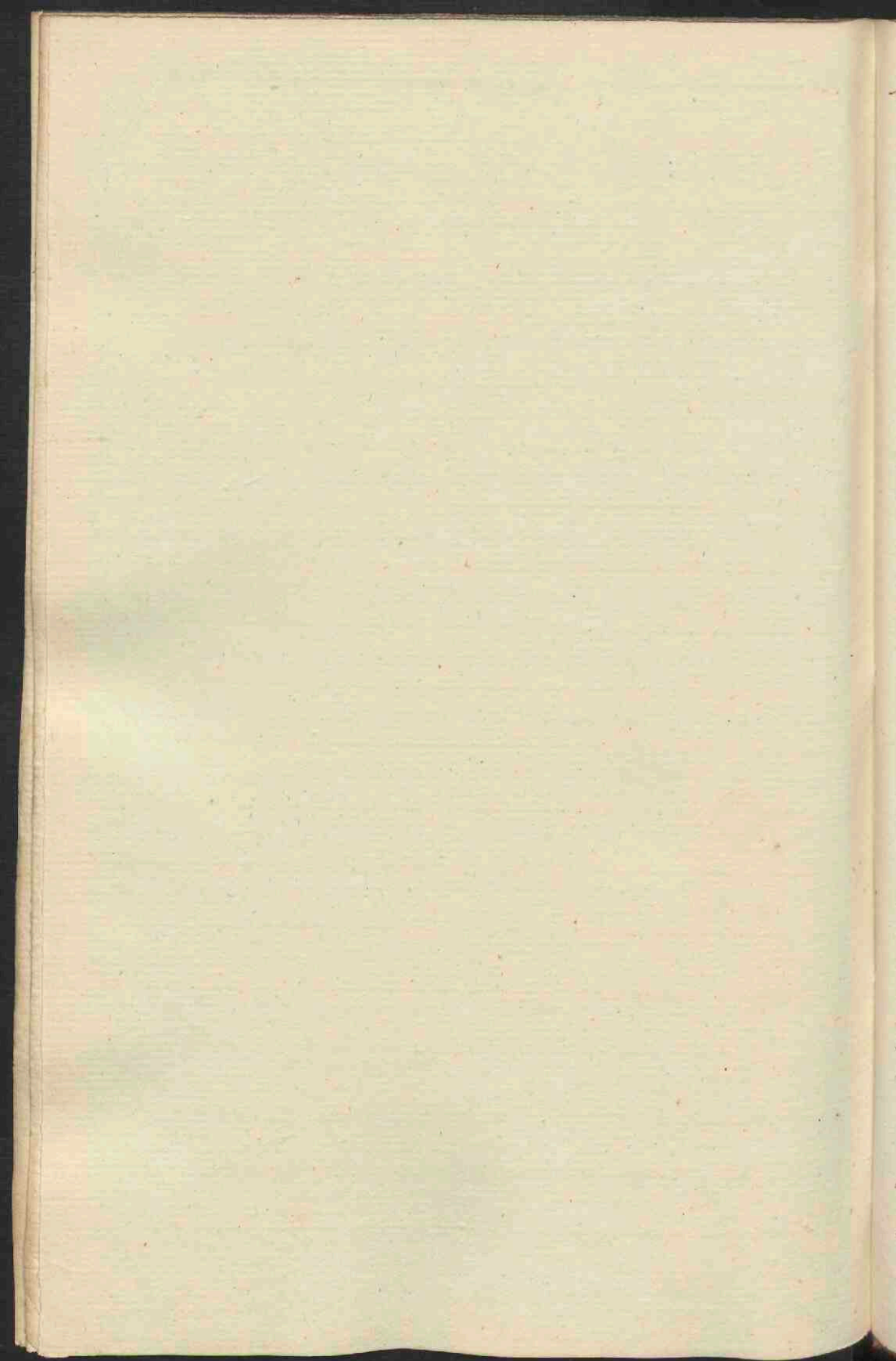

November 23. Brieskaat. Westwexel.

Een binten de stad passeert men den Dam, een klein dorpje, dat men als voorstad beschouwen kan. Een uur van de stad ligt Herksem, een mooi groot dorp, nog een uur verder ligt Brieskaat ook een vrij goed dorp.

Van daar heeft men nu nog drie uren tot Westwexel, en geheel door een barre heide. De avond begon te vallen, en er kwam zakt een sterke mist, dat ik ucbtrecht niets rondom mij zien kon; ik kon dus ook nergens aan gemaak worden dat ik vorderde, en kwam geen enkel mensch tegen. Men kan zich geen akeliger eenzaamheid voorstellen; nuimmer is mij de weg verneder en langer gevalen.

Eindelijk kwam ik te Westwexel tegen eenen vromen man, en troef daar gelukkig iemand, die mij helpde den weg vinden eerst naar den haise en vervolgens naar de herberg; want toen ik eens van de stenen af was en dus den weg niet meer kon kon, was het om.

November 23. 24. Westmezel.

mogelyk dien te zien.

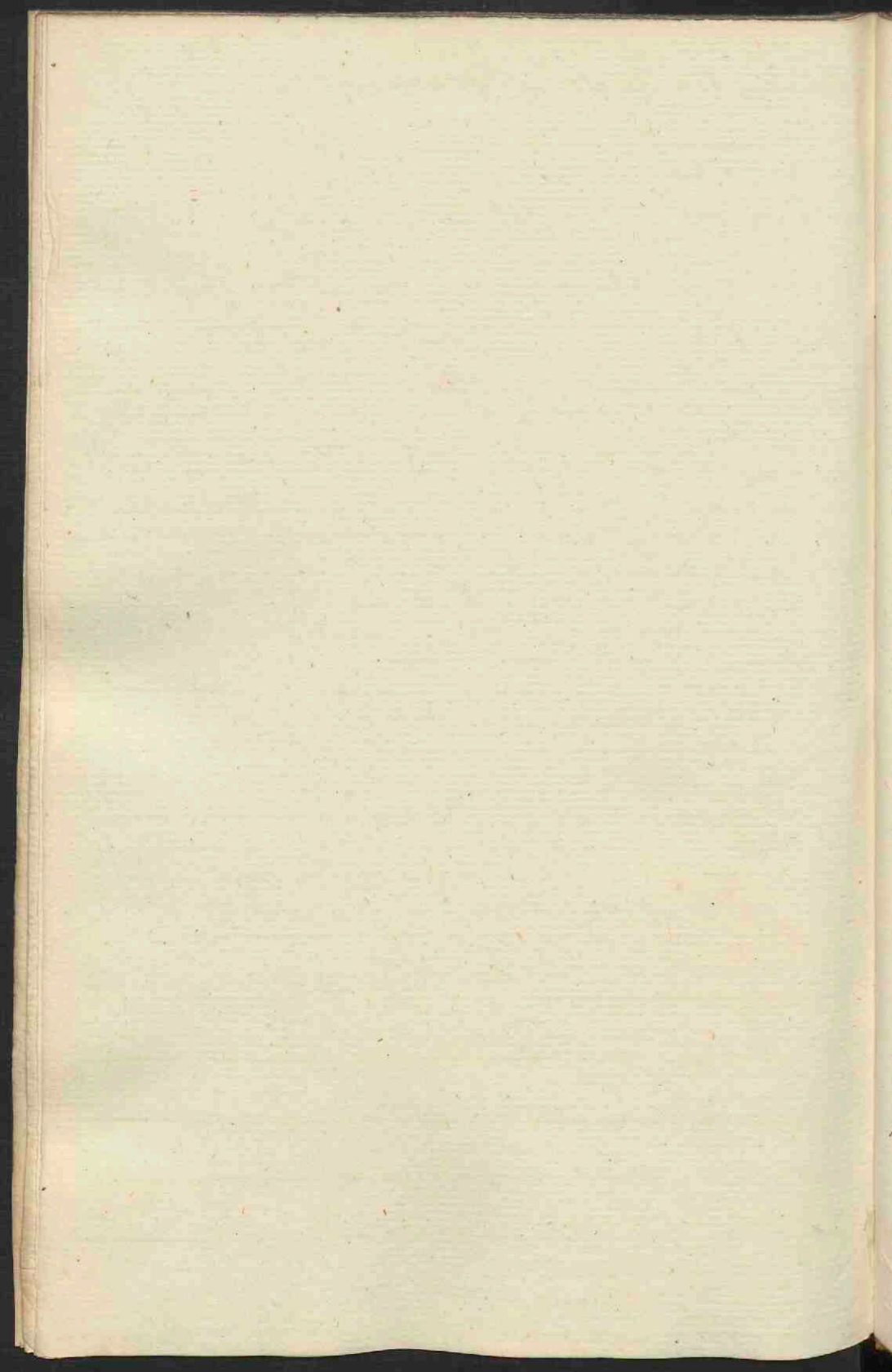
Ik kwam in dezelfde herberg te nege, waar ik in de opmarsch met Laelmaen en van Dam gegoten had; ik sliep er myn slecht, en ontdekke spoedig de rede; er was namelijk een open schaarsteen, die in myn bedrue enthousen, en gemeldig tochte met enige rivier, die in het uonster aan stukken waren.

Er waren verscheiden amtonanen den Belgische domanen, want de lewie tafchen de maandelijke en tweedelyke provincien duurt nog steeds voort.

Men beklagt ook hier ook over de tallen, die op den mege gelegd zijn, en die zeer laag zijn, onder de Franschen bestanden die in't geheel niet.

Westmezel is een arm heidorp, dat opgezeten wordt van de daartrekkenke traepen.

Vrijdag 24 november Ik heb myn al vrag op mege te. genen naar Breda. Ontrent anderhalf uur naar Westmezel is de Afpkeiding tuschen Belgie en Holland;

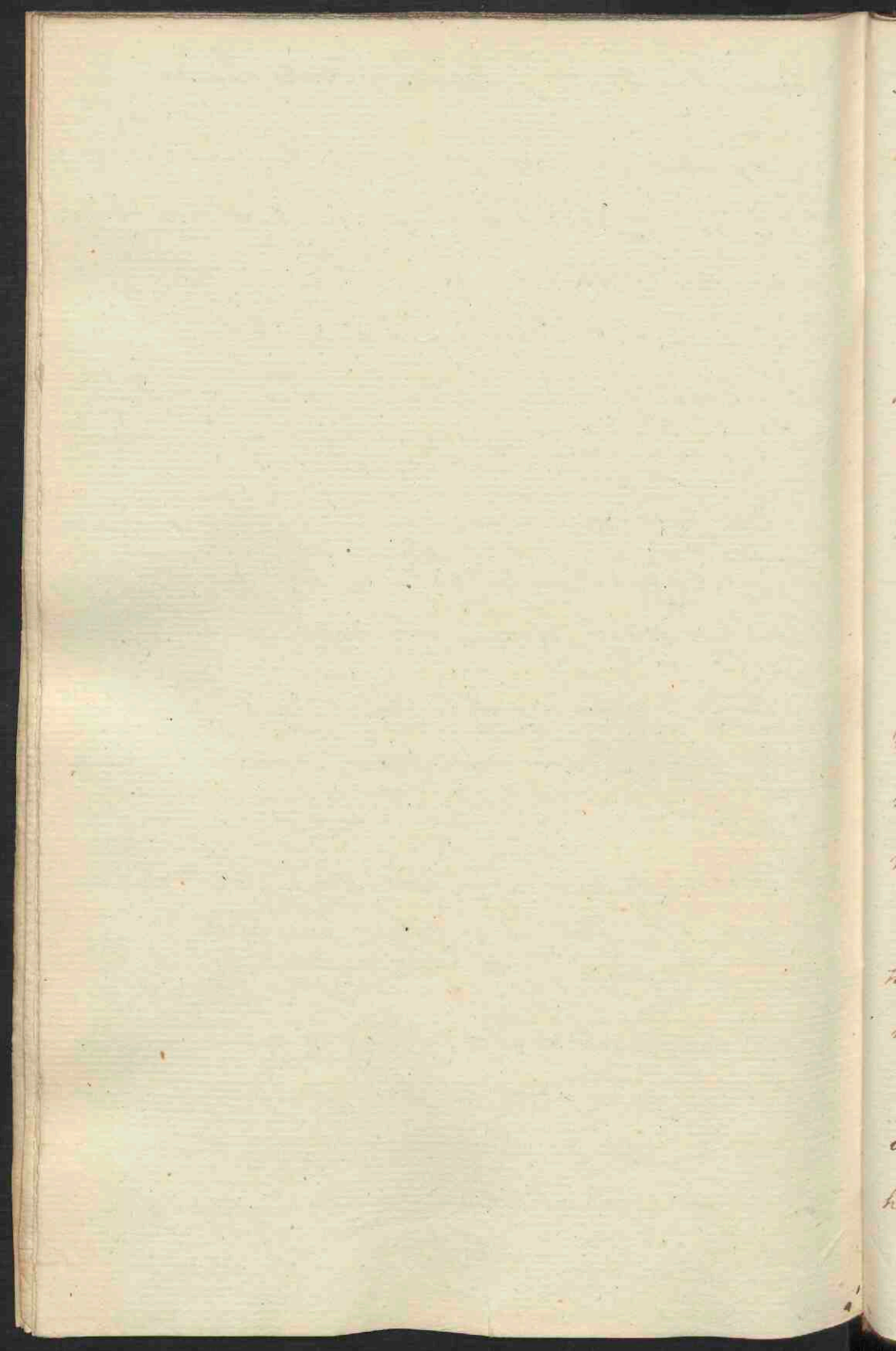
November 24. 25. Breda. Oosterhout.

ik magt hier dus weder den vanden nederlandischen grond betreden. Een half uur neder outmaect men het eerste Hollandische dorp Groot Lumbert, dat nog al groot is en er zeer goed uitziet. Vervolgens passeert men Rijssbergen, een uur van Lumbert; het is ook een vrij uitgestrekt dorp.

Van daar heeft men nog anderhalf uur te sulen, ten tot Breda; zeer dicht bij de stad komt men daar het Waagje, dat een allerliefst net dorp is.

Breda ziet er nog al vrolijk en zindelyk uit, maar het is geen stad van aambelang, ik ben er te wonen noch gemeest, en ben er nu vrij goed en niet duur.

Zaterdag 25 november. Het had 's nachts gevoren en gesneumd. Toen ik de poort intreed glead mijn paard telkens uit door de gladheid van den weg, zo dat ik raadzaam vand, om eraf te gaan en, mijn paard aan de hand, te raet te gaan. So profseerde ik een uur van de stad Tetringen, een klein dorpje, en kwam tegen tien uren te Oosterhout, twee

November 25. Oosterhout.

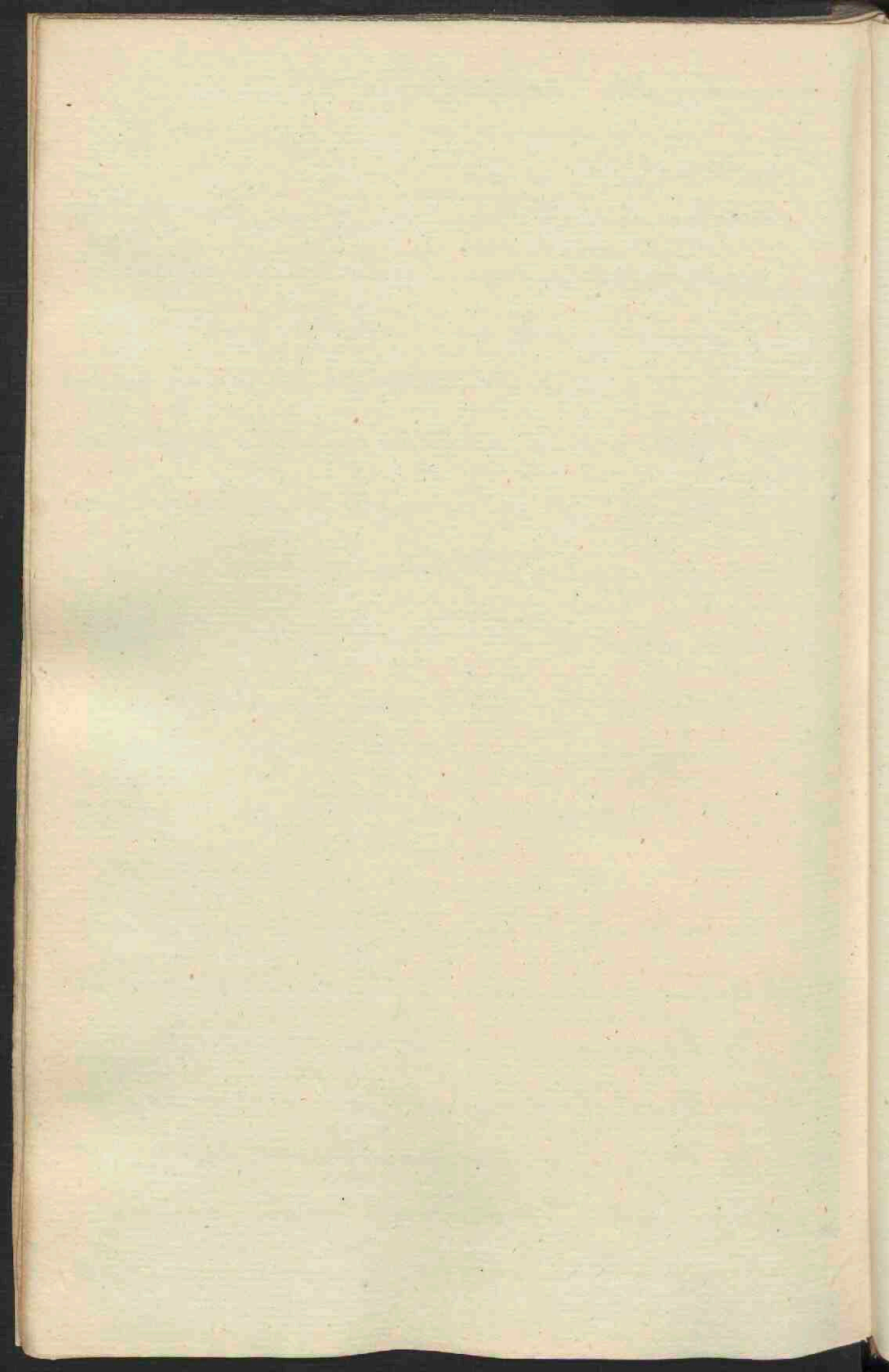
uuen van Brede.

Hier vernam ik dat ik een groot deel van den
weg onbestraat en zeer slecht zoude vinden;
zo dat ik veel moeite zoude hebben, om er mijn
paard door te leiden. Daar Gorkum nog op vijf
uuen afstands was, en ik de rivieren passeren
maest, begreep ik, dat ik op die wijs het wellicht
niet bereiken zoude. Ik besloot dus, om een wijting
te nemen, en mijn paard achter aan te binden.

Oosterhout is een uitmuntend mooi en groot
dorp, er zijn, zo men mij zeide, acht duizend inwo-
nert; zo ik mij niet vergis, is het tot den reing
van stad verheven.

Wij lieten dit maal Raamsdijk aan de rechter
hand liggen; men waart alvorens daar bij te ho-
men, de Dange over, dat is een zeer smalle rivier.

Zwee en een half uur naar Oosterhout waart men
over de Oude Maas, aan den Nieuwen Dyk, een ge-
huucht van Duffen, + geen rechts af ligt; de rivier

November 25 Gorinchem

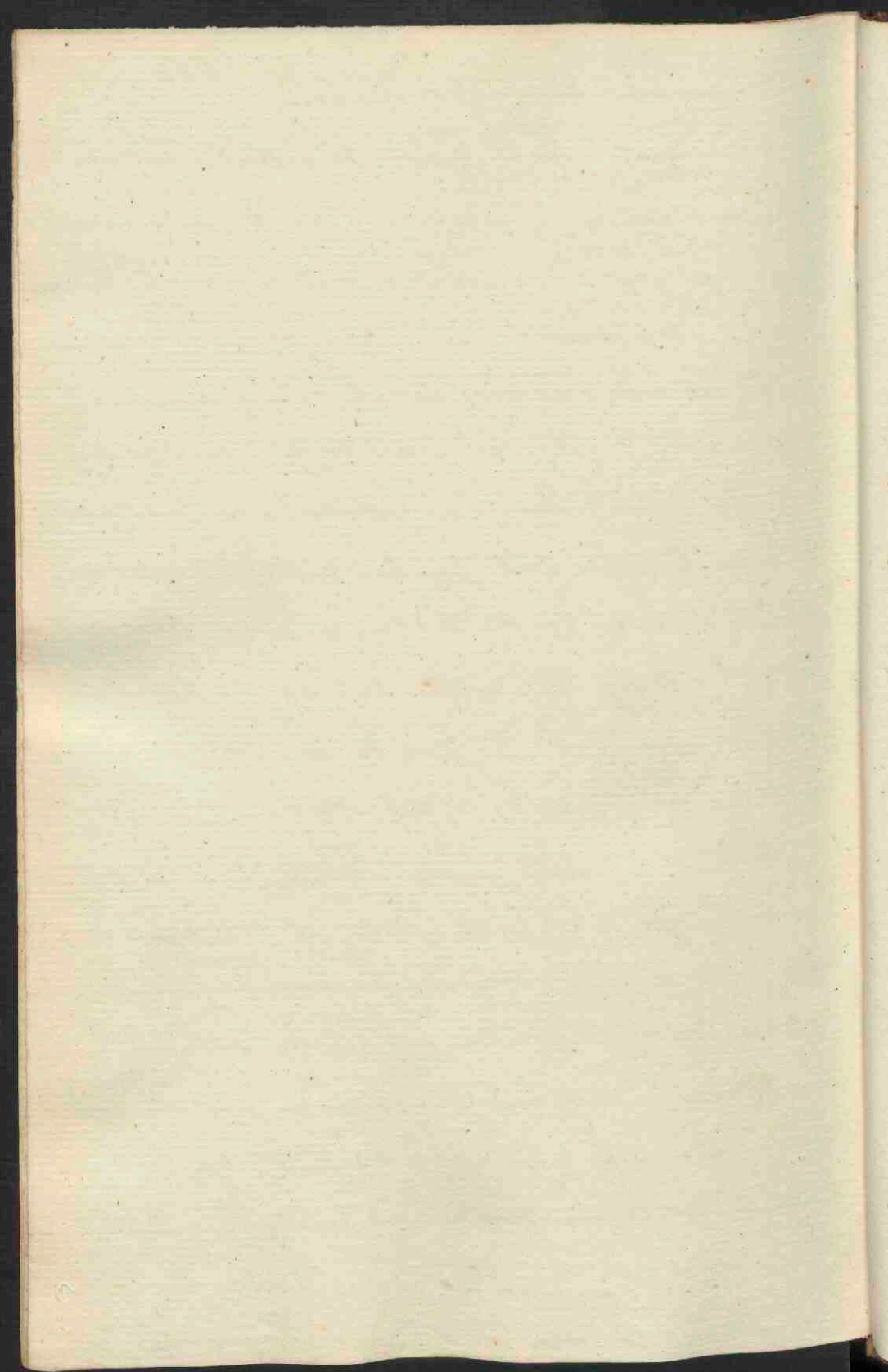
230

is hier nog al mooi en breed. Ik passeerde ook nog
Almkerk, een mooi groot doorp, en kwam eindelijk
te Sluysk, een klein plaatsje aan de rivier. Het was
nu over drie uren.

Ik was zeer voldaan, dat ik richting genomen
had, want de weg was juist zo als men mij ge-
zegd had, grotendeels onbestraat, en zeer slecht,
zo dat ik zeker niet zonder grote moeite mijn
paard en daad zande hebben kunnen leiden, en
vast niet bij tijds zande zijn aangekomen.
Het is wel jammer, dat de mooie steenweg
hier zo lalyk wordt afgebroken.

Ik trof het slecht om de Kerme over te varen,
eerst moest ik lang wachten, en toen met te-
genwind lavenen, zo dat ik meer dan een uur
onderweg was.

Ik had in Gorkum de treurige herinnering
dat mijn neef A. Pawier, dien ik de vorige reis
nog in volkomen gezondheid, en verheugd over

November 26. Gorinchem. Utrecht. 231.

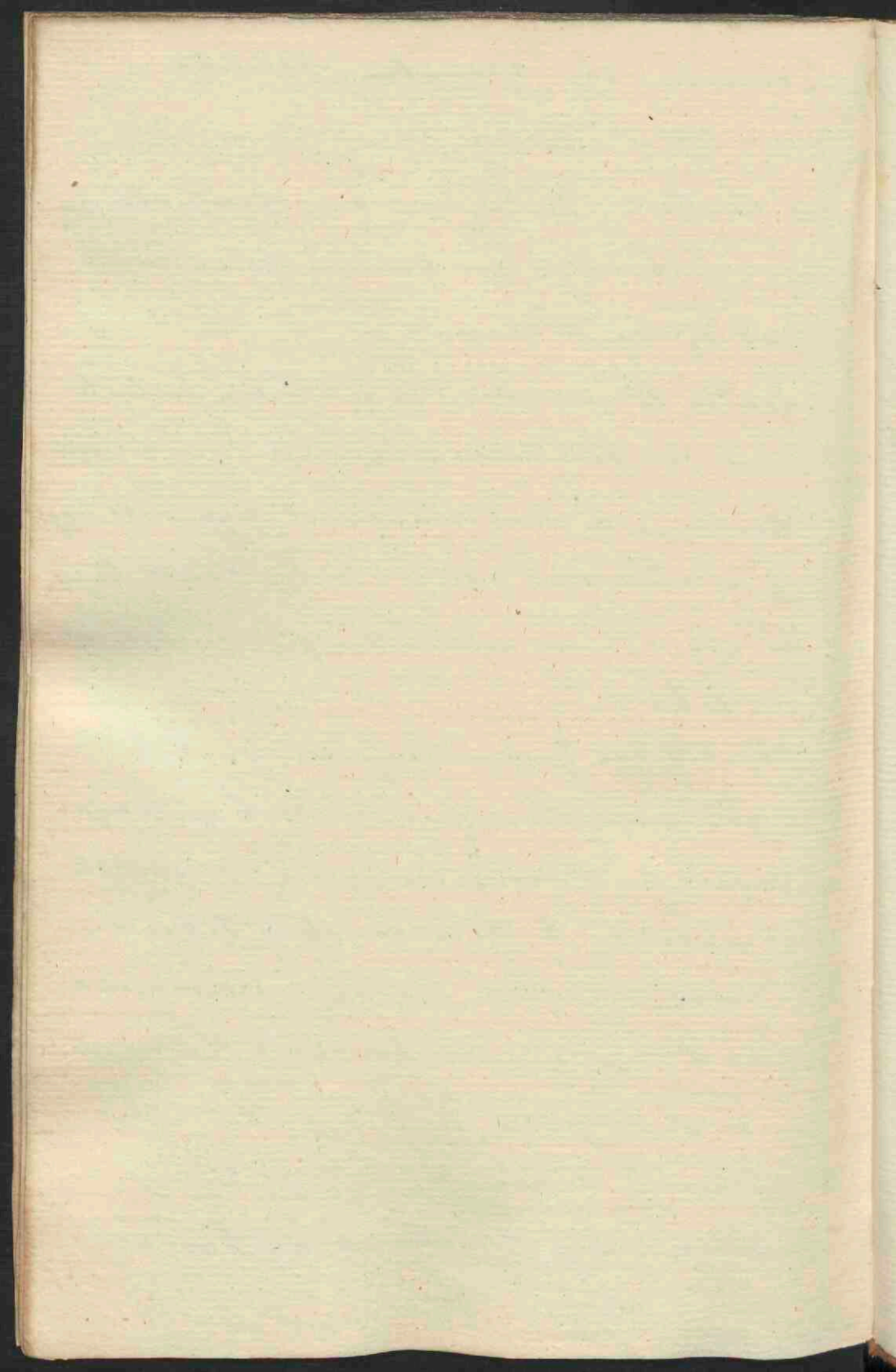
Zijn aandoen humelyk gezien had, intusschen was overleden. Ik had met hem afgesproken, om, manneerik weder door Gorinchem kwam, mijn intrek bij hem te nemen.

Zondag 26 november. Ik bew in den Daelen te Gorinchem zeer goed, maar schandelyk duur geweest.

Voor mijn vertrek maakte ik mijn goed nag wat in orde, om niet te slordig aan te komen.

De weg was nu uitmuntend goed, en het me., der nedelyk.

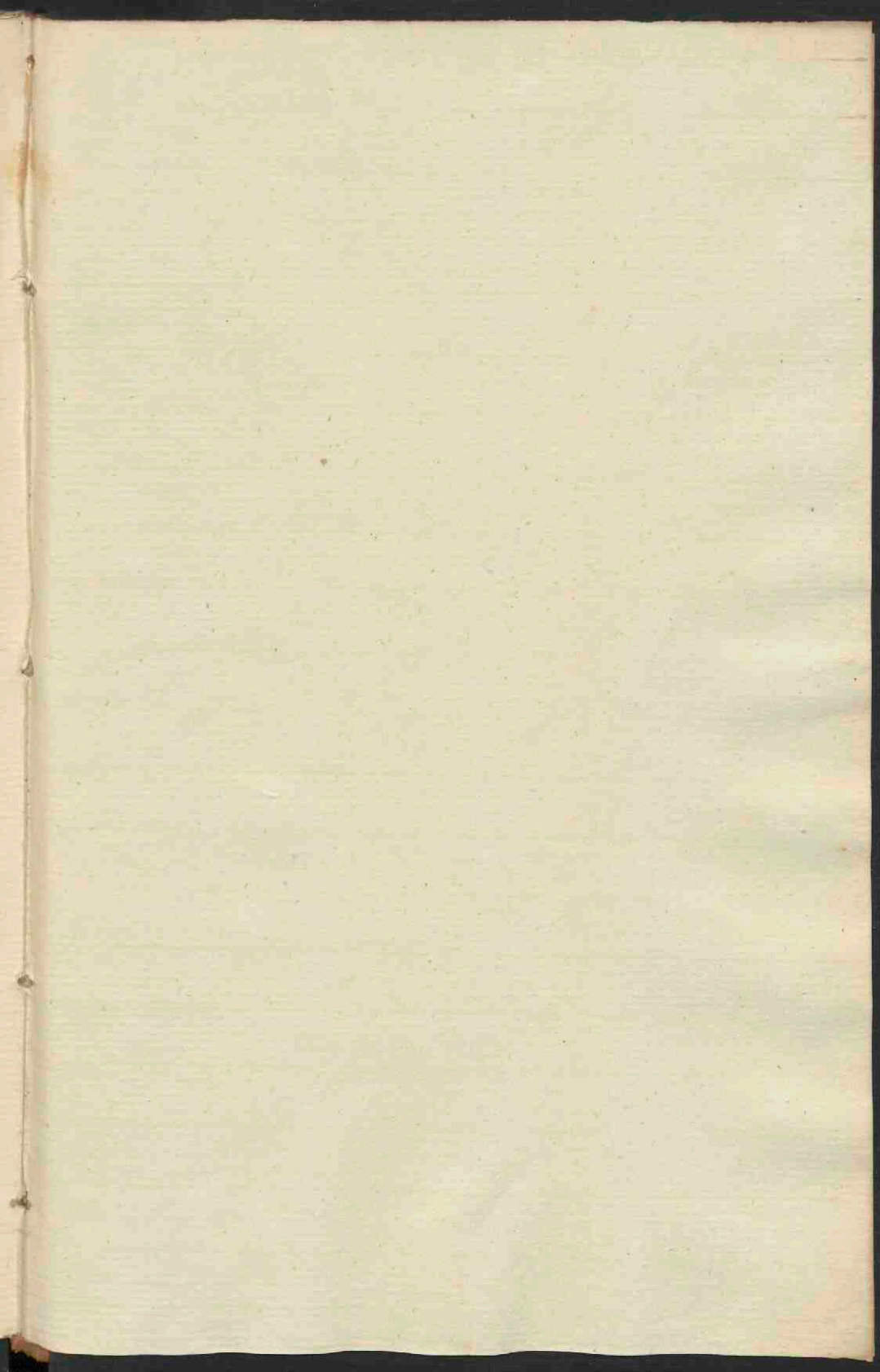
Hiet mer van Gorinchem passeert men Arkel, een vry goed dorp, vervolgens Meerkerk en daarna Lekhmond, beide mooye dorpen, die mij reeds bekend waren. Te Naame raast ik de Lek over, en te Vreeswyk, aan den overkant der rivier, ontmoette ik mijn gewonen kameraad Nohuis; dat was de eerste kennis, die ik zag. Wat vander passeerde mij de heer Baillet uit Utrecht, die mij ook met mijn terugkomst gelukwenschte.

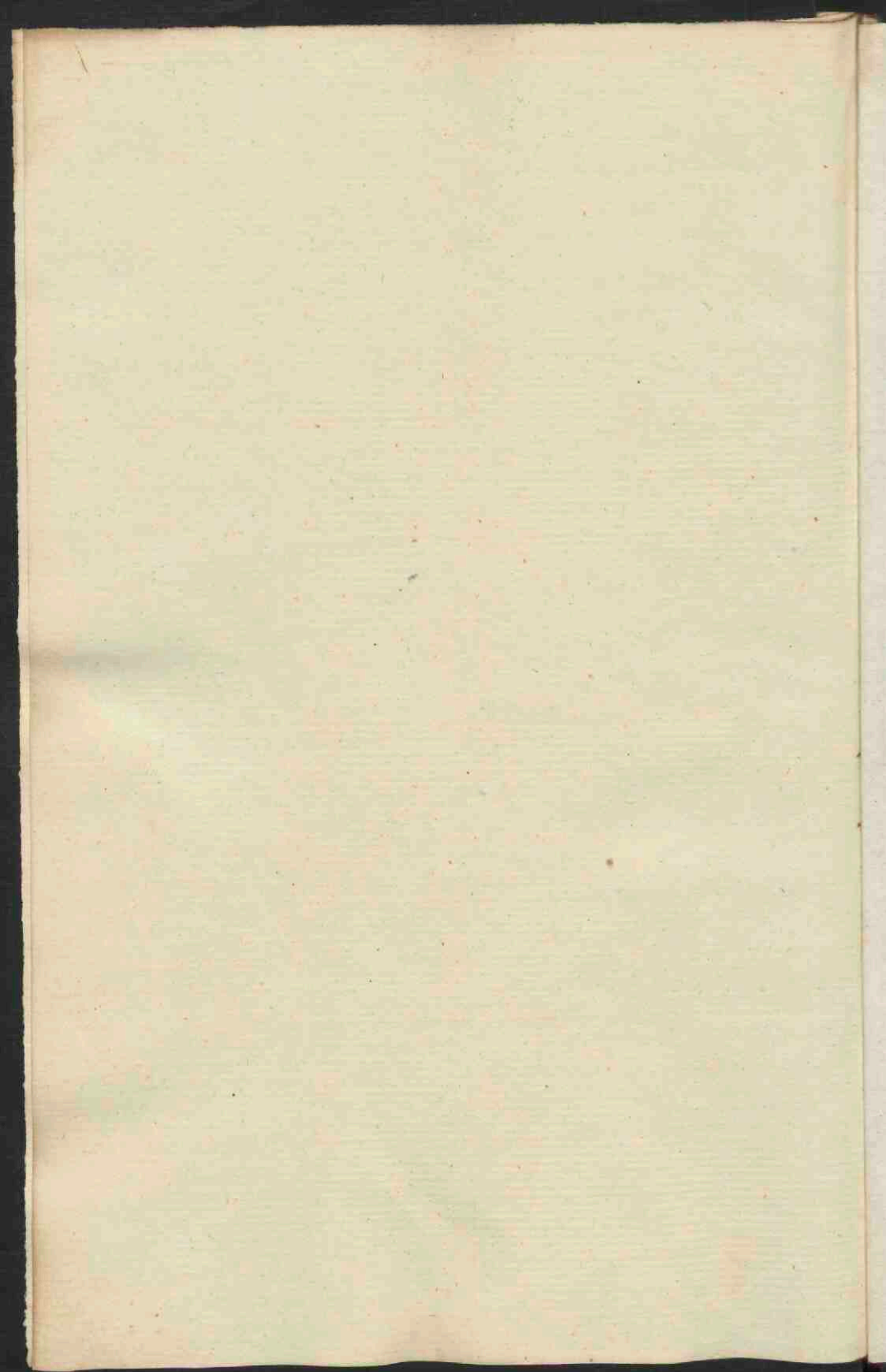

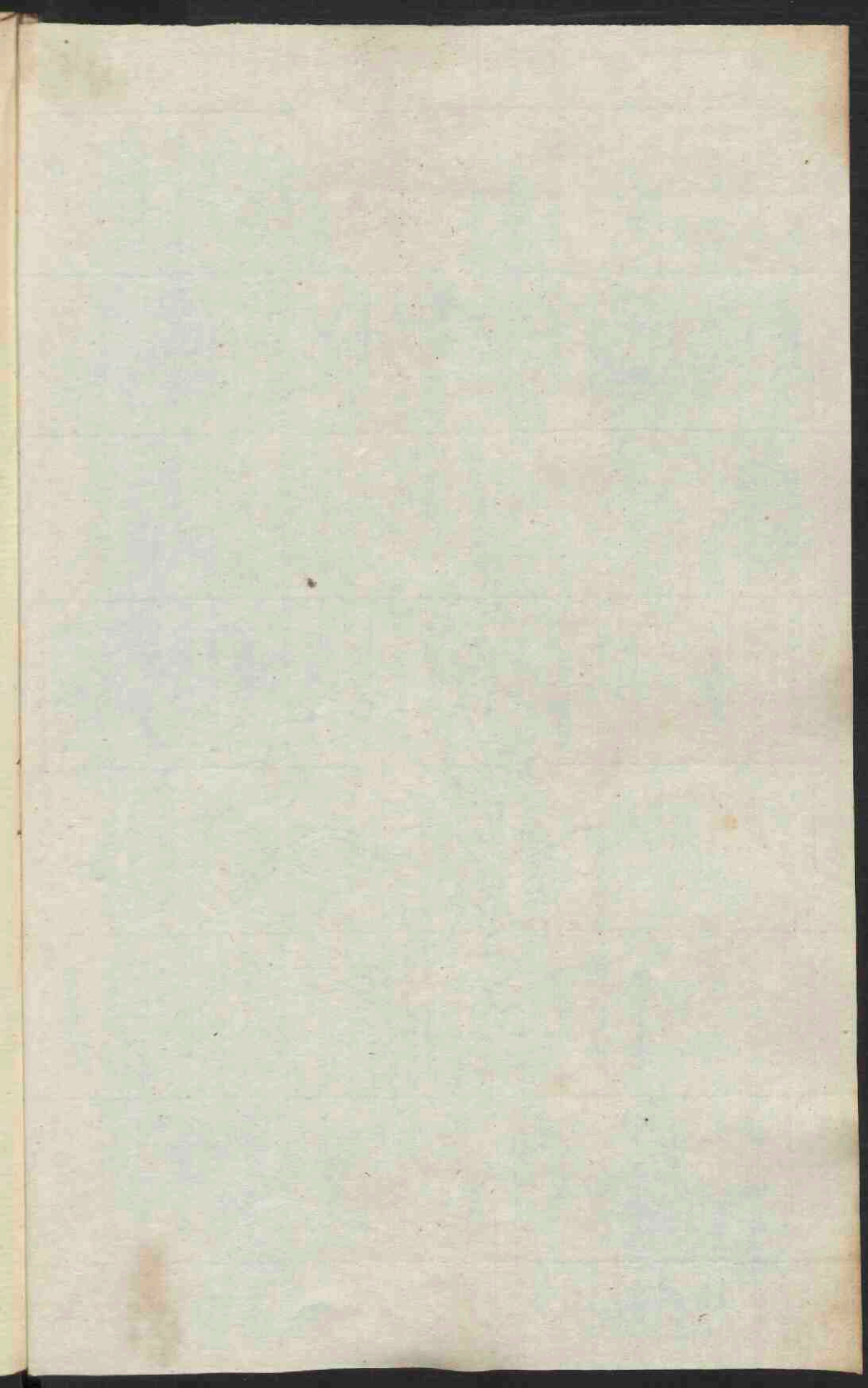
November 26 Utrecht

Om half vier deed ik met vruug Utrecht bin-
nen, en had het onuitsprekelyk genaege, van,
nae ene ofmerkenheid van byna vijf maanden,
myne lieerbare ouders in gaeden melstand weder
te vinden, en myne vrienden en bekende me-
der te ontmoeten.

A 3044091

a 2727 #

